

Артур

# ЖЕИЛИ



**ОПАСНО ЛЕКАРСТВО**

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА  
ИВАН ВАЗОВ.

Артър Хейли

Опасно лекарство

## КЪМ ЧИТАТЕЛИТЕ

През 1979 година с излизането на книгата ми „Сврѣхтовар“ заявих, че се оттеглям от писателското поприще. Бях уморен. Нямах какво повече да желая. И тогава бях и все още съм благодарен на милионите читатели в целия свят, които ме обогатиха във всяко отношение и ми осигуриха възможност да се откажа от своята литературна дейност.

Имах желание в остатъка от живота си да прекарам повече време с обичната си съпруга Шийла – да попътуваме заедно, да ходя на риболов, да чета повече, да слушам музика за отмора и най-различни други работи, които не би могъл да си позволи един зает с ръкописа си автор.

Изобщо не предполагах, че съм бил на една крачка от смъртта. Моят приятел и лекар доктор Едуард Робинс от Сан Франциско откри грозящата ме опасност – шест запушвания на коронарните артерии и настоя за незабавна хирургическа намеса. Доктор Дентън Кули и неговият екип от Тексаския институт за сърдечно болни, на които съм много признателен, ми направиха операция и четворен байпас.

И тогава, както и през целия ни дълъг и щастлив живот, Шийла бе моята опора. Неслучайно героинята на този роман се нарича Силия – двете имена имат сходно звучене.

След това премеждие здравето ми укрепна и приливът на енергия бе така силен, че веднъж Шийла каза:

– Защо не напишеш още една книга?

Аз я послушах. Резултатът е „Опасно лекарство“.

А. Х.

5 април 1984 година

Отчаяните болести церят се  
с отчаяни лекарства. Или никак.

ШЕКСПИР, Хамлет

Не стига, че сме затрупани от безчет възхвалявани лекарства, ами  
сега ни сервират ново.

ТОМАС ЗИДЕНХАМ, лекар, 1624–1689

## ПРОЛОГ 1985

В първокласния салон на Боинг 747 и вече на половин час от Лондон се намираха доктор Андрю Джордан и съпругата му. Той хвана ръката ѝ и я задържа.

– Не се тревожи – настоя доктор Джордан – нищо не би могло да се случи.

– Ще се случи нещо! – отвърна тя. – Денис Донахю ще се погрижи за това.

Андрю сбърчи вежди при споменаване името на щатския сенатор-популист.

– Защо трябваше да ми разваляш апетита тъкмо когато се канех да обядвам?

– Говоря сериозно, Андрю. Не забравяй, че имаше смъртни случаи, свързани с лекарството.

– Но ти изобщо не знаеше за тях!

– Няма никакво значение. Ако се образува наказателно дело, ще подведат под отговорност и мен. Могат даже да ме вкарат в затвора.

Той се опита да разсее обземащото ги униние.

– Още не са те вкарали, но ако успеят, обещавам да идвам всеки ден на свиждане и да ти нося торти със скрити в тях ножовки.

– Ох, Андрю!

Тя го погледна с усмивка на обич и тъга.

„Колко е хубаво, мислеше той, след двадесет и осем години семеен живот да се възхищаваш на съпругата си, излъчваща красота, интелигентност и сила.“ Не, това не бе сантиментално настроение, каза си Андрю, беше се удивлявал хиляди пъти на тези и на много други нейни качества.

– Това се казва любов! – дочу се нежен глас над главите им.

Андрю погледна нагоре. Засмяна, лъчезарна стюардеса ги гледаше с възторг как си държат ръцете.

– Любовта може да споходи и по-възрастните – каза ѝ той с престо-рено безразличие.

– Наистина ли? – отвърна нежният глас закачливо. – Никога не ми се е случвало. Още шампанско?

– Да, моля.

Андрю усети, че стюардесата го гледа и без да изпада в плен на суетата, осъзна, че още изглежда добре, дори в очите на младо момиче, което би могло да му бъде дъщеря. Как го бе описал миналата седмица оня лондонски коментатор във вестника? „Белокосият хубав и изискан лекар, съпруг на... и пр.“. Тогава това му се понрави, макар че не бе го споделил с никого.

Доляха шампанско в чашите и Андрю се облегна назад. Бяха му приятни специалните добавки, предлагани на пътниците в първа класа, въпреки че днес те оставаха някак на заден план. Естествено тия удоволствия се дължаха на парите на съпругата му. Като доста търсен интернист Андрю имаше съвсем приличен доход, но много се съмняваше, че ще се изхвърли чак толкова, че да пътува първа класа от Лондон до Ню Йорк. А не би могъл дори и да помисли за частния самолет, с който Силя сама или понякога с него обикаляше из Северна Америка.

„Грешка – бяха обикаляли“ – поправи се той. Не се знаеше какви промени ги очакват в следващите дни.

Парите никога не бяха имали значение в съпружеския им живот. На тази тема нямаха никакви търкания. Още в самото начало тя бе категорична: всичко, което притежават, ще е общо. И банковата им сметка бе обща. Макар че напоследък Андрю имаше далеч по-малък принос, никой от тях не си губеше времето да прави сравнителни изчисления.

Андрю потъна в размисъл. Двамата продължаваха да се държат за ръка, докато Боингът стремително бучеше на запад високо над Атлантическия океан.

– Андрю, ти си ми незаменима опора – каза тя. – Винаги си до мен. И винаги си силен.

– Не говори смешни неща. Винаги съм считал теб за силната – възрази той.

– Има разни видове сила. На мен ми е необходима твоята.

Започна обичайното раздвижване на стюардесите преди сервирането на храната. Върху отворените съгваеми масички се появяваха бели покривчици и сребърни прибори.

След малко госпожа Джордан каза:

– Аз ще се боря, каквото и да става!

– Нима не си се борила винаги?

Както обикновено тя обмисляше много внимателно.

– През следващите дни ще ангажирам адвокат. Трябва да е солиден, но сдържан. Прекалената показност няма да е от полза.

– Сега вече си отново ти! – стисна ръката ѝ той.

Тя се обърна усмихната към него:

– Ще седиш ли до мен в съда?

– Всеки ден. Докато всичко приключи, пациентите ми могат да се погрижат самички за себе си.

– Ти никога няма да допуснеш подобно нещо, но ми се иска да си до мен.

– Има и други лекари на тоя свят. Ще подготвя всичко, както му е ред.

– Навярно с добър адвокат можем да направим чудеса – сподели тя.

Андрю гребна с ножа си от порцията хайвер, която току-що му поднесоха. Колкото и сложни да бяха проблемите, това удоволствие не беше да се отминава.

– Защо не? – потвърди той, докато мажеше хайвер на препечената филийка хляб. – Ние двамата започнахме с чудо. После ти извърши и други чудеса. Никак не изключвам още едно! Този път само за теб.

– Наистина би било чудо!

– Ще бъде – мило я поправи той.

– Андрю затвори очи. От шампанското и от височината му се приспа. В унес той си спомни за първото чудо.

Бе много отдавна.

## ПЪРВА ЧАСТ 1957–1963

### 1

Доктор Джордан каза тихо:

– Съпругата ви умира, Джон. Остават й само няколко часа.

От жал към изправения пред него слабичък младеж с бледо, изтерзано лице, облечен в сини работни дрехи, той добави:

– Да можех да ви кажа нещо друго. Но знам, че искате да научите истината.

Те разговаряха в болницата „Сейнт Бийд“ в Мористаун, Ню Джързи. Шумът на отиващия си ден – шумът на един малък град – едва-едва се промъкваше отвън и плахо нарушаваше млчанието между двамата.

На слабата светлина в болничната стая Андрю забеляза, че адамовата ябълка на мъжа срещу него подскочи конвулсивно два пъти, преди той да се съвземе и да може да промълви.

– Просто не мога да повярвам. Ние току-що започнахме семейния си живот. Току-що сложихме началото. Нали знаете, имаме бебе.

– Да, знам.

– Толкова е...

– Жестоко?

Младежът кимна. Добър, скромен човек, отруден на вид. Джон Роу, двадесет и пет годишен – само четири години по-млад от доктор Джордан – понасяше удара с мъка, но това не бе чудно. Андрю искаше да го утеши някак. Макар че доста често бе срещал смъртта и лесно долавяше признаците на нейното приближаване, още не знаеше как да се държи с приятелите и близките на умирация. Дали лекарят трябва да говори направо или да търси заобиколен начин? Въпрос, по който не се четяха лекции нито в медицинската академия, нито някъде другаде.

– Вирусите са коварни, макар че в повечето случаи не са толкова упорити както при Мери. Обикновено се повлияват от лечението – обясни Андрю.

– Нищичко ли няма? Някакво лекарство, което би могло...

Андрю поклати глава. Излишно бе да дава подробния отговор: „Още не е открито лекарство за остра кома при напреднала форма на



инфекциозен хепатит.“ Безполезно беше и да казва, че е обсъждал случая със своя колега и партньор доктор Ноа Таунсенд, специалист с много по-голяма практика и главен лекар на болницата.

Само преди един час той бе казал на Андрю:

– Направил си всичко, което зависи от теб. Аз не бих могъл да сторя нищо повече.

И тогава Андрю реши да потърси Джон Роу във фабриката в близкия град Бунтон, където той бе застъпил на работа вечерна смяна.

По дяволите! Андрю стрелна с поглед високото метално легло и неподвижната фигура. В стаята нямаше друг, тъй като на вратата откъм коридора ярко се открояваше надпис „изолатор“. На статива до болната висеше банка, чието съдържание – декстроза, физиологичен разтвор и витамин В-комплекс се вливаше капка по капка през една игла във вена на предмишницата ѝ. Навън се бе стъмнило. Валеше силен дъжд и от време на време се чуваше тътен на буря. Отвратителна нощ. Последна в живота на младата съпруга и майка, която само преди седмица бе здрава и жизнена. По дяволите! Жестоко, наистина.

Само няколко дни преди отивания си петъчен ден – в понеделник – при Андрю влезе Мери Роу, дребничка, хубавка, макар и явно неразположена. Оплака се, че ѝ е зле, чувства се отпаднала и няма апетит, а температурата ѝ е 38 градуса.

Преди четири дни, каза му госпожа Роу, имала същите оплаквания и няколко пристъпа на повръщане, ала на другия ден ѝ станало по-добре и помислила, че се е оправила. Но ето че я повторило. Сега тя се чувствала ужасно, по-зле отпреди.

Андрю провери бялото на очите на Мери Роу – виждаше се жълтеникав отгънък. Поява на жълтеница личеше и в някои кожни участъци. Той палпира черния ѝ дроб – бе увеличен и болеше при натиск. Зададе ѝ няколко въпроса и разбра, че миналия месец са били заедно със съпруга си на екскурзия в Мексико. Да, за по-евтино отседнали в малък второкласен хотел. Да, там тя яла местна храна и пила от тамошната вода.

– Веднага постъпвате в болницата – ѝ каза Андрю, – ще направим изследване на кръвта за всеки случай, но съм сигурен, че имате инфекциозен хепатит.

И понеже Мери се стресна, той обясни, че по всяка вероятност в Мексико се е заразила от храна или вода. Подобни случаи бяха често явление в страни, където не се обръща достатъчно внимание на хигиената.

Лечението, каза Андрю, ще бъде поддържащо, с венозно вливане на течности. Деветдесет и пет на сто от болните се възстановяват напълно за три-четири месеца, макар че Мери ще е в състояние да се прибере в къщи след броени дни, добави той.

Мери го бе запитала с тъжна усмивка:

– А останалите пет процента?

Андрю се бе засмял и бе отвърнал:

– Забравете ги! Тази част от статистиката не касае вашия случай.

Точно тук бе сгрешил.

Вместо да се подобрява, състоянието на Мери Роу се влошаваше. Билирубинът в кръвта ѝ показваше все по-високи стойности – признак за тежка форма на жълтеница, очевидна и от обезпокояващите петна по кожата. Кризата се изостри и в сряда изследванията сочеха опасно ниво на амоняка в кръвта. Заболелият черен дроб не можеше да се справя с образуващия се в червата амоняк.

Вчера се влоши и психическото състояние на болната. Мислите ѝ бяха объркани, тя бе изгубила чувство за ориентация, не знаеше къде се намира, не бе в състояние да познае нито Андрю, нито съпруга си. Тогава Андрю предупреди Джон Роу, че положението на съпругата му е много сериозно.

В четвъртък през целия ден доктор Джордан бе угнетен от мисълта, че не може да ѝ помогне и докато преглеждаше други пациенти, продължаваше да мисли по този въпрос, но без резултат. Очевидно една от пречките за възстановяване на организма бе натрупването на амоняк в кръвта. Как да го отстрани? Медицината не предлагаше никакъв изход.

В края на краищата, и то съвсем несправедливо, той си изкара яда на една жена-търговски пътник, появила се в кабинета му късно след обяд от името на някаква проклета фирма за лекарства. Вече не си спомняше нито името, нито външния ѝ вид, освен че носеше очила и бе млада, просто дете, вероятно без никакъв опит.

Тя бе от „Фелдинг-Рот Фармасютикълс“. После Андрю се чудеше защо когато от информацията съобщи за нея, се беше съгласил да я приеме. Може би, за да научи нещо ново, макар че докато тя говореше за най-новия антибиотик на нейната фирма, мислите на доктор Джордан блуждаеха другаде. Жената се възмути:

– Вие дори не ме слушате, докторе!

Това естествено го вбеси:

– Може би, защото мисля за нещо по-важно и вие само ми губите времето!

Прозвуча грубо – нещо, което обикновено не би допуснал. Но разтящото му безпокойство за Мери Роу съвпадна с отдавнашната му неприязън към лекарствените фирми и към постоянния им натиск да продадат стоката си на всяка цена. Естествено имаше някои много добри лекарства, производство на големи фирми, но увлечението по дребно търгашество и умилкване около лекарите му се струваше обидно. С такава практика се сблъска за пръв път още в медицинския факултет. Там студентите – бъдещите лекари, които щяха да предписват препарати (един добре известен на търговците факт) – бяха обект на преследване, ласкателство и угодничество от страна на лекарствените фирми. Освен това търговците раздаваха стетоскопи и медицински чанти, приемани с възторг от някои студенти. За разлика от тези свои колеги, Андрю предпочиташе да не е зависим от никого и сам да си купува необходимото, макар че не разполагаше с много средства.

– Може би ще ми кажете, докторе, какво е това чак толкова важно нещо? – любопитства жената от „Фелдинг-Рот“.

Тогавя той троснато ѝ обясни критичното положение на Мери Роу поради голямото количество амоняк в кръвта и злъчно добави, че би желал компании като „Фелдинг-Рот“, вместо да рекламират някакъв антибиотик от рода „и ние ги правим“, който навярно не е нито по-добър, нито по-лош от дузина подобни препарати вече залели пазара, да разработят препарат, който да възпрепятства прекомерната концентрация на амоняк в кръвта...

После млъкна вече от неудобство заради грубото си държание и сигурно щеше да ѝ се извини. Тя обаче междувременно бе събрала материалите и мострите и вече си тръгваше, като каза на излизане от кабинета му само:

– Довиждане, докторе.

Тѣй миналият ден не предложи нищичко ново, с което Андрю да помогне на пациентката си Мери Роу.

Тази сутрин по телефона позвъни старшата сестра на етажa г-жа Лѣдлоу:

– Доктор Джордан, безпокоя се за вашата пациентка Мери Роу. Тя изпада в кома, не реагира на нищо.

Андрю светкавично се озова в болницата. Специализант-ординаторът бдеше при Мери Роу, вече изпаднала в дълбока кома. Още когато фучеше с автомобила си към болницата, за доктор Джордан бе съвсем ясно, че и най-отчаяните усилия няма да помогнат за спасяване на болната. Единственото, което им оставаше, бе да продължат

интравенозното вливане на лекарствения разтвор. И надеждата.

Към края на деня се разбра, че надежда няма. Мери Роу си отиваше. Съпругът ѝ едва съдържайки сълзите си, запита:

– Докторе, дали тя ще дойде в съзнание? Ще разбере ли Мери, че съм тук?

– Съжалявам, но няма такива изгледи – каза Андрю.

– Нищо, аз ще си остана при нея.

– Разбира се. Медицинските сестри ще бъдат наблизко. Ще кажа и на ординатора.

– Благодаря, докторе.

Излизайки, Андрю се замисли: благодарност за какво? Почувства нужда от чашка кафе и тръгна натам, където знаеше, че ще го намери.

Лекарският салон бе пестеливо обзаведен с няколко стола, лавица за пощата, телевизор, малко писалище и гардеробчета за лекарите, но осигуряваше две важни предимства – възможност за уединение и винаги горещо кафе. Там Андрю не завари никого. Наля си кафе и се отпусна в едно старо, доста износено кресло. Нищо не го задържаше в болницата, но той инстинктивно отлагаше тръгването към ергенския си апартамент. Беше му го намерила Хилда, съпругата на Ноа Таунсенд – удобно жилище, но понякога се чувстваше много самотен в него.

Кафето бе горещо. Докато изстине, Андрю реши да прегледа новия брой на вестник „Нюарк старледжър“. На първа страница централно място заемаше съобщение за някакъв „спутник“, нещо като сателит на Земята, изпратен в космоса от русите с тържествени фанфари, възвестяващи „утрото на нова космическа ера“. Докато се очаквало, според вестниците, президентът Айзенхауер да вземе мерки за ускоряване космическата програма на САЩ, американските учени се почувствали „шокирани и унижени“ от техническото превъзходство на русите. На Андрю му се прииска шокът да засегне и медицинската наука. Въпреки че през дванадесетте години след Втората световна война тя бе постигнала голям напредък, все още продължаваше да страда от сериозни празноти и въпроси без отговор.

Андрю захвърли вестника и посегна към „Медикъл икьномикс“ – списание, което ту го размиваше, ту го смайваше. Твърдеше се, че то се ползувало с най-голяма популярност сред лекарите, измествайки дори престижния ежемесечник „Ню Инглан джърнъл ъф медсин“.

Целта на „Медикъл икьномикс“ бе да просвещава лекарите как да

печелят много пари и как да ги инвестират и харчат. Той зачете статията „Осем начина за намаляване данъчното облагане при частната практика“. Навярно нямаше да е зле да научи нещо в тази област, понеже боравенето с парите, които всеки лекар в края на краищата изкарваше, бе още една тема извън програмата на лекциите в медицинския факултет. А сумите, постъпващи в банковата му сметка, откакто започна работа с доктор Таунсенд – вече година и половина – просто го смайваха. За Андрю това бе едно непознато и съвсем не лошо преживяване. Той нямаше намерение да става роб на парите, но все пак...

– Извинете, докторе.

Женски глас. Доктор Джордан се обърна.

– Не ви намерих в частния кабинет, доктор Джордан, и затова реших да проверя дали сте в болницата.

Дявол да го вземе! Вчерашната жена от фирмата за лекарства. Шлиферът ѝ бе мокър. По кестенявата ѝ коса се стичаха дъждовни капки, а очилата ѝ се бяха запотили от водата. Виж ти, с цялата си наглост се вмъкнала тук!

– Сигурно не знаете, че тук не е за външни лица-започна той. – Освен това аз не се срещам с търговци...

– В болницата – прекъсна го тя. – Да, зная, но мисля, че въпросът, по който съм дошла е сериозен.

С бързи отмерени движения тя остави своето куфарче на земята, свали очилата си, изтри ги и започна да съблича шлифера си.

– Ужасно е навън! Докато мина през паркинга, станах вир-вода.

– Какво е това толкова важно нещо?

Жената, която отново му направи впечатление с възрастта си – млада, вероятно не повече от двадесет и четири годишна – метна шлифера си на един стол. Тя отвърна бавно и внимателно.

– Амонякът, докторе. Вчера ми казахте, че ваша пациентка, болна от хепатит, умира от натрупване на амоняк в кръвта. Казахте, че бихте желали...

– Знам какво съм казал!

Жената го изгледа косо с ясните си сивозелени очи. Андрю почувствува, че има работа със силна личност. Не можеше да се каже, че е хубава, мислеше си той, макар че имаше приятно лице с високи скули. Ако си изсуши косата и я срещи, вероятно ще изглежда по-добре. Фигурата ѝ, без шлифера, не беше лоша.

– Не се съмнявам, докторе, сигурна съм, че паметта ви е по-добра от обноските.

Андрю се опита да каже нещо, но тя го прекъсна с нетърпелив жест:

– Вчера не ми се удаде възможност да ви кажа, че моята компания „Фелдинг-Рот“ от четири години работи върху препарат за намаляване продукцията на амонячни съединения от чревните бактерии, които вероятно би помогнал в критична ситуация, в каквата е изпаднала и вашата пациентка. Нямах обаче представа докъде са стигнали колегите от дирекцията за научни изследвания.

– Радвам се, че има опити в тази насока – отвърна Андрю, – но все още не мога да разбера...

– Ще разберете, ако слушате.

Тя отметна няколко мокри кичура коса, паднали на лицето ѝ.

– Те вече са разработили лекарството и са го приложили успешно върху животни. Нарича се лотромицин. Вече е готово за изпитания върху хора. Успях да взема малко и го донесох.

Андрю стана от креслото:

– Ако правилно ви разбирам, госпожице...

Той не можа да си спомни нейното име и за пръв път се почувства неловко.

– Изобщо не съм очаквала, да си спомните името ми – отново това неспокойствие. – Аз съм Силия де Грей.

– Да не би да намекувате, госпожице де Грей, да предпиша на пациентката си непознато лекарство още в експериментален стадий, изпробвано само върху животни?

– Приложението на всяко ново лекарство неизбежно започва от някой човек.

– Ако не възразявате, аз не желая да предписвам пръв вашето лекарство – каза Андрю.

Силия де Грей повдигна скептично едната си вежда. Гласът ѝ стана по-рязък:

– Дори когато пациентката ви умира и не може да ѝ се помогне с нищо друго? Как е тя днес, докторе?

– По-зле от вчера – той замълча в колебание. – Изпадна в кома.

– Значи тя наистина умира!

– Вижте, госпожице де Грей, сигурен съм в добрите ви намерения и съжалявам, че ви посрещнах с груб тон. За нещастие вече е много късно. Късно е да се започва с експериментални лекарства, а дори да бих приел, имате ли представа за всичките формалности, с които трябва да се съобразим?

– Да – потвърди тя. Очите ѝ светнаха и се втреничиха в Андрию. Стори му се, че започва да харесва тази пряма и смела жена с вид на момиче. Тя продължи:

– Да, знам съвсем точно какви процедури и протоколи се изискват. Вчера, след като излязох от кабинета ви, се занимавах само с този въпрос, да, и с нашия директор на научните изследвания, притисках го да ми даде лотромицин – засега има съвсем малко количество. Но успях да взема от нашите лаборатории долу в Камдън едва преди три часа и бързах с колата дотук, без никакво спиране в това ужасно време.

Андрию започна:

– Благодарен съм...

Тя обаче припряно кимна:

– Освен това доктор Джордан набавени са и необходимите документи. Остава само да се вземе писмено разрешение от тази болница и от най-близкия роднина на пациентката.

Той се вторачи в нея и само успя да измъкне:

– Да ме вземат мътните.

– Губим време! – подкани го Силия де Грей. Тя бе отворила куфарчето си и вадеше документите.

– Моля прочетете най-напред това. Описание на лотромицина, направено за вас от научноизследователската дирекция на „Фелдинг-Рот“. Ето и указание от нашия директор по медицинските въпроси как се прилага препаратът.

Андрию взе двата материала, които очевидно бяха първите от цял куп други.

Още първите редове приковаха вниманието му.

Бяха минали почти два часа.

– Няма какво да губим, Андрию, при твоята безнадеждно болна – гласът в телефонната слушалка бе на Ноа Таунсенд.

Успял след упорито търсене да го открие на някаква вечеря с приятели, Андрию му описа характеристиките на експерименталния препарат лотромицин.

Таунсенд продължи:

– Казваш, че съпругът е съгласен?

– Даде писмено съгласие. Обадих се и на началника на болницата у дома. Той дойде и попълни декларацията на машина. Подписана е вече от съпруга и от свидете пи.

Андрю говори предварително с Джон Роу в коридора, до болничната стая на съпругата му. Младият човек се въодушеви дотолкова, че доктор Джордан трябваше да го предупреди да не възлага големи надежди и да не очаква особена промяна. Подписът на формуляра беше доста разкривен, тъй като ръката на Джон трепереше от вълнение. Но все пак беше подпис – законните изисквания бяха спазени.

Андрю обясни на Ноа Таунсенд:

– Началникът на болницата потвърди, че другите документи на „Фелдинг-Рот“ са в ред. Явно нещата се улесняват, понеже лекарството не се пренася извън границите на щата.

– Трябва да впишеш на всяка цена тези подробности в картона на болната.

– Вече съм го направил.

– И сега ти е нужно само моето разрешение?

– За болницата. Да.

– Давам го – потвърди доктор Таунсенд. – Не защото имам някаква надежда. Андрю, сигурен съм, че пациентката ти няма да се оправи, но нека да опитаме невъзможното! Мога ли вече да се върна на масата при вкусния печен фазан?

Андрю постави телефонната слушалка на мястото. Говореше от сестринската стая.

– Готово ли е всичко? – запита той.

Дежурната сестра, вече пенсионерка, работеща по извънсписъчния състав, бе приготвила табличка със спринцовка. Тя отвори хладилника, взе и постави на табличката стерилното флаконче, донесено от представителката на „Фелдинг-Рот“.

– Да, готово – отговори тя.

– Хайде да вървим.

При леглото на Мери Роу седеше доктор Овъртън, ординаторът от сутринта. Зад него Джон Роу крачеше насам-натам.

Андрю разясни действието на лекарството на колегата си, плещест открит тексасец, който с провлачен тон запита:

– Вярвате ли в чудеса?

– Не – отсече Андрю, и се обърна към съпруга на Мери Роу. – Искам пак да ви кажа Джон, надеждата е много малка, почти никаква, просто при тези обстоятелства...

– Разбирам – прошепна Джон с развълнуван глас. Сестрата подготви Мери за инжекция – мускулна, в бедрото. Андрю поясни на доктор Овъртън:



– Според указанията на фирмата-производител същата доза трябва да се прилага на четири часа. Оставил съм предписание, но искам...

– Аз ще съм тук, шефе. И о'кей, на четири часа! – а после прошепна. – Хайде на бас, че нищо няма да излезе! Даже ви давам аванс...

Андрю го изгледа и той млъкна. Тексасецът бе на специализация в болницата от една година и прояви голяма компетентност като лекар, но се оказа пословично коравосърдечен.

След като постави инжекцията, сестрата провери пулса и кръвното налягане на болната.

– Не реагира, докторе. Без промяна в жизнените функции – докладва тя.

Андрю кимна за момента с известно облекчение. Не очакваше положителен резултат, но не изключваше напълно тази възможност, особено при експерименталните лекарства. Въпреки това много се съмняваше, че Мери Роу ще издържи до сутринта.

– Ако състоянието ѝ се влоши още повече, телефонирайте ми у дома – нареди той.

На излизане се обърна към съпруга с едно тихо: „Лека нощ, Джон“ и си тръгна.

Едва след като се прибра в къщи, Андрю се сети, че бе забравил да се обади на служителката от „Фелдинг-Рот“, която остана да чака в лекарския салон. Този път си спомни името ѝ – де Грей. Синди ли беше? А, не, Силия. Понечи да ѝ телефонира, после реши, че сигурно сама е успяла да се осведоми за направеното. Отложи разговора с нея за следващия ден.

## 2

В събота сутрин Андрю обикновено приемаше пациенти в кабинета си от 10 часа, а към обяд се отбиваше в болницата. Сега той обърна обичайния график и бе в „Сейнт Бийдс“ към 9 часа.

Бурната, дъждовна нощ бе отстъпила на свежа и ясна утрин. Малко студена, но слънчева.

Докато доктор Джордан изкачваше външната стълба на болницата, главната врата с трясък се отвори и оттам изскочи доктор Овъртън. Беше много развълнуван, косата му беше разрошена сякаш ставайки от сън, в бързината бе пропуснал да се срещне. Той сграбчи Андрю за ръката и задъхано заговори:

– Опитах се да ви телефонирам. Бяхте вече излязъл. Портиерът ми каза, че сте тръгнал насам. Искях пръв да ви хвана на влизане.

Андрю издърпа ръката си.

– Какво е станало? – учуди се той.

Ординаторът с мъка преглътна:

– Нищо. Елате с мен!

Овъртън тръгна пред Андрю по коридора и влезе пръв в асансьора. Нито говореше, нито дори поглеждаше доктор Джордан в очите, докато не стигнаха на четвъртия етаж. Там стремително излезе и бързо закрочи, следван от Андрю.

Двамата се озоваха пред болничната стая, в която миналата вечер Андрю бе оставил Мери Роу в безсъзнание, съпруга ѝ, дежурната сестра и Овъртън.

– Влезте! – подкани ординаторът. – Влезте вътре.

Андрю отвори вратата и замръзна стъписан. Зад гърба си чу гласа на тексасеца:

– Трябваше да приемете баса ми, доктор Джордан! Никога нямаше да повярвам, ако не го бях видял с очите си.

Андрю отвърна тихо:

– Аз самият не мога да повярвам.

Мери Роу, в пълно съзнание, със синя дантелена ношница, му се усмихваше, седнала в леглото. Въпреки че едва ѝ стигаха силиците да раздвижи устните си, нейното състояние в сравнение с дълбоката кома миналата нощ изглеждаше чудо. Предишният силно жълт цвят на кожата ѝ сега бе доста избледнял. При появата на Андрю, съпругът ѝ стана и засмян до уши протегна ръце:

– Благодаря, докторе. О, колко съм ви признателен!

Адамовата ябълка на Джон Роу пак заподскача нагоре-надолу, когато Андрю му подаваше ръка.

Откъм леглото се дочу немощният, развълнуван глас на Мери Роу:

– Бъдете благословен, докторе.

Дойде ред и на ординатора. Той стисна ръката на Андрю:

– Поздравления!

И със съвсем променен глас добави: – Сър.

Андрю изненадан забеляза, че очите на снажния тексасец бяха замрежени от сълзи.

В стаята шумно влезе главната сестра, госпожа Лъдлоу. Винаги заета и сериозна, сега тя сияеше от радост.

– Из цялата болница говорят за вас, доктор Джордан!

– Вижте какво – отвърна Андрю, – това бе едно експериментално лекарство, лотромицин. Донесоха ми го, аз не бях...

– За нас вие сте герой! Ако бях на ваше място, нямаше да се дърпам – прекъсна го сестрата.

– Наредих да й направят кръвна картина – докладва ординаторът. – Амонякът е под токсичното ниво. Били-рубинът не се повишава. По-натък продължаваме с обичайното лечение.

И промърмори на себе си:

– Невероятно!

Андрю се обърна към пациентката:

– Радвам се за вас, Мери!

Изведнъж се досети:

– Някой да е виждал онова момиче от „Фелдинг-Рот“? Госпожица де Грей?

– Преди малко се въртеше насам – отговори сестра Лъдлоу – може би е в сестринската стая.

– Извинете ме – каза Андрю и излезе.

Силия де Грей чакаше в коридора. Беше с друг тоалет. На лицето й меко грееше усмивка.

Щом погледите им се срещнаха, Андрю усети, че между двамата се породил някакво стеснение.

– Изглеждате много по-добре със суха коса – каза той.

– И вие не сте язвителен като вчера!

Настъпи кратко мълчание. Андрю запита:

– Разбрахте ли?

– Да.

– Там... – той посочи към болничната стая – там те благодариха на мен. Но вие сте човекът, на когото ние всички трябва да благодарим.

Тя се усмихна:

– Вие сте докторът.

После изведнъж всички бариери рухнаха – двамата се смееха и плачеха заедно. За своя голяма изненада той сграбчи Силия и я целуна.

Когато седнаха на чашка кафе и си разделиха една кифличка в бюфета на болницата, Силия де Грей свали очилата си и каза:

– Телефонирах на нашия директор по медицинските въпроси и му казах за случилото се. Той говорил с някои от изследователите на „Фелдинг-Рот“. Всички са много щастливи.

– И с право. Създали са чудесно лекарство – отвърна Андрю.

– Поръчаха ми да ви питам дали ще подготвите материал за

публикация с описание на случая и резултатите от приложението на лотромицина, която да се предложи на някое медицинско списание.

– С удоволствие – каза той.

– Това естествено ще бъде от полза за „Фелдинг-Рот“ – нейният глас прозвуча делово. – Имаме желание лотромицинът да заеме мястото си сред най-добрите препарати и да постигне голям успех на пазара. За вас също няма да е зле.

Андрю потвърди с усмивка:

– Сигурно.

Докато отпиваше кафе от чашата, той се замисли. Беше му съвсем ясно, че само по една щастлива случайност, благодарение на удивителната и чаровна млада жена, седнала срещу него, той бе участвал в написването на една страница от историята на медицината. Малцина бяха лекарите, на които изобщо им се отдаваше такъв шанс.

– Вижте, искам да ви кажа нещо – започна Андрю. – Вчера, Силия, вие бяхте напълно права за лошото ми държание. Отнесох се грубо към вас и моля да ме извините.

– Не е необходимо – енергично отвърна тя. – Хареса ми как се държахте. Тревожехте се за вашата болна и не ви интересуваше нищо друго. Явно бяхте много загрижен. Но вие винаги сте такъв, нали?

– Откъде знаете? – изненада се той.

– Казаха ми – отново бързата, топла усмивка.

Тя пак си сложи очилата. Изглежда й беше станало навик да ги сваля и да ги слага.

– Знам много неща за вас, Андрю Джордан – продължи Силия. – Отчасти защото съм професионално задължена да опознавам лекарите и отчасти... е, по-късно ще стигна и до този въпрос.

Колко различни лица има това необичайно момиче, помисли той.

– А какво знаете? – полюбопитства Андрю.

– Ами най-напред, вие сте бил отличник на вашия курс в медицинския факултет при университета „Джон Хопкинс“. Второ, стажувал сте като интернист и ординатор в болницата „Масачузетс Джeneral“ – там отиват най-добрите. После доктор Таунсенд ви е избрал между петдесет кандидати за свой партньор, понеже се е убедил, че вие сте способен. Да продължавам ли?

– Има ли още? – засмя се той.

– Да... още, че вие сте много мил човек, Андрю. Всички го казват. Естествено, открила съм и някои недостатъци.

– Вие ме смайвате! Да не искате да кажете, че в крайна сметка не

съм идеален?

– Имате няколко тъмни петънца – продължи Силия. – Например за лекарствените фирми. Много сте предубеден към нас. Е, съгласна съм, че някои работи...

– Спрете! Тук спрете! – вдигна ръка Андрю. – Признавам, че съм предубеден. Искам обаче да ви кажа, че тази сутрин съм готов да си променя мнението.

– Добре, но недейте го променя напълно – гласът на Силия отново прозвуча делово. – В нашия бранш има много хубави неща и вие на практика се убедихте в едно от тях. Има обаче и някои не толкова хубави. Аз също не ги харесвам и се надявам да ги отстраня.

– Вие да ги отстраните? – повдигна вежди той. – Вие лично?

– Знам какво си помислихте – че съм жена.

– Понеже го казахте – да.

Силия продължи със сериозен тон:

– Идва време, всъщност то вече е дошло, когато жените ще правят много неща, недостъпни за тях в миналото.

– Точно сега съм готов да го повярвам, особено що се отнася до вас – отвърна Андрю. – Споменахте, че по-късно ще ми кажете още някои неща, които ме засягат.

За пръв път Силия де Грей се поколеба.

– Да, казах – тя прониза Андрю със силните си сивозелени очи. – Смятах да отложа този въпрос за друг път, когато се срещнем отново, но нищо не пречи да ви го кажа и сега. Реших да се омъжа за вас.

Наистина беше невероятна! Какъв характер! Кипеше от енергия и жизненост, да не говорим за изненадващата ѝ дързост. Андрю срещаше за пръв път в живота си такъв човек. Отначало понечи да се засмее, после изведнъж промени решението си.

Един месец по-късно на скромно тържество, в присъствието на няколко близки приятели и роднини Андрю Джордан и Силия де Грей встъпиха в граждански брак.

### 3

На втория ден от сватбеното им пътешествие Силия каза на Андрю:

– Бракът ни ще бъде хубав. Ние с теб ще го направим хубав.

– Според мен... – Както се обръщаше върху голямата хавлия, на която лежах и двамата, Андрю успя да целуне съпругата си по врата –

вече сме го направили.

Те бяха дошли на един от бахамските острови-Елойтъра. По ширналото се ясно небе имаше само няколко тънки облачета, обсипани от топлите лъчи на късното утринно слънце. По брега, чийто бели пясъци се губеха сякаш в безкрайността, не се мяркаше жив човек. Бриз от морето размърда листата на палмите и накъдри на вълнички спокойната прозрачна вода.

– Ако говориш за секса, ние двамата наистина сме в добра форма – погледна го Силия.

Той се повдигна на лакът:

– В добра форма ли? Ти си същински динамит! Къде си го учила...  
– Андрю спря – не, не ми отговаряй!

– Аз бих могла да ти задам същия въпрос – шеговито отвърна тя. И спускайки ръка по бедрото му, леко плъзна език по очертанията на неговите устни.

Той протегна ръце към нея и прошепна:

– Хайде да отидем в бунгалото.

– А защо не тук? Или ей там във високата трева?

– И да подлудим туземците, а?

Тя се разсмя, а Андрю я издърпа да стане и двамата затичаха по плажа.

– Ама ти си бил срамежлив! Каква свенливост! Никога не съм допускала.

Той я въведе в тръстиковото бунгало, което бяха наели предишния ден и в което щяха да прекарат още десетина дни.

– Не искам да те делия с мравките и рачетата по пясъка. Ако това се нарича свенливост, нямам възражения – обясняваше той, докато си сваляше банските гашета.

Силия го бе изпреварила. Хвърлила бикините си, тя лежеше гола на леглото и продължаваше да се смее. След час двамата отново се появиха на плажа.

– Бях започнала да ти казвам, че нашето семейство...

– Ще бъде едно прекрасно семейство – довърши Андрю. – Съгласен съм.

– И за да бъдем наистина образцова двойка, трябва да изпълним житейския си дълг.

Андрю се бе отпуснал блажено по гръб, с длани под главата.

– Пак съм съгласен – потвърди той.

– Тъй че трябва да си имаме деца.

– Ако мога нещо да помогна, само ми...

– Андрю! Моля те бъди сериозен.

– Не мога. Прекалено съм щастлив.

– Тогава аз ще стана сериозна и заради двама ни.

– Колко деца? – запита той. – И кога?

– Мислих и за това. Надявам се да имаме две – първото, колкото е възможно по-скоро, а второто-две години след него. Тъй ще съм приключила с ражданията, преди да навърша тридесет.

– Много хубаво и доста експедитивно – одобри Андрю. – Искам да знам имаш ли планове за старините си-да кажем от тридесет и първата година нататък.

– Ще правя кариера. Не съм ли ти казвала?

– Не си спомням. Ако нямаш нищо против, любов моя, внезапният ни скок в лоното на брака не ни позволи да се отдадем на житейски размисли и дискусии.

– Прав си – да, споделих плановете си за децата със Сам Хоторн. Получих пълното му одобрение.

– Браво на Сам, който и да е той – Андрю сбърчи вежди. – Чакай, не беше ли на сватбата ни, този от „Фелдинг-Рот“?

– Точно той. Сам Хоторн е моят началник, регионалният търговски директор. Беше с жена си Лилиан.

– Сетих се. Всичко си спомням.

Сякаш бе пред очите му – висок, дружелюбен мъж, вероятно към тридесет и пет годишен, започнал отрано да оплешивява. Скулест, с изсечени черти на лицето, което напомняше на Андрю за релефните образи, изваяни в скалите на Маунт Ръшмор. А съпругата на Сам Хоторн бе една очарователна брюнетка.

Прехвърляйки наум събитията през последните три дни, Андрю по-моли Силия:

– Не ми забелязвай, аз тогава бях като замаян.

И се досети, че една от причините за това бе появяването на Силия с бял тоалет и къс воал в залата на един местен хотел, където бяха решили да се оженят. Ритуалът щеше да изпълни един приветлив съдия, член на управителния съвет на болницата „Сейнт Бийдс“. Доктор Таунсенд водеше Силия под ръка.

Ноа Таунсенд бе съвсем подходящ за случая – образец на улегнал лекар. С посребрената коса и лъхащото достолепие той приличаше на британския министър-председател Харолд Макмилан, който често се оказваше в центъра на политическите новини, при сегашната му роля на

помирител между Великобритания и САЩ след възникналите между тях разногласия по повод на Суецкия канал.

На сватбата бе дошла от Филадельфия майката на Силия – дребна на ръст жена, вдовица, склонна винаги да бъде в сянка. Бащата на Силия бе загинал във Втората световна война и затова в ритуала се налагаше да участва Таунсенд.

Андрю затвори очи – не толкова заради ослепителните слънчеви лъчи, а по-скоро да си представи мига, в който Ноа въведе булката...

На Андрю му се струваше, че от незабравимата сутрин в бюфета на болницата, когато Силия направо заяви решението си да се омъжи за него, все повече го омайваше магията на нейното очарование. Мислеше, че може да изрази всичко с една дума – любов – но всъщност бе нещо повече и по-различно, – бе изоставил съзнателно търсената самота и всеотдайно бе свързал живота си и своето аз с нейните, при което у него се породи неописуем възторг и радост. Нямахме друга като Силия. С нея не можеш да скучаеш дори за миг. Изненади, знания, мъдрост, идеи, планове извираха непрестанно от нейната силна, колоритна и свободолюбива натура. Почти от самото начало го осени някакво огромно щастие, сякаш благосклонната съдба го бе дарила с най-ценното, с наградата, която за други е мечта. Когато я представяше на колегите си, той усещаше, че Силия предизвиква възхищение и у другите.

В живота си Андрю бе срещал и други жени, но отношенията му с нито една от тях нямаха траен характер, за да се стигне до брак. И му бе още по-чудно, че когато Силия, както се казва, „направи предложение за женитба“, у него не се породи ни най-малко съмнение, колебание или желание да се отдръпне.

И все пак... едва в оня невероятен миг, когато видя Силия в бялата булчинска рокля – сияеща, млада, прелестна – изобщо всичко за което би могъл да мечтае един мъж, и всъщност много, много повече, Андрю усети как светкавицата на любовта възпламени душата му. Тогава действително разбра, че е влюбен и се убеди, че подобно нещо се случва веднъж в живота. Завладя го неописуемо щастие, което нямаше да го напусне, докато е жив и повярва до дъното на душата си, че въпреки цинизма на нашето време, за него и за Силия няма да има нито раздяла, нито развод.

Точно думата развод, разсъждаваше по-късно Андрю, го бе възпирала навремето да говори за брак, когато много от неговите връстници се женеха още щом навършеха двадесет. А и приносят на родителите му в тази насока не бе малък. Майка му, която според израза на Андрю,



представляваше „нежеланите разведени“ присъствуваше на сватбата. Тя бе пристигнала от Лос Анджелис като някоя застаряваща пеперуда, съобщавайки на всеки, който можеше да я слуша, че е решила да прекъсне „процеса на зарязване“ на четвъртия си съпруг, за да присъства на „първия брак“ на сина си. Бащата на Андрю бе вторият ѝ съпруг и когато Андрю запита за него, отговорът бе:

– О, мое мило момче, дори не си спомням как изглеждаше той. Не съм го виждала от двадесет години. Последното, което чух за него бе, че живеел като стар развратник с една седемнадесетгодишна проститутка в Париж.

Години наред Андрю бе правил опити да разбере майка си и да осмисли поведението ѝ. Винаги обаче стигаше до едно и също, макар и много тъжно, заключение: че е празноглава, повърхностна, себична красавица, която привлича мъже със същия манталитет.

Той я покани на сватбата, въпреки че след това съжаляваше, от чувство за синовен дълг и поради убеждението, че всеки би трябвало да зачита своите родители. Изпрати покана и до последния известен адрес на баща си, но отговор нямаше и Андрю бе почти сигурен, че няма и да има. Приблизително на всеки три години той и баща му си разменяха поздравителни картички за Коледа. Нищо повече.

Андрю бе единственото дете от краткотрайния брак на родителите си, но вместо тях повече му се искаше да представи на Силия един друг член на семейството – неомъжената си леля, починала преди две години, при която бе прекарал почти цялото си детство. Тя не бе заможна, но някак успяваше, и то без помощта на родителите му, да изнамира пари за издръжка на Андрю в колежа и после в медицинския факултет. Той разбра цената на нейната жертвоготовност едва след смъртта ѝ, когато в кантората на адвокатата бе представена затрогващата сума на спестяванията ѝ – няколкостотин долара.

При тези обстоятелства за Силия не бе трудно да се справи с майката на Андрю. Схванала положението без никакви предварителни обяснения, по време на сватбеното тържество тя бе много любезна, даже сърдечна, макар и без лицемерни възклицания, към позастарялата госпожа Джордан. После, когато Андрю споделяше съжалението си за странното поведение на майка си, Силия отвърна:

– Ние сключихме брак между двама ни, а не между семействата си, скъпи.

След миг добави:

– Вече аз съм твоето семейство и ще ти дам повече обич, отколкото

си получил през целия си живот досега.

И тук на островния плаж, Андрю ясно разбираше, че това е истина.

– Иска ми се – продължи Силия, – ако си съгласен да остана на работа, колкото може по-дълго по време на първата ми бременност и след това да взема една година отпуск по майчинство. Сетне ще се върна на работа до втората ми бременност и тъй нататък.

– Съгласен съм, разбира се. Аз пък докато се радвам на обичта ти и се грижа да забременяваш, имам намерение да се отдавам малко на лекарска практика.

– Отдай се много и продължавай да бъдеш изискан и грижлив към пациентите си.

– Дано да е тъй – въздъхна доволно той и след няколко минути заспа.

През следващите дни те си разказваха всичко, което не бяха имали възможност да споделят.

Една сутрин по време на закуската, която редовно донасяше в бунгалото им Ремона, приветлива и мила тъмнокожа прислужница, Силия каза:

– Много ми харесва това място. Островът, хората, тишината. Доволна съм, Андрю, че го избра. Никога няма да го забравя.

– И аз съм доволен – отвърна той.

При подготовката на сватбеното пътешествие Андрю предложи отначало Хавай, но долови някаква неохота у Силия, затова веднага премина на другата идея, която за него бе на второ място.

След като пристигнаха на Бахамските острови, тя сподели:

– Не ти казах тогава, но отиването в Хавай би ме натъжило.

Когато му обясни причината, се запълни още едно бяло поле в картината на миналото.

На 7 декември 1941 година, когато Силия била на десет години и живеела с майка си във Филадельфия, баща ѝ, Уилис де Грей, главен старшина във военноморските сили на САЩ, бил на бойния кораб „Аризона“ в Пърл Харбър. Същия ден по време на японската атака „Аризона“ бил потопен и хиляда сто и двама моряка на борда загинали. Повечето от тях намерили смъртта си, потъвайки с кораба и завинаги останали в прегръдките на морските дълбини. Един от тях бил Уилис де Грей.

– Да, спомням си го – отговори тя на въпроса на Андрю. –

Естествено повечето време той бе далеч от къщи, в морето. Но щом си дойдеше, у нас ставаше винаги шумно и весело. Очаквахме го с нетърпение. Вълнуваше се дори малката ми сестра Джанет, макар че тя не си го спомня тъй добре.

– Що за човек беше? – полюбопитства Андрю.

Силия се позамисли, преди да отговори.

– Едър, гръмогласен, успяваше да разсмее хората, обичаше децата. Беше много силен, не само физически, но и по дух. Майка ми не е – навярно си забелязал. Даже когато пътуваше по моретата, той с писма й обясняваше какво да прави.

– Сега вероятно ти си нейната опора?

– Май че е така. Всъщност това стана почти непосредствено след смъртта на баща ми – усмихна се Силия. – Бях преждевременно съзряла за годините си. Сигурно все още съм.

– Мъничко – отвърна Андрю, – но аз реших, че съвсем спокойно мога да го приема.

По-късно той мило й каза:

– Ясно ми е защо не избра Хавай за сватбеното пътешествие. Но била ли си изобщо там, в Пърл Харбър?

Силия поклати глава.

– Майка ми не искаше да отиде там, а и аз не знам защо не се чувствам готова.

Тя позамълча и продължи:

– Казаха ми, че можело да се стигне близо до мястото, където е потънал „Аризона“. Корпусът му се виждал, въпреки че не са успели да го извадят. Сигурно ще ти се стори чудно, Андрю, но ми се иска някой ден да видя лобното място на татко и да не съм сама. Имам желание да бъда с децата си.

След малко Андрю наруши тишината:

– Няма нищо чудно и ти обещавам, че ще го направим някой ден, когато имаме деца и те са достатъчно големи, за да разбират.

Веднъж излязоха на разходка с динги – очукана малка лодка, в която се просмукваше вода. Докато Андрю се бореше с веслата, заговориха за работата на Силия.

– Мислех, че търговските пътници на лекарствените фирми поначало са мъже – сподели Андрю.

– Не се отдалечавай толкова много от брега, страх ме е, че тази черупка може да потъне всеки момент – помоли Силия. – Да, прав си, поначало са мъже, макар че има и малко жени. Някои от тях са били

медицински сестри в армията. Във „Фелдинг-Рот“ обаче аз съм първата и все още единствена жена в професията.

– Как успя да го постигнеш?

– С хитрина.

През хиляда деветстотин петдесет и втора година, заразказва тя, завършила държавния колеж „Пен“ с диплома бакалавър на фармацевтичните науки. Осигурявала си средства за следването от стипендията и от надниците си като продавачка в една дрогерия. В делник била нощна смяна, а в празник – дневна.

– От работата си – с едната ръка да подаваш по рецепта, а с другата – ролки за коса или дезодорант – в дрогерията научих много неща, които ми бяха от полза по-нататък. А, да, понякога продавах и „подшанда“.

Тя обясни.

Идвали мъже, предимно млади, и смутени обикаляли из магазина, опитвайки се да привлекат вниманието на продавача. Силия винаги се досещала и питала:

– С какво мога да ви услужа?

Отговорът обикновено бил:

– Кога ще се освободи той?

– Ако искате презервативи, имаме богат избор – любезно казвала тя, изваждала изпод шанда кутии от различни марки и ги нареждала отгоре. Мъжете, изчервени от притеснение, набързо купували и изчезвали.

Понякога имало нахалници, които питали Силия дали би им помогнала да изпробват стоката, а тя отговаряла по един и същ начин:

– Дадено, когато кажете. Мисля, че сифилисът ми вече е отзвучал.

Сигурно някои веднага разбирали шегата, но, тъй или иначе, нито един от тях не пожелавал да рискува, и повече не се мяркали пред очите ѝ.

Андрю се засмя, спря да гребе и остави лодката на дрейф.

След като се дипломирала, Силия подала молба за работа във „Фелдинг-Рот Фармасютикълс“ като младши фармацевт. Назначили я и работила в лабораториите на фирмата две години.

– Там научих някои неща, главно, че ако не си изцяло отдаден на науката, работата в лабораторията ти се струва монотонна и скучна. Мен ме привличаше търговската работа. Привлича ме и сега.

И добави:

– Свързана е с вземане на важни решения.

Преминаването от лабораторията в търговския сектор било трудна

задача. Силия направила опит по установения ред, но молбата ѝ била отхвърлена.

– Казаха ми, че е въпрос на собствена политика на компанията, в търговските отдели да се назначават на работа жени единствено като секретарки.

Тя не се примирила и започнала кампания за постигане на целта си.

– Разбрах, че човекът, който би могъл да препоръча промяна в политиката на компанията, ако изобщо можеше да стане подобно нещо, е Сам Хоторн. Ти се запозна с него на сватбата ни.

– Твоят началник, маестрото на регионалната търговия – потвърди Андрю. – Който даде официално съгласие да имаме две деца.

– Точно така, за да мога да продължа да работя. Както и да е. Реших, че бих могла да въздействам на Хоторн единствено чрез жена му. Беше доста рискована операция. Едва не се провалих.

Силия разбрала, че госпожа Лилиан Хоторн активно участва в женското движение и би могла да прояви благосклонност към амбицията на една жена, решила да прави кариера. Веднъж когато Сам Хоторн бил на работа, Силия отишла у тях да се запознае с жена му.

– Изобщо не я бях виждала, нито имах предварително уговорено посещение. Просто натиснах звънеца и най-нахално се натрапих на жената.

Посрещнала я много хладно. Госпожа Хоторн, наскоро прехвърлила тридесетте – седем години по-възрастна от Силия, – била умна жена със силен характер. Докато неканената гостенка обяснявала целта на посещенията си, тя нервно отмятала назад дългата си смолисто-черна коса. Накрая Лилиан Хоторн отсякла:

– Това е абсурдно! Нямам нищо общо с работата на съпруга си. А освен това той ще побеснее, щом научи, че сте идвали у дома.

– Знам. Вероятно ще ми коства работата – казала Силия.

– Трябваше добре да премислите постъпката си.

– О, премислих я, госпожо Хоторн, но разчитах на вашите съвременни разбирания и на идеята за равноправие на жените. Смятам, че те не бива да бъдат наказвани заради пола си.

За момент изглеждало, че Лилиан ще избухне. Доста троснато тя каза на Силия:

– Не ви липсва дързост.

– Именно – отвърнала Силия. – Точно затова ще имам голям успех в търговията.

Госпожа Хоторн я изгледала и изведнъж прихнала да се смее.

– Господи! Сигурна съм, че го заслужавате! – възкликнала тя.

И миг по-късно добавила:

– Тъкмо се канех да правя кафе. Госпожице де Грей, елате в кухнята, там ще поговорим.

Тъй започнало едно дългогодишно приятелство.

– Въпреки всичко Сам трябваше да бъде убеждаван-продължи Силия. – Той разговаря с мен и предполагам, че ме е харесал, а Лилян продължи да го обработва. После той трябваше да получи съгласието на своите началници. В края на краищата постигнах целта си.

Тя погледна надолу – проникналата в лодката вода вече стигаше до глезените им.

– Андрю, нали ти казах! Това нещо наистина потъва!

Двамата скочиха със смях във водата и заплуваха към брега, дърпайки разнебитената лодка.

– Щом започнах работа като търговски пътник, разбрах, че трябва да работя не наравно с мъжете, а по-добре – сподели тя с Андрю на вечеря.

Той се усмихна:

– Спомням си, че съвсем наскоро ти беше по-добра не само от мъжете, но и от седящия срещу теб лекар.

Силия се усмихна лъчезарно, махна си очилата и протегна ръка през масата, за да докосне неговата.

– Тогава имах късмет и то не само с лотромицина.

– Защо толкова често си сваляш очилата? – запита Андрю.

– Късогледа съм, не мога без тях. Но знам, че изглеждам по-добре без очила. Затова.

– Винаги изглеждаш добре – отговори той. – Но ако очилата те притесняват, трябва да помислиш за контактни лещи. Вече много хора започнаха да ги използват.

– Ще се заема с тях, като се върнем – реши Силия. – Още препоръки на тази тема? Други промени във външния ми вид?

– Обичам те такава, каквата си.

До ресторанта те бяха вървели ръка за ръка повече от километър по едно виешо се, неравно, почти безлюдно шосе. Бе настъпила топла вечер. Чуваше се само жуженето на мушиците и шумът от разбиващи се в крайбрежния риф морски вълни. Бяха седнали в малко, грубовато обзаведено ресторантче – „Травълърс рест“ и вечеряха с местния специалист – пържена гаруна, грах и ориз.

Макар и да не бе попаднал в туристическия справочник

„Мишелин“, „Травълърс рест“ предлагаше вкусна храна за гладните – жилавия и съсухрен собственик, бахамецът Клиофас Мос, сам ловеше и приготвяваше рибата в един очукан тиган, на огън от дърва. Той бе настанил Силия и Андрю на маса с изглед към морето, на която гореше свещ, затъкната в бирена бутилка. Точно пред тях, току пред очите им, между перестите облаци надзърташе голяма, почти пълна луна.

– Сигурно в Ню Джързи е студено и вали дъжд-предположи Силия.

– Скоро пак ще бъдем там. Сега ми разкажи още нещо за твоята дейност в търговията с лекарства – помоли Андрю.

Първото ѝ назначение като търговски пътник било в Небраска, обясни Силия, където дотогава „Фелдинг-Рот“ нямала свой представител.

– От една страна, бе добре за мен. Ясно съзнавах в какво положение съм, понеже започвах от нула. Не бе създадена никаква организация, липсваше елементарна информация, нямаше кой да ме упъти при кого и къде да отида.

– Дали твоят приятел Сам не го е направил нарочно-нещо като първо изпитание?

– Може би. Не съм го питала.

Вместо да си задава разни въпроси, Силия се захванала за работа. Наела си малък апартамент в Омаха и от тази своя изходна база обикаляла из целия щат, град по град. Навсякъде откъсвала от телефонните указатели жълтите страници на раздела „лекари“, после разнасяла данните на картони и започвала да се обажда. От общо хиляда и петстотин лекари в нейния район, тя избрала телефоните на двеста, които според нея издавали най-много рецепти.

– Не се ли чувстваше самотна толкова далеч от родния дом? – запита Андрю.

– Бях много заета и няхах никакво време да мисля за това.

Още отначало ѝ станало ясно, че влизането при лекар с много трудна задача.

Всич с часове в чакалнята. Когато най-сетне влязах в кабинета, лекарят ми отделяше само пет минути – не повече. В края на краищата един доктор в Норт Плат ме изхвърли от кабинета си, но всъщност ми направи добро.

– Как така?

Силия опита от пържената гаруца.

– Потънала е в мазнина! Не е за мен, но се изкушавам, понеже е много вкусна.

Тя остави вилицата, облегна се назад и заразказва.

– Той беше интернист като теб, Андрю. Около четиридесетгодишен. Мисля, че бе имал тежък ден. Прекъсна ме още в началото и не ми даде да си кажа „урока“. – „Млада госпожице, понеже се опитвате да водите професионален разговор с мен, разрешете да ви кажа и аз нещо: учил съм медицина четири години и после още пет съм бил стажант-ординатор. Зад гърба си имам десет години лекарска практика и макар че не съм научил всичко за медицината, знам далеч повече от вас. А вие, още млада и зелена, се опитвате да ми обяснявате нещо, което бих могъл да прочета за двайсет секунди по рекламните страници на всяко медицинско списание. Хайде, напуснете кабинета ми!“

Андрю се намръщи:

– Грубиян!

– Всъщност той ми направи добро, въпреки че на излизане от кабинета му се чувствах като парцал. Защото беше прав.

– „Фелдинг-Рот“ не се ли погрижи за твоята подготовка? – запита доктор Джордан.

– Е, да, но недостатъчно и незадълбочено, предимно учебни игри по търговия. Малко ми помогна и това, че бях завършила фармация, но просто не бях подготвена да разговарям със заетите висококвалифицирани лекари.

– Щом го споменавах, нека ти кажа, че някои лекари точно заради това отказват да приемат търговски пътници на лекарствени фирми. Освен че си принуден да слушаш едни и същи неща като от изтъркана грамофонна плоча, често може да те подведат с невярна информация с опасни последици. Някои от тях са готови да свалят звезди от небето, даже да заблудят човек, само и само да те накарат да предписваш тяхната стока.

– Андрю, скъпи, искам да ми помогнеш в това отношение. По-късно ще ти обясня как.

– Разбира се, стига да мога. Е, и какво стана след случката в Норт Плат?

– Разбрах две неща. Първо, да престана да мисля за търговия и в никакъв случай да не пробутвам лекарства само заради печалбата. Второ, макар лекарите да знаят повече от мен, да им представям неизвестни за тях специфични свойства на препарата, които биха могли да им бъдат от полза. Само тъй бих могла да им помогна. Убедих се, че лекарите знаят много за болестите, но недостатъчно за лекарствата.

– Вярно – съгласи се Андрю. – В медицинските факултети



лекарствените средства не се изучават подробно. А после в практиката е много трудно да се следи напредъка на медицинската наука, да не говорим за фармацевтиката. Затова понякога препаратите се предписват наслука.

– И още нещо – добави Силия. – Убедих се, че винаги трябва да казвам на лекарите самата истина, нито да преувеличавам, нито да премълчавам. А питат ли ме за препарат на конкурентна фирма, който е по-добър от нашия, непременно да потвърдя, че е така.

– Как успя да постигнеш тази голяма промяна?

– Ами доста месеци спях само по четири часа на денонощие.

Тя разказа как вечерите след нормалния работен ден, а също и почивните дни, посвещавала на четене на разни лекарствени наръчници. Изучавала ги до най-малки подробности, водела си записки, стремяла се да запомня най-важните неща. Когато не намирала убедителен отговор на някои въпроси, търсела допълнителна информация от библиотеките. Ходила и до централата на „Фелдинг-Рот“ в Ню Джързи. Там не оставяла на мира колегите си от изследователската дирекция, за да научи нещо повече от онова, което ѝ предлагали наръчниците, да разбере какви нови препарати разработват и кога ще ги пуснат на пазара. Деловите ѝ разговори с лекарите вече преминавали по-добре. Някои от тях се интересуваха от по-специална информация и Силия с готовност им я набавяла. Резултатите не закъснели. Поръчките от нейния район за препарати на „Фелдинг-Рот“ се увеличили.

Андрю изпадна във възторг:

– Силия, ти си изключителна! Неповторима!

Тя се засмя:

– Ласкаеш ме, но това ми харесва! За малко повече от година нашата фирма утрои продажбите си в Небраска.

– Тогавата те изтеглиха в централата, нали?

– Да. Дадох Небраска на един новоназначен колега, а на мен – по-отговорен район в Ню Джързи.

– Представяш ли си, ако бяха те изпратили на друго място, да кажем в Илинойс или Калифорния? Нямахме никога да се срещнем! – пошегува се Андрю.

– Не, пътищата ни пак щяха да се пресекат – възрази уверено тя. – Ние сме предопределени един за друг. Бракът е съдба.

– Както и бесилото – довърши фразата Андрю.

Двамата се разсмяха.

– Представи си! Скучният лекар, забил нос в медицинските книги,

можел да цитира Джон Хейуд! – изненада се Силия.

– Същият Хейуд, който в шестнадесети век е пял и свирил на Хенри VIII – с не по-малко удоволствие допълни той.

Те станаха от масата. Стопанинът, наведен над бумтящата печка извърна глава към гостите си:

– Това добра риба, млади младоженци? – запита той. – Сичкото наред?

– Всичко е съвсем наред – потвърди Силия. – И рибата, и меденият месец.

Андрю усмихнат добави:

– Тук на малкия остров не може да има никакви тайни.

Той плати с десетшиллингова бахамска банкнота цялата вечеря – скромна сума в сравнение с доларовата равностойност – и махна с ръка, че се отказва от рестото.

Като излязоха, навън бе станало по-хладно и по-свежо от морския бриз. Щастливи, те се прегърнаха и тръгнаха обратно по тихия, криволичещ път.

Беше последният ден от почивката им на острова.

Времето се развали в тон с тъжното настроение на раздялата. Още от сутринта беше облачно и преваляваше дъжд. Силен вятър правеше зайчета в морето и вдигаше големи вълни, които се разбиваха с трясък.

Андрю и Силия трябваше да отпътуват със самолет на Бахамските авиолинии от Рок Саунд, да направят връзка с полет на „Пан Американ“ в Насау и същата нощ да пристигнат в Ню Йорк. На другия ден щяха да бъдат в Мористаун. Докато намерят къща, щяха да живеят в апартамента на Андрю на „Саут стрийт“. Преди сватбата Силия живееше под наем в Бунтон, но вече се бе преместила при Андрю, оставяйки част от багажа си на гардероб.

Тя подреждаше куфарите в младоженското бунгало, което щяха да напуснат след по-малко от час, и беше пръснала дрехите си върху двойното легло.

– Толкова хубаво беше тук. А това е само началото-провикна се Силия към Андрю, който се бръснеше в банята.

Той се обади през отворената врата:

– Блестящо начало! Все пак решил съм да се връщам на работа.

– Знаеш ли, Андрю, струва ми се, че ти и аз ще загинем без работа. Това е наша обща черта – и двамата сме амбициозни. Такива ще си

останем!

– Ъ-хъ – потвърди той, докато изтриваше лицето си с кърпата, засанал гол на вратата на банята. – Въпреки че няма нищо страшно, ако понякога спираме за малко. Стига да има сериозна причина.

Тя искаше да запита: „Имаме ли време“, но Андрю вече я целуваше, а след миг промърмори в ухото ѝ:

– Моля те, прибери дрехите от леглото.

Без да се отделя от него, тя протегна ръка назад и започна да хвърля дрехите на пода.

– Така е по-добре – каза той, когато бяха вече легнали. – Леглата нали са за това?

– Да не закъснеем за самолета?

– Голяма работа!

След малко с притворени от удоволствие очи тя потвърди:

– Прав си. Голяма работа!

После с нежен и щастлив глас прошепна:

– Как да не е голяма... – и миг по-късно. – О, Андрю, колко много те обичам!

## 4

В самолета на „Пан Американ“ по линия 206 Силия прелистваше новия брой на „Ню Йорк Таймс“.

– Нищо не се е изменило, докато ни нямаше – каза тя.

Кореспонденция от Москва цитираше Никита Хрущов, който обявяваше на САЩ „състезание по изстрелване на ракети“. Една бъдеща световна война ще се води на американския континент, самоуверено твърдеше съветският лидер и пророкуваше „гибелта на капитализма и всестранния възход на комунизма“.

Президентът Айзенхауер от своя страна уверяваше американците, че военният бюджет на САЩ ще осигури надежден отпор на съветските предизвикателства.

Имаше дописка за все още безрезултатното следствие по убийството на един от босовете на мафията Алберт Анастасия, застрелян на един бръснарски стол в нюйоркския хотел „Парк-Шератон“.

Андрю също прегледа вестника и го остави.

Предстоеше четиричасов полет на борда на ДС-7В. Скоро след излитането сервираха вечерята. После Андрю напомни на съпругата си:

– Беше ми казала, че искаш да направя нещо за търговските пътници на лекарствените фирми.

– Да – отвърна Силия Джордан, облегна се удобно в креслото, хвана ръката на Андрю и я задържа в своята.

Спомняш ли си разговора ни, след като бе предписал лотромицина и пациентката ти започна да се възстановява. Тогава ми каза, че си променяш мнението в полза на фармацевтичната индустрия, но аз те помолих да не бързаш, защото има някои грозни неща, които искам да променя. Помниш ли?

– Как мога да забравя? И най-малката подробност от този ден се е запечатала в паметта ми – усмихна се Андрю.

– Добре. Сега няколко думи за историята на въпроса.

Андрю погледна крадешком съпругата си и отново се удиви колко енергия и ум има в това малко, привлекателно създание. Занапред никога не бива да се отпускам, разсъждаваше Андрю, за да бъде наистина подходящ партньор на Силия. И се съсредоточи в разказа ѝ.

През 1957 година, обясняваше тя, лекарствената индустрия прави първите си стъпки, още е в началото на своето развитие.

– Започнахме, и то не много отдавна, по панаирите с продажбата на змийска мас, цярове против безплодие и хапчета за лечение на всякакви болести – от главоболие до рак. Продавачите с лека ръка хвалеха стоката си, обещаваха какво ли не, за да могат да я продадат на всяка цена. Без да се колебаят, даваха всевъзможни гаранции.

– Често – продължи Силия – с подобни лекарства за всякакви болки и разни други творения на народната медицина търгуваха цели семейства. Някои от тях отвориха първите дрогерии. Наследниците им продължиха семейната традиция и създадоха фирми за производство на лекарства, които с течение на времето се разраснаха, опряха се на науката и си създадоха име. А вместо примитивните, груби похвати, се възприеха покултурни и по-почтени форми на търговия.

– Понякога обаче, все още недостатъчно почтени-отбеляза тя. – Една от причините бе, че семействата си запазваха контрола в управлението, а в кръвта им все още бе продажбата на всяка цена от времето на търговията със змийска мас.

– Вероятно не са останали много семейства, които да управляват големите лекарствени компании – обади се Андрю.

– Не са много, макар че някои от тях, започнали още от самото начало, вече контролират голям пакет от акции. Но онова, което е останало, са остарелите, недотам етични, „твърди“ форми на продажба, даже

при компании с платени ръководители. Това се наблюдава най-често в поведението на някои търговски пътници, които посещават лекари, за да им предложат нови препарати.

Тя поспря и продължи:

– Нали знаеш, че някои търговци могат да кажат какво ли не, даже си служат с лъжи, за да убедят лекарите в предимствата на своята стока. Това е добре известно на лекарствените фирми, въпреки че официално отричат подобна практика.

Стюардесата прекъсна разговора им, съобщавайки, че след четиридесет минути ще кацнат в Ню Йорк и предложи напитки, преди да затвори бара. Силия поръча любимото си дайкири, а Андрю – уиски със сода.

С чаши в ръка, те подновиха разговора си.

– Да, наблюдавал съм такива случаи – потвърди Андрю. – Чувал съм и от лекари, че понякога състоянието на пациентите се влошава и дори умират, само защото търговските пътници са дали погрешна информация за препарата.

Той отпи глътка уиски и продължи.

– Лавина от реклами за нови препарати засипва лекарите, но често не се казва онова, което трябва да знаят за препарата – особено що се касае до страничните явления, включително и най-опасните. Цялата работа е в това, че когато си зает с преглед на пациенти и умът ти се занимава с редица други проблеми, е трудно да си представиш, че някой от лекарствената фирма или самата фирма има намерение да те мами.

– Но се случва – каза Силия. – А после всичко се потулва и никой не обелва зъб за последиците. Тези неща са ми познати, понеже съм правила опити да ги разисквам във „Фелдинг-Рот“.

– И какви са плановете ти?

– Да създам документация. Документация, която никой да не може да оспори. И при удобен случай ще я използвам.

Тя продължи с обясненията.

– Повече няма да те посвещавам от името на „Фелдинг-Рот“ – продължи тя. – Това е фирмена политика. С теб и с доктор Таунсенд ще работи друг наш представител. Но когато разбереш, че търговски пътник – мъж или жена, от нашата или от друга фирма ти дава погрешна информация, че не те предупреждава за странични явления или премълчава нещо, което трябва да знаеш, искам от теб писмена информация. Уговорила съм се с някои лекари от Небраска и от Ню Джързи, които ми имат доверие, да правят същото, и папката ми лека-лека набъбва.

Андрю тихо подсвирна.

– Заела си се с огромна работа. А и рискована.

– Все някой трябва да рискува, за да се прекрати една порочна практика. А мен не ме е страх.

– Изобщо не мога да си представя, че нещо може да те уплаши.

– Искам да ти кажа, Андрю, че ако големите компании за лекарства сами не вземат да си изринат сметта от двора и то скоро, правителството ще свърши това вместо тях. Засега в Конгреса се чува само неясен ропот. Ако лекарствената индустрия изчака да се стигне до разисквания в Конгреса, които ще доведат до строги законодателни ограничения, то компаниите ще предпочетат да действуват първи, по своя инициатива.

Андрю мълчеше. Искаше да вникне в думите ѝ, а го занимаваха други мисли. Най-сетне той се обади:

– Преди не съм те питал, Силия, но може би сега е моментът да разбера още нещо за теб.

Тя го погледна сериозно. Андрю подбираше думите си внимателно:

– Казвала си ми, че ще правиш кариера и аз съм напълно съгласен с теб, знам, че иначе няма да си щастлива. Но през последните няколко седмици откак живеем заедно, имам чувството, че преследваш много по-голяма цел в сравнение с онова, което си постигнала досега – търговски пътник.

– Да, точно така. Ще се стремя към върха – отвърна тихо Силия.

– Към самия връх, ли? – учуди се Андрю. – Искаш да кажеш начело на една лекарствена фирма?

– Ако мога. Дори да не стигна до върха, ще се опитам да се издигна достатъчно близо до него, за да имам реално влияние и власт.

Той колебливо запита:

– Значи това искаш? Власт?

– Знам какво имаш предвид, Андрю, властта опиянява и похвалява. Но аз нямам никакво намерение да си позволя нито едното, нито другото. Просто искам да осмисля пълноценно живота си – да създам семейство и деца, и да постигна една голяма цел в кариерата си.

– Ако си спомняш деня, когато разговаряхме в бюфета на болницата – Андрю спря и се поправи, – оня паметен ден, ти каза, че е дошло време жените да се заемат с неща, които досега не са правили. Чудесно, напълно съм съгласен, и това вече е факт на много места, също и в медицината. Дали ще стане обаче в твоя бранш – фармацевтиката, – след като цялата система е консервативна и работят преди всичко мъже, както ти самата каза?

– Ужасно си прав – усмихна се Силия.

– И дали има реална възможност за постигане на подобна цел? Разпитвам, Силия, защото не искам някой ден да бъдеш нещастна и огорчена, защото не си успяла, макар да си хвърлила всичките си сили.

– Няма да съм нещастна. Обещавам – тя стисна ръката на Андрю. – За пръв път някой проявява толкова голяма грижа към мен, скъпи, и ми е приятно. А на въпроса ти отговарям отрицателно – в лекарствената търговия още няма перспективи за мен или за която и да е друга амбициозна жена. Но аз съм си съставила план.

– Трябваше да се досетя, че всичко е обмислено от игла до конец.

– Първо, смятам да се изиявя тъй в работата си, че ръководството на „Фелдинг-Рот“ просто да няма друг избор, освен да ме повиши.

– Обзалагам се, че ще го постигнеш. Казваш първо, нима това не е достатъчно?

Силия поклати глава:

– Изучавах практиката в другите фирми, пътя, който са изминали, хората, които са ги ръководили и разбрах една важна истина – за да стигнеш до върха в повечето случаи трябва някой да те избуца напред. Ама не ме разбирай криво – при всички случаи трябва да си свършил огромна и безупречна работа! Предварително обаче си избираш някой с малко по-висока длъжност, обикновено по-възрастен, тръгнал по-рано към върха, и се стремиш да му бъдеш от полза, да си лоялен към него и да го следваш. Въпросът е в това, че повишат ли един ръководител, той предпочита да повери предишната си работа на човек, който му е добре познат, има необходимите качества и се ползва с неговото доверие.

– Ти избрала ли си кой да ти пробива пътя? – запита Андрю.

– Да, реших преди известно време. Ще бъде Сам Хоторн.

– Е, да, изглежда, тъй или иначе, Сам ще играе важна роля в живота ни – вдигна вежди Андрю.

– Само по служебни въпроси. Недей да ревнуваш!

– Няма. А Сам знае ли решението ти да бъде твоя ракета-носител?

– Не, разбира се. Макар че Лилиан Хоторн знае. Говорили сме си на четири очи и тя одобрява решението.

– Изглежда вече е в ход някакъв женски заговор? – пошегува се той.

– Защо пък не? – в погледа ѝ проблесна непреклонна решителност.

– Някой ден всичко това ще бъде излишно, но точно сега целият делови свят прилича на затворен мъжки клуб. За да успее една жена да влезе в клуба и да върви напред, се налага да вкара в действие всички възможни

средства.

След кратък размисъл Андрю каза:

– Досега не бях мислил по този въпрос. Предполагам, че същото важи и за повечето мъже. Но това, което чувам от теб, е съвсем основателно. И така, Силия, докато напредваш към върха – аз искрено вярвам, че ще успееш, – ще бъда зад гърба ти. Винаги.

Силия се наведе към него и го целуна.

– Никога не съм се съмнявала. Това бе една от причините да се омъжа за теб – прошепна тя.

Усетиха как самолетът намали оборотите на двигателите си, светнаха надписите „затегнете коланите“. През илюминаторите откъм страната на летището сияеше Манхатън.

– След няколко минути ще кацнем на международното летище „Ай-дълуилд“<sup>1</sup> – съобщи една стюардеса.

Силия отново хвана ръката на Андрю.

– И ще започне нашият живот – на двама ни, заедно! Нима ще изпуснем този шанс? – запита тя.

## 5

Щом започнаха работа Андрю и Силия разбраха, че по различен начин всеки от тях е станал знаменитост.

Както при редица големи събития в медицината, новината за успешното приложение на лотромицина от Андрю се разпространяваше сравнително бавно. Тя се появи в централния печат шест седмици след невероятното възстановяване на Мери Роу.

Най-напред излезе съобщение в „Дейли рекърд“, малкият вестник на Мористаун, под заглавие:

Местен лекар прилага чудодейно лекарство  
Пациентката се възстановява „като по чудо“.

„Нюарк стар леджър“, който редовно помещаваше информации от местните вестници, препечата съобщението и то по-нататък стигна до научните коментатори на „Ню Йорк таймс“ и „Тайм“. Андрю разбра, че докато е бил в отпуск, от двете издания са се обаждали с молба да им телефонира и той веднага се свърза с тях. Резултатът бе нови публикации

---

1. Сега летище „Кенеди“. – Б.пр.



за случая, „Тайм“, с характерната си романтична нотка вдигна още по-голям шум, добавяйки към репортажа си новината за сватбата на Андрю и Силия.

Освен това „Ню Ингълънд джърнъл ъф медсин“ съобщи на Андрю, че статията му за лотромицина ще излезе скоро с някои редакционни поправки. Андрю веднага ги прие, защото бяха незначителни.

– Не крия, че се изяждам от завист – възкликна доктор Ноа Таунсенд, когато Андрю му каза за „Ню Ингълънд джърнъл ъф медсин“. И добави: – Успокоявам се обаче, че откритието ти издига престижа на нашата професия.

По-късно Хилда, съпругата на Таунсенд, привлекателна жена едва надхвърлила петдесетте, сподели с Андрю:

– Ноа няма да ти каже, но той толкова се гордее с теб, че сега те има като свой син – нашата несбъдната мечта в живота.

Макар че печатът и обществеността не й отделиха толкова голямо внимание, Силия почувствува, че нейното положение във „Фелдинг-Рот“ рязко се е променило.

Преди гледаха на нея като на някакъв анахронизъм, дори я взимаха на подбив – единствената жена – търговски пътник на фирмата, която въпреки постигнатия първоначален добър резултат в Небраска трябваше да доказва качествата си. От това отношение нямаше нито следа. Успехът ѝ с лотромицина и продължаващата реклама на случая, посрещнати със задоволство от „Фелдинг-Рот“, бяха осигурили безспорно признание на препарата и на Силия.

Името ѝ стана известно на висшето ръководство на фирмата, дори на президента на „Фелдинг-Рот“ – Илай Кампърдаун, който повика Силия на другия ден след завръщането ѝ от отпуск.

Господин Кампърдаун, висок и блед, около шестдесет и пет годишен ветеран на лекарствената индустрия, винаги безукорно облечен и с неизменната червена роза в бутоньерата, прие Силия в луксозния си кабинет на единадесетия етаж – етажът на ръководството – в централната сграда на „Фелдинг-Рот“ в Бунтон. Той започна с радостните новини в личния живот.

– Поздравявам ви за вашата сватба, госпожо Джордан. Желая ви много щастие. – И добави с усмивка: – Надявам се, че съпругът ви ще подписва само лекарства, произведени от „Фелдинг-Рот“.

Силия благодари, и приемайки казаното за Андрю като шега, реши да я отмине, без да изтъква свободата и независимостта на съпруга си по отношение на лекарствата и медицината.

– Името ви стана нещо като легенда, млада госпожо – продължи президентът. – Живо свидетелство, че понякога една способна жена по нищо не отстъпва на мъжете.

– Надявам се, че някой ден думата „поякога“ ще ви се стори излишна – ласкаво каза тя. – Не се съмнявам, че ще видите още много жени в търговския сектор, а някои могат да се окажат дори по-добри от мъжете.

Като че ли за миг Кампърдаун се понавъси от изненада. После отново със сърдечен тон отвърна:

– Предполагам, че на този свят стават и по-странни неща. Ще видим. Ще видим.

Разговорът им продължи. Кампърдаун задаваше на Силия въпроси, свързани с търговската ѝ практика. Изглеждаше доволен от нейните ясни, компетентни отговори. По едно време извади джобния си часовник, погледна го и каза:

– Свикал съм заседание тук, госпожо Джърдан. Ще се обсъжда едно ново лекарство, което искаме да пуснем на пазара веднага след лотромицина. Дали бихте искали да останете?

Тя потвърди, че е съгласна и президентът покани пет-шест ръководни служители, които вече чакаха в стаята на секретарката. Запозна ги със Силия и всички преминаха в заседателната зала. Те насядаха около масата, оставяйки челното място за Кампърдаун.

Тук бяха директорът на научните изследвания, доктор Винсът Лорд – наскоро назначен млад учен, един от вицепрезидентите, вече на възраст, и още четирима души, между които бе и Сам Хоторн. Освен него – единственият познат на Силия – останалите я гледаха с открито любопитство.

Новото лекарство, обясни Кампърдаун главно заради Силия, не бе разработка на „Фелдинг-Рот“, а препарат, получен по лиценз на западногерманската компания „Шеми-Грюнентал“.

– Това е седатив, най-безвредният от известните до днес, и осигурява нормален, ободряващ сън без неприятното замайване сутрин след ставане – каза президентът. – Препаратът няма съществени странични явления, напълно безвреден е и може да се предписва и на малки деца. Вече е пуснат в продажба и се радва на популярност в почти всички големи страни с изключение на САЩ. „Фелдинг-Рот“ има късмет да придобие правата за производство и разпространение на лекарството в Америка.

– То се нарича талидомид – Допълни господин Кампърдаун.

Независимо от документално доказаната безвредност на талидомида в Съединените щати се изискваше той да бъде изпитан върху хора, преди Управлението за храни и лекарства да разреши продажбата му.

– При наличието на тия изрядни документи от чужбина подобно изискване е глупаво и бюрократично, но трябва да го спазим – промърмори Кампърдаун.

Започнаха разисквания къде и как трябва да станат изпитанията на препаратата. Доктор Лорд, директорът на научните изследвания подкрепи идеята около петдесет лекари на частна практика да предпишат лекарството на свои пациенти и после да представят резултатите, които „Фелдинг-Рот“ да внесе в УХЛ (Управлението за храни и лекарства).

– Би трябвало да се спрем на лекари от различни специалности – по обща медицина, интернисти, психиатри и гинеколози – предложи той.

– Колко време ще трае това безполезно разматаване? – заинтересува се вицепрезидентът по търговията.

– Навярно три месеца.

– Не може ли да го съкратите на два? Трябва час по-скоро да пуснем препаратата на пазара.

– Мисля, че може.

На друг му се стори, че базата за изпитания била много широка. Не би ли било по-просто и по-експедитивно, особено за документирането, ако всичко се концентрира на едно място, например в някоя болница?

Кампърдаун прекъсна с усмивка няколкоминутната дискусия:

– Може би нашата гостенка също има някои съображения?

– Да, имам – отвърна Силия.

Всички обърнаха поглед към нея.

Тя говореше внимателно, съзнавайки, че участието ѝ в заседанието е нещо необичайно, дори привилегия, и би било глупаво да проиграе такъв шанс с дръзко и самоуверено поведение.

– Може би буди известно безпокойство идеята талидомид да се предписва и от гинеколози – каза тя. – Това означава, че ще се приема от бременни, а обикновено не се препоръчват никакви експерименти с жени в това състояние.

Доктор Лорд я прекъсна раздразнен:

– В нашия случай това няма значение. Талидомидът се прилага широко в Европа и другаде, включени са и бременните жени.

– И въпреки това госпожа Джордан има основание-спокойно възрази Сам Хоторн.

Силия продължи:

– Може да възникне следният въпрос: При кого сънят е нарушен в най-голяма степен и най-много се нуждае от сънотворно хапче? Като изхождам от опита си на търговски пътник – посещения на болници, институти и лекари – бих казала: при възрастните, особено при тези в гериатрична възраст.

Всички внимателно се заслушаха в Силия. Някои дори одобрително кимнаха след последната ѝ бележка. Доктор Лорд не реагира. Лицето му остана неподвижно.

– Затова бих предложила нашите изпитания на талидомида да се извършат в един или два старчески дома. Ако представлява интерес, аз познавам два обекта – един в Линкълн, Небраска, и друг в околностите на Плейнфийлд, в нашия щат. И двата са добре организирани и поддържани, ще водят добра документация. Познавам главините лекари и на единия, и на другия и ще се свържа с тях с най-голямо удоволствие.

Настъпи мълчание, издаващо неувереност у присъстващите. Илай Кампърдаун наруши тишината. В гласа на президента на „Фелдинг-Рот“ се чувстваше изненада:

– Не знам какво мислят другите, но според мен, онова което току-що предложи госпожа Джордан, е много разумно.

След като бе дадена насоката, другите се изказаха в подкрепа на това мнение. Доктор Лорд си замълча. Силия веднага усети, че между нея и директора на научните изследвания се поражда антагонизъм, който ще се запази и в бъдеще.

Реши се на другия ден Силия да телефонира на своите познати лекари в двата старчески дома и ако те са готови да сътрудничат, отделът за научни изследвания да влезе в ролята си.

След закриване на заседанието Силия излезе първа, изпратена с приятелски ръкостискания и усмивки.

След около седмица, вече изпълнила възложените задачи, тя разбра от Сам Хоторн, че скоро ще започнат изпитанията на талидомид в двата старчески дома.

За момента с това сякаш бе сложен край на един малък инцидент.

Въпреки че бяха претрупани с работа, Андрю и Силия намираха време да оглеждат обявени за продажба къщи. Силия откри и хареса една в „Конвънт Стейшън“ – предградие на Мористаун, където сградите се губеха в просторни поляни и много дървета. Тя се обади на Андрю и не пропусна да подчертае, че къщата е на около три километра от

кабинета му и още по-близо до болница „Сейнт Бийдс“.

– Това е важно, защото не искам да шофираш дълго, особено когато имаш нощни посещения и си уморен-настоя Силия.

В дните, когато Силия трябваше да ходи в централата на „Фелдинг-Рот“ това щеше да ѝ коства около 15 км с обществения транспорт, но тъй като повечето от деловите ѝ посещения бяха в други райони на Ню Джързи, всъщност разстоянието нямаше особено значение за нея.

Щом видя голямата занемарена дървена къща в колониален стил, Андрю остана като гръмнат.

– Силия, този рухнал хамбар не е за нас – запротестира той. – Дори някак да го постегнем, работа, която ми изглежда непосилна, какво ще правим с петте спални?

Тя търпеливо обясни:

– Една за нас, по една за всяко от децата, а след като се родят, ще има нужда от жена в къщи – значи една за нея. Петата стая ще бъде за гости. От време на време при нас ще идва мама. А може би и твоята майка ще ни гостува.

Силия предложи и „една работна стая на партера, която ще ползваме и двамата заедно, когато съм взела да довършвам някои неща в къщи“.

Въпреки че бе далеч от подобно непрактично решение за къщата, Андрю се засмя:

– Ти, разбира се, мислиш в бъдеще време!

– Мисля, че нито един от двама ни не желае да прекъсва работа през няколко години и да се занимава с досадна смяна на къщата, понеже имаме нужда да се разширим, а не сме предвидили по-голяма площ – възрази Силия.

Тя огледа потъналия в паяжини и мръсотия долен етаж, където се бяха озовали през един януарски неделен следобед. Бледата слънчева светлина едва проникваше през зацапаните прозорци.

– Тая къща иска чистене, боядисване и подреждане, но може да стане хубава, наистина дом, който няма да ни се иска да напуснем, освен по принуда.

– И аз я напускам в момента, понеже тя се нуждае само от един булдозер – отвърна Андрю.

И с изненадваща невъздържаност добави:

– Права си за много неща, но този път – не!

Силия не изглеждаше разубедена. Тя прегърна Андрю и се изправи на пръсти да го целуне.

– Продължавам да мисля, че съм права. Като се приберем, ще поговорим.

Късно същата вечер Андрию неохотно се предаде и на следващия ден Силия склучи договор за покупка на къщата на изгодна цена и уреди ипотека. Първоначалната вноска в брой не създаде затруднения. Двамата бяха спестявали през последните години, а и сега общият им доход не бе малък.

Те се настаниха в новия дом към края на април и почти веднага Андрию призна, че не е бил прав.

– Вече ми харесва – още на първия ден каза той. – Дори мога да я заобичам.

Ремонтът им бе излязъл по-малко, отколкото се очакваше, а резултатите бяха добри, даже чудесни.

Настъпваха щастливи дни за двамата, особено при мисълта, че Силия е вече бременна в петия месец.

## 6

Първото им дете се роди, както той обичаше да казва на колегите си от болницата, „точно според графика на Силия“.

Бебето, здраво момиченце, три кила и четиристотин грама, се появи на бял свят през август 1958 година, девет месеца и една седмица след сватбата им. То бе спокойно, почти не плачеше. Кръстиха го Лайза.

През периода на бременността Силия бе категорична по отношение на процедурите при раждането и това доведе още в самото начало до търкания с нейния гинеколог доктор Пол Кийтинг, колега на Андрию в болницата. Суетен мъж на средна възраст, склонен към бомбастични изрази, той веднъж му каза:

– Жена ти наистина е невъзможна!

– Разбирам какво искаш да кажеш, но това прави живота ни интересен – съчувствено му отвърна Андрию. – Странното е, че невъзможното за някои хора, за Силия става възможно.

Няколко дни преди този разговор Силия бе заявила на доктор Кийтинг:

– Изучавам методите за естествено раждане и вече правя съответните упражнения.

А щом гинекологът се усмихна снизходително, тя добави:

– Искам да участвам активно в раждането и да бъда в пълно

съзнание. С една дума – никаква упойка! И не желая епизиотомия.

Кийтинг се намръщи:

– Уважаема госпожо Джордан, тези две решения ще вземе вашият гинеколог чак при самото раждане.

– Не съм съгласна – тихо и спокойно отговори тя. – Ако отстъпя сега, много възможно е да се пренебрегне волята ми, когато ще ми бъде трудно да реагирам.

– Ами при крайна необходимост?

– Това е съвсем друга работа. Ако се стигне дотам, вие ще преценявате и ще правите, каквото трябва. Но после ще се наложи да убедите мен и Андрю, че действително ситуацията е била такава.

Доктор Кийтинг изсумтя уклончиво и отвърна:

– Относно епизиотомията. Може би не знаете, че разрезът на перинеума с хирургическа ножица точно преди самото раждане предпазва от разкъсване при излизане главата на бебето, разкъсване, което е болезнено и заздравява по-трудно в сравнение с добре направен хирургически разрез.

– О, зная, но съм сигурна, че вие имате по-добра представа от мен за увеличаващия се брой лекари и акушерки, които не са съгласни с подобно мнение.

Без да обръща внимание на видимо растящото неодобрение на гинеколога, Силия добави:

– Има много случаи, когато естествените разкъсвания се възстановяват по-бързо в сравнение с епизиотомииите, причинили инфекции или болки месеци наред след раждането, а често и двете.

Доктор Кийтинг я изгледа намръщен:

– Вие май имате отговор за всичко.

– В никакъв случай – възрази тя. – Но нали все пак става дума за моето тяло и моето бебе.

– Щом говорим за вашето тяло, бих искал да припомня, че макар епизиотомията да не се прави с такава цел, зашиването след това осигурява стегнатост на вагината-каза гинекологът.

– Да – потвърди Силия. – Зная, че това е необходимо, за да изпитва партньорът ми удоволствие от секса, след като вече съм раждала. Е, докторе, аз не искам да чувам от съпруга си оплаквания за отпуснатата вагина и като mine раждането започвам упражнения за стягане мускулите на таза.

Скоро след този разговор, по взаимно съгласие Силия смени гинеколога си и стана пациентка на доктор Юнис Нашмън, който бе по-

възрастен от доктор Кийтинг, но достатъчно млад по дух, за да споделя много от нейните разбирания.

След раждането на Лайза, Юнис Нашмън каза на Андрю:

– Съпругата ви е забележителна жена. В някои моменти имаше много силни болки и аз я попитах дали не иска да промени решението си за упойката.

Андрю, който имаше намерение да присъства на раждането, но бе повикан за един спешен случай на негов пациент, не можа да скрие любовитството си:

– Какво отговори тя?

– Просто каза „не, но моля някой да ме прегърне“. И една медицинска сестра обгърна с ръце съпругата ви и я успокои. Друго нищо не пожела.

– А когато се роди дъщеря ви – добави доктор Нашмън, – не отделихме бебето, както обикновено правим, а го оставихме да си лежи при Силия. Двете бяха толкова доволни – незабравима картина!

Както си бе решила, Силия остана в къщи цяла година, за да посвети вниманието и обичта си на Лайза. Тя отдели време и за поддръждане на дома им в „Конвънт Стейшън“. Изпълни всички задачи, които си бе набелязала във връзка с ремонта на старата сграда.

– Обичам тази къща! – възкликна един ден Андрю, сияещ от удоволствие.

Същевременно Силия не прекъсна връзките си с „Фелдинг-Рот“. Сам Хоторн вече бе станал заместник-директор по търговските въпроси в национален мащаб и обеща да осигури работа на Силия, щом тя реши да се върне отново в компанията.

За „Фелдинг-Рот Фармъсютикълс Инкорпорейтид“ това бе една добра година. Няколко месеца, след като се разчу за успеха на доктор Андрю Джордан в наситеното с драматизъм първо приложение на лотромицина Управлението за храни и лекарства одобри препарата за продажба. Лекарството се радваше на голяма популярност и на възторжени отзиви в целия свят и стана един от най-печелившите продукти в историята на „Фелдинг-Рот“. Личният принос на Силия утвърди в ръководството на фирмата мнението, че желанието на Сам Хоторн отново да я назначи на работа заслужава подкрепа.

За света извън компанията обаче 1959 година не бе толкова забележителна. През януари Аляска бе провъзгласена за североамерикански щат, а през юли – Хавай. На север през април бе открит големият морски път „Свети Лаврентий“. През май израелският министър-председател



Давид Бен-Гурион обеща пред света, че неговата страна ще се стреми към мир с арабските си съседи. По-късно същия месец две маймуни извършиха четиристотин и осемдесеткилометров космически полет на борда на една военна ракета на САЩ и се върнаха благополучно на Земята. Затвърдиха се надеждите, че някой ден за Космоса могат да излетят и човешки същества.

Едно събитие, което направи впечатление на Силия, бе започналата през декември поредица от заседания на сенатската подкомисия, председателствана от сенатора Естис Кифовър. Демократ от Тенеси с амбиции да стане президент на САЩ, в миналото той бе успял да привлече вниманието на обществеността в подкомисията по проблемите на престъпността. Сега с още по-голяма стръв сенаторът се бе насочил към фармацевтичната индустрия.

Повечето хора от този бранш възприеха Кифовър като досадна и не особено важна личност. Вашингтонското лоби на фармацевтичната индустрия бе силно и от работата на подкомисията не се очакваха никакви трайни резултати. Силия бе на друго мнение и го сподели само с Андрю.

Към края на годината тя се върна на работа като търговски пътник в нейния район на Ню Джързи. От болницата „Сейнт Бийдс“ ѝ помогнаха да намери една възрастна медицинска сестра – пенсионерка, която идваше всеки ден у тях и се грижеше за Лайза. С присъщата си последователност Силия реши да провери как възрастната жена се справя с работата и излезе на разходка извън града заедно с Андрю. Когато се прибраха, остана много доволна от новата си помощница.

Майката на Силия, Милдред, понякога идваше на гости от Филаделфия и с радост помагаше и се занимаваше с внучката си, докато баващата ходеше по работа в града.

Милдред и Андрю имаха чудесни отношения и постепенно Силия почувства по-голяма привързаност към майка си, нещо което рядко ѝ се случваше в миналото. Една от причините вероятно бе, че Джанет, помалката сестра на Силия, живееше много далеч – в Обединените арабски емирства, където съпругът ѝ бе изпратен като геолог в една петролна компания.

Осигурили необходимата помощ и грижа за семейството и дома, Силия и Андрю можеха отново да се отдадат на работата си и то с удоволствие.

Едно нещо малко помрачи ежедневието на Андрю, макар че той не бе сигурен дали си заслужава да се безпокои. Отнасяше се за Ноа Таунсенд.

В няколко случая, които нямаха никаква връзка помежду си, старшият партньор на Андрю прояви признаци на емоционална нестабилност. След като поразмисли, Андрю реши, че би било по-точно, ако тя се нарече странно поведение. Озадачаваше го фактът, че всичко това бе чуждо на природата на зрелия, изпълнен с достойнство лекар, с когото работеше всеки ден.

Андрю бе свидетел на три епизода с Таунсенд.

Веднъж Ноа разговаряше в своя кабинет с Андрю и много се нервирала, когато телефонът извънтя. След като отговори рязко на позвъняването, той изтръгна телефонния кабел от стената, запрата апарата в отсрещния ъгъл и той се строши в един шкаф. После продължи да разговаря с партньора си, като че ли нищо не бе се случило.

На другия ден на писалището му имаше нов телефонен апарат. За съдбата на стария изобщо не стана дума.

Около шест седмици по-късно отиваха на работа с колата на Ноа. Изведнъж той, за ужас на Андрю, натисна до край педала на газта и колата полетя из улиците на Мористаун, поднасяйки на завоите и пресичайки на червено. Андрю му викна да кара по-бавно, но Таунсенд като че ли не чуваше. За техен невероятен късмет не им се случи нищо – автомобилът профуча в паркинга на болницата и спря с остро изсвирване на гумите. Ноа отвърна на протеста на Андрю само със свиване на рамене. А на другия ден си караше автомобила съвсем спокойно с нормална скорост.

Третият случай, също без никаква връзка с предишните два, бе много оскърбителен и засягаше секретарката на общия им кабинет, госпожа Парсънс, дългогодишна сътрудничка на Ноа още преди да дойде Андрю. Наистина Вайълит Парсънс, вече към шейсет и пет годишна, имаше забавени реакции и понякога забравяше, но само незначителни неща. Тя се отнасяше добре към пациентите и бе спечелила обичта им. С Андрю работеше чудесно, а пословичната преданост към Ноа бе тема на чести шегички в техния малък колектив.

Всичко неочаквано се промени по повод на един чек.

Вайълит бе сгрешила при попълване на чека за доставка на материали за кабинета. Фактурата бе за четиридесет и пет долара, а секретарката несъзнателно бе обърнала цифрите, написала бе чека за петдесет и четири долара и го бе оставила на писалището на Ноа. Всъщност

грешката не бе от значение, защото тази сума просто щеше да бъде приспадната по сметката за доставката през следващия месец.

Ноа обаче връхлетя в чакалнята с чека в ръка и изкрещя на Вайълит Парсънс:

– Ей, глупава кучко! Решила си да ми пилееш парите и да ме разориш, а?

Андрю тъкмо влизаше и не повярва на ушите си. Вайълит явно бе не по-малко изненадана, но отговори с достойнство:

– Доктор Таунсенд, досега никоой не ми е говорил така и не желая това да се повтаря. Напускам кабинета ви и повече няма да се върна!

Андрю понечи да се намеси, обаче Ноа грубо го прекъсна:

– Ти стой настрана от тия работи!

А Вайълит каза:

– Благодаря, доктор Джордан, но аз вече не съм на работа тук.

На другия ден Андрю се опита да заговори Ноа на тази тема, но той измърмори:

– Тя не си гледаше работата. Вече се договорих с друга жена, която постъпва утре.

Ако тези случаи не бяха изолирани един от друг или зачестяваха, Андрю би ги посрещнал с по-голямо безпокойство. Той обаче разсъждаваше, че когато човек остарява, напрежението в работата и ежедневните грижи съвсем нормално довеждат до подобни избухвания и сблъсъци. В края на краищата това не бе чак толкова чуждо на човешката природа. Понякога Андрю сам чувстваше подобно напрежение, стигащо до раздрънителност, която успяваше да превъзмогне. Очевидно Ноа не бе в състояние да се въздържа.

Въпреки това тези няколко случая събудиха у Андрю тревога.

В работното ежедневие на Силия нямаше бурни преживявания.

Един февруарски ден на 1960 година, когато бе дошла от своя район в централата на „Фелдинг-Рот“ да извърши някаква търговска операция, Сам Хоторн я повика в кабинета си. Той бе в добро настроение и я посрещна сърдечно. Не изглеждаше преуморен от новите си отговорности за търговията на национално равнище. Добър признак, помисли си тя. И вдъхващ оптимизъм в перспективата на нейните по-далечни цели. Косата на Сам видимо оредяваше и вероятно той щеше да посрещне следващия си, 40-ти рожден ден, плешив. Но това изглежда щеше да му отива.

– Исках да ви видя във връзка с предстоящата търговска конференция в национален мащаб – обясни той.

Силия вече знаеше за тази конференция, която се организираше от „Фелдинг-Рот“ на всеки две години и бе насрочена за април същата година в нийоркския хотел „Уолдорф Астория“. Тя щеше да има закрит характер, с участието на всички търговски пътници на компанията в границите на САЩ, плюс служители от филиали на „Фелдинг-Рот“ в чужбина. Освен това на тридневната сесия щяха да присъстват председателят на управителния съвет, президентът и други ръководни дейци на компанията.

– Надявам се и аз да бъда на съвещанието – каза Силия. – Предполагам няма да ме предупредите, че е само за мъже!

– Освен че ще присъствате, висшето ръководство иска да се изкажете.

– Ще се изкажа – потвърди тя.

Сам отвърна сдържано:

– Сигурен бях, че ще приемете. А сега на въпроса. Говорих с Илай Кампърдаун. Той и другите биха желали да разкажете за опита си като търговски пътник от гледна точка на една жена. Предлага се например темата „Продажбата на лекарства през погледа на една жена“.

– Не си я представям в павилиончетата край кината, но ще изложи вижданията си.

– Би трябвало да поднесете всичко в лек стил, по възможност с лек хумор – продължи Сам. – Изказването да не натежи със сериозен тон. Никаква полемика. И не повече от десет-петнадесет минути.

Силия отвърна замислено:

– ...Разбирам.

– Ако желаете, може да ми го дадете в чернова. Ще го прегледам и ще ви дам препоръките си.

– Няма да забравя за това ваше предложение – отговори тя, вече представяйки си как ще построи изказването си, сигурна, че няма да му даде черновата.

– Във вашия район продажбите вървят чудесно-похвали я Сам. – Поддържайте нивото!

– И аз така съм решила, макар че пускането на нови препарати би помогнало много за тази цел – потвърди тя. – Впрочем какво стана с талидомида, за който преди година говори господин Кампърдаун?

– Свалихме го от нашата листа. Върнахме го обратно на „Шеми-Грунентал“. Благодарихме, без да сме благодарни.

– Защо?

– По мнение на нашите изследователи лекарството не е добро – обясни Сам. – Направиха изпитания в старческите домове, за които говорихте вие. Не даде резултати като съответно.

– И дотук ли спряхте?

– Да, що се отнася до „Фелдинг-Рот“. Макар че както току-що научих, фирмата „Мерел“ се е заела с него. Кръстили са го кевадон и замислят големи удари тук и в Канада.

И след няколко секунди добави:

– Няма нищо изненадващо, като се свърже с големия му успех в Европа.

– Долавям в гласа ви съжаление – каза Силия. – Мислите ли, че нашата компания е сбъркала?

Сам сви рамене:

– Може би. Но ние сме длъжни да продаваме само одобрени от нашата дирекция за научни изследвания лекарства, а това не е.

Той се позамисли и продължи:

– Трябва да ви кажа Силия, че тук някои хора ви критикуват, защото заради вас изпробвахме талидомида върху стари пациенти, а не на по-широка основа, както предлагаше отначало Винсът Лорд.

– И вие ли сте между тези хора?

– Не. Тогава, ако си спомняте, аз се съгласих с вас.

– Спомням си.

След малко тя запита:

– Критиката има ли съществено значение?

– За вас? – Сам поклати глава. – Мисля че няма.

През следващите вечери и почивни дни Силия подготвяше изказването си за конференцията. Беше се затрупала с книжа и бележки в тихата удобна работна стая, която двамата с Андрю много обичаха.

Една неделя Андрю я закачи:

– Май нещо кроиш, а?

– Да, точно така – потвърди тя.

– Ще ми кажеш ли какво?

– Ще ти кажа, но по-късно – отвърна Силия. – Ако научиш сега, ще започнеш да ме разубеждаваш.

Той се усмихна и прояви достатъчно съобразителност да спре дотук.

7

– Знам, че повечето от вас са семейни и разбират много добре какво представляват жените – каза Силия, изправена пред лавина от мъжки лица в залата. – Често че се изразяваме ясно, объркваме се, а понякога дори забравяме важни неща.

– Но не и умница като теб! – тихо се обади някой от предните редове.

Силия се усмихна за миг и продължи:

– Аз например, забравих колко време ми е определено да говоря сега. Смътно си спомням, че някой каза десет-петнайсет минути, но това не би било справедливо, нали? В края на краищата коя жена би могла да се опознае добре с петстотин мъже за толкова кратко време?

Последва смях и от задния край на залата се дочу типичен глас на мъж от Средния запад:

– Имаш, колкото искаш от моето време, рожбо!

Избухна още по-силен смях. Разнесоха се подсвирквания и гласове:

– И от нас също!

– Разполагай, с колкото време ти е нужно, чедо!

Навеждайки се към микрофона, Силия отвърна:

– Благодаря ви. Очаквах някой да го каже.

Тя отбягна наситения с напрежение поглед на Сам Хоторн, който бе седнал само на няколко реда от катедрата.

Нали той ѝ бе казал преди няколко часа:

– При откриване на тези конференции всеки важничи. Затова първият ден е шумотевица и показност. Ние се стремим да повдигнем самочувствието на момчетата, да кажем на всички наши търговски работници, че са много способни, че „Фелдинг-Рот“ е чудесна фирма и да изразим голямата си радост, че те работят в нашата система. А през останалите два дни се залавяме с по-сериозни въпроси.

– Значи, аз спадам към шумотевицата? – запита Силия, понеже от програмата бе прочела, че ще говори първия ден следобед.

– Разбира се, защо не? Вие сте единствената жена на активна търговска работа, много от момчетата знаят за вас и всички ще искат да видят и чуят нещо по-различно.

– Ще се постарая да не ги разочаровам!

Тя и Сам вървяха по „Парк Авеню“, след като бяха закусили в „Уолдорф“ с няколко колеги от компанията. Конференцията щеше да се

открие след един час и те бяха решили да се поразходят в свежата и слънчева утрин. В Манхатън лъхаше чист, прохладен ветрец. Безброй лалета и нарциси в централните алеи на „Парк Авеню“ възвестяваха настъпването на пролетта. Както обикновено, в двете посоки се движеха неспирни шумни колони от автомобили. Поток от бързащи за работа чиновници връхлиташе Сам и Силия, докато те бавно се разхождаха. Тя бе пристигнала с автомобила си рано сутринта от Ню Джързи и следващите два дни щеше да остане в „Уолдорф“. Беше избрала много внимателно тоалета си за откриването на конференцията – нов костюм тайор в тъмносино и бяла блуза с жабо. Силия знаеше, че ѝ отива тази сполучлива комбинация на делова спретнатост и женственост. За нейна радост се беше отървала от очилата, които постоянно я дразнеха и сега носеше контактни лещи, които Андрю ѝ препоръча по време на сватбеното пътешествие.

Изведнъж Сам се досети:

– Вие решихте да не ми показвате чернова от изказването си.

– О, боже, изглежда съм забравила! – възкликна тя.

Гласът на Сам прозвуча по-силно от шума на уличното движение:

– За други може и да изглежда. За мен обаче не, защото знам, че не забравяте почти нищо!

Силия се готвеше да отговори, но той я спря с жест:

– Не е необходимо да ми обяснявате. Зная, че сте различна от останалите мои сътрудници – правите всичко по наш модел и досега почти винаги сте успявали. Позволявам си обаче да ви предупредя само с две думи: Силия, не прибързвайте! Не бъдете непредпазлива! Не разваляйте добрия си престиж в стремежа си да правите прекалено много или да напредвате извънредно бързо! Това е.

Тя мълчеше и размишляваше, докато завиха, пресякоха „Парк Авеню“ и се отправиха обратно към „Уолдорф“. Чудеше се дали онова, което бе решила да говори следобед, бе прибързване.

Сега вече изправена пред цялата армия търговци на „Фелдинг-Рот“, събрани в зала „Астор“ на хотел „Уолдорф“, тя разбра, че ще получи отговор на този въпрос.

Участниците в заседанието бяха предимно търговци-търговски пътници, инспектори и регионални директори – от предната линия на деловата дейност на компанията, достигаща чак Аляска, Флорида, Хавай, Калифорния, Северна и Южна Дакота, Тексас, Ню Мексико, Мейн и близките райони в тези граници. За много от тях конференцията представляваше единствена възможност за личен контакт с ръководителите

на „Фелдинг-Рот“. Това бе време за създаване на приятелство, за разпалване на ентузиазъм, за лансиране на нови идеи и препарати, дори – за някои – нова искра за идеализма и всеотдайността им. Имаше и неудържими желания за приключения с жени и пииване – неизменно съпътстващи всяко търговско съвещание от всеки бранш.

– Когато ме поканиха да говоря на конференцията, ми предложиха да разкажа за опита си като търговски пътник. Мисля да направя точно това – обърна се тя към аудиторията. – Предупредиха ме също така да не се впускам в обсъждане на сериозни проблеми. Това ми се струва невъзможно. Всички сме убедени, че вършим сериозна работа. Ние сме посветили силите си на една солидна компания, която търгува с препарати от много голямо значение за човешкия живот. Затова трябва да бъдем сериозни и аз искам да говоря сериозно. Убедена съм и в още нещо – ние, които работим на огневата линия на търговията, би трябвало да сме откровени, честни и ако е необходимо критични един към друг.

Силия много добре съзнаваше, че освен множеството оперативни търговски работници я слушат и шепа хора, заели предварително запазените места на първите два реда – висшето ръководство на „Фелдинг-Рот“: председателят на управителния съвет, президентът на компанията, първите вицепрезиденти, вицепрезидентът по търговията и още дузина други ръководни дейци. Между тях бе и Сам Хоторн с полуоплешивялата си, светнала като прожектор глава.

Илай Кампърдаун, както подобаваше на президент на компанията и централна ръководна фигура, седеше в средата на първия ред. До него бе Флойд Ванхутен, председател на управителния съвет, който макар вече възрастен и болнав, преди десет години бе оглавявал и развивал компанията. Все още авторитетът му бе голям, въпреки че задълженията му вече се свеждаха главно до това да председателства съвещанията на директорите.

– Послужих си с думата „критични“ и макар че на някой може да не се хареса, решила съм да бъда именно такава – каза Силия в микрофона. – Обяснението е просто. Искам да допринеса за по-добрия резултат на срещата, а не да бъда повърхностна. И ще говоря само в рамките на предложената ми тема, както е отбелязано в програмата. – Продажбата на лекарства през погледа на една жена.

Тя чувстваше, че е приковала вниманието на участниците. Всички мълчаха и слушаха.

Точно от това се смущаваше най-много, преди да излезе на подиума – дали ще успее да овладее аудиторията. Сутринта, след разходката



по „Парк Авеню“, докато минаваше през пълното, задимено фоайе, където се събираха оперативните търговски работници, Силия за пръв път почувства нервно напрежение. Тя призна в себе си, че конференцията на „Фелдинг-Рот“ бе, поне до момента, едно мъжко сборище, където дружелюбно се потупваха по раменете, разменяха си вулгарни шеги, носеше се глуповат гърлен смях и всичко това на фона на банални разговори. Вече не си спомняше за кой път бе чула „цял век не съм те виждал“, изречено като някакъв нов, току-що сътворен стих.

– И аз като вас милея за компанията, в която работим, и за фармацевтната индустрия. Те са постигнали много хубави неща в миналото, ще постигнат още по-хубави в бъдеще. Има обаче някои недостатъци, бих казала сериозни недостатъци, особено в оперативната търговска дейност. Бих искала да споделя какви са по мое мнение тези недостатъци и как бихме могли да ги превъзмогнем.

Силия хвърли поглед на първите два „ръководни“ реда и по няколко лица прочете известна тревога: един или двама започваха да нервничат. Явно казаното не отговаряше на очакванията им. Тя вдигна очи към широкия кръг присъстващи.

– Тази сутрин на влизане в залата, а също и следобед, всички сте видели рекламния щанд и плакатите за лотромицина. Той е великолепно лекарство, едно от големите постижения на медицината и що се отнася до мен аз се гордея, че го продавам.

Чуха се аплодисменти и одобрителни възгласи. Силия спря. Във фоайето бяха уредени щандове на около една дузина по-важни препарати на „Фелдинг-Рот“, но тя избра лотромицина, понеже бе свързан с нейната дейност.

– Ако вземете една диплянка от щанда, както навярно някои вече са направили, ще можете да прочетете за приложението на лотромицина от моя съпруг. Той е лекар, интернист. Много е доволен от този и от някои други препарати. Имал е и несполуки с лекарства и с търговски пътници, които са ги представяли в невярна светлина. И не само той. Съдейки по писмата, които съм получила лично, същите неприятности са имали и твърде много други лекари. Тази слабост на фармацевтната търговия може и би трябвало да се отстрани.

Съзнавайки, че навлиза в опасни води, Силия се обърна открито към аудиторията, като внимателно подбираше всяка своя дума.

– Съпругът ми, на базата на опита си като лекар, мислено разделя търговските пътници на три групи. В първата са онези, които му дават вярна информация за препаратите, без да премълчават

неблагоприятните странични явления, във втората – които не са добре запознати с възможностите на предлаганите от тях лекарства и не могат да му дадат точни сведения, и в третата – хора, които говорят всевъзможни неща, дори лъжат, за да та накарат да предписва рекламираните от тях препарати Би ми се искало да кажа, че първата група – на информираните и почтените търговски пътници – е най-голяма, а останалите две са малки. За съжаление това не е вярно, Втората и третата група са далеч по-големи от първата. А това води до ниско качество на оперативната търговия – що се отнася до пълна и точна информация на предлаганата от нас продукция. А това се отнася до всички лекарствени фирми, и до нашата включително.

Тя виждаше, че се изписва недоволство не само по лицата на ръководителите от първите редове, но и на хората зад тях. Разнесоха се неodobрителни възклицания и някой извика:

– Е, какво значи това?

Силия предсещаше подобна реакция и я прие като част от предвидения риск. Тя продължи с уверен, ясен глас:

– Сигурна съм, че си задавате два въпроса. Първият – откъде тя знае всичко това и може ли да го докаже? И вторият – защо ни занимава с този въпрос сега, когато всички сме доволни и щастливи и нямаме никакво желание да слушаме неприятни неща?

Отново се чу глас от публиката:

– Точно това искаме да знаем!

– Ще го научите – моментално отвърна тя. – Ваше право е да получите отговора ми.

– Нека да е приятен!

Силия бе заложила и на още нещо – независимо от реакцията, която биха предизвикали нейните думи, да може да завърши словото си. Въпреки навъсените физиономии от първите два реда, никой не стана да използва правото си да ѝ отнеме думата.

– Знам това, което ви говоря, защото и аз принадлежах към втората група – неинформираните. Тръгнах да предлагам препарати на лекарите без необходимата подготовка, всъщност не бях преминала никакво обучение. Нека да ви разкажа нещо по този повод.

Тя описа случката, за която бе разказала на Андрю по време на сватбеното им пътешествие – как лекарят от Норт Плат я беше обвинил, че не притежава „необходимите знания“ и я бе изгонил от кабинета си. Силия успя да представи добре този епизод и в залата отново се възцари тишина, нарушавана тук-там от одобрителен шепот. Някои кимаха

утвърдително. Тя предполагаше, че много от участниците са преживели подобни огорчения.

– Лекарят бе прав. Аз нямах необходимите знания, за да обсъждам лекарства с висококвалифицирани специалисти, макар че трябваше да съм добре подготвена, преди да тръгна да предлагам нашата стока.

Силия посегна към масичката зад гърба си, за да вземе една папка.

– Споменах за писма от лекари, получили невярна информация от търговски пътници. Почти четири години, през които работих във „Фелдинг-Рот“, правих документация от такива съобщения и я нося. Нека да ви посоча някои примери.

Тя измъкна един лист от папката.

– Както знаете, имаме препарат наречен перналтон. Чудесно лекарство при хипертония и един от продуктите на „Фелдинг-Рот“, които се пласират доста добре на пазара. Но той не бива в никакъв случай да се препоръчва на пациенти, страдащи от ревматизъм и диабет, понеже води до опасни последици. В литературата могат да се намерят изрични предупреждения в това отношение. И въпреки това... четирима лекари в Ню Джързи и двама в Небраска са били уверявани от търговски пътници на нашата фирма, че перналтонът е подходящ за всички пациенти, включително и за страдащите от споменатите заболявания. Ако желаете, мога да цитирам имената на тези лекари. Разбира се, това са хората, за които аз знам. Сигурно има и други, вероятно много други. Двама от лекарите, за които ви казах, са проверили погрешната информация и са узнали истината. Други двама са я приели на доверие и са предписали перналтон на хипертоници, страдащи от диабет. Няколко от пациентите са изпаднали в критично състояние, един от тях е бил близо до смъртта, но в крайна сметка се е възстановил.

Силия взе друг лист от папката.

– Една конкурентна фирма предлага антибиотик-хлоромицетин, също първокласен препарат, но само за сериозни инфекции, понеже има странични явления, водещи до нарушения в кръвната картина, понякога с фатален изход. Въпреки това разполагам с дати, имена и места, търговски пътници на тази фирма са уверявали лекарите, че препаратът е безвреден...

Изчерпвайки въпроса за хлоромицетина, тя продължи:

– Сега да се върнем отново на „Фелдинг-Рот“...

И представи съкрушителни доказателства в подкрепа на своето мнение.

– Мога да цитирам още, но спирам – папката остава на

разположение на всеки, който желае да я прегледа. И ще отговоря на втория въпрос: защо ви занимавам с тези въпроси днес? – каза тя. – Защото другояче не мога да накарам никой да ми обърне внимание. От миналата година се опитвам да намеря човек от нашата централа, който да ми отдели малко време и да прегледа папката. Напразно. Останах с впечатление, че натрупаната от мен документация е просто неприятна и никой не иска да чуе за нея.

Тя насочи поглед към първите два реда:

– Може би ще кажете, че това, което правя сега, е неразумно, дори глупаво. Сигурно е така. Но бих искала да ви уверя, че то е резултат на дълбокото ми убеждение и грижата за нашата компания и нашата индустрия, за престижа и на двете!

– Той е нахърнен, но ние не се стремим да го защитим – продължи Силия. – Повечето от нас знаят, че сега в Конгреса сенатска подкомисия разследва въпроси на фармацевтичната индустрия. Изводите ѝ са неблагоприятни, но малко хора от бранша им обръщат достатъчно внимание. Положението обаче наистина е сериозно. Печатът вече публикува критиките, скоро ще се надигне обществен протест с искане за реформи. Според мен, ако ние самите не направим необходимото за подобряване на нашата търговска практика и престижа на индустрията, правителството ще го стори за наша сметка и по начин, който няма да хареса на никой от нас, защото ще има неблагоприятни последици за всички ни.

После добави:

– Накрая, съобразно изтъкнатите основания, настоявам нашата компания да поеме инициативата и първо: да утвърди морален кодекс на търговския пътник; второ: да приеме програма за неговата квалификация и за опреснителни курсове. Набелязала съм идеите си за такава програма. Ако някой се интересува – усмихна се тя, – разработката ми също е в папката. Благодаря ви за вниманието и приятен следобед.

Докато си събираше книгата и слизаше от подиума, тук-там в залата се разнесоха плахи ръкопляскания, които веднага замряха, не намерили подкрепата на множеството. Явно повечето хора си сверяха часовниците по първите редове – оттам не се чува никакви аплодисменти, а по лицата на шефовете се четеше неодобрение. Председателят на управителния съвет изглеждаше ядосан и говореше разгорещено с Илай Кампърдаун. Президентът на „Фелдинг-Рот“ кимаше с израз на съгласие.

Новият вицепрезидент по търговията, родом от Ню Йорк, Ъруин Грегсън се приближи към Силия. Енергичен мъж с атлетична фигура

той поначало беше дружелюбен и се нравеше на хората. Сега бе намръщен, със зачервено лице.

– Уважаема госпожо – обърна се Грегсън към нея, – проявихте злонамереност, предубеденост и неосведоменост, а вашите тъй наречени доказателства са неверни. Ще съжалявате за това. Вашата постъпка ще се обсъди по-късно, а сега ви нареждам да напуснете конференцията и повече да не се връщате.

– Сър, няма ли да хвърлите един поглед върху материалите, които...

– Нищо няма да гледам! – гласът му се разнесе из цялата зала. – Напуснете!

– Довиждане, господин Грегсън – каза Силия.

Тя се обърна и тръгна към изхода. Крачеше уверено, с вдигната глава. После, мислеше Силия, ще има достатъчно време да съжалява, да изпитва дълбоко огорчение, но сега нямаше никакво намерение да напуска това мъжко сбирнище победена, като някаква слабохарактерна баба. Наистина, призна в себе си тя, претърпях поражение и предвиждах подобна развръзка, но се надявах, че няма да ми се случи. Посочените от нея слабости бяха тъй очевийни и безспорни, реформите тъй належащи, че просто не можеше да разбере защо другите не са в състояние да приемат посочените факти.

Но те действително не ги приеха. И почти сигурно с работата ѝ във „Фелдинг-Рот“ бе свършено. Ако не в момента, то съвсем скоро. Жалко. Навярно Сам Хоторн щеше да я упрекне, че си бе позволила да пренебрегне предупреждението му – прекали в стремежа си да постигне прекалено много. Андрю също я бе предупредил на връщане от сватбеното пътешествие, когато му разказваше за документацията си от лекарски писма. Тя си спомни думите му: „Заемаш се с много голяма задача. Рисковано е“. Колко е бил прав! Да, ставаше дума за принципи, за собствения ѝ престиж и тя отдавна бе решила в никакъв случай да не отстъпва. Нали още от ученическата скамейка в съзнанието ѝ се беше врязал стихът от „Хамлет“: „...И най-важно: бъди на себе си във всичко верен.“<sup>2</sup> Въпреки че това се заплаща. Понякога доста скъпо.

Докато прекосяваше залата, тя усещаше съчувствените погледи на малцина присъстващи, които още не бяха станали от местата си. Това ѝ се стори странно след всичко, което бе казала, макар че сега нямаше

---

2. У. Шекспир, Избрани трагедии, прев. Валери Петров, С. Народна култура 1983, стр. 184. – Б.пр.

никакво значение.

– Един момент, ако обичате!

Внезапно я стресна този, като че ли прогърмял от небитието глас по високоговорителя:

– Госпожо Джордан, бихте ли изчакали?

Силия се поколеба, но спря едва след като същият глас повтори:

– Почакайте, госпожо Джордан!

Тя се обърна и с изненада разбра, че говори Сам Хоторн. Застанал бе на подиума, наведен над микрофона. Другите участници също имаха изненадани физиономии.

Ъруин Грегсън възкликна:

– Сам... Какво дявол да го вземе...?

Сам прокара длан по блесналото под прожекторите си чело. Винаги правеше това несъзнателно в моменти на напрегнат размисъл. Лицето му с изсечените си черти бе сериозно.

– Ако не възразяваш, Ъруин, бих искал да кажа нещо на всички, преди да излезе госпожа Джордан.

Силия се учуди. Сигурно Сам нямаше намерение от своя страна да изтъква, че одобрява изгонването ѝ, споделяйки с публиката сутрешния им разговор и своето предупреждение. Подобни постъпки не бяха в характера му. Все пак, човешките амбиции могат да променят личността по странен начин. Възможно ли бе Сам да е решил да се възползва от случая, за да блесне пред очите на височайшето ръководство?

Вицепрезидентът по търговията се обърна към Сам и раздражено запита:

– И какво е то?

– Предполагам – каза Сам и се приближи до микрофона, за да се чуят думите в затихналата зала – ще се съгласиш, че съм се изправил тук, за да се зачете и моят глас.

– Как да се зачете? – обади се от своя страна вече станалият Илай Кампърдаун.

Сам Хоторн се обърна към президента на „Фелдинг-Рот“ и още повече доближи микрофона:

– Да се зачете в подкрепа на госпожа Джордан, Илай. И да призная, макар никой друг да не се решава на подобно нещо, че всичко, което каза тя, е вярно. Точно както до болка ни е известно, макар и да говорим обратното.

В залата цареше гробно мълчание. Процеждаше се само едва доловим шум – далечното ехо от трафика, дрънченето на съдове от кухнята,

приглушени гласове от коридора. Всички сякаш бяха замръзнали, бойки се да не пропуснат и дума. В тишината отново прозвуча гласът на Сам.

– Бих искал също така всички да чуят за желанието ми да имах ума и смелостта на госпожа Джордан, за да мога да ви кажа онова, което каза тя. И още нещо...

Ъруин Грегсън го прекъсна:

– Не ти ли се струва, че каза достатъчно?

– Нека да продължи! – намеси се Илай Кампърдаун. – Май няма да излезеш прав.

Вицепрезидентът се сви на мястото си.

Сам Хоторн продължи:

– По-конкретно аз съм съгласен с мнението, че ако фармацевтичната индустрия не успее със свои сили да влезе в релсите, ще бъдат приети закони, които ще ни задължават да направим това. И те ще ни наложат много по-големи ограничения, отколкото ако сами внесем ред в собствения си дом, според разумния съвет, който чухме преди малко.

Той погледна към публиката и добави:

– Накрая, за госпожа Джордан. Тя неколкократно доказва колко е полезна на нашата компания и преди минути го потвърди още веднъж. Ако я оставим да напусне залата по такъв обиден начин, ще изпаднем в положението на късогледни празноглавци.

Силия не можеше да повярва на ушите си. За миг се почувства засрамена, че се бе усъмнила в намеренията на Хоторн. Бе съвършено ясно, че заради нея той поставяше на карта собствената си кариера, амбициите си, хубавите си перспективи във „Фелдинг-Рот“.

Необичайната тишина все още сковаваше присъстващите. Те бяха завладяни от общо чувство за едно напрегнато, драматично развитие на нещата, в което никой не би могъл да предвиди какво ще се случи в следващия миг.

Пръв се раздвижи Илай Кампърдаун. Върна се на мястото си до председателя на управителния съвет и заговори с него тихо, съсредоточено. Явно искаше да го убеди в нещо, а старият Ванхутен слушаше внимателно. Отначало въртеше упорито глава, после сякаш прояви благосклонност и накрая вдигна рамене. Кампърдаун даде знак на Ъруин Грегсън да се приближи към тях.

Явно вземаше се решение на най-високо равнище и всички останали изчакваха, макар че сега се водеха оживени разговори из залата.

Приказките затихнаха, когато вицепрезидентът по търговията се

изкачи на трибуната. Той застана до микрофона, където преди секунди говореше вече седналият на мястото си Сам Хоторн. Грегсън огледа стотиците сериозни лица в залата и след като помълча, за да привлече вниманието, подкупващо се усмихна.

– Каквото и да приказвате за нашите конференции, едно е гарантирано – никога не са скучни.

Думите бяха казани на място и предизвикаха одобрителен смях, към който се присъедини дори строгият Ванхутен.

– Председателят на управителния съвет и президентът на компанията ми наредиха, нареждане, с което лично аз съм напълно съгласен, да заявя, че преди няколко минути ние постъпихме прибързано, дори неразумно – каза Грегсън.

Отново усмивката, пауза и шефът на търговията продължи:

– Много отдавна, когато бях малък и ми се случваше да сгреша, нещо, което става с всяко момче, майка ми ме учеше: „Ъруин, когато си станал смешен и е необходимо извинение, вдигни глава, и го поднеси мъжки и красиво.“ Моята незабравима майка не е между живите, мир на праха ѝ, но сякаш и сега чувам гласа ѝ: „Ъруин, момчето ми, това се иска от теб в момента!“.

Силия, загледана и заслушана, си мислеше: Грегсън има стил. Неслучайно се е издигнал в търговската йерархия.

Междувременно разбра, че той сочи към нея:

– Госпожо Джордан, моля елате при мен. И ти, Сам.

Когато тримата застанаха на подиума – Силия бе объркана, сякаш снуваше. – Грегсън каза:

– Както заявих пред всички, госпожо Джордан, аз моля за извинение. Ние ще проучим внимателно предложенията ви. И мога ли, ако не възразявате, да ви помогна и да поема от ръцете ви тежката папка?

Обръщайки се към останалите, Грегсън добави:

– Току-що бяхте свидетели на един пример за величието на нашата компания и...

Бурни аплодисменти и възгласи заглушиха думите му и след секунди ръководители и оперативни работници заобиколиха Силия, за да се ръкуват с нея и да ѝ поднесат поздравленията си.

– Защо рискувахте? – запита Сам Хоторн.

– Ами вие? Нима рискувахте по-малко? – отговори Силия.

Беше минала една седмица. Силия и Андрю, поканени на вечеря у



Хоторн, се възхищаваха на кулинарното изкуство на Лилиан, а в разговорите нарочно не засягаха темата за търговската конференция на „Фелдинг-Рот“. Няколко дни преди това русите бяха съобщили за свалянето на един американски самолет Ю-2 и за пленяването на пилота му, Гари Пауърс. Москва обвиняваше, че полетът бил с шпионска цел. Съединените щати отначало отрекоха, но скоро след това президентът Айзенхауер с червено от срам лице призна, че обвинението е основателно. И двете семейства бяха на мнение, че повечето американци също се чувстват доста неловко.

В Англия сватбата на принцеса Маргарет, сестрата на кралицата, с професионалния фотограф Антъни-Армстронг Джоунс, предизвика злостни коментари и учудване сред кралските поданици. Сватбата премина в „карнавално настроение“, както се изрази печатът. Много се питаха дали този брак не накърнява престижа на британския трон? Андрю категорично отрече подобно опасение.

След вечеря те слушаха нов запис на Елвис Пресли – поп-баладата – „Слава и щастие“. Пресли продължаваше певческата си кариера след едногодишна служба в армията на САЩ и отсъствието му не бе засенчило неговата популярност. Жените харесваха „Слава и щастие“. Мъжете – не.

След вечеря, на чаша коняк в просторната, артистично обзаведена дневна на семейство Хоторн, вече в домашен кръг, Сам пръв заговори на темата, която вълнуваше гости и домакини.

Отговаряйки на въпрос на Силия, той каза:

– Когато вървах към подиума, от който току-що бяхте слезли, бях сигурен, че не мога да остана безучастен в създалата се драматична обстановка.

– Но вие направихте много повече от това! – възрази тя.

– Всички сме на това мнение – присъедини се Андрю. Той се бе излегнал в един удобен фотьойл и с наслада отпиваше от коняка. Чувстваше се уморен след един доста напрегнат ден в лекарската си практика, която бързо се разрастваше, ако се съди по увеличаващия се брой на пациентите. – Вие рискувахте всичко, Сам – много повече от Силия.

– Разбира се, толкова съм благодарна... – започна тя, но Сам я прекъсна.

– Тези приказки са излишни. Ако искате да знаете истината, аз имах чувството, че съм подложен на изпитание – каза Сам и се обърна към Андрю. – Съпругата ви вече бе показала, че е по-смела и държи повече на истината, отколкото всеки друг в залата. Аз не исках да остана

по-долу от нея.

Усмиввайки се на Силия, той добави:

– Особено ако ще се стремите да ме следвате нагоре по стълбата на „Фелдинг-Рот“.

– Знаете значи?

– Аз му казах – намеси се Лилиан. – Съжалявам, ако съм нарушила обещанието си да не споделям с него, но ние със Сам нямаме тайни един от друг.

– Аз имам една – прекъсна я Сам. – Отнася се за Силия.

Другите обърнаха озадачени погледи към него, а той продължи:

– Вече няма да работи като търговски пътник.

– В крайна сметка е уволнена, така ли? – кисело се усмихна Андрю.

– Не, повишена е. Компанията ни ще има дирекция за търговска квалификация, точно както предложи Силия. Тя ще помогне за изграждането на нови служби и ще бъде заместник-директор.

– Е, браво! – вдигна чаша Лилиан. – Най-накрая мъжете показаха здрав разум! Нека прием по този случай!

– За да бъдем честни, нека кажа, че Силия трябваше да стане директор. Но някои хора в компанията не могат да го преглътнат. Все още. Решението ще бъде обявено утре.

Андрю стана и отиде при Силия да я целуне.

– Толкова се радвам за теб, обич моя. Ти го заслужаваш!

– Е, още не съм се разтопила съвсем от радост – пошегува се Силия, обръщайки се към всички. – Благодаря Сам, ще се задоволя и със „заместник“! – И добави с усмивка. – Засега.

Разговорът им бе прекъснат от две малки създания, облечени в пижамки, които се втурнаха със смях в дневната. Първа тичаше Лайза, вече на годинка и половина, жизнерадостна палавница, която Андрю и Силия бяха взели със себе си и мислеха, че вече е заспала. След нея бягаше Джулиет, четиригодишната дъщеря на Хоторн, която щеше да остане единственото им дете. Лилиан бе споделила със Силия, че лекарите не ѝ препоръчват да има повече деца, затова тя и Сам бяха обкръжили с много обич Джулиет – без изобщо да е разглежена, тя беше живо и умно дете. Двете момиченца бяха доста възбудени от възможността да си играят заедно.

Лайза се хвърли в прегръдките на баща си и заливайки се от смях, му каза:

– Джули гони мен!

Лилиан скочи:

– Ей сега ще ви подгоня и двете! Бързо в леглата!  
 Със смях и крясъци трите изчезнаха към стаята на Джулиет.  
 Когато Лириан се върна, Силия каза:  
 – Децата ме подсетиха за нещо. След време ще се наложи да поискам отпуск от новата работа, Сам. Май че пак съм бременна.  
 – Това наистина е нощ на откровенията! – възкликна Лириан. – За щастие имаме още за пиене, така че да вдигнем чаши за тази новина.  
 На Силия ѝ се стори, че долови нотка на завист в гласа на другата жена.

## 8

Краят на 1960 и началото на 1961 бе период, в който Силия се бе посветила на задачата да обучава оперативния търговски състав на „Фелдинг-Рот“.

Новият ѝ началник, директор по търговската квалификация, бе Те-ди Ъпшоу, бивш зонален директор от Канзас сити. Силия го позна веднага – бе един от хората, проявили съчувствие, когато за малко не я изхвърлиха от конференцията в хотел „Уолдорф“.

Ъпшоу беше нисък слаб мъж, приближаващ петдесетте, говореше бързо и през целия си трудов живот бе продавал лекарства. Той излъчваше неизчерпаема енергия, постоянно бързаше ту тук, ту там, докато говореше, често кимаше, а малката му валчеста глава приличаше на подскачаща топка. Преди да го назначат за директор, той бе постигнал най-добър резултат в продажбата на препарати и сподели със Силия, че още съжалява за работата си като търговски пътник – „тогава плувах в свои води“.

– В нашия бизнес не е необходимо да шмекеруваш, за да успееш, тъй като повечето лекари знаят ужасно малко за лекарствата – добави той. – Щом си откровен с тях и се научат да ти вярват, цялата търговия е вече в ръцете ти. Не бива да се забравя – отнасяй се към докторята като към богове. Те точно това очакват.

Една вечер, след като вече си бяха легнали, Силия разправи на Андрию за „боговете“. Той се засмя:

– Имаш знаменит началник. Не забравяй да се отнасяш по същия начин към твоя доктор.

Тя запрати една възглавница по него и двамата се сборичкаха. Борбата полека-лека заприлича на нещо друго и накрая се превърна в

любовна игра. После Андрию погали корема на Силия, който вече издаваше бременността ѝ, и каза:

– Бъди внимателна с това малко юначе и не забравяй – докато е там, не бива да гълташ никакви лекарства!

Понеже бе направил същата бележка при бременността ѝ с Лайза, Силия се засегна:

– Малко прекаляваш с твоята предпазливост!

– Сигурно прекалявам – каза Андрию и се прозя. – А сега остави бога да поспи.

Веднъж Теди Ъпшоу осъди пред Силия хитруването в търговията като „ужасно глупаво и излишно“. И въпреки това призна, че не е рядко явление в лекарствения бизнес.

– Не се заблуждавай, че ти или аз ще попречим на търговските пътици да послъгват, дори на нашите от „Фелдинг-Рот“. Няма да успеем. Повече смисъл има да им покажем, че другият, почитеният начин е по-добър.

Той бе съгласен със Силия, че е необходима квалификация на търговския състав. Самият Ъпшоу не бе имал подобна възможност и дължеше високата си професионална култура – едни изключително солидни знания, както се убеди по-късно Силия – единствено на самообразованието.

Двамата се сработиха и скоро успяха да си разпределят задълженията. Силия съставяше учебни програми, нещо за което Ъпшоу нямаше никакво желание, а той с много голямо удоволствие ги изпълняваше.

Едно от нововъведенията на Силия бе разиграване на ситуационни игри между търговски пътник и лекар-първият представяше ново лекарство на „Фелдинг-Рот“, а вторият задаваше трудни, понякога предизвикателни въпроси. Обикновено Теди, Силия или друг от служителите в централата играеше ролята на лекаря. Понякога с помощта на Андрию и за по-реалистична форма на упражнението канеха практикуващ лекар. Тези занимания се ползваха с голяма популярност сред изпълнители и курсисти.

Всички новопостъпващи търговски пътници във „Фелдинг-Рот“ преминаваха петседмичен квалификационен курс, а останалите трябваше да идват на десетдневни опреснителни семинари по групи. За общо учудване старите служители откликнаха с голямо желание. Силия четеше редовно лекции и жънеше успехи. Тя разбра, че участниците в търговската конференция в хотел „Уолдорф“ я наричаха Жана д'Арк, понеже както обясни един от тях, „Джордан не изгоря на кладата, но беше

съвсем близо до нея“.

Силия ясно съзнаваше, че е била пред провал на кариерата си и че е имала голям късмет. Понякога си мислеше дали нямаше да съжалява за постъпката си, ако Сам Хоторн не беше я защитил, и след като я изгонеха от конференцията, останеше без работа? Струваше й се, че не би съжалявала. А имаше чувството, че щеше да прояви същата смелост при всякаква бъдеща конфронтация. Въпреки всичко, засега тя бе доволна от изхода.

В новата си работа Силия често се виждаше със Сам Хоторн. Въпреки че Теди Ъпшоу официално го осведомяваше, той лично се интересуваше от хода на квалификационната програма и знаеше за приноса на Силия.

Нейните отношения с директора на научните изследвания, доктор Винсънт Лорд, не бяха блестящи. Дирекцията му често трябваше да помага с консултации информационното осигуряване на квалификационната програма, а той ясно даде да се разбере, че това му губи времето. От друга страна, отказа да възложи задачата на някой свой сътрудник. При един неприятен разговор със Силия, той каза:

– Може да сте съумяла да подведете господин Кампърдаун и другите шефове да ви оставят да създадете своя малка империя, но мен няма да ме минете.

Тя успя да запази спокойствие и отвърна:

– Това не е моя „империя“, аз не съм директор, а заместник. Вие обаче приемате ли на лекарите да се дава невярна информация, както досега?

Винсънт Лорд я стрелна с поглед и отсече:

– Няма значение. Лично аз се съмнявам, че можете да разберете разликата.

Когато Силия информира Ъпшоу за този разговор, той вдигна рамене и каза:

– Лорд е първокласна осичка. Но осичка, която си владее науката. Искаш ли да говоря със Сам да му тегли един ритник по задника?

– Не, аз ще се оправя с него по свой начин – замислено отвърна тя.

Нейният начин означаваше натрупване на още оскърбления, същевременно активно задълбочаване на знанията, а също и зачитане компетентността на Лорд. Макар и само седем години по-възрастен от Силия – той бе тридесет и шест годишен – директорът на научните изследвания притежаваше много солидна квалификация-почетен бакалавър на университета Уисконсин, доктор на фармацевтичните науки от

университета в Илинойс и член на няколко научни дружества. Винсънт Лорд бе публикувал доклади като асистент в университета в Илинойс, научни съобщения върху собствените си значими открития, едно от които, свързано с оралното приемане на контрацептиви, бе спомогнало за усъвършенстване на тези средства. Силия научи, че се очаква той да направи сериозен пробив с разработката на много ценно ново лекарство.

Това, което Винсънт Лорд не бе успял никъде да научи, беше как да се отнася по човешки към хората. Навярно, мислеше Силия, това бе основната причина той да остане ерген, въпреки своеобразната си, аскетична и сурова физическа привлекателност.

Веднъж, с намерение да помогне за подобряване на отношенията им, тя предложи да се обръщат един към друг по име – общоприета практика между колеги в една фирма. Той хладно възрази:

– И за двама ни би било по-добре никога да не забравяме разликата в положението, което заемаме.

Силия продължаваше да чувства, че възникналият при първата им среща антагонизъм винаги ще засенчва отношенията им. Независимо от това, по нейно настояване, дирекцията за научни изследвания вземаше активно участие в търговската квалификация.

Можеше ли да се твърди, че планът за издигане нивото на обучение на търговските пътници е съвършен и се приема без възражения? Не, разбира се. Силия искаше да изгради система за събиране на сведения за работата на търговските пътници чрез поверителни въпросници, които щяха да изпращат по пощата до лекари в съответните райони. Предложението стигна до най-високо равнище и там му бе наложено вето.

След това Силия поиска оплакванията на лекари от търговски пътници да се насочват към дирекцията за търговска квалификация и да се съхраняват в документацията. От собствен опит знаеше за наличието на такива оплаквания, но никой от компанията не смееше да потвърди, че ги е виждал. Вероятно после са били забутвани в архивите, а ако са вземани някакви мерки, очевидно са оставали в тайна. Това искане на Силия също бе отхвърлено.

Както спокойно обясни Теди Ъпшоу:

– Има някои неща, за които големците не искат да знаят. Ти промени нещичко, когато се изправи да говориш на нашето търговско увеселение и разкри някои работи, а Сам те спаси. После нямаше как да се потуляват повече нещата и началствата бяха принудени да търсят най-безболезнен начин за измъкване от положението. Все пак не искай от тях прекалено много в такива кратки срокове!

Съветът му звучеше също така неубедително както и указанията на Сам Хоторн, преди Силия да говори на конференцията в „Уолдорф“. Тя възрази на Ъпшоу:

– Някой ден правителството ще се намеси и ще ни застави да се съобразим с тези неща.

– Това го беше казвала и преди. Сигурно си права-съгласи се той. – А може би единствено по този начин работите ще се оправят?

Разговорът им спря дотук.

Въпросът за лекарствата и за фармацевтичната индустрия занимаваше и други хора по света.

През по-голямата част от 1960 година в новините почти ежедневно се отделяше място на тази тема, предимно в неблагоприятна светлина. Продължаващите заседания на сенатската подкомисия под председателството на сенатора Кифовър се оказаха златна мина за репортерите и нанесоха редица неочаквани удари върху компании като „Фелдинг-Рот“. За това допринесоха частично и умелите действия на сенатора и неговите сътрудници.

Както при всички подобни подкомисии, ударението се поставяше върху политическата страна на въпроса, а изходът бе предрешен. По думите на вашингтонския репортер Дъглас Кейтър „Те... вървят от предварителния замисъл към предрешеното заключение“. Истъс Кифовър и сътрудниците му непрекъснато търсеха сензационни заглавия и правеха едностранчиви изказвания. Сенаторът се оказа майстор по отправяне на фантастични обвинения точно преди репортерите да напуснат заседателната зала, за да подготвят своите кореспонденции—11,30 часа за следобедните вестници и 16,30 – за сутрешните. И така, когато обвиненията се отхвърляха с аргументи, в залата фактически нямаше журналисти.

Независимо от тези непочтени ходове, излязоха наяве и някои грозни истини: прекалено високи цени за някои лекарствени средства, незаконно ценообразуване, манипулации с оферти за държавни договори за доставка на препарати, тенденциозно поднесени реклами, стигащи до частично или пълно прикриване на опасни странични явления, проникване на фармацевтични фирми в Управлението за храни и лекарства и подкуп на негов служител със сума от 287 000 долара, получена под формата на хонорар.

Вестникарските заглавия, понякога тенденциозни, често се свеждаха до нападки.

**СЕНАТОРИ УСТАНОВЯВАТ 1,118%  
ПОВИШАВАНЕ ЦЕНИТЕ НА ЛЕКАРСТВАТА**

„Уошингтън ивнинг стар“

**СЕНАТСКА ПОДКОМИСИЯ РАЗКРИВА  
ПОВИШЕНИ ЦЕНИ НА ЛЕКАРСТВА,  
ДОСТИГАЩИ 7,079%**

„Ню Йорк таймс“

**ТВЪРДЕНИЯ ЗА СМЪРТОНОСНИ ЛЕКАРСТВЕНИ  
СРЕДСТВА**

„Маями хералд“

**ОГРОМНА ПЕЧАЛБА ОТ УСПОКОЯВАЩИ  
ЛЕКАРСТВЕНИ СРЕДСТВА**

**Хлорпромазинът в САЩ шест пъти по-скъп,  
отколкото в Париж**

„Ню Йорк таймс“

Доказваше се, че препарати, открити и разработени в чужбина, са далеч по-евтини там, отколкото в Съединените щати. Изтъкваше се абсурдността на разликата в цената, тъй като американските фирми, продаващи лекарствата, нямаша никакви разходи за разработка и внедряване на откритието.

Във френските дрогерии, например, петдесет таблетки хлорпромазин струваха петдесет и един цент, а в Съединените щати – три долара и три цента. Или пък резерпинът: в САЩ цената му беше три пъти по-висока, отколкото в Европа, където бе открит и внедрен.

Друго странно несъответствие бе, че американският пеницилин се продаваше в Мексико с около 30% по-евтино отколкото в Съединените щати. Твърдеше се, че високите цени на този и други препарати в САЩ са резултат от някакво незаконно тайно споразумение между самите производители, които привидно се явяваха противници.

**КОНТРОЛЪТ ВЪРХУ ХРАНИТЕ ЗА ДОМАШНИ  
ЖИВОТНИ Е ПО-ДОБЪР, ОТКОЛКОТО ВЪРХУ  
ЛЕКАРСТВАТА ЗА ХОРА**



„Лос Анжелес таймс“

СЛОВО НА СЛУЖИТЕЛ ОТ УПРАВЛЕНИЕТО ЗА  
ХРАНИ И ЛЕКАРСТВА, РЕДАКТИРАНО ОТ  
СЪСТАВИТЕЛ НА РЕКЛАМИ

Речта съдържа девиза на една лекарствена фирма

„Ню Йорк таймс“

Свидетелски показания разкриха, че началник на отдел в Управлението за храни и лекарства произнесъл на един международен симпозиум по антибиотиците слово, предварително одобрено от лекарствената компания „Файзър“. Специалист по рекламите вмъкнал в текста пасаж с благоприятен отзив за сигмамицина – лекарство на „Файзър“. По-късно компанията купила 260 000 броя от отпечатаното слово, приемайки го за одобрение от страна на Управлението за храни и лекарства.

Продължиха да се появяват неприятни вестникарски заглавия из цялата страна – от единия до другия бряг, понякога всеки ден. Телевизионната и радиото не останаха по-назад.

Веднъж през декември Силия сподели с Андрю:

– Отминаващата година никак не ми даде повод да се гордея, че работя в този бранш.

По това време тя бе в отпуск – в края на октомври се беше родило второто им дете, отново точно по нейния график. Потвърди се категоричната прогноза на Андрю – беше момче. Кръстиха го Брус.

От няколко месеца животът им се улесни с идването на младата англичанка Уини Огъст, която живееше при тях и се грижеше за децата, докато и двамата бяха на работа. Андрю я бе намерил чрез една посредническа агенция, публикуваща реклами в медицински списания. Тя бе деветнадесетгодишна, работила бе преди това като продавачка в лондонски магазин и както Уини сама обясни с характерен лондонски акцент:

– Искаше ми се хем да си почина, хем да поработя и да видя що за хора сте вие, янките, а пък след туй евентуално да прекарам няколко години долу, при австралийците.

Тя бе приветлива, пъргавя и за голяма радост на Андрю носеше закуската със светкавична бързина.

– Въпрос на практика. И мама така ми я носеше в къщи – обясни му Уини, когато той я похвали.

Тя обичаше да се занимава с деца, а Лайза я обожаваше. Андрю и

Силия хранеха надежди, че заминаването ѝ за Австралия ще се отложи доста.

Едно друго събитие към края на 1960 година прикова вниманието на Силия. Германският препарат талидомид, който щеше да стане известен в Съединените щати и Канада като кевадон, бе представен в Управлението за храни и лекарства за одобрение на продажбата му в САЩ. Според списания в областта на лекарствената промишленост и търговията, компанията „Мерел“, която вече бе купила правото за търговия с препарата в Северна Америка, кроеше големи проекти за талидомид-кевадона, с очакване, че ще се продава в огромни количества, както бе в Европа. Компанията упражняваше натиск за спешно одобрение на лекарството от Управлението за храни и лекарства. Междувременно, ентузиазирани търговски пътници на „Мерел“ дадоха опаковки от него на повече от хиляда лекари – формално като мостри за пробна употреба, а фактически – без ограничение.

Новината за талидомида припомни на Силия разговора, който бе водила преди осем месеца със Сам Хоторн. Той ѝ бе казал, че в централата на „Фелдинг-Рот“ негодували, защото Силия предложила талидомидът да се изпробва само на стари хора, и поради неприемливите резултати, не бил одобрен за продажба. За кратко време в главата ѝ се въртеше въпросът дали негодуванието продължава, но после ѝ се видя твърде незначителен, за да му отделя повече внимание.

Мислите ѝ бяха заети с нейните предстоящи задачи.

След раждането на Брус тя се върна на работа по-рано, отколкото след раждането на Лайза – към средата на декември. Една от причините бе напрегнатото ежедневиe в дирекцията за търговска квалификация. Компанията разширяваше дейността си и бе ангажирала още стотина търговски пътници, по настояване на Силия пет-шест от тях бяха жени. За да прекрати отпуска си, допринесе и заразителният ентузиазъм на нацията. През ноември Джон Ф. Кенеди бе избран за президент и на хората им се струваше – поне от хубавите приказки, – че настъпва нова ера на вдъхновение и творчество.

– Искам да бъда част от всичко това – сподели Силия с Андрю. – Хората говорят за „ново начало“, за това, че „творят историята“, твърдят, че сега е времето да си млад И да поемаш отговорност. Да се върна на работа за мен значи да бъда рамо до рамо с останалите хора.

– Ъ-хъ – бе отговорил почти равнодушно Андрю. Нещо необичайно за него. После осъзнавайки това, добави: – Аз съм „за“!

Но мислите му блуждаеха другаде, умът му бе зает с един негов

проблем.

Ставаше дума за доктор Ноа Таунсенд, старши партньор на Андрю и уважаван главен лекар на болница „Сейнт Бийдс“. Андрю бе открил нещо за Ноа, нещо грозно и неприятно, което поставяше под въпрос правоспособността на стария специалист да упражнява професията си.

Доктор Таунсенд бе наркоман.

## 9

Ноа Таунсенд, вече петдесет и осем годишен, десетилетия наред отговаряше напълно на представата за улегнал опитен лекар. Беше много съвместен и посрещаше с еднакво внимание и богатия, и бедния. Беше винаги изискан, вежлив и с чувство за собствено достойнство. Ето защо той имаше много пациенти, които го обичаха и го уважаваха. Доктор Таунсенд заслужаваше това, тъй като изпълняваше безупречно своите задължения. Създал си бе име на голям диагностик. Веднъж съпругата му сподели с Андрю:

– Бяхме с Ноа на прием. Той погледна към един съвсем непознат човек в другия край на салона и ми прошепна: „Онзи мъж е сериозно болен, макар че още не знае това“, а друг път ми довери: „Не знам името на онази жена, ей там, но след шест месеца ще умре.“ И винаги е излизал прав. Винаги.

Пациентите му го приемаха по същия начин. Някои дори разказваха анекдоти за точните му диагнози и го наричаха „магьосник“. Дори един пациент му донесе от Африка маска на заклинател, която Ноа с гордост окачи в кабинета си.

Андрю също ценеше способностите на възрастния лекар. Между тях се създадоха искрени и сърдечни чувства, за което Таунсенд имаше не по-малка заслуга с великодушното си отношение към своя доста по-млад колега.

Уважението на Андрю към Ноа нарасна още повече, след като разбра, че той непрекъснато чете и се интересува, за да бъде в крак с най-новото в областта на медицината – нещо, което пренебрегваха много лекари на неговата възраст. През последните месеци обаче Андрю забеляза, че колегата му не се изразява ясно и „предъква“ някои думи. През същата година стана неволен свидетел и на онези странни негови постъпки. Тези симптоми смущаваха Андрю, макар че бе склонен да ги отдаде на друга причина – стреса и умората от напрегнатата работа с голям

брой пациенти.

В един ноемврийски следобед – който за Андрю бе начало на измъчващото го душевно терзание – смътното, смушаващо подозрение се бе превърнало в категорично убеждение.

Случи се така, че Андрю тръгна да уточнява графика на свободните им дни, в които се заместваха. След като разбра, че при Ноа няма пациент, почука леко на вратата на кабинета му и влезе – нещо обичайно и за двамата.

Таунсенд, седнал с гръб към вратата, се обърна изненадан и в бързината не успя да скрие хапчетата и капсулите, които държеше в шепата си. Дори тогава Андрю не би си помислил нищо особено, но реакцията на Ноа му се стори много странна – червен от смущение той със замах вдигна шепа и я изсипа в устата си, после отпи вода от чашата.

Явно бе схванал, че Андрю е разбрал всичко и затова се опита да представи нещата в безобидна светлина:

– Е, пипна ме, като зареждам фурната!... Да, признавам, правя го от време на време. Напоследък съм претрупан с работа, нали знаеш... Но никога не изпускам положението... Аз съм опасен доктор, момчето ми, много ми знае главата, няма как да залитна... Ужасно много знае-Таунсенд се изсмя и смехът му прозвуча съвсем фалшиво. – Не се безпокой, Андрю, аз знам къде и кога да спра!

За Андрю това обяснение не бе убедително. Още по-неубедителен му се стори заваленият говор – доказателство, че хапчетата, които Ноа погълна, не са били първата му доза за този ден.

Андрю запита строго, за което мигновено съжали:

– Какво вземаш?

Отново изкуствен смях.

– Само няколко декседрина, някой друг перкодан, мъничко дарвон за вкус<sup>3</sup>... Андрю, какво значение има, дявол да го вземе?

После с войнствена нотка в гласа продължи:

– Нали разбра, няма да изпусна положението. Казвай сега за какво си дошъл?

Съвсем объркан, Андрю обясни, че иска да уточни свободните дни – нещо, което вече му се струваше без значение. Бързо нанесе необходимите му сведения и веднага излезе. Искаше да остане сам. Да размисли. Изумен бе от голямото количество лекарства, сигурно десет-петнадесет таблетки и капсули, които неговият колега погълна, без да му мигне

---

3. Обезболяващи препарати с наркотичен ефект. – Б.ред.

окото. По признанието на самия Ноа това бяха стимуланти и депресанти – лекарства, които се взаимозключват и никоой компетентен лекар не би ги предписал в комбинация. Макар и да не бе специалист по опиатите, Андрю добре знаеше, че големите количества лекарства и липсата на чувство за отговорност са характерни признаци за всеки, който отдавна е тръгнал по пътя на наркоманията. А безогледното вземане на лекарства, отпускани по специална рецепта, както Ноа явно правеше, бе не помалко опасно и опустошително от вземането на нелегално продаваните на улицата опиати.

Как да постъпи в този случай? Андрю реши, че преди всичко трябва да узнае повече подробности.

През следващите две седмици той посвети всяка минута от свободното си време, за да ходи в медицински библиотеки. Библиотеката на „Сейнт Бийдс“ бе доста скромна. Андрю знаеше една друга в Нюарк. И в двете имаше картотекирани сведения за лекари, които са станали наркомани. Най-напред му направи впечатление, че това е широко разпространено и често срещано явление. По изчисления на Американската медицинска асоциация пет процента от всички лекари бяха „отпаднали“ от професията поради злоупотреба с наркотици, алкохолизъм или други причини от подобен характер. Ако АМА потвърждаваше този тревожен факт, разсъждаваше Андрю, реалният процент вероятно е по-висок. И други автори споделяха това мнение. Повечето изчисления клоняха към десет, а някои дори към петнадесет процента.

Всички изследователи правеха един общ извод – че лекарите са пострадали от самоувереност. Били са убедени, че благодарение на специалните си познания могат да приемат наркотици, без това да стане опасен навик. Почти винаги обаче са грешили. Думите на Ноа Таунсенд „никога не изпускам положението... много ми знае главата, няма как да залитна... знам къде и кога да спра“ сякаш бяха тревожно ехо на всичко, което Андрю четеше в библиотеките.

Изтъкваше се, че лекарите стават „преуспяващи наркомани“, т.е. неразкрити за дълго време, понеже без затруднения могат да си набавят опиати. А това Андрю знаеше отлично. Той го бе споделял със Силия – лекарите можеха да си осигуряват всяко лекарство практически в неограничени количества, стига само да поискат това от търговския пътник на съответната фирма.

Въпреки че му се струваше непочтено, Андрю бе вътрешно убеден и докато доктор Таунсенд правеше голяма визитация в болницата, той повреще шкафчето за лекарства в кабинета му.

В нарушение на правилата, то не бе заключено. Вътре бяха натъпкани невероятни количества лекарства в пакети на производителите и много наркотици. Той видя и някои от препаратите, за които бе спомнал Таунсенд.

Андрю също съхраняваше в кабинета си мостри от лекарствата, които редовно предписваше. Понякога даваше от тях на пациентите, за които знаеше, че са финансово затруднени. Но количествата бяха нищожни в сравнение със „склада“ на Таунсенд. Андрю никога не държеше в кабинета си наркотици поради съображения за сигурност. Той тихо подсвирна от изненада. Как допускаше Ноа такова нехайство? Как бе успял да се прикрива толкова дълго време? Как бе възможно редовно да взема лекарствата, които показва на Андрю и да се самоконтролира? Трудно можеше да се отговори на тези въпроси.

Андрю остана поразен от нещо друго. При проучванията си разбра, че не съществува цялостна програма от мерки за оказване помощ на пострадалите от вземане на наркотици лекари и за защита на техните пациенти. Ако бе възможно, лекарската общност пренебрегваше проблема, ако не – забулваше го в тайни или в колегиална Солидарност. Нямаше случай лекар да е издал колегата си наркоман. Андрю не намери данни за лишаване от правоспособност на лекари-наркомани.

И все пак всичко това не му даваше покой. Как трябваше да постъпи с пациентите на Ноа Таунсенд, които в известно отношение бяха и пациенти на Андрю. Нали според общоприетата практика двамата партньори понякога се заместваха? Дали пациентите им бяха изложени на рискове? Досега Таунсенд изглежда бе имал нормално поведение и не бе правил професионални грешки, но колко време щеше да продължи подобно състояние? Можеше ли да се разчита на такъв шанс? Дали някой ден Ноа поради наркоманията си нямаше да сгреша диагноза или да пропусне важен симптом, който би трябвало да съобрази? А какво оставаше за още по-голямата му отговорност като главен лекар на „Сейнт Бийдс“?

Колкото повече Андрю мислеше, толкова повече въпроси възникваха в ума му, а отговорите се оказваха все по-трудни и по-неясни.

Накрая той сподели със Силия.

Беше привечер, няколко дни преди Коледа. Андрю и Силия украсяваха елхата в къщи заедно с развълнуваната Лайза – предстоеше ѝ среща с „дядукода“, както го наричаше тя. И тримата бяха захласнати от удоволствие край елхата. Накрая Андрю занесе в леглото почти заспалата си от възбуда и умора дъщеря. После се отби за минутка в съседната

стая, за да види Брус, още бебе, който спеше дълбоко в люлката си.

Когато се върна в дневната, Силия го чакаше с чаша уиски и сода.

– Направих го силно, струва ми се, че имаш нужда-каза тя, подавайки му чашата.

Докато той я гледаше изпитателно, Силия добави:

– Лайза те разведри тази вечер, сега изглеждаш по-свеж, отколкото през изминалите няколко седмици. И все пак нещо ти тежи на душата. Нали?

Той запита изненадан:

– Толкова ли ми личи?

– Миличък, ние сме заедно от четири години!

– Четирите най-хубави години в живота ми! – разчувства се Андрю.

Той отпиваше от чашата и разглеждаше елхата. Силия мълчеше и чакаше.

– Ако е било толкова явно, защо не ме запита каква е причината?

– Бях сигурна, че ще ми кажеш, когато настъпи моментът – тя опита глътка от своето дайкири. – Искаш ли да ми кажеш сега?

– Да – бавно отвърна Андрю. – Да, искам.

– Боже мой! – прошепна Силия, когато той завърши разказа си. – О, господи!

– Тъй че, ако не ми е било чак толкова весело, си има сериозна причина, нали! – допълни Андрю.

Тя обви ръце около кръста му, притисна тялото му към себе си и допря лицето си до неговото.

– Горкичкият ми Андрю. Колко много си се измъчил! Изобщо не ми е идвало наум. Толкова ми е жал за теб!

– Или по-точно – мъчно ти е за Ноа.

– Да, действително. Но аз съм твоя жена Андрю, и ти си всичко за мен! Не мога, не искам да те виждам така угнетен!

Той рязко запита:

– Каж ми какво да правя?

– Знам какво трябва да направиш – Силия се отдръпна и го погледна в очите. – Андрю, трябва да споделиш това с някого. Трябва да кажеш на някого, не само на мен!

– Например на кого?

– Естествено на човек от болницата. Но който има власт, за да вземе мерки и да помогне на Ноа.

– Не мога, Силия! Ако кажа, ще започне да се говори и ще научат всички... Ноа ще бъде опозорен. Ще го освободят от длъжността главен лекар. Господ знае какво ще стане с правоспособността му! Изобщо това ще го смаже. Не мога, просто не мога да направя подобно нещо!

– Тогава какво друго ти остава?

– Ех, ако знаех! – мрачно отвърна той.

– Искам да ти помогна, наистина искам и имам една идея! – възкликна Силия.

– Предполагам, че е по-добра от първата.

– Не съм убедена, че предишната ми идея не е добра. Но ако не искаш да говориш конкретно за Ноа Таунсенд, защо не говориш с някого съвсем общо? Повдигни въпроса! Разговаряй по принцип на тази тема! Разбери какво мислят другите хора в болницата за това!

– Имаш ли предвид някого?

– Защо не управителя на болницата?

– Лен Суийтинг ли? Ами не знам.

Потънал в размисъл, Андрю обиколи стаята и се спря до елхата.

– Е, това поне е идея. Благодаря ти. Нека да поотлежи.

– Надявам се, че двамата със Силия сте прекарвали хубаво Коледа – каза Ленард Суийтинг.

– Да – потвърди Андрю. – Наистина беше хубаво.

Бяха в кабинета на управителя на болницата. Суийтинг седеше зад писалището си, а Андрю – на един стол срещу него.

Управителят на болницата бе висок слаб мъж, бивш адвокат, който би бил отличен баскетболист, но имаше невъобразимо хоби – хвърляне на подкови, на което посвещаваше свободното си време, дори беше победил в няколко шампионата. Понякога казваше, че било по-лесно да спечелиш едно такова състезание, отколкото да накараш лекарите да се съгласят за нещо. Още преди да навърши трийсет години той бе предпочел болничната администрация пред адвокатската професия и сега, приближавайки петдесетте, не отстъпваше на много лекари по познания в областта на медицината. Андрю се разбираше много добре с него и го уважаваше искрено след онзи случай преди четири години, когато получи съгласието му за лотромицина.

Когато управителят говореше, дебелия му рунтави вежди се движеха нагоре-надолу като вибриращи четки. Размърдаха се и сега, щом енергично заприказва:



– Каза, че имаш някакъв проблем, Андрю, че се нуждаеш от съвет?

– Всъщност един мой приятел, лекар във Флорида, има проблем – излъга Андрю. – Той работи в болница и е разкрил нещо, с което не знае как да постъпи. Попита ме как бихме реагирали ние на подобна ситуация.

– Каква ситуация?

– Става думи за опиати.

Андрю скицира накратко въображаем случай, подобен на реалния, на който се бе натъкнал, като внимаваше да не стига до прекалено близки сравнения.

Докато обясняваше, той забеляза, че приятелската мекота в очите на Суийтинг изчезна и погледът му стана суров. Управителят свъси дебелите си вежди. Накрая демонстративно стана от стола.

– Андрю, тук и без това има достатъчно много проблеми, за да прибавям към тях и бедите на други болници. Съветвам те да кажеш на приятеля си да бъде много, много предпазлив. Той навлиза в опасна зона, особено щом отправя обвинение срещу друг лекар. Сега извинявай, но...

Ленард знаеше! По интуиция Андрю мигновено схвана, че управителят знаеше точно за какво и за кого става дума. Гамбитът с приятеля от Флорида се провали още в първата секунда! Един господ знае как, но Суийтинг е бил осведомен, мислеше си Андрю, много преди аз да науча. В момента имаше само едно желание – да накара Андрю час по-скоро да излезе от кабинета му.

И още нещо. Щом Суийтинг е разбрал, значи и други в болницата също са разбрали. Почти сигурно това бяха колеги, лекари, някои от тях доста по-високо в йерархията от Андрю. Но и те не бяха направили нищичко.

Андрю си тръгна с чувството, че е изпаднал в наивно и глупаво положение. Лен Суийтинг го придружи до вратата, като отново с приятелски жест сложи ръка на раменете на по-младия си колега.

– Съжалявам, че трябва тъй бързо да те изпратя, но очаквам високопоставени посетители – богати люде, дарители за болницата. Надявам се да ни дадат няколко милиона долара. Както знаеш, ние имаме остра нужда от пари. Между другото твоят шеф също ще присъства. Ноа е изключително полезен за нашия фонд. Всички го познават и обичат. Имам моменти, в които се чудя как тази болница би съществувала без нашия доктор Таунсенд.

Нямаше никакво съмнение. Указанието бе ясно и недвусмислено.

Остави Ноа Таунсенд на мира! Заради връзките му и тъпканите му с пари приятели той бе прекалено ценен за „Сейнт Бийдс“ и не можеше да се допусне скандал по негов адрес. Нека да го потулим, момчета, може би проблемът ще престане да съществува, ако твърдим, че такъв изобщо няма!

И естествено, ако Андрю се опиташе да разкаже какво му бе наредил току-що Суийтинг, управителят на болницата или щеше да отрече, че подобен разговор се е състоял, или да заяви, че бележките му не са били правилно разбрани.

Още същия ден Андрю реши, че може да направи само онова, което правят всички други – нищо. Същевременно той се закле, че оттук нататък ще положи всички усилия да наблюдава своя по-старши колега и ще се стреми да не допусне да страда лекарската практика на Ноа, а също и неговите пациенти.

Когато Андрю разказа на Силия за станалото и за своето решение, тя го изгледа учудено.

– Това е твое лично решение и мисля, че разбирам защо си го взел. Но все пак трябва да ти кажа, че може би ще съжаляваш – отвърна тя.

## 10

Доктор Винсът Лорд, директор на научните изследвания във „Фелдинг-Рот Фармъсютикълс Инкорпорейтид“, бе един объркан човек, а някой по-недобронамерен би го нарекъл смотан. Негов колега от научните среди, бе казал с кисела гримаса:

– Винс се държи като че ли душата му се върти в центрофуга и не е сигурен как тя ще се измъкне оттам, и каква ще бъде.

Подобна оценка бе сама по себе си противоречива. Сравнително млад – трийсет и шест годишен – доктор Лорд се бе изкачил на доста високо стъпало по стълбата на успеха, което за мнозина беше мечта. Фактът, че бе стъпало обаче, или поне приличаше на такова, го тормозеше непрекъснато – чудеше се как се е добрал дотам и дали по-нагоре имаше нещо съществено. За доктор Лорд също можеше да се каже, че ако в живота му нямаше разочарования, той щеше да си ги създаде сам. С други думи, някои от тях бяха рожба на фантазията му.

Той например страдаше, че не се ползва с уважението, което според него заслужаваше сред академичната общност. Тя проявяваше известен снобизъм към научните работници в лекарствените фирми – общо взето

ги възприемаше, макар и не винаги основателно, като учени от втора категория.

А Винсънт Лорд преди три години по свое собствено желание предпочете да изостави асистентското си място в университета в Илинойс и да постъпи на работа в индустрията, по-точно във „Фелдинг-Рот“. Изборът му бе силно повлиян от обхваналото го тогава чувство на безсилие и гняв – и двете свързани с университета, – макар че гневът настойчиво го преследваше и до момента, вече като постоянно разяждаща съзнанието му горчивина.

Заедно с нея понякога в ума му припламваха въпросите: Не постъпи ли прибързано и неразумно, когато напусна академичния свят? Нямахме ли да стане по-уважаван учен с международна известност, ако бе продължил в оня университет или поне се бе преместил в друг?

Зад тези въпроси се криеше една история започнала още през 1954 година.

Тогава Винсънт Лорд завърши университета в Илинойс и стана „доктор Лорд“ – със звание доктор по органична химия. Докторатът му бе действително добро постижение. Химическият факултет на университета, разположен в Шампейн Ърбана бе един от най-добрите в света и там Винсънт Лорд се прояви като отличен студент.

Видът му отговаряше на представата за човек на науката. Лицето му беше слабо, с фини черти, издаваше чувствителност и в известен смисъл създаваше приятно впечатление. Не толкова приятно обаче беше това, че на физиономията му, обикновено навъсена и напрегната, много рядко се изписваше усмивка. Зрението му бе отслабнало, навярно от прекомерното четене, и носеше очила без рамка, през които пронизително гледаха две тъмнозелени очи. Този вечно издаващ подозрение поглед, бе най-характерната отлика на доктор Лорд. Той бе висок, слаб, смяташе яденето за чиста загуба на време – хранеше се само по необходимост. Нищо повече. Жените, които имаха слабост към чувствителните мъже, намираха Винсънт Лорд за привлекателен. Мъжете се разделяха на две групи – или им допаднаше, или го ненавиждаха. Предмет на научните му изследвания бяха стероидите – мъжки и женски хормони – тестостерон, естроген, прогестерон, – които имаха връзка с плодовитостта, сексуалната активност и семейното планиране. Тези проблеми събудиха силен научен и търговски интерес през петдесетте години, когато започна употребата на противозачатъчни хапчета.

След като получи званието доктор на науките и започна с успех работа върху синтеза на стероидите, бе логично доктор Лорд да започне

двугодишна следдипломна специализация към университета в Илинойс.

Университетското ръководство прояви разбиране, едно ведомство с готовност отпусна необходимите средства и двете години минаха при растящ научен успех, помрачаван само от някои дребни лични проблеми в живота на Лорд. Те се дължиха на почти маниакалния му навик постоянно да се самонаблюдава и да се връща мислено назад с въпроса: Правилно ли постъпих?

Той разсъждаваше така: Не сбърках ли, че останах зад стените на университета в Илинойс? Не трябваше ли да го зарежа и да замина за Европа? Нямах ли там да получа по-добро образование? Въпросите, в по-голямата си част излишни, непрестанно се увеличаваха. Обхвана го униние и недоволство, които постепенно станаха постоянни негови настроения и отблъснаха приятелите му.

Противоречивата личност на Винсънт се отличаваше с още нещо: той съвсем основателно имаше високо мнение за себе си и за своята работа. Затова не се изненада, когато в края на специализацията университетът в Илинойс му предложи асистентско място. Лорд прие. Отново се оказа зад стените на университета. Отново, ден след ден разсъждаваше върху последните си решения и за кой ли път го измъчваха старите жестокости въпроси.

Ако някой ангел надникнеше в душата му с право би се учудил: Защо?

Асистент Лорд се утвърди като специалист по стероидите не само в университета, но и далеч зад неговите предели. За около четири години той публикува петнадесет научни статии, някои от които в авторитетните издания „Джърнъл ъф ди Америкън кемикъл съсайъти“ и „Джърнъл ъф байълodgeжикъл кемистри“ – голям успех за скромния му академичен ранг.

И точно това започна малко по малко да разярява Винсънт Лорд.

В потайния свят на науката бързата промоция е рядкост. Това почти винаги е болезнено бавен процес. Следващото стъпало във възхода на доктор Лорд щеше да бъде доцентурата – едно постоянно назначение, равнозначно на лавров венец или на финансова сигурност до края на живота – в зависимост от гледната точка. Доцентското звание вече само по себе си говореше: Успя. Постигна една цел. Сега си в елита на академичния свят. Имаш нещо, което никой не може да ти отнеме и си свободен да работиш, каквото си избереш, с малки ограничения отгоре. Изкачил си стръмното.

Винсънт Лорд вече гореше от желание да стане доцент. И то

незабавно. Не след две години – период, през който трябваше да изчака нормалния срок, докато академичната мелница даде мливо.

И учудвайки се защо не му беше дошло по-рано наум, реши да потърси ускорена промоция. С моите научни данни, разсъждаваше Винсънт, това е нищо, просто една формалност. Изпълнен със самоувереност, той си подготви библиография, уговори по телефона да бъде приет от декана следващата седмица и пусна библиографията преди посещението си.

Деканът Робърт Харис бе дребен човек, съсухрен и мъдър дотам, че дори се съмняваше в способността си да взема сократовските решения, които често се изискваха от него. Учен по призвание, той имаше под ръка една малка лаборатория и ежегодно участваше в няколко научни форума. Повече от времето му обаче отиваше за административното ръководене на химическия факултет.

Една сутрин през март 1957 година Харис прелистваше в кабинета си библиографията на доктор Винсънт Лорд и се чудеше защо му е изпратена. При темпераментен и непредсказуем човек като Лорд, причините можеха да бъдат цяла дузина. Скоро щеше да стане ясно – очакваше се авторът на библиографията да се появи пред него след петнайсетина минути.

Затваряйки дебелия папка, която внимателно бе изчел от кора до кора – деканът поначало се отнасяше съвестно към работата си, – той се изтегна в креслото и се отдаде на мисли, свързани с фактите и с личното му отношение към Винсънт Лорд.

Младият човек бе даровит. Несъмнено. Ако деканът не знаеше това, би могъл да го научи от библиографските данни за публикациите на Лорд и за последвалите обзори и аколади. В своята област Винс Лорд можеше и вероятно щеше да достигне висините на познанието. При един добър шанс, потребен за учените, както и за всеки смъртен, съвсем възможно бе той да направи голямо откритие, с което да прослави себе си и университета в Илинойс. Всичко изглеждаше много добре, навсякъде светеше зелен сигнал. И все пак...

Понякога Винсънт Лорд будеше безпокойство у декана.

Причината не бе тежкия характер на доктор Лорд – този недостатък вървеше често заедно с дарованието и в такъв тандем бе приемлив. Всеки университет – деканът въздъхна при тази мисъл – бе един казан, пълен с пристрастия и завист, където нерядко се водеха спорове по незначителни въпроси, но с изненадваща дребнавост.

Не, деканът се безпокоеше от нещо съвсем друго, по-съществено –

въпрос възникнал у него отдавна и отново изплувал в съзнанието му наскоро: дали някъде дълбоко в душата на Винсът Лорд не се криеше семето на интелектуалната непочтеност и произтичащата от нея научна измама?

Преди около четири години, в началото на асистент-ската си кариера, доктор Лорд бе подготвил научен доклад върху серия от експерименти, които според него бяха дали изключително важни резултати. Докладът вече бе даден за публикуване, когато един колега на Лорд, по-старши органик-химик в университета, съобщи, че е извършил експериментите, описани от доктор Лорд, но получил други резултати.

От последвалата анкета се разбра, че Винсът Лорд бе допуснал грешки. Прие се, че те са станали несъзнателно поради неправилно тълкуване на някои наблюдения. Той преработи доклада и го публикува. Специалистите обаче щяха да проявят много по-голям интерес, ако бяха излезли верни първоначално посочените от Винс резултати.

Сам по себе си инцидентът бе маловажен. Такива неща се бяха случвали и на най-добрите учени. Всеки изследовател може да направи грешка. Щом обаче я открие, съвсем нормално и етично е да признае, че е сбъркал и да публикува поправка, ако трудът вече е отпечатан.

С Лорд случаят бе различен. Когато се разбрало, че нещо не е в ред, по реакцията му у неговите колеги се създадо интуитивно подозрение, че е знаел грешките си още когато е писал доклада, но ги е затаил с надежда, че никой няма да забележи.

За известно време из университета се носеха приказки за морална отговорност и етика. Междувременно Лорд постигна нови научни успехи, посрещнати не със съмнения, а с похвали. Неприятният случай отшумя и се забрави.

Деканът също не се сещаше за него. Преди две седмици обаче на една научна конференция в Сан Франциско се наложи да си го спомни. Негов стар приятел, професор в Станфордския университет, с когото бяха седнали да се почерпят му каза:

– Слушай, Боби, на твое място бих държал под око Винсът Лорд. Някои наши хора установиха, че резултатите, описани в неговите два нови доклада, не могат да се получат. Синтезите му са наред, но не можем да постигнем онова, което той твърди.

Харис го притисна за още подробности и приятелят му добави:

– Не казвам, че Лорд е непочтен, всички знаем, че е добър специалист. Но сред нас се е създадо впечатление, че този млад колега иска прекалено бързо да блесне. Ти и аз много добре знаем какво значи това

– действия по късата процедура, тълкуване на данните, както му се иска. А оттук – нови прояви на цинизъм и опасни рискове в науката. Пак те моля: за доброто на университета в Илинойс и за твое добро, внимавай!

Угрижен и тревожен, Харис благодари за съвета.

Когато се върна в Шампейн Ърбана той извика завеждащия катедрата, към която бе доктор Лорд и му разказа целия разговор с приятеля си от Станфордския университет. После запита:

– Какво ще кажеш за двата доклада на Лорд, публикувани напоследък?

На другия ден ръководителят на катедрата дойде отново в кабинета на декана, вече с готов отговор. Да, доктор Лорд потвърдил, че имало известни спорове върху последните му публикации и възнамерявал да повтори експериментите. При необходимост щял да публикува поправка.

Пред очевидните факти – съвсем правилно. И все пак в подтекста на разговора през цялото време се криеше въпросът: Щеше ли доктор Лорд да постъпи по същия начин, ако никой не му бе обърнал внимание?

Две седмици след този разговор Харис отново умуваше по този въпрос, когато секретарката му съобщи:

– Доктор Винсът Лорд чака да го приеме.

– Това е – завърши Винсът Лорд, след като бе говорил десет минути. Седеше пред писалището на декана.

– Видели сте данните ми в библиографията, декан Харис. Смятам, че никой друг от асистентите не би могъл да се похвали с по-убедителни и по-големи постижения. Всъщност нито един от тях дори не се доближава до моите Казах ви и за бъдещите си планове. Като имам предвид всичко това, мисля, че една ускорена промоция е оправдана и би трябвало да я получа.

Деканът събра двете си ръце, изгледа доктор Лорд над тях и с шеговита нотка в гласа каза:

– Изглежда не страдате от комплекс за малоценност.

– А необходимо ли е?

Отговорът бе бърз и рязък, без никакъв хумор. Тъмнозелените очи на Лорд непрекъснато фиксираха декана.

– Много добре зная какво представляват научните ми успехи. Зная също и други хора тук, които правят далеч по-малко от мен.

– Ако нямате нищо против – прекъсна го Харис с малко по-остър тон, – нека да оставим другите на спокойствие. Сега те не са проблем. Проблемът сте вие.

Слабото лице на Лорд се изчерви.

– Не разбирам защо изобщо трябва да има проблем? Всичко е съвсем ясно. Мисля, че току-що го обясних.

– Да, обяснихте го наистина. Доста красноречиво.

Деканът реши да не се поддава на емоции и да не прекрачва границите на търпението. В края на краищата Лорд бе прав за своя научен актив. Защо би трябвало да проявява привидна скромност и да си криви душата? Можеше да се оправдае дори неговата агресивност. Много учени – и самият Лорд, както сега се убеди деканът – просто не са имали време да се школуват в дипломатически любезности.

Дали да уважи молбата на Лорд за ускорена промоция? Не. Деканът Харис бе вече сигурен, че няма да я уважи.

– Съгласете се, доктор Лорд, че не мога да вземам еднолични решения за промоции. Като декан съм безусловно задължен да се съобразявам с мнението на факултетния съвет.

– Това е... – измънка Лорд и спря.

„Жалко, мислеше си Харис, ако беше казал «говняна работа» или нещо подобно, щях да имам основания да го изгоня от кабинета. Но все пак разговорът ни е официален, както и самият Лорд осъзна това в последния момент, и ще трябва да продължим в този тон“.

– Подкрепена от вас промоция би се приела при всички случаи – коригира се Винсънт Лорд и леко смръщи вежди. Ужасно мразеше да се поставя по-долу от този декан, когото смяташе не за учен, а за човек, минал покрай науката, а сега станал усърден книжен плъх. За съжаление в ръцете си той държеше цялата университетска власт.

Деканът не отговори. Винсънт Лорд беше прав, но Харис вземаше отношение само след като се увереше, че факултетният съвет ще прояви благосклонност. Съветът имаше по-голяма власт, макар че водещата фигура бе деканът. А за момента не се съмняваше, че дори с настоящата му подкрепа кандидатурата на Лорд нямаше в никакъв случай да мине през съвета.

Безспорно из факултета се носеше мълвата за въпросните два доклада на Винсънт Лорд. Мълвата, плюс изискванията на етиката, плюс старият инцидент, който през тия четири години бе забравен, но сега отново щеше да излезе наяве.

Нямаше смисъл, разсъждаваше деканът, да премълчава едно вече



взето решение.

– Доктор Лорд, точно сега аз няма да подкрепя искането ви за ускорена промоция – тихо каза Харис.

– Защо не?

– Не смятам, че посочените от вас причини дават достатъчно основание за това.

– Какво значи „достатъчно основание“?

Тези думи прозвучаха като заповед. Все пак търпението си има някакви граници, реши деканът. Той хладно отговори:

– Мисля, че за двама ни би било по-добре да прекратим този разговор. Довиждане.

Лорд обаче на помръдна. Продължаваше да седи срещу декана, втренчил поглед в него.

– Моля ви да промените решението си. Иначе може и да съжалявате.

– В какъв смисъл да съжалявам?

– Мога да реша да ви напусна.

Харис отговори съвсем откровено:

– Наистина бих съжалявал, ако това се случи, доктор Лорд. Вашето напускане ще бъде загуба за нас. Вие имате заслуги към университета и вярвам, че този ваш принос ще расте. От друга страна – деканът си позволи лека усмивка, – мисля, дори и след като напуснете, това учебно заведение ще продължи да съществува.

Лорд стана със зачервено от яд лице. Без да продума, излезе със сърдити, отсечени крачки и затръшна вратата след себе си.

Деканът си припомни, че неспокойните талантливи хора често биват неразумни, а служебните му задължения изискват да бъде съдържан с тях. След това той продължи работата си.

За разлика от него Лорд не преставаше да мисли за случилото се. Като че в мозъка му бе направен запис на този разговор и непрекъснато се повтаряше, засилвайки чувството му на огорчение и яд, докато най-сетне намрази не само Харис, но и целия университет.

Макар и да не стана дума на разговора с декана, Винсът Лорд подозираше, че за отхвърляне на промоцията му са повлияли и онези дребни промени, които трябваше да нанесе в двата си нови доклада. И още повече се ядоса, понеже това бяха дреболии в сравнение с цялостната му научна работа. Е, да, призна в себе си той, причините за тези грешки

му бяха съвсем ясни. Тогава той нямаше търпение, гореше от ентузиазъм, бързаше. За невероятно кратко време, просто за мигове, неговата научна прецизност отстъпи на стремежа му да опише резултатите, както очакваше, а не както щяха да бъдат в действителност. Същевременно се закле никога вече да не си позволява такова нещо. Освен това случаят бе отминал, скоро щяха да излязат поправките, защо трябваше изобщо да се взима предвид? Дребнаво! Пошло!

И през ум не му минаваше, че тревогата у критиците идва не от самите инциденти – сегашния и първия, преди четири години, – а от някои изводи за неговия характер. И понеже не се досещаше за това, отровата на огорчението действаше още по-силно.

След три месеца, когато на една научна конференция в Сан Антонио представител на „Фелдинг-Рот Фармъсютикълс“ му предложи „да дойде на борда“ – с други думи, – предложи му да постъпи на работа – отговорът му, макар и не направо положителен бе:

– Е, може би.

Самата покана не бе нещо необичайно. Големите фирми за лекарства постоянно се интересуваха от нови научни таланти и внимателно следяха и проучваха всички трудове в университетските издания. Ако попаднеше на нещо интересно, изпращаха поздравително писмо. По-нататък, за установяване на контакти се използваша научни форуми, където представители на фармацевтичните фирми се срещаха на неутрална територия с перспективните личности от академичния свят. Така, много преди срещата в Сан Антонио, Винсънт Лорд бе избран и бе поставен „на прицел“.

Последваха по-конкретни разговори. „Фелдинг-Рот“ търсеше учен от голям калибър в съответната област, който да поеме ръководството на нов сектор за изследване на стероидите. От самото начало представителите на фирмата се отнасяха към доктор Лорд с почит и уважение, нещо, което приятно контрастирало на, според него, нелепото отношение в университета.

Перспективата бе интересна и от гледна точка на научните изследвания. Предлаганата заплата също заслужаваше внимание – четиринадесет хиляди долара годишно, почти двойно в сравнение с онова, което получаваше в университета в Илинойс.

В интерес на истината, за Винсънт Лорд би могло да се каже, че се интересува толкова малко от парите, колкото и от храната. Личните му потребности бяха скромни, живееше без никакви затруднения в рамките на университетската заплата. Но предлаганото от фирмата

възнаграждение го ласкаеше – беше признание за качествата му.

След двуседмичен размисъл, доктор Лорд прие. Той се раздели с университета набързо, сведе до минимум хората, на които каза довиждане. Започна работа във „Фелдинг-Рот“ през септември 1957 година.

Още в самото начало се случи нещо непредвидено. През ноември директорът на научните изследвания във „Фелдинг-Рот“ припадна на един микроскоп и почина от масиран мозъчен кръвоизлив. Винсънт Лорд бе на разположение. Той притежаваше необходимите качества. Назначиха го на вакантната длъжност.

Сега, три години по-късно, доктор Лорд имаше солидни позиции в компанията. Продължаваше да се ползва с уважението на колектива. Компетентността му никога не се подлагаше на съмнение. Ръководеше дирекцията си ефективно, с минимална външна намеса и независимо от трудния му характер, отношенията с неговите подчинени бяха добри. И не по-малко важно – научната му дейност се развиваше успешно.

За други хора това би било достатъчно да се чувстват щастливи. При Винсънт Лорд обаче действаше синдромът на постоянното виждане в собственото му минало, на съмненията и душевните терзания за отдавнашни решения, на гнева и горчивината – по-силни от всякога-за отказа да бъде промоциран от университета в Илинойс. Настоящото също поставяше проблеми, или поне така си мислеше той. Отнасяше се с подозрение към другите хора от „Фелдинг-Рот“ извън неговата дирекция. Не се ли мъчеха да го злепоставят? Изпитваше недоверие и ненавист към няколко души, между които „онази напориста жена“ Силия Джордан, обкръжена с прекалено много внимание. Издигането ѝ в йерархия не му харесваше. В нейно лице той виждаше съперник за престиж и власт.

Винаги съществуваше възможност, на която той се надяваше, че тази кучка Джордан ще надцени възможностите си, ще бъде свалена и ще изчезне от хоризонта. Подобно нещо трудно можеше да се случи със самия него.

Разбира се, тези неща щяха да бъдат без значение, даже и обидата нанесена му в близкото минало от университета в Илинойс, и никой не би могъл да се мери с Винсънт Лорд по отношение на власт и на уважение, ако успеше едно негово начинание, за което вече се очертаваха добри перспективи.

Както повечето учени, Винс Лорд се вдъхновяваше от предизвикателствата на неизвестното. И също като другите той отдавна мечтаеше за „голям удар“ – да направи откритие, което би очертавало невероятни простори за човешкото знание и би поставило името му в почетната

книга на историята.

Тази мечта сега изглеждаше постижима.

След тригодишна упорита и усилена работа във „Фелдинг-Рот“, работа, която според него бе замислена блестящо, най-сетне предстоеше да се получи химическо съединение, което би могло да стане ново лекарство средство с революционно значение. Изискваха се още много усилия. Необходими бяха най-малко поне две години за изследвания и опити върху животни, но предварителните резултати бяха сполучливи, поставени бяха жалоните. Със знанията, опита и научната си интуиция, Винсънт Лорд ги виждаше съвсем ясно.

Естествено, след като бъде пуснато на пазара, новото лекарство щеше да осигури фантастични доходи на „Фелдинг-Рот“. Това не бе толкова важно. Най-важното бе, че лекарството щеше да осигури международен престиж на доктор Винсънт Лорд.

Трябваше му единствено още малко време.

Тогава щеше да им покаже кой е Винсънт Лорд! Ей богу, щеше на всички да им покаже!

## 11

Талидомидът пропадна с трясък!

Много по-късно Силия каза:

– Тогава никой от нас не знаеше цялата истина, но сега след като всичко за талидомида се разбра, нищо в лекарствената промишленост няма да остане както преди.

Отначало трагедията се разви на местна почва, бавно и незабележимо за широката публика. Нито един от участниците не я свързваше с препарата.

През април 1961 година лекарите в Западна Германия бяха изненадани от внезапно развитие на фокомелия-рядко явление в медицината, при което бебетата се раждат трагично деформирани, без ръце или крака, а на мястото на липсващите крайници – нещо като плавници на тюлен. Предишната година били регистрирани два случая – дори това се смяташе безпрецедентно голям брой, понеже както се изрази един изследовател „по-често явление са двуглавите деца“. А през текущата година – изведнъж над двадесет бебета, засегнати от фокомелия.

При вида на новороденото някои майки крещали от отвращение и отчаяние. Други плачели при мисълта, както сподели един очевидец, че

„моят син никога не ще може да се храни самичък, да се справя с елементарния си тоалет, да отваря вратата, да притисне жена в прегръдките си, дори да си напише името“.

Няколко от жените се самоубиха, а за повечето се наложи намесата на психиатър. Един от злощастните бащи, много набожен човек, проклина Бог: „Плюя аз на такъв Бог. Няма Бог. Иначе щеше ли да се случи?“

Причината за развитието на фокомелията не можеше да се разбере. (Думата, както бе обяснено, имаше гръцки произход – фоке значи „тюлен“, а мелос – „крайник“). Според едно проучване тя би могла да се дължи на радиоактивен валеж след експлозия на атомна бомба. Други твърдяха, че било вирусна история.

Много от пострадалите деца имаха и други дефекти. Ушите им бяха деформирани или изобщо липсваха. Сърца, черва или други органи бяха недоразвити или не функционираха както трябва. Някои бебета умряха – „щастливците“, както писа един коментатор.

През ноември 1961 година двама лекари, работейки независимо един от друг и без да се познават – педиатър в Германия и гинеколог в Австралия, откриха, че фокомелията се дължи на талидомида. Скоро след това действително се установи, че наистина този препарат бе причина за раждането на деформирани деца.

Австралийските власти реагираха бързо и още същия месец наредиха да се иземе от магазините цялото количество талидомид. Западна Германия и Англия направиха това след един месец – през декември. В Съединените щати на Управлението за храни и лекарства му трябваша още два месеца, докато отмени разрешението за продажба на талидомид-кевадон. Небоясно защо, Канада остави лекарството на пазара до март – четири месеца след забраната в Австралия – време, през което можеше да се взема от хората, включително и от бременни.

Силия и Андрю следяха тази трагедия по съобщения в масовия печат и в научните издания и често разговаряха за нея.

Веднъж на вечеря Силия каза:

– Ах, Андрю, колко съм щастлива, че не ми позволи да вземам никакви лекарства по време на бременността.

Преди минути тя се бе любувала на собствените им здрави, нормални деца.

– А можех като нищо да се нагълтам с талидомид. Разбрах, че до него са прибегвали и жени на лекари.

Андрю прошепна:

– Аз самият имах няколко опаковки кевадон.

– Наистина ли?

– Търговски пътници ми бяха дали мостри.

Силия ужасена запита:

– Но не си ги използвал, нали?

Той поклати глава:

– Сега ми се иска да кажа, че съм имал известно съмнение към този препарат, но не е вярно. Просто бях го забравил.

– Къде го държиш?

– Днес се сетих за него и го изхвърлих. Бяха няколкостотин таблетки. Някъде четох, че на американските лекари били раздадени повече от два милиона и половина таблетки. Моите отидоха в канала на тоалетната.

– Благодаря на Бога.

– И аз.

През следващите месеци съобщенията за талидомида продължиха да излизат по страниците на вестниците. Изчисляваше се, че в двадесет страни били родени към двадесет хиляди деформирани бебета, макар че никога не би могъл да се установи точният им брой.

В Съединените щати случаите на фокомелия бяха малко, осемнадесет или деветнадесет, понеже нямаше разрешение за широка употреба на препарата. Иначе броят на безръките и безкраки бебета в САЩ вероятно би стигнал до десет хиляди.

Един неделен ден през юли 1962 година Андрю сподели със Силия:

– Предполагам, че всички сме задължени на онази жена, Келзи.

Той се беше изтегнал в общата им работна стая и преглеждаше новия вестник.

„Келзи“ бе доктор Франсиз Келзи, служителка в Управлението за храни и лекарства, която въпреки големия натиск от фармацевтната фирма заела се да търгува с талидомид-кевадон, останала вярна на бюрократичната тактика и забавила разрешението. Сега обаче с твърдението, че имала научни основания да се съмнява през цялото време в безопасността на лекарството, бе станала национална героиня. Президентът Кенеди я награди с най-високото гражданско отличие – президентския златен медал за особени заслуги.

– Излиза, че тя е постъпила правилно и съм съгласна, че заслужава благодарност – каза Силия. – Говори се обаче, че е получила медала незаслужено, единствено понеже е отлагала решението – най-удобното нещо за бюрократа, а сега се изкарвала безкрайно далновидна. Някои хора

дори се боят, че благодарение на Кенеди в бъдеще разрешението за ценни и необходими лекарствени средства ще се бавят от страна на други служители на Управлението за храни и лекарства, които също ще искат да получат медал.

– Разбери, че всички политици са опортюнисти, изключение не правят нито Кенеди, нито Кифоувър – отвърна Андрю. – И двамата използват шума около талидомида за свои собствени цели. При всички случаи е необходим нов закон, понеже освен пораженията от талидомида, ясно се разбира, че вашата промишленост, Силия, не може да се самоконтролира и някои нейни сектори загиват.

Тази забележка бе предизвикана от разследванията в лекарствените фирми, отговорни за вноса на талидомид. Почти всеки ден излизаха наяве лицемерие, бруталност, алчност, потайност и некомпетентност. Силия призна с тъга:

– Иска ми се да мога да ти възразя. Но никой честен човек не би могъл да го направи.

За голяма изненада и независимо от предварителните политически лавирания, се прие и след подписа на Кенеди през октомври 1962 година влезе в сила нов закон. Макар и несъвършен – той съдържаеше клаузи, които лишаваша някои болни от възможността да получат ценни, съдбовно необходими нови лекарства, – законът осигуряваше защита на масовия потребител, непозната по времето „Пр. Т.“, което за всички от лекарствената индустрия означаваше ерата „преди талидомида“.

Пак през октомври Силия научи, че Илай Кампърдаун, президент и генерален директор на „Фелдинг-Рот“, след няколкоседмично боледуване е на смъртно легло. Диагнозата беше рак.

Няколко дни след тази трагична новина, Сам Хоторн я извика в кабинета си.

– Илай иска да те види. Преместили са го от болницата в дома му и съм уредил да те закарат утре с кола дотам.

Къщата се намиреше на осем километра от Мористаун край брега на езерото Маунт Кембл. Пътят свършваше до скритата в дървета и гъст храсталак голяма стара постройка с позеленяла от годините каменна фасада. Отвън изглеждаше, че в сградата е мрачно. Вътре бе наистина така.

Прегърбен възрастен слуга посрещна Силия. Той я покани в една

дневна, обзаведена с тежка стилна мебел и я помоли да почака. В къщата бе тихо, нямаше признаци на живот. Сигурно защото Илай Кампърдаун живее сам, помисли Силия. Тя знаеше, че много отдавна той бе останал вдовец.

След няколко минути влезе медицинска сестра. В контраст с подтискащата атмосфера тя бе млада, хубавичка и енергична.

– Бихте ли ме последвали, госпожо Джордан. Господин Кампърдаун ви очаква.

Докато се качваха по широка извита стълба, постлана с дебела пътека, Силия запита:

– Как е той?

Сестрата отговори с професионално равнодушие:

– Много отслабнал и със силни болки, въпреки че му даваме седативи. С изключение на днес. Той каза, че иска да е с бистър ум.

Сестрата любопитно изгледа Силия:

– С нетърпение очакваше да дойдете.

Тя отвори една врата и въведе гостенката.

В първия момент Силия не можа да познае слабата изнемощяла фигура, подпряна на възглавници в огромното старомодно легло. Илай Кампърдаун, доскоро олицетворение на сила и авторитет, сега бе съсухрен, блед и крехък – пародия на предишния си образ. Хлътналите му очи гледаха Силия, а цялото му лице се изкриви, докато се опитваше да се усмихне. Той заговори с нисък, гърлен глас.

– Боя се, че напредналата форма на рак не е красива гледка, госпожо Джордан. Колебах се дали трябва да ме видите в това състояние, но има някои работи, които искам да ви кажа лично. Благодаря ви, че дойдохте.

Сестрата бе донесла стол, преди да излезе. Силия седна край леглото.

– Драго ми е да ви посетя, господин Кампърдаун. Единствено съжалявам, че сте болен.

– Повечето от моите отговорни сътрудници ми казват Илай. Ще ми бъде приятно, ако и вие ме наричате тъй.

Силия се усмихна:

– А аз съм Силия.

– О, да, знам. Знам също, че за мен сте изключително важна личност, Силия.

Той немощно повдигна ръка и посочи една маса в другия край на стаята.



– Там има един брой на „Лайф“ и няколко материала в него. Бихте ли ми го подали.

Тя му донесе списанието и материалите. Илай Кампърдаун започна с мъка да го прелиства, докато откри онова, което търсеше.

– Сигурно тези страници са ви познати.

– Статията за талидомида със снимки на деформирани бебета? Да, чела съм я.

Той посегна към другите материали.

– Ето още съобщения и снимки. Повечето от тях не са публикувани. Следя отблизо тази трагедия. Ужасно, нали?

– Да, ужасно.

Те замълчаха. После Илай каза:

– Силия, нали знаете, че умирам?

Тя ласкаво отговори.

– Да, зная.

– Принудих проклетите доктори да ми кажат. В най-добрия случай ми остават една-две седмици, а може би само няколко дни. Затова ги накарах да ме преместят у дома. Тук да свърша.

Силия понечи да каже нещо, но той я спря с жест:

– Не, нека да довърша.

После млъкна, за да си почине. Явно, че всичко казано дотук му струваше много усилия. След малко продължи:

– Това е себично, Силия. Тези публикации и материали няма с нищичко да помогнат на бедните, невинни дечица – пръстите му докоснаха илюстрациите в списанието. – Но съм спокоен, че умирам с чиста съвест и го дължа на вас.

Тя възрази:

– Досещам се какво имате предвид, но когато предложих...

Илай продължи, като че ли не я чуваше:

– Щом ние във „Фелдинг-Рот“ получихме този препарат, решихме да се заемем сериозно с него. Искахме да направим голям удар. Смятахме да го изпитаме върху широк кръг пациенти, после да упражним натиск и да получим одобрение от Управлението за храни и лекарства. Може би щеше да даде съгласие. Сроковете ни щяха да бъдат други, друг можеше да извърши изпитанията. В тия неща не винаги има логика.

Той пак спря, за да посъбере сила и да подреди мислите си.

– Вие настояхте да изпробваме препарата на стари хора и затова нито един под шейсет години не го е приемал. Нямахме резултат.

Отказахме се от лекарството. После разбрах, че ви упрекат... Но ако бе станало... както мислехме в началото... аз щях да нося отговорността... – пръстите му отново се допряха до снимките в списанието. – Ако бях умрял с този ужасен товар върху плещите си... Както е...

Сълзи замрежиха очите на Силия. Тя взе ръката му и каза:

– Илай, не се вълнувайте!

Болният кимна и устните му се размърдаха. Силия се наведе, за да долови думите му.

– Силия, сигурен съм, че имате дарба, инстинкт за правилна преценка... В нашия бизнес настъпват големи промени, промени, които няма да видя... Някои хора в нашата компания мислят, че ще стигнете далече. Това е хубаво... Ще ви дам един съвет, последния си съвет... Използвайте дарбата си Силия. Разчитайте на инстинкта си. Получите ли власт в ръцете си, твърдо отстоявайте онова, в което вярвате... Не позволявайте на малките хора да ви разубеждават...

Той млъкна. Лицето му се сгърчи от болезнена спазма.

Силия усети движение зад гърба си и се обърна. Сестрата бе влязла тихо в стаята. Носеше табличка със спринцовка. Бързо я сложи край леглото. Движенията ѝ бяха точни и сръчни. Навела се над болния, тя го запита:

– Пак ли имате болки, господин Кампърдаун?

Той кимна вяло. Сестрата запретна ръкава на пижамата му и инжектира съдържанието на спринцовката в ръката му. Илай затвори очи. Напрежението на лицето му изчезна почти мигновено.

– Той се унася, госпожо Джордан – обясни сестрата. – Според мен няма смисъл да оставате повече тук.

Тя пак погледна любопитно Силия:

– Успяхте ли да се разберете? Той много държеше да разговаря с вас!

Силия затвори списанието и го сложи заедно с другите материали на мястото му.

– Да – отговори тя. – Мисля, че успяхме.

Силия не каза на никого за посещението си при Илай Кампърдаун, но по някакъв начин това се разбра в компанията. Започнаха да се отнасят към нея със смесени чувства – любопитство, уважение, а понякога и страхопочитание. Никой, също и Силия, не си въобразяваше, че някакво изключително прозрение я бе накарало преди пет години да предложи

„Фелдинг-Рот“ да изпробва талидомида по начин, който не даде положителни резултати. И все пак фирмата наистина бе спасена от катастрофа и приносът на Силия основателно заслужи признателност.

Само един човек от първия ешелон на компанията не оцени ролята на Силия. Макар че отначало директорът на научните изследвания бе настояял за изпитания на талидомида върху широк кръг пациенти, включително и бременни (нещо, срещу което Силия изрично възрази), той предпочете да премълчи тази своя позиция. Лорд обаче припомни на всички, че препаратът, след несполучливите резултати при възрастните пациенти, бе отхвърлен по негово решение. Твърдението му бе вярно, макар и непълно.

Нямаше време за продължителни дискусии. Две седмици след като Силия бе отишла да го види, Илай Кампърдаун почина. На другия ден, 8 ноември 1962 година, вестниците публикуваха големи некролози. Макар че за госпожа Елинор Рузвелт, починала предишния ден, се отделяше много повече място, Силия каза на Андрю:

– Сякаш две исторически съдби стигнаха до общ край. Едната голяма, а другата по-малка, но аз бях частица от нея.

Смъртта на президента на „Фелдинг-Рот“ доведе до промени в компанията. Управителният съвет избра нов президент и други отговорни служители се изкачиха по стълбата на администрацията. Между тях бе и Сам Хоторн, който стана вицепрезидент и директор на търговията в национален мащаб. Теди Ъпшоу, за голяма своя радост, бе назначен за търговски директор на препаратите за продажба без рецепта, предмет на дейността на филиала на компанията, „Брей & Комънуелт“.

– Огромен шанс за препаратите без рецепта. Ще слисаме народа със страхотни продажби! – развълнувано описваше Теди предстоящото си повишение пред Силия. – Предложих вие да поемете моята работа, макар че за ваше сведение, все още има хора, които не одобряват идеята за издигане на жени на директорски постове.

Той добави:

– Честно казано едно време и аз мислех по същия начин, но вие ме накарахте да променя мнението си.

Осем седмици Силия изпълняваше всички функции на директор на търговската квалификация без заповед за титуляр. Ден след ден огорчението ѝ от тази непочтеност растеше. Една сутрин в началото на януари Сам Хоторн нахълта сияещ в кабинета ѝ:

– Ей богу, успяхме! – възкликна той. – Трябваше да промуша търбусите на някои твърдоглави женомразци с меча си, кръв се ля, но вече

има решение. Ти си директор на това учебно заведение и което е по-важно, Силия, ти вече официално си в листата на бързо издигащите се функционери в компанията!

## ВТОРА ЧАСТ 1963–1975

### 1

Включването в листата на бързо издигащите се ръководители във „Фелдинг-Рот“ по нищо не се различаваше от практиката в другите компании. Да ви избират като кандидат за старши ръководния състав, означаваше да ви бъдат предоставени по-добри възможности за изучаване на бизнеса и за доказване на личните качества. Разбира се, не всеки в листата успяваше да се издигне. Има и други кандидати. Конкуренцията е ожесточена. Освен това всяко име може да бъде задраскано по всяко време.

Силия съзнаваше всичко това. Тя също така знаеше, че е жена, и следователно е преодоляла едно допълнително препятствие, което не съществува за мъжете. Необходимостта да се справя с двойно повече мъчнотии, ѝ вдъхваше още по-голяма сила.

Същевременно съжаляваше, че шестдесетте години на нашия век се очертаваха като безплоден, лишен от новаторски постижения период в търговията с лекарствени средства.

– И в миналото се е случвало – каза Сам Хоторн, когато Силия сподели тази мисъл. – Спомни си, през последните двадесет години бяхме свидетели на препарати-чудеса: антибиотиците, нови лекарства за сърцето, противозачатъчните хапчета, успокоителните средства и други. Сега сме в затишие пред следващата голяма вълна от научни открития.

– Колко ще трае затишието?

Сам замислено прокара длан по оплешивялото си чело.

– Кой знае? Може би две години, или пък десет. Междувременно нашият лотромицин върви много добре и разработваме усъвършенствани серии на вече утвърдили се препарати.

Тя запита рязко:

– Това не е ли по системата „и ние го правим“? Да копираме сполучливи лекарства на наши конкуренти? Игра на молекулярна „рулетка“ – променяме състава на медикамента само колкото да не ни дадат под съд, че сме откраднали патента на друга фирма?

Сам сви рамене:

– Може и така да се каже, ако предпочиташ да се изразяваш с езика на критиката.

– Щом говорим за критиката, не е ли вярно, че тя ни обвинява в губене на изследователска енергия за препарати от рода „и ние го правим“, енергия, която трябва да насочим към по-резултатни, по-полезни проекти?

– Време е да разбереш, Силия, че нас ни критикуват за всичко – в гласа на Сам се долавяше сърдита нотка. – Особено хората, които не знаят или не искат да разберат, че препаратите от рода „и ние го правим“ поддържат дейността на компании като нашата в години, когато науката не може да блесне с открития. Такива безплодни периоди са обичайно явление. Нали знаеш, че след успешното приложение на ваксината за едра шарка на учените бяха необходими сто години, за да разберат на какво се дължи положителното ѝ действие?

За Силия този разговор бе тягостен, но сетне разбра, че и други фармацевтични фирми страдат под сянката на застоя и не предлагат нищо ново и впечатляващо. В същото състояние се намираше цялата лекарствена индустрия, а то – макар че по онова време никой не знаеше със сигурност – щеше да продължи до седемдесетте години и да докаже, че Сам бе пророчески прав.

През по-голямата част на 1963 година Силия се утвърждаваше като директор на търговската квалификация. До ноември.

– Повиках те, за да ти съобщя, че имаш ново назначение – каза Сам на Силия. Те разговаряха в неговия облицован с дъбова ламперия кабинет. Бе един навъсен следобед в края на ноември. Тя изчака, но Сам не каза нищо повече. После въздъхна и усмихната заговори:

– Много добре знаеш, че умирам от любопитство, но искаш да те попитам и аз го правя. О'кей, Сам, каква е новата ми работа?

– Главен директор на филиала за препарати без рецепта. Ще отговаряш изцяло за „Брей & Комънуелт“. Теди Ъпшоу, който ти беше началник, сега ти става подчинен. Предполагам, че си доволна и щастлива, Силия – усмихна се той.

– О, да! Наистина съм щастлива, Сам. Благодаря ти!

Вицепрезидентът на „Фелдинг-Рот“ я погледна изпитателно:

– Май нещо смущава радостта ти?

– Не, нищо – решително поклати глава тя. – Просто... Е, аз наистина нямам представа за работата ни с лекарствени средства без рецепта.

– Ти не си изключение – отговори той. – Аз също се чувствах съвсем бос, когато трябваше да отида на работа в този сектор за няколко години. Мога да го сравня с мисия в чужбина. Или – подвоуми се той – с преминаване в друга, непозната част на града.

– По-малко престижната част ли?

– Може би.

И двамата знаеха, че „Фелдинг-Рот“, както другите големи фармацевтични компании, издига висока стена между препаратите срещу рецепта, или престижния бизнес, и лекарствените средства продавани без рецепта-дейност често разглеждана като бизнес втора категория. От двете страни на стената действаха две съвсем изолирани системи, всяка със свои администрация, научноизследователски екип и търговски персонал.

В духа на тази политика „Фелдинг-Рот“ поддържаше филиала си „Брей & Комънуелт“, отначало малка самостоятелна фирма за лекарствени средства, закупена отдавна от сегашната ѝ компания-майка. Напоследък филиалът бе ориентиран изключително към препарати без рецепта и в хорските очи нямаше нищо общо с „Фелдинг-Рот“. Точно това искаше централното ръководство.

– В „Брей & Комънуелт“ ще обогатиш професионалния си опит – каза Сам. – Ще се научиш да работиш с лекарства против кашлица, мехлеми за хемороиди и шампоани. Препаратите без рецепта представляват твърде голям дял в стокооборота ни и осигуряват купища пари. Така че трябва да се запознаеш с този сектор на нашата търговия – как действа и защо.

Той продължи:

– И нещо друго. Може би ще трябва да прекратиш за известно време критичните преценки.

Силия запита озадачена:

– Би ли ми обяснил защо?

– Сама ще разбереш.

Тя реши да не настоява.

– Трябва да ти кажа и още нещо – продължи Сам. – Филиалът „Брей & Комънуелт“ е в застои и има нужда от нови инициативи и нови идеи. Може би идеите на една силна, изобретателна, понякога сурова жена! – усмихна се той. – Да, какво има?

Въпросът му бе отправен към секретарката, приветливо чернокожо момиче, застанало на вратата. Тя не успя да отговори веднага и Сам продължи:

– Маги, казах ти, че не искам да бъда...

– Момент! – прекъсна го Силия, която бе забелязала нещо, убегнало от очите на Сам: по бузите на Маги се стичаха сълзи. – Маги, какво се е случило?

Момичето едва успя да отговори, думите ѝ се губеха сред хлипове и хълцане:

– Президентът... президентът Кенеди е застрелян... в Далас... всичко е свършено... по радиото.

Обзет от ужас и недоверие, Сам Хоторн светкавично включи радиото в кабинета си.

По-късно, както повечето хора от нейното поколение, Силия винаги, винаги си спомняше къде се бе намирала и какво бе правила в този страшен миг! Това бе едно разтърсващо, вцепеняващо въведение към настъпващите апокалиптични дни, време на разбити надежди и дълбоко униние. Независимо дали приближаването на обетованата земя е било мираж или реалност, хората бяха обхванати от чувството за някаква празнота, за безвъзвратна загуба на едно ново начало, изчезнало внезапно в небитието. Господствуваше усещане за нестабилност във всяко отношение, за безсмислието на другите по-дребни тревоги – а що се отнася до Силия – на личните ѝ амбиции, на разговорите и проектите за новата ѝ работа. Естествено вцепенението премина и животът продължи. За Силия – в „Брей & Комънуелт Инкорпорейтид“, филиал на „Фелдинг-Рот Фармъсютикълс“, който се намираше в четириетажна сграда с фугирана тухлена зидария, на около два километра от централата. Тук след две седмици, в новия си, скромен, но удобен кабинет, тя прие Теди Ъпшоу, търговския директор на филиала, за да обсъдят проблемите, свързани с препаратите без рецепта.

Миналата седмица Силия се бе заровила в материали, свързани с новата ѝ работа – финансови извлечения, научни доклади, кадрови досиета. Тя четеше и се убеждаваше, че Сам Хоторн е прав. Филиалът действаше поради недобро ръководство и наистина се нуждаеше от нови инициативи и идеи.

Тя започна разговора с Теди Ъпшоу настъпателно:

– Теди, искам да те питам честно и открито: засегнат ли си от това, че аз се намирам тук, а ти трябва да ми докладваш? Има ли значение, че ролите ни са сменени?

Слабичкият търговски директор се изненада:



– Дали има значение? Господи, Силия, не знаеш колко съм щастлив! Този филиал имаше нужда точно от човек като теб. Когато разбрах, че те местят тук, щях да извикам „ура“. Питай жена ми! Вечерта, след като научих новината, пихме за твое здраве. – Теди подчертаваше казаното с енергично тръскане на главата. – А пък що се отнася до това дали съм засегнат, не, мила моя, аз съм само един търговец – страхотно добър, но това е единственото, което ще бъде до края на живота си. Ти обаче имаш ум, който ще ми даде нещо добро, нещо много по-добро от това, което имаме, с което да търгувам.

Думите му развълнуваха Силия.

– Благодаря, Теди, ти също ми допадаш. Мисля, че двамата можем да работим много добре.

– Страхотно вярно!

– Работил си и в двата сектора на нашия бизнес-лекарствени средства с и без рецепта. Каж ми каква е според теб разликата?

– Твърде съществена. В препаратите без рецепта има повечко сензационен шум. – Теди погледна към натрупаните в кабинета материали. – Предполагам, че си го разбрала от финансовите анализи.

– Няма значение, искам да чуя твоето мнение.

Той я погледна изпитателно:

– Откровено? Без задръжки?

Силия кимна.

– Точно така.

– Добре. Да погледнем на нещата от този ъгъл. И двамата знаем, че преди да бъде пуснато на пазара, за едно лекарство с рецепта са необходими изследвания, струващи милиони долари и изискващи време – пет, шест години. А препаратът без рецепта е готов за шест месеца, даже по-скоро – само да се определи химическият състав, а да се пресметне стойността му е дреболия. После големите пари отиват за опаковката, рекламата и продажбата.

– Теди, ти умееш да схващаш същността на нещата-отбеляза Силия.

Той сви рамене:

– Никога не си правя илюзии. Препаратите ни не са дело на Луи Пастър.

– И все пак в цялата ни търговия продажбата на тези препарати напредва със шеметна скорост.

– Същинска ракета! Защото това е желанието на негово величество американския потребител. Всеки, щом почувства малко

неразположение, най-често съвсем банално оплакване, което минава от само себе си, иска да се лекува сам. Всеки обича да се прави на доктор. И точно тук започва нашата роля. Е, ако ракетата, тъй или иначе, лети, защо „Фелдинг-Рот“, ти, аз, да не я хванем за опашката, за да ни изтегли по-нагоре?

Той спря, поразмисли и продължи:

– Бедата точно сега е, че не сме ѝ стиснали здраво опашката, не извличаме онова, което ни предлагат възможностите на пазара.

– За възможностите на пазара съм съгласна и вярвам, че ще ги използваме, както трябва – каза Силия. – А самите препарати без рецепта имат малко повече стойност, отколкото ти мислиш.

Теди вдигна ръце, сякаш отговорът не бе от значение:

– Малко да, но не повече. Има няколко добри неща, например аспирият. Останалите вършат работа, колкото да помогнат на човек да се почувства добре, дори само по пътя на самовнушението.

Тя настояваше:

– Нима действието на някои от препаратите против обикновена настинка, например, не надхвърля рамките на внушението?

– Никак! – категорично поклати глава Теди Ъпшоу. – Питай някой добър лекар. Питай Андрю. Ако теб или мен ни налегне настинка, какво трябва да правим като хора от занаята, тъй да се каже? Аз ще ти обясня! Отиваш в къщи, опъваш крака нависоко и си почиваш, пиеш много течности, вземаш някое и друго хапче аспирин. Ето това е всичко необходимо, което трябва да направиш, докато науката намери цяра за настинката. Според скромните ми знания много вода има да изтече дотогава.

Силия се засмя, макар че темата бе сериозна.

– Никога ли не вземаш лекарства против настинка?

– Никога. Въпреки че за наш късмет народът взема. Всяка година безброй наивници харчат половин милиард долара и купуват лекарства за настинка, които изобщо не помагат. Ние с теб, Силия, няма да откажем да им продаваме желаните от тях препарати, а най-хубавото нещо е, че това никак няма да им навреди – в гласа му трепна предпазлива нотка. – Нали разбираш, че тъй никога няма да говоря с външен човек. Откровен съм, защото ти ме питаш, насаме сме и си имаме доверие.

– Ценя искреността ти Теди, но не се ли смушаваш понякога, че търгуваш с препарати, от които няма реална полза?

– Отговорът е „не“ по две причини – Теди ги отмяташе на пръсти. – Първо, работата ми не е да правя оценки. Приемам света такъв, какъвто е, а не какъвто някои мечтатели мислят, че трябва да бъде. Второ, все

някой трябва да продава такава продукция, а защо пък да не бъде Теди Ъпшоу? – Той я погледна изпитателно. – Май че това те тревожи?

– Да, понякога – призна тя.

– Шефовете казаха ли за колко време те изпращат в „Брей & Комънуелт“?

– Нищо не споменаха. Предполагам, че може да бъде завинаги.

– Ами, няма да те оставят тук дълго – уверено възрази той. – Вероятно ще работиш на тая длъжност една година и ще те преместят. И така, дръж се, душко! В края на краищата няма да е напразно!

– Благодаря, Теди. Приемам съвета ти, въпреки че имам намерение не само да се държа, но и да свърша доста работа.

Независимо от служебните си задължения, Силия като съпруга и майка бе решила в никакъв случай да не пренебрегва семейството си и преди всичко да поддържа близостта си с петгодишната Лайза и навършилия три години Брус. Всеки ден преди вечеря тя прекарваше по два часа с децата – график, който ревностно спазваше, колкото и важни да бяха служебните материали, донесени за проучване в къщи.

Вечерта след разговора си с Теди, Силия реши да чете на Лайза и на Брус, ако кротува и не пречи, започнатата преди няколко дни „Алиса в страната на чудесата“.

Брус бе необичайно послушен, изглеждаше изморен и като че ли имаше хрема и главоболие. Лайза, както винаги, бе цялата в слух, сякаш виждаше как високата Алиса се е спряла пред малка вратичка, понеже не може да влезе през нея в чудесната градина и очакваше тя да намери... „книга с правила как да се свиват хората като далекогледни. Тоя път намери на нея малко шише. («Уверена съм, че го нямаше по-рано» – каза Алиса.) Около гърлото на шишето висеше надпис; напечатани бяха хубаво, с големи букви, думите: *изпий ме*<sup>4</sup>.

Силия остави книгата, взе една салфетка, избърса нослето на Брус и продължи:

«Лесно беше да се каже «Изпий ме!»!». Но тъкмо това умната малка Алиса не би могла да направи тъй бърже.

– Не, най-първо ще погледна – си каза тя и потърси дали е писано отровно или не.

...И това, което никога не забравяше: ако пиеш много от шише, на

---

4. Луис Карол, „Алиса в страната на чудесата“, „Отечество“, София, 1977 г. Превод от английски Лазар Голдман.

което пише «отрова», току-речи е за вярване, рано или късно, да ти стане лошо.

Само че на това шише не беше написано «отрова» и Алиса се осмели да опита; много ѝ се хареса (имаше вкус на някаква смес от черешова торта, млечник, ананас, печена пуйка, бадемов сладкиш и топъл печен хляб с масло) и тя бързо го изпи.

«Какво странно чувство! – си каза Алиса. – Сякаш се свиваш като далекоглед.»

И то наистина беше вярно. Сега тя беше само двадесет и пет сантиметра висока...“

Лайза я прекъсна:

– Мамо, тя не биваше да го пие, нали?

– В истинския живот не бива, но това е приказка-обясни Силия.

Лайза категорично настоя.

– Няма значение, тя не биваше да го пие!

Силия вече бе забелязала, че дъщеря ѝ се оформя като силен, отстояващ мненията си характер.

– Ти си съвсем права, на татко момичето – дочу се зад тях бодрия глас на Андрю. Той бе влязъл тихо и незабелязано. – Никога не пий нищичко, за което не си сигурна, освен ако твоят доктор не ти го предпише!

Всички се разсмяха. Децата се хвърлиха в прегръдките му, а той целуна Силия.

– Точно сега предписвам по едно картини „в-края-на-деня“ – каза Андрю и се обърна към съпругата си. – Ще ми правиш ли компания?

– Разбира се.

– Тате, Брус има настилка. Можеш ли да я изгониш? – запита Лайза.

– Не.

– Защо?

– Защото не съм настинал доктор – той я вдигна и прегърна. – Пипни ми челото! Аз съм затоплен доктор.

Лайза хихикаше.

– О, татенце!

– Много странно. Сякаш се повтаря един мой разговор днес – изнепада се Силия.

Андрю остави Лайза, за да налее картини.

– Какъв разговор?

– Ще ти кажа на вечеря.

Силия остави Алиса на лавицата до следващата вечер и се зае да приготвя децата за спане. От кухнята се носеше апетитен мирис на агнешко с къри, а в трапезарията Уини Огъст подреждаше масата за вечеря за двама. Как постигнах толкова хубав, приятен, щастлив живот? – се питаше Силия.

– Теди е абсолютно прав, че настинка не се лекува с нищо друго освен с течности, почивка и аспирин-потвърди Андрю, след като Силия му предаде разговора с Теди Ъпшоу в нейния кабинет.

Двамата се бяха навечеряли и пиеха кафе в дневната. Той продължи:

– Казвам на пациентите си, че и с лекарства, и без лекарства настинката им ще мине за една седмица.

Силия се засмя, а Андрю бутна по-навътре едно дърво, за да засили огъня в камината.

– Теди обаче греша, че тъй наречените лекарства против настинка са невинни. Много от тях са вредни, а някои дори опасни.

– Ами! „Опасни“ не е ли твърде пресилено – възрази тя.

Той настоятелно отвърна:

– Не е! Когато се опитваш да лекуваш настинка, може да влошиш други по-сериозни страдания.

После отиде до библиотеката и извади няколко книги, в които бе отбелязал някои страници с листчета.

– Тези дни чета точно това – каза той и започна да прелиства книгите.

– Повечето лекарства против настинка са миш-маш от разни съставки. Една от тях е фенилефрин – точно това, което се рекламира като деконгестивно успокоително средство за отбъбване лигавицата на носа. Обикновено фенилефринът не действа, докато се приема в малки количества, но затова пък повишава кръвното налягане – нещо, което е вредно за всеки и особено опасно за хипертониците.

Той погледна една страница, на която си бе водил бележки:

– Обикновен чист аспирин по мнението на всички изследователи в медицината е най-доброто нещо за настинка. Но има много рекламирани и широко използвани заместители на аспирина, които съдържат фенацитин. Това химическо съединение може да увреди бъбреците и при честа продължителна употреба причинява непоправими поражения. Има хапчета с антихистаминови съставки, а това е недопустимо, защото

увеличават мукуса в белите дробове. Има капки и спрей за нос, които носят повече вреда, отколкото полза – Андрю спря. – Да продължавам ли?

– Не – отговори Силия. – Ясно е.

– Накрая излиза, че при една много солидна реклама можеш да накараш хората да повярват на всичко и да купуват всичко.

– Но лекарствените средства против настинка помагат, хората твърдят, че е така! – възрази тя.

– Те само си мислят, че им помагат. Това си е чиста заблуда. Възможно е настинката да отзвучава. Възможно е да се постига психологически ефект.

Докато Андрю слагаше книгите на мястото им, Силия си спомни, че когато работеше като търговски пътник един стар лекар, ветеран в общата медицина, ѝ бе казал:

– Когато при мен идват пациенти с оплакване от настинка, им давам плацебо – безвредни сладки хапчета. След няколко дни се връщат възхитени „тези хапчета правят чудеса, настинката ми премина“. – Старият лекар бе погледнал усмихнат под мустак към Силия, добавяйки: – Тя щеше да мине при всички случаи.

В тези думи и в поясненията на Андрю имаше много истина и това промени настроението на Силия. Чувстваше се подтисната. Новите служебни задължения ѝ отваряха очите за неща, които ѝ се искаше никога да не бе узнавала. Какво щеше да стане, мислеше си тя, с нейната ценностна система? Тя осъзна онова, което ѝ беше казал навремето Сам „...може би ще трябва да прекратиш за известно време критичните си преценки“. Дали наистина щеше да се наложи подобно нещо? Ще може ли? Ще трябва ли? Потънала в размисъл, тя машинално отвори чантата, извади служебните материали и ги сложи до себе си.

Тогава в чантата си видя още нещо, което бе взела от кабинета си – мостра на хелтотерм – препарат без рецепта, детски мехлем за разтриване при настинка, пуснат от „Брей & Комънуелт“ преди около двадесет години и все още търсен от много хора. Имаше остра миризма, описана в рекламната опаковка като „облекчаваща“. Силия го бе донесла за Брус и запита Андрю:

– Да го разтрия ли с мехлема?

Той взе опаковката, прочете описанието и се засмя:

– Защо не, скъпа? Това архаично мазило няма ни най-малко да навреди на Брус. Полза няма да има, но ти ще се почувстваш по-добре. Ще бъдеш в ролята на майка, която прави нещо за доброто на сина си.

Андрю отвори опаковката и разгледа ту бич ката. Със същото весело настроение, той каза:

– Може би такова е и предназначението на хелтотерма – помага, но не на децата, а на майките им!

Силия понечи да се засмее, но изведнъж погледна учудена Андрю. В ума ѝ се стрелнаха две неща. Първото, да, за известно време наистина щеше да прекрати с критичните преценки, несъмнено. А второто – той току-що бе подхвърлил една хубава – не, много повече от хубава – великолепна, блестяща идея.

## 2

– Не! – възрази Силия на представителите на рекламната агенция, седнали от другата страна на масата. – Не, нито едно не ми харесва.

Сякаш ги заля с ледена вода. Ако в заседателната зала имаше термометър, помисли тя, сигурно щеше изведнъж да падне под нулата. Силия почувствува, че „квартетът“ от рекламната агенция трескаво търси някакъв импровизиран изход от положението.

Беше вторник, средата на януари. Силия и още четирима души от „Брей & Комънуелт“ бяха пристигнали с автомобилите си от Ню Джързи в Ню Йорк за тази среща с представители на „Куодрил Браун Едвъртайзинг“. Сам Хоторн, който бе пристигнал предната вечер в града, също беше дошъл.

Времето навън бе неприятно и ветровито. Рекламната агенция „Куодрил-Браун“ се намиреше в небостъргача „Бърлингтън Хаус“ на „Авеню ъв ди Америкас“, където оживеният трафик и подтичващите минувачи водеха битка с хлъзгавата смесица от сняг и леден дъжд.

В заседателната зала на четиридесет и четвъртия етаж се обсъждаше рекламната програма на „Брей & Комънуелт“ – нормална практика при смяна на ръководството. Тя бе представена в продължение на цял час с прекалена показност. Силия имаше чувството, че приема военен парад от трибуната.

Войните обаче не излязоха чак дотам смели, реши директорката на „Брей & Комънуелт“, щом се смутиха от бележките ми.

Те бяха насядали около една дълга махагонова маса. Творческата личност на агенцията, Ал Фиока, мъж на средна възраст, изглеждаше огорчен. Той поглади артистичната си брада а-ла Ван Дайк, размърда се, праметна крак връз крак, вероятно вместо изказване и отстъпи ред на

младичкия главен инспектор Кенет Ор – елегантният, облечен в син костюм на тънки раенца ръководител на екипа, който умееше да говори. Третият човек от агенцията, старшият специалист Декстър Уилсън бе представил подробно почти всички проекти. Няколко години по-възрастен от Ор, с преждевременно посивяла коса, той говореше убедително като църковен проповедник и сега изглеждаше неспокоен, може би защото недоволството на клиента би му коствало работата. Силия знаеше, че работещите в рекламните компании взимат добри пари, но много лесно могат да загубят работата си.

Блейдън, четвъртият член на „квартета“, Силия не можа да чуе малкото му име, бе заместник старши специалист. (Дали можеше да се намери някой в този бизнес, чудеше се тя, чиято длъжност да не звучи гръмко?) Блейдън, с вид на юноша, помагаше при местенето на таблата и демонстрацията на проектите пред водената от Силия група на „Фелдинг-Рот“.

Влизаха и излизаха и други хора от рекламната агенция – някъде около десетина – при представяне на отделни елементи на програмата. В момента разглеждаха рекламата за хелтотерм – нов проект, създаден преди Силия да се озове в света на препаратите без рецепта.

С нея, от „Брей & Комънуелт“, бяха Грант Карвил, завеждащ маркетинга, Теди Ъпшоу, директор по продажбите и Бил Инграм, млад ръководител на производството. Флегматичният Карвил, дългогодишен служител на компанията, бе компетентен, но му липсваше въображение. Силия възнамеряваше да го премести на някоя странична длъжност. Инграм, с момчешки вид и буйна рижа коса, завършил Харвардското търговско училище само преди година, бе предприемчив и енергичен, но за него не знаеха нищо повече.

Най-старшият между представителите на „Фелдинг-Рот“ бе Сам Хоторн. В израз на уважението си към него, президентът на рекламната агенция бе надникнал през вратата, за да поздрави гостите.

Миналия ден, в телефонен разговор със Силия, Сам Хоторн бе уточнил участието си в срещата:

– Аз само ще стоя настрана и ще наблюдавам. Понеже поемаш голяма отговорност в нов за теб сектор, свързан с много разходи, нашите шефове ще се чувстват по-спокойни, ако някой от централата присъства на тези преговори и им докладва. Но няма да се намесвам, ти ще си водиш играта.

Сега тя го погледна, за да разбере съгласен ли е с направения преди миг от нея коментар. Лицето му обаче, както и през цялата сутрин, бе



неподвижно и безизразно.

– Добре, господин Ор, хайде, не се чудете повече какво да кажете и как да излезете на глава с мен – енергично каза Силия. – Нека да поговорим откровено за рекламата, какво не ми харесва и защо аз мисля, че тази агенция, чиято работа познавам добре, би могла да направи далеч повече.

Тя почувства, че екипът на рекламната агенция е заинтригуван и може би поуспокоен. Към нея бяха обърнати погледите на всички, включително и на хората от „Фелдинг-Рот“.

– Слушаме ви с удоволствие, госпожо Джордан – приветливо отвърна Кенет Ор. – Никой от агенцията не е безумно влюбен в онова, което видяхте. А що се отнася до новите идеи, с удоволствие ще се постараем да ги потърсим или да осъществим вашите.

– Радвам се да чуя за влюбването – усмихна се тя. – Защото ми се струва, че всичко, което видяхме, би изглеждало много хубаво преди десет години, но тук и сега вече не подхожда. Питам се също така, откровено казано, дали това не се дължи отчасти и на указания и ограничения от страна на нашата фирма?

Силия усети, че Ор и Декстър Уилсън я гледат съсредоточено и почтително. Блейдън обаче, необиграното още момче за всичко, се изпусна:

– Ами да, точно тъй си беше! Щом някой се завъртеше тук с „готови идеи“ или искаше да модернизира ваши стари препарати...

Главният инспектор рязко го прекъсна:

– Стига! – погледна го сърдито и продължи. – Ние не упрекваме клиента за недостатъците на нашата собствена рекламна дейност. Ние сме професионалисти и поемаме отговорност за всичко, което излиза от името на агенцията. Освен това никога не бива да говориш с този тон за „стари препарати“! Моля за извинение, госпожо Джордан.

– Това е абсолютна глупост!

Възмущението избухна откъм екипа на Силия, преди тя да е отговорила на Ор. Бе гласът на Бил Инграм. Пламналото му от вълнение лице по цвят се сливаше с косата му.

– Нали всички знаем, че тези препарати наистина са стари, тогава какво лошо има в това да го кажем направо! Никой от нас не иска да ги изхвърлим, но те безспорно могат да се модернизират! Нека да говорим откровено, както предложи госпожа Джордан!

Последва неловко мълчание, нарушено от Кенет Ор.

– Да, да – повдигнал едната си вежда, той изглеждаше раздвоен

между изненадата и усмивката. – Струва ми се, че гласът на младостта говори сам за себе си!

И обръщайки се към Силия, запита:

– Имате ли нещо против?

– Не! Дори този глас може да ни помогне да се разберем.

Тя имаше предвид прочетеното в папките на „Брей & Комънуелт“, че в миналото рекламата е била скована от прекалена предпазливост, политика на запазване на статуквото, практика, на която Силия възнамеряваше да сложи край.

– Като начало бих искала да обсъдим хелтотерма-обърна се тя към останалите. – Мисля, че новата програма на агенцията, както и нашата стара реклама, говорят за погрешен подход.

Спомняйки си за Андрю с благодарност, тя продължи:

– Цялата ни реклама, по мои впечатления, години наред се е свеждала до показване на усмихващи се деца, които се чувстват по-добре и по-щастливи, след като са им намазали вратлетата с хелтотерм.

Главният специалист Декстър Уилсън мазно запита:

– Не трябва ли да е точно така?

Кенет Ор обаче, взирайки се напрегнато в лицето на Силия, махна с ръка на колегите си да пазят тишина.

– Да, става – потвърди тя. – Но не децата, а майките им – щастливи или не – отиват в магазините да купуват хелтотерм, защото искат да бъдат добри майки, да помогнат на децата си да се почувстват по-добре. Въпреки това в нашите реклами майките ги няма или са далеч на заден план. Аз бих искала да видя най-отпред една щастлива майка, една успокоена майка, една майка, която е помогнала на болното си дете и вече се чувства по-добре. Би трябвало да възприемем същия подход за рекламите в печата и по телевизията.

Насядалите около масата започнаха да кимат одобрително. Силия се поколеба дали да не добави мисълта на Андрю „Може би хелтотерм помага не на децата, а на техните майки“, но се отказа. Тя също така решително отклони от мислите си израза на Андрю „това архаично мазило“, от което според него нямаше нито вреда, нито полза.

Кенет Ор бавно каза:

– Това е интересно. Много интересно.

– Повече от интересно – вметна Бил Инграм. – Страхотно хубаво! Не си ли съгласен, Хауард?

Въпросът бе отправен към Блейдън и ето че Силия узна малкото му име.

Младият служител от рекламната агенция кимна енергично.

– Съгласен съм, разбира се. Далеч на заден план би трябвало да имаме образ на дете – налага се да го покажем някъде. Но мамчето трябва да е най-напред и да не е съвсем зализано. Косата му да е поразрошена, може би и роклята му да не е съвсем наред. Да личи, че жената е шетала, изтормозена и притеснена, около болната си рожба.

– Да, нека да бъде, каквато си е в действителност – потвърди Инграм.

– Но щастлива – продължи Блейдън. – Тя се е успокоила, вече не се тревожи, защото знае, че детето ѝ се оправя благодарение на хелтотерма. Това се иска. Госпожа Джордан наблегна точно на този момент.

– Бихме могли по-нататък да разработим детайлите-отбеляза Ор. Той се усмихна на Силия. – Госпожо Джордан, изглежда има консенсус, че предлагате нещо хубаво.

– И освен това, госпожо Джордан, ние от своя страна би трябвало мъничко да променим състава на препарата – добави Бил Инграм. – Тогава ще можем да го наречем ню хелтотерм.

Главният специалист Декстър Уилсън кимна:

– Това винаги е полезно.

– Ню хелтотерм – изрече Теди Ъпшоу, сякаш искаше да пробва как звучи името. – М-да! Ще бъде добре за нашите момчета от търговията! Дай им нова тема, нещичко свежо, за което да говорят!

Грант Карвил, завеждащ маркетинга на „Брей & Комънуелт“, се наведе над масата. Силия усети, че той иска да се обади, от боязън да не се стигне до решение без негово участие.

– Няма да е трудно да се видоизмени съставът на препарата – каза той. – Фармацевтите могат да преработят един от елементите му. Нещо незначително, например по-различен аромат.

– Страхотно! – възкликна Блейдън. – Спретнахме го!

Подсъзнателно Силия недоумяваше дали всичко това не е сън и как би го приела преди няколко седмици! Е, разсъждаваше тя, за добро или зло, се бе вслушала в съвета на Сам Хоторн да престане с критичните оценки. Докога? Ако Теди Ъпшоу бе прав в предсказанието си за нейното преместване – сигурно около една година. Тя забеляза, че Сам се усмихва и се учуди защо.

Мислите ѝ я върнаха към текущите задачи. Наблюдавайки двамата млади мъже, Силия инстинктивно реши, че те са хората, с които ще работи на двете места – в „Брей & Комънуелт“ и в „Куодрил-Браун Едвъртайзинг“.

Изумителните резултати на търговската програма за продажба на „ню хелтотерм“-проекта „щастливото мамче“, както го наричаха служителите в компанията – надмина и най-оптимистичните очаквания на Силия. При един разговор в кабинета ѝ Теди Ъпшоу не можа да сдържи радостта си:

– Силия, душице, като динамит е!

И добави:

– Винаги съм бил убеден, че си страхотна, ама ти се оказа абсолютен гений!

Продажбата на хелтотерм се увеличи шестократно само за един месец от започване кампанията на „Куодрил-Браун Едвъртайзинг“, организирана по телевизията, радиото и печата. Освен това, на четвъртата седмица след нова вълна от поръчки на едро, стана ясно, че това е само началото. А след още един месец предишните високи резултати се удвоиха, а това обещавахе още по-големи сполуки занапред.

Ръководството на „Фелдинг-Рот“ не остана безразлично към успехите на Силия и на ню хелтотерма. До края на 1964 година то одобряваше без възражения разходите за активизиране на работата с други препарати на „Брей & Комънуелт“. Както обясни Сам Хоторн:

– Ние продължаваме да се интересуваме какво става при теб, Силия – в края на краищата и ние можем да понаучим нещичко – но щом работата ти върви, ще имаш пълна свобода да действаш както намериш за добре.

И тя прецени, че е добре да създават нови варианти на стари препарати.

Един от тях бе известен просто като шампоан В & С. По предложение на Силия оставиха старото име, но с малки буквички и прибавиха нов голям надпис „ПРЕГРЪДКА“, а под него почти със същия размер на буквите – НЕЖНА КАТО МЪЖА НА ВАШИТЕ МЕЧТИ. Всеки погледнал текста или купил шампоана, моментално запомняше рекламата, а освен това, за голяма радост на всички, които търгуваха с препарата, тя стана крилата фраза в цялата страна. Телевизионните комици я използваха най-рационално за хумористичните програми. Нейни пародии се появиха във вестниците, „Уолстрийт джърнъл“ например озаглави така една от уводните си статии, критикуваща данъчната политика на Белия дом.

## НЕ ОЧАКВАЙТЕ НЕЖНА ПРЕГРЪДКА ОТ ПРЕЗИДЕНТА НА ВАШИТЕ МЕЧТИ

Тъй постепенно се създаде небивала популярност на шампоана ПРЕГРЪДКА, който се продаваше като топъл хляб.

Рекламната програма за ПРЕГРЪДКА бе разработена пак от агенция „Куодрил-Браун“, но под ръководството на Хауард Блейдън вече повишен в пълноправен главен специалист. Младият Блейдън бе участвал в рекламната кампания за ню хелтотерм, измествайки най-накрая усърдния, притеснителен Декстър Уилсън, който просто изчезна от ползрението ѝ и Силия не можа да разбере дали е напуснал агенцията или са го приютили на някоя второстепенна длъжност.

По същия начин – от другата страна на уравнението-в „Брей & Ко-мънуелт“ Силия назначи Бил Инграм за директор по маркетинга на мястото на ветерана Грант Карвил. За Карвил се намери едно тихо кътче, където според израза на един нетактичен негов колега, „щял да брои кламерчета, докато му дойде време за пенсия“.

Под благотворното влияние на Силия, Инграм предложи хубави идеи за маркетинга. Изненада я с новината, че малка фармацевтична фирма в Мичиган била обявена за продажба.

– От цялото им производство, госпожо Джордан, представлява интерес единствено систем 5, течно лекарство против простуда, отбъбващо средство. Нали знаете, че в нашата производствена линия подобно нещо нямаме. Ако бихме могли да купим мичиганската компания и се заемем само със систем 5, като се отървем от останалите им продукти, ще направим голям удар.

Спомняйки си мнението на Андрю за всички лекарства против настинка, тя запита:

– Върши ли някаква работа това систем 5?

– Нашите фармацевти провериха. Според тях е о'кей. Е, няма да учуди света. Ние с не по-малък успех бихме могли да направим нещо подобно, ако решим да тръгнем от нула. – Инграм прокара пръсти през вечно разрошената си рижа коса. – Систем 5 обаче е разработен препарат, пуснат на пазара, продава се в прилични количества и няма да е необходимо да почваме отначало.

– Да, това е много важно.

Силия знаеше, че търговското мислене е склонно да предпочете приспособяване на вече добило популярност лекарство, отколкото въвеждане на нов продукт. Освен че новото производство бе много скъпо

начинание, то често криеше риск да се провали, увеличайки в пропастта създателите си.

– Я ми направи подробен писмен доклад. Бил – нареди тя. – Ще го проуча. Ако идеята ми хареса, ще говоря със Сам.

След няколко дни Силия реши, че замисълът е добър и направи предложение за купуване на фирмата в Мичиган, и следователно и на препаратата против простуда, систем 5. Не след дълго „Фелдинг-Рот“ стана пълноправен собственик на малката компания. Сделката извърши една юридическа фирма, без продавачите да разберат от чие име действа тя. Според търговската практика не биваше да се разкрива, че интересът идва от страна на голяма компания – иначе цената щеше да се вдигне до небесата.

В кратък срок другите продукти на придобитата компания бяха продадени, а фабриката в Мичиган – затворена. Производството на систем 5, заедно с няколко работници, премина към „Брей & Комънуел“ в Ню Джързи.

На Бил Инграм бе възложено да подобри систем 5 и да разшири възможностите за продажбата му.

Той започна с поръчка на внушителна модерна опаковка в оранжево и златисто – привлекателно пластмасово флаконче вместо предишно-то шишенце от зелено стъкло. Преименува препаратата на систем 500.

– Допълнителните нули ще внушават, че наред с новия дизайн предлагаме и по-силно лекарство – докладва той на Силия. – Всъщност нашите фармацевти правят една-две промени във формулата, тъй че новият продукт ще стане по-ефикасен.

Тя прегледа представените от Инграм проекти и каза:

– Предлагам да добавим още един ред под наименованието.

Взе един лист и написа:

Систем 500

СИСТЕМАТИЧЕН враг на простудата

и го подаде на Бил.

Той я погледна с възхищение.

– Блестящо! Това ще вдъхне на хората вяра, че могат **„организирано“** да се борят срещу настинката си. Много ще им допадне!

Силия си каза наум: „Прости ми, Андрю!“ . Тя пак се сети „всичко това е само за една година“ и осъзна колко бързо е минало времето –

вече година и половина от постъпването ѝ в „Брей & Комънуелт“. Толкова ме погълна ежедневието, мислеше си тя, че понякога изобщо забравям за намерението си да се върна в сектора за лекарства по рецепта. А и тук работата е много увлекателна.

Бил Инграм продължаваше поривистото, както винаги:

– След още шест месеца, когато усвоим новите опаковки, можем да се заемем с таблетките.

– Какви таблетки?

Той се засегна:

– Май не сте прочели доклада ми?

Силия посочи куп преписки на бюрото си:

– Навярно е тук. Нищо, кажете ми.

– О'кей. Таблетките са още един начин за продажба на систем 500. Съставът ще е същият, ефектът – същият. Но ще рекламираме поотделно и ще удвоим възможностите за психологическо въздействие. А за детския вариант естествено, ще разредем съставките. Ще го наречем систем 50, за да покажем с малкото число...

– Да, разбирам, по-малко число, по-малки хора-засмя се тя.

Инграм невъзмутимо продължи:

– През идната зима, когато настинката тръшне цели семейства, предлагам въвеждане на голям флакон-систем 500, семеен размер. Ако сполучим с него, ще минем към още по-голяма опаковка. Търговците я наричат: „О, боже мой“.

Силия не спираше да се смее:

– Бил, прекаляваш. Но това ми харесва. А какво ще кажеш за систем 500 желе?

– За продажба във варели, ли? Специално ще се занимая с тази идея! – разсмя се и Бил.

Докато Силия жънеше успехи в продажбата на препарати без рецепта, събитията в света както винаги преминаваха съпътствани от трагедии, комедии, конфликти, благородство, тъга, смях и човешка суета. Те се низеха на сцената на живота едно след друго или едновременно в безпорядък, понякога като самостоятелни, друг път като взаимно свързани явления.

Англичаните и французите самоуверено заявиха, както бяха правили в течение на сто и петдесет години, че скоро ще започне работа по прокопаване на тунел под Ламанша. Джек Раби, който застреля Осуалд,

убиеца на Кенеди, бе осъден на смърт. Президентът Джонсън успя в област, където Кенеди се бе провалил. – Конгресът прие важен закон за правата на гражданите. Четирима елегантни, очарователни ливърпулци с необикновеното име „Бийтълс“ покориha света с музиката си и с новия култ наречен „бийтълмания“.

В Канада, в резултат на общонационално недоволство, отдушник на гняв и глупост, бе прието новото национално знаме. Уинстън Чърчил, който изглеждаше, че ще живее вечно, почина на деветдесет години. А в Съединените щати така наречената резолюция за Тонкинския залив, отнасяща се до далечния Виетнам, бе прокарана в Конгреса, без да ѝ се обърне особено внимание и при липса на елементарна предвидливост, че ще доведе до отчуждаването на цяло поколение и до разединението на Америка.

Една августовска вечер през 1965 година Андрю каза на Силия:

– Тази вечер искам да гледам новините по телевизията. Имало размирици и пожари в един район на Лос Анджелис – Уотс.

Бяха се прибрали рано с намерение да посветят вечерта на децата, нещо, което двамата обичаха много, макар че напоследък това се случваше рядко. Налагаше се понякога Силия да отсъства дни наред, заета в служебни пътувания. И когато семейството се събираше, децата за компенсация вечеряха заедно с родителите си.

Силия имаше желание майка ѝ да бъде по-често с Лайза и Брус, но за съжаление Милдред не бе добре със здравето и вече идваше по-рядко при тях. Тя страдаше от хроническа астма, която напоследък се бе усложнила. Андрю ѝ предложи да остане да живее с тях, за да я наблюдава, но Милдред предпочете независимостта си и скромното жилище във Филаделфия, с което бе свикнала още от детските години на Силия.

Майката на Андрю бе в Европа и се обаждаше рядко. Тя изобщо не откликна на поканите да им гостува. Не беше виждала внучетата си и явно нямаше желание да им се порадва.

– Всяко писмо от нас ѝ напомня, че е остаряла – сподели Андрю. – Нещо, което не ѝ е приятно и затова предлагам да я оставим на мира.

Силия усети колко мъка имаше в гласа му. Неговият баща, отчуждил се отдавна от семейството, бе починал, за което научиха съвсем случайно, няколко месеца след смъртта му.

Младите членове на семейство Джордан растяха, без да създават проблеми. Лайза бе вече на седем години и беше във втори клас. Тя продължаваше да проявява силния си характер, учеше много старателно уроците си и се гордеше с новоусвоените думи, макар че понякога ги



пообъркваше. Във връзка с един урок по американска история тя се похвали на майка си:

– Мамче, учихме за американската конституция.

А по друг повод запитва:

– Нали за разлика от големите, децата са напълнолетни?

Брус, вече почти на пет години, противоположно на Лайза, проявяваше нежност и чувствителност, частично уравновесявана от безобидно чувство за хумор. Веднъж Силия сподели с Андрю:

– Бруси много лесно се обижда. Ще трябва повече да го пазим, отколкото Лайза.

– После трябва да направи като мен и да се ожени за добра и властна жена – ласкаво отвърна Андрю, а Силия отиде при него и го прегърна.

– Бруси много прилича на теб – каза тя.

Естествено понякога двамата се скарваха и през осемте години семеен живот имаха едва-две сериозни разpravии, без да се надхвърлят границите на нормалните съпружески отношения, а дребните недоразумения отзвучаваха бързо. Силия и Андрю бяха убедени в сполучливия си брак и по всякакъв начин се стремяха да го укрепят и съхранят.

Тази вечер те заедно с децата гледаха по телевизията размириците в Уотс.

– Господи! – въздъхна Андрю пред редящите се една след друга ужасни гледки: пожари, грабежи, разрушения, бруталност, наранявания, убийства, жестоки схватки между оскърбени чернокожи и полиция, нахлула в мизерното, загниващо гето на Чаркол Али. Това бе истински кошмар на бедността и мизерията, загърбен от света, освен в случаите, когато Уотс с готовност предлагаше трагични сцени за телевизионните програми. Този път сблъсъците щяха да продължат пет ужасни дни и нощи.

– Господи! – повтори Андрю. – Можеш ли да повярваш, че това става в нашата страна?

Всички се бяха захласнали в предаването и едва накрая Силия забеляза, че Брус потрепва и тихо хълца с обляно в сълзи лице. Тя отиде при него, прегърна го и настоятелно помоли Андрю:

– Изключи телевизора!

Брус обаче извика:

– Не, татенце! Недей!

И те изгледаха ужасяващия репортаж до последния кадър.

– Раняваха хора, мамо! – негодуваше после Брус.

Тя продължи да го утешава и обясни:

– Да, Бруси, раняваха. Тъжно е, лошо е, но се случва понякога. – Силия се поколеба и добави: – И сигурно ще разбереш някой ден, че подобни неща се случват често.

След като децата си бяха легнали, Андрю каза:

– Беше много подтискащо, но ти правилно отговори на Брус. И ние като доста други хора живеем изолирани като в пашкул. Рано или късно детето трябва да разбере, че извън нашия дом има и друг свят.

– Да – съгласи се Силия. – Искаше ми се да поприказвам с теб за пашкулите. Струва ми се, че и аз живея в един от тях.

По лицето на Андрю се плъзна бърза усмивка и изчезна.

– Да не би да е пашкула на препарати без рецепта? – запита той.

– Нещо такова. Знам, че някои от моите работи не ти харесват, Андрю, като хелтотерм и систем 500. Много ли си недоволен?

– Може би мъничко – той помисли и продължи, – Силия, гордея се с теб и с това, което правиш. Затова ще се радвам, когато се върнеш в сектора за лекарствени средства по рецепта, което и двамата знаем, че е много по-важно. Междувременно разбрах, че трябва просто да приема някои неща. Едното е, че хората ще продължат да купуват змийска мас, независимо дали ти или друг ще им я предлага. Кой ще бъде – не е чак толкова важно. И още нещо – ако болните вместо да купуват сиропи без рецепта, тръгнат по лекари, ще ни затрупат – няма да успеем в никакъв случай да си вършим работата.

– Не търсиш ли оправдание само заради мен? – поколеба се Силия.

– А защо да не търся? Ти си моя съпруга и аз те обичам.

– И едното, и другото е вярно – тя се наведе и го целуна. – Е, вече няма да има нужда. Реших, че съм отделила достатъчно време на препаратите без рецепта. Утре ще направя постъпки да ме преместят.

– Щом си решила, сигурно ще успееш – машинално отвърна Андрю. Той още бе под влияние на стреса от телевизионния репортаж за безчинствата в Уотс. А имаше и съдбовен личен проблем без никаква връзка със Силия или децата – проблем, който му причиняваше болка и нямаше да може да го отмине.

На другия ден Сам Хоторн каза на Силия:

– Дилемата е, че ти постигна голям успех, или по-скоро много по-голям, отколкото се очакваше. Ти си кокошката, която снася златни яйца, затуй те оставихме да действаш самостоятелно в „Брей &

Комънуелт“.

Двамата разговаряха в кабинета на Сам по искане на Силия.

Тя току-що бе помолила да я преместят на друга работа, която да не е свързана с препарати без рецепта.

– Искам да ти покажа нещо, което навярно ще ти бъде интересно – предложи Сам. Наведе се, размести няколко папки в чекмеджето-класьор, измъкна една от тях и я отвори. Силия, от другата страна на бюрото, успя да зърне, че в папката има финансови извлечения.

– Още не е пуснато за обсъждане, но скоро ще се разглежда от дирекционния съвет. – Сам сложи пръста си на някаква цифра. – Когато ти пое работата в „Брей & Комънуелт“, приходите там бяха десет процента от целия обем продажби на „Фелдинг-Рот“. Тази година са се увеличили на петнадесет процента, с пропорционално по-висока печалба – Сам затвори папката и се усмихна. – Ти естествено бе подпомогната от спада на продажбите на препарати с рецепти. Няма значение, Силия, това е огромно постижение и аз те поздравявам!

– Благодаря.

Тя бе доволна. Очакваше езикът на цифрите да говори в нейна полза, но не чак толкова. След кратък размисъл каза на Сам:

– Предполагам, че работата с препаратите без рецепта ще продължи в същия дух, а и Бил Инграм си овладя задачите. И понеже, както ти каза, при лекарствата с рецепта има спад, може би ще мога да помогна в този сектор.

– Ще можеш – потвърди Сам. – Обещавам ти. И сигурно ще ти предложим нещо специално, интересно за теб. Имай търпение още няколко месеца.

### 3

Андрю погледна мрачно управителя на болницата. Стояха напрегнати един срещу друг в кабинета на Ленард Суийтинг.

Беше петък, към обяд.

– Доктор Джордан, преди да продължите, искам да ви предупредя, че трябва да сте абсолютно сигурен в онова, което говорите и да имате предвид евентуалните последици – каза управителят на „Сейнт Бийдс“ с официален и суров глас. Строгост сковаваше лицето му.

– Дявол да го вземе! – възкликна Андрю, готов да избухне, с опънати от безсънната нощ нерви. – Мислите ли, че не съм се съобразил с

това?

– Не, но искам да бъда сигурен – както обикновено, когато Суийтинг говореше, гъстите му рошави вежди се движеха бързо нагоре-надолу.

– Добре, пак повтарям, Ленард, и този път съвсем официално. – Андрю внимателно подбираше думите си, изреченията се откъсваха направо от сърцето му. – Партньорът ми, доктор Таунсенд, сега преглежда пациенти в отделението. Дълбоко съм убеден, че той е под влияние на опиати и се е пристрастил. Боя се, че е неспособен да упражнява професията си и може да постави под заплаха живота на своите пациенти. Убеден съм също така, че неоправданата смърт на един от пациентите в болницата се дължи на грешка, допусната от доктор Таунсенд по същата причина.

– Господи! – При последното изречение управителят преbledня и вече молеше: – Андрю, не можеш ли да спестиш поне това?

– Не мога и не трябва! Също така настоявам вие да вземете незабавни мерки! – Андрю добави грубо: – Нещо, което трябваше да направите преди четири години. Тогава и двамата знаехме, но вие и други от болницата предпочетохте да си мълчите и да си затваряте очите.

Ленард Суийтинг измърмори:

– Трябва да направя нещо. Законът ме задължава. След като вече ме уведомихте, нямам друг избор. Що се отнася до миналото – не знам нищо.

– Лъжете, и това го знаем и двамата – възрази Андрю. – Но ще го отмина, защото и аз бях тогава непочтен и страхлив като вас. Тревожи ме настоящето.

Управителят въздъхна и полугласно каза, като че ли говореше на себе си:

– Убеден съм, че това все някога трябваше да се разкрие.

После отиде при писалището си и вдигна телефона. Обади се секретарката и Суийтинг нареди:

– Свържи ме с председателя на управителния съвет, той е в града. Каквото и да прави, кажи да го прекъснат. Търся го спешно. После ти и всички, които са наоколо, хващайте телефоните и свикайте ръководството на болницата на заседание при мен. Ще започне веднага, в заседателната зала – той погледна часовника, – повечето завеждащи отделения и служби трябваше да са сега в болницата.

Ленард сложи слушалката върху телефонния апарат и погледна уморено. Гласът му прозвуча дружелюбно:

– Днес е тежък ден, Андрю. За всички ни и за болницата. Но те разбирам, че правиш това, за да останеш верен на себе си.

Андрю кимна машинално.

– А сега какво?

– След няколко минути ще се събере ръководството. Ще те извикаме. Дотогава чакай тук.

Някъде отдалеч прозвуча фабрична сирена за обедна почивка.

Време. Чакай. Чакане.

Андрю размишляваше угнетен – бе чакал прекалено много. Дълго чакане. Чакане, докато един пациент-млад човек, който имаше още много живот пред себе си – почина.

Преди четири години и осем месеца, след като разбра, че Ноа Таунсенд е наркоман, Андрю бе наблюдавал своя по-старши партньор съвсем отблизо с единственото намерение да предотврати инцидент или фатална лекарска грешка. Макар тази форма на контрол да имаше граници, Андрю бе доволен, че не се стигна до сериозен проблем поради професионална небрежност на Ноа. Даже при по-сложни случаи в кабинета на доктор Джордан, той схващаше загрижеността на по-младия си колега и с желание ги обсъждаше, влагайки цялото си диагностично умение, което явно не му изневеряваше, въпреки завладелия го порок.

Доктор Таунсенд обаче проявяваше очевидно нехайство при вземане на опии, не си правеше труд да крие от Андрю. А по време на работата в кабинета си и в болницата все по-ясно проявяваше характерните симптоми-изцъклен поглед, завален говор, треперещи ръце. Навсякъде из кабинета си оставаше дузини мостри на силни препарати – хапчета в разни опаковки – без дори да прави опит да ги прикрива. Понякога пред Андрю впиваше очи в тях, като че ли бяха съблазнителни бонбони.

Будеше недоумение как бе възможно той, вече като наркоман, да изпълнява ежедневните си лекарски задължения. И доктор Джордан сам намери обяснението – навикът става втора природа. Ноа бе практикувал професията си толкова дълго, че вече вършеше всичко с голяма лекота, включително и поставянето на диагнози – една поначало трудна задача. В известен смисъл, разсъждаваше Андрю, Ноа приличаше на повреден двигател, който продължаваше да работи по силата на собствената си инерция. Въпросът бе докога щеше да действа тя?

Като че ли в болницата никой друг не знаеше за тази беда. Наистина, една година след безрезултатния разговор на Андрю с Ленард

Суийтинг, доктор Таунсенд си подаде оставката като главен лекар и член на медицинския съвет на „Сейнт Бийдс“. По-младият му партньор обаче не можа да проумее, дали това става по собствено желание или бе резултат на чуждо внушение. От тогава Ноа се затвори в себе си и прекарваше повечето време в къщи. Той ограничи приема на пациенти в кабинета си, прехвърляйки новодошлите на Андрю Джордан и на Оскар Арънс, млад лекар, отскоро техен партньор.

Андрю продължаваше да се безпокои от време на време за Ноа и за пациентите му, но имаше чувството, че проблемът не е чак толкова голям и затова не предприемаше нищо, в смъртно очакване да се случи нещо лошо и с тайната надежда, че това никога няма да стане.

До тази седмица.

Развръзката настъпи с изненадваща бързина.

Отначало Андрю получи само частични изолирани сведения. Скоро обаче подозренията и търсенията му помогнаха да свърже отделните събития и да ги види в тяхната последователност.

Всичко бе започнало във вторник следобед.

Двадесет и деветгодишният Кърт Уиразък дошъл в кабинета на доктор Таунсенд с оплакване от болки в гърлото, повдигане, постоянна кашлица и треска. След прегледа се установило, че гърлото му било възпалено, имал температура 38.9. Както сочеха клиничните данни, доктор Ноа Таунсенд бе доловил със стетоскопа отслабени дихателни звуци, хрипове и плеврално триене. Поставил му бе диагноза пневмония с указания да постъпи незабавно в болницата „Сейнт Бийдс“, за да го прегледа отново същия ден.

Уиразък не бил нов пациент. От три години се явявал няколко пъти в кабинета на Ноа. Още при първото посещение му била направена инжекция пеницилин заради възпаление на гърлото. През следващите дни се оправил, но получил обрив със сърбеж – признак, че е свръхчувствителен към този антибиотик. По-нататъшно приложение на препарата било противопоказно и криело опасност от неблагоприятни, дори фатални последици. Доктор Таунсенд бе вписал и подчертал това с червен химикал в амбулаторната карта на пациента.

Дотогава Уиразък не знаел, че е алергичен към пеницилина.

Той бе дошъл втори път с леко неразположение. Прие го Андрю, понеже заместваше по-старшия си партньор, който забеляза предупреждението в амбулаторната карта за пеницилина. Този път то се оказа

излишно, защото Андрю не му предписа никакво лекарство.

Тогава, преди една година и половина, доктор Джордан бе видял Уиразък жив за последен път.

След като доктор Таунсенд изпратил пациента в болницата, там го настанили в стая с още трима болни. Прегледал го стажант-лекар и снел анамнезата. По обичайната процедура го запитал „алергичен ли сте към нещо?“ и Уиразък му отговорил: „Да, към пеницилина.“ Въпросът и отговорът били вписани в картоната на болния.

Доктор Таунсенд изпълнил обещанието си да види новопостъпилия същия ден следобед, но преди това наредил по телефона да му дадат еритромицин. Стажантът изпълнил указанието. Тъй като обикновено пневмонията се лекува с пеницилин, за него било ясно, че доктор Таунсенд е чел предупреждението за алергия или си го е спомнил, а може би и двете.

Освен това, когато същия следобед посетил пациента, той трябвало отново да прочете вписаното от стажанта, което още веднъж да му напомни за алергията към пеницилина.

Миналото на пациента имаше известно значение за онова, което се случи или не успя да се случи през следващите дни.

Кърт Уиразък бе кротък, свит човек, неженен и нямаше приятели. Служител в една транспортна фирма, той живееше сам, самотник в пълния смисъл на думата. Докато беше в болницата, никой не дойде на свиждане. Родителите му бяха полски преселници в Съединените щати. Майка му бе починала. Баща му живееше в едно градче в Канзас заедно с неговата по-голяма сестра, също неомъжена. Те бяха единствените близки хора на Кърт, но не знаеха, че е заболял и се намира в болницата „Сейнт Бийдс“.

Два дни след като постъпи, състоянието му остана непроменено.

На втория ден вечерта, около осем часа, доктор Таунсенд дойде да види Кърт. Случайността отново, макар и косвено, свърза Андрю с трагичната съдба на болния.

Напоследък Ноа бе започнал да посещава болните в необичайни часове. По-късно Андрю и другите му колеги си обясняваха, че навярно не е искал да се среща с тях или пък изобщо не е бил в състояние да се ориентира под влияние на опиатите. Същата вечер бяха извикали доктор Джордан в болницата за някакъв спешен случай. Когато си тръгваше, той срещна на вратата Таунсенд. Поприказваха няколко минути.

По поведението и говора му Андрю веднага разбра, че е взел опиати и то съвсем скоро. Отдавна свикнал с представата, че по-възрастният

му колега е наркоман, Андрю реши да не се поддава на лоши мисли и да не предприема нищо. Лековерие, за което щеше горчиво да съжалява.

Андрю тръгна към къщи с колата си, а Таунсенд се изкачи с асансьора в отделението и прегледа няколко пациенти. Последният бе младият Уиразък.

Никой не би могъл да отгатне какво е занимавало ума на Таунсенд точно в тези минути. Знаело се само, че състоянието на Уиразък, макар и некритично, било влошено – висока температура и затруднено дишане. Изглежда Ноа, с размътения си ум, е решил, че предписаното от него лечение не е ефикасно и трябва да се промени. Направил ново предписание и го занесъл лично в сестрин-ската стая.

Нареждането му било за мускулно инжектиране на шестотин хиляди единици пеницилин на всеки шест часа, като първата доза се постави незабавно.

Старшата сестра отсъствала поради болест и нощно дежурство давала младша, назначена скоро нейна колежка. Тя била доста заета. В предписанието на доктор Таунсенд не й направило впечатление нищо особено и своевременно го изпълнила. Нито видяла, нито прочела предишните бележки в картоната на пациента и естествено, не знаела предупреждението за алергията му към пеницилина.

Когато дежурната сестра влязла, Уиразък имал висока температура и го унасяло. Той не запитал каква инжекция ще му слага, а и сестрата не проявила инициатива да му каже. Направила инжекцията.

Какво е станало после, се изяснява от една страна по догадки, а от друга – по разказа на болен в същата стая.

Като се има предвид ефектът на пеницилина при подобни случаи, вероятно след секунди младият човек е изпитал силна възбуда, придружена с внезапен сърбеж по цялото тяло, а кожата му пламнала от червенина. В хода на скоротечния процес, той изпаднал в анафилактичен шок с бързо подуване и деформиране на лицето, очите, устните, езика и ларинкса, придружено от задушаване, свирене в белите дробове и хъркане. Подуването на ларинкса – най-критичната от всички промени – е блокирала достъпа на въздух в белите дробове, попречило е на дишането и е последвало – жест на милосърдие след болките и ужаса – загубване на съзнание и смърт. Всичко продължило пет минути или може би малко повече.

Едно спешно лечение би се изразило в масирано инжектиране на адреналин и незабавна трахеотомия – хирургически отвор в гърлото към дихателната тръба за осигуряване въздух на белите дробове. Няма



обаче кой да поиска и организира спешна намеса, а когато се притекли на помощ, вече било късно.

Друг болен в стаята, разтревожен от отчаяните движения на съседа си по легло и от хъркането, натиснал звънеца за дежурната сестра. Когато тя влязла, Кърт Уиразък бил починал – самотен, без някой да му помогне.

Сестрата веднага започнала да вика ординатора, а после и доктор Таунсенд, с надежда, че може би е още в болницата. Той бил действително там и пристигнал пръв.

Веднага се заел със случая и отново трябва да се разчита само на догадки за мотивацията на неговото поведение.

Най-вероятно представата за станалото успяла да проникне в размътения му ум. С голямо усилие на волята съумял да си избистри съзнанието и започнал работа – оформял онова, което щяло да му осигури сполучливо прикритие на грешката, ако, разбира се, не се бил намесил Андрю. Сигурно е проумял, че дежурната сестра не е знаела за алергията към пеницилина. Било е възможно, благодарение на някакъв луд късмет да не се свържат двете улики – първоначалното вписване на бележката за алергията в картона на пациента и инжектирането на пеницилина. Ако Ноа успеел да изкара, че смъртта се дължи на някаква естествена причина, истината никога нямаше да излезе наяве. Надали е убягнала от вниманието на Таунсенд, че Кърт Уиразък нямал близки приятели – хората, които обикновено задават неудобни въпроси.

– Горкото момче! – възкликнал Таунсенд. – Сърцето му е изневерило. Боях се, че може да се случи. Той имаше болно сърце.

– Да, докторе – съгласила се младата медицинска сестра с облекчение, че към нея не биха могли да отправят никакви упреци. А и Ноа Таунсенд все още се ползувал с името на голям авторитет, чието заключение тя приела безрезервно. Не се усъмнил и ординаторът, който също дошъл, но след като видял, че има кой да се занимае със случая, се върнал да върши другата си работа.

Доктор Таунсенд въздъхнал и се обърнал към сестрата:

– При всеки фатален изход има да се вършат някои неща, млада госпожо. Нека сега ние двамата да изпълним това задължение.

Едно от тези неща било попълване на смъртен акт, в който Ноа Таунсенд записал, че смъртта се дължи на „остра сърдечна недостатъчност вследствие на пневмония“.

Андрю научи случайно за смъртта на Кърт Уиразък в четвъртък сутринта.

Минавайки през чакалнята, която ползваха заедно с Таунсенд и Арънс, той чу Пегги, секретарката, назначена на мястото на Вайълит Парсънс, да споменава по телефона „пациентът на доктор Таунсенд, който почина снощи“. След малко Андрю се видя с Ноа и съчувствено му каза:

– Разбрах, че си загубил пациент.

Възрастният лекар кимна:

– Много жалко. Беше млад човек, веднъж ти си го преглеждал вместо мен. Уиразък. Имаше тежка форма на пневмония и болно сърце. То отказа. От това се боях.

Вероятно Андрю нямаше да се замисли върху този случай – макар че смъртта на един пациент заслужава дълбоко съжаление, тя не е рядко явление. В държането на Таунсенд обаче имаше нещо смущаващо, което предизвикваше смътно чувство на тревога. То накара Андрю след около час, когато Ноа си беше отишъл, да извади досието на Уиразък и да го прочете. Да, да, вече си спомняше пациента и в картоната му направи впечатление две неща. Едното бе предупреждението за алергията към пеницилина, което му се стори от голямо значение. Другото – че изобщо не се споменава за сърдечно страдание. А това според доктор Джордан беше важно.

Все още не поради голяма загриженост, а просто от любопитство Андрю реши в късните часове на същия ден да направи дискретно проучване за смъртта на Уиразък.

Най-напред прочете последното вписване в картоната-причината за смъртта, установена от доктор Таунсенд. После се върна към началото. Изведнъж в очите му като светкавица се вряза предписанието с почерка на Таунсенд за инжектиране на шестотин хиляди единици пеницилин. Със същата разтърсваща сила му подейства бележката на медицинската сестра, че пеницилинът е апликиран и хронологически личеше, че това е станало малко преди смъртта.

Андрю изчете, но вече почти машинално, другите документи в папката, включително и бележката на стажанта за алергията към пеницилина и предшествашото я предписание за еритромицина. Когато връщаше досието на деловодителя, ръката му трепереше, а сърцето му беше лудешки.

Като камшици шибаша ума му въпросите: „Какво да правя? Къде да отида?“.

Реши да слезе в моргата, за да огледа трупа на починалия. Смъртта бе затворила очите му и бе успокоила лицето му. С изключение на

бледосинкавия, цианов оттенък на кожата, което би могло да се отдаде на други причини, нямаше издйнически признаци за анафилактичен шок, който, Андрю вече бе убеден, неоправдано бе причинил смъртта на младия човек.

Той запита придружаващия го служител:

– Наредено ли е да се прави аутопсия?

– Не, сър. Очаква се сестра му да дойде от Канзас. След това ще се извърши кремация.

Порой мисли нахлуха в главата на Андрю. Спомни си за отдавнашния разговор с управителя на болницата и не можа да реши какво да предприеме. Несъмнено трябваше да се направи нещо, но какво? Дали да предупреди, че е необходима аутопсия? Едно бе сигурно – тя щеше да покаже, че не е имало сърдечна недостатъчност. Но даже без аутопсия бележките в болничния картон бяха съкрушителни доказателства.

Сега, в ранните часове на вечерта хората от ръководството на болницата си бяха отишли. Нямаше друга възможност, освен да се чака до следващата сутрин.

През цялата нощ, докато Силия спеше, без дори да предполага за проблемите на своя съпруг, той не мигна и в съзнанието му се гонеха един след друг въпроси за утрешния ден. Дали да разкрие пред колегите си в болницата онова, което бе разбрал или за обективния ход на нещата щеше да бъде по-добре да се обърне към властите? Дали да не се срещне най-напред с Ноа Таунсенд и да чуе неговите обяснения? Андрю бързо се убеди в безполезността на подобен опит, тъй като личността на по-възрастния му колега бе деформирана и то много повече, отколкото показваха видимите белези, плод на дългогодишното пристрастие към наркотиците.

Онзи Ноа, когото Андрю знаеше и уважаваше, дори понякога обичаше, бе пряк и почтен, верен до смърт на лекарската етика, човек, който никога не би допуснал в себе си или у другия ужасната професионална небрежност и дори не би помислил за подлата измама, която бе извършил. Онзи Ноа би застанал открито и би признал всичко, поемайки цялата отговорност, независимо от последиците. О, не, сега една среща между двамата нямаше да даде никакъв резултат!

Чувство на тягостна мъка и празнота подтискаше сърцето на Андрю.

Най-сетне, останал без сили, той реши да запази всичко, което знаеше, в тесния кръг на ръководството на болницата. Нека то да реши дали се налагат мерки извън този кръг. На сутринта се отби в кабинета си и

подробно описа всичко, което бе разбрал. А към обяд отиде в болницата и се срещна с управителя.

#### 4

Ако си затворя очите, мислеше си Андрю, ще се почувствам като на заседание на родителски комитет в някое първоначално училище или на оперативка в промишлено предприятие.

Откъслечни думи стигаха до ушите му.

– Мога ли да предложа резолюция по въпроса?

– Господин председател, предлагам...

– Има ли друг „за“?

– ...аз подкрепям.

– ...бе предложено и подкрепено... Които са за приемане на резолюцията...

Хор от „да“.

– Против?

Мълчание.

– ...резолюцията е приета. С единодушно решение трудовите правоотношения на доктор Ноа Таунсенд с болницата се прекратяват...

Точно тъй ли трябваше да стане? Такъв прозаичен, хладен, жалък съпровод на една толкова голяма трагедия? Дали тези нелепи фрази бяха най-добрия начин да се обяви внезапният печален край на дългогодишната кариера на един всеотдаен доскоро човек?

Андрю не се засрами от сълзите, които се стичаха по лицето му. Той не се опита да ги скрие, защото усещаше, че хората насядали около масата го гледаха внимателно.

Председателят на управителния съвет на болницата съчувствено каза:

– Доктор Джордан, вярвайте ми, всички споделяме вашето дълбоко огорчение. Ноа беше и остава наш приятел и колега. Ние високо ценим всичко, което направихте и разбираме колко трудно ви е било. Това, което извършихме ние, бе не по-малко трудно.

Андрю кимна. Не беше в състояние да говори.

Председателстваше доктор Езра Гулд, невролог, от три години главен лекар на мястото на Ноа Таунсенд. Дребен на ръст, с приятен дружелюбен глас, той се ползваше с голямо уважение в болницата. Останалите бяха завеждащи отделения – хирургия, акушерство и гинекология,

патология, педиатрия, радиология и други. Андрю се познаваше добре с повечето от тях. Почтени хора, тактични и вежливи към другите, но според Андрю, прекалено много бяха закъснели да изпълнят своя дълг в случая.

– Господин председател – започна Ленард Суийтинг, – искам да осведомя съвета, че предвиждах подобно решение и подготвих съобщение, което да пуснем незабавно до всички служители в болницата – в сестринските стаи, приемната, аптеката и тъй нататък. Позволих си да обясня освобождаването на доктор Таунсенд „поради здравословни причини“. Мисля, че е по-дискретно. Приема ли се?

Гулд изпитателно погледна присъстващите.

Разнесе се шепот на съгласие.

– Приема се – потвърди той.

– Настоятелно моля изнесените подробности по възможност да не излизат от тази зала – допълни управителят.

Ленард Суийтинг бе открил заседанието и съобщавайки за целта му, бе предизвикал смразяващ шок сред набързо свикания ръководен лекарски състав. Преди това той спешно се бе посъветвал по телефона с председателя на управителния съвет на болницата, Фъргюс Макнеър, ветеран сред местните адвокати, чиято кантора бе в Мористаун. Разговорът се водеше в присъствието на Андрю и макар че чуваше само Ленард, той успя да долови последните категорични думи на председателя, отекнали в телефонната слушалка:

– Пази престижа на болницата!

– На всяка цена! – увери го управителят.

После Суийтинг влезе в заседателната зала отделена само с една стена от кабинета му и затвори вратата след себе си. След броени минути тя пак се отвори и поканиха Андрю вътре.

Лицата на всички насядали около масата бяха посърнали.

– Доктор Джордан, научихме за отправеното от вас обвинение. Моля, разкажете ни, каквото знаете – каза доктор Гулд.

Андрю повтори всичко, което бе съобщил на управителя, поглеждайки понякога към бележките си. След като свърши, имаше въпроси и изказвания. Ленард Суийтинг показва досието на покойния Кърт Уиразък, болничния му картон с уличаващите бележки и предаде тези документи за разглеждане от присъстващите.

Макар членовете на съвета да не очакваха подобни разкрития, на Андрю му стана съвсем ясно, че всъщност не бяха изненадани от случая Таунсенд.

След това приеха и резолюция за освобождаването на доктор Ноа Таунсенд от заеманата дълги години длъжност в болницата.

Завеждащ педиатричното отделение, сух човек от източните щати, с бавен говор, отбеляза:

– Не обсъдихме какво ще се прави с тялото на починалия.

– С оглед изнесеното преди малко, аутопсията е неизбежна – обясни управителят. – Преди заседанието говорих по телефона с бащата на покойника, в Канзас, и получих от него необходимото съгласие. Сестрата на Уиразък е на път за болницата. Тъй че аутопсията ще се направи днес.

Суийтинг погледна завеждащ патологията, който кимна в знак на съгласие.

– Добре, но какво ще съобщим на близките му? – упорстваше шефът на педиатричното отделение.

– Откровено да ви кажа, въпросът е деликатен с потенциално различни отговори – отговори управителят. – Предлагам да го оставите на доктор Гулд, на мен и господин Макнеър, който скоро ще дойде и ще ни посъветва какво да правим от юридическа гледна точка.

И добави:

– Може би по-късно ще информираме съвета.

– Съгласни ли сте? – запита доктор Гулд.

Последваха одобрителни кимания с едно като че ли общо чувство на облекчение.

Може би – мислеше Андрю, – ето ключовата дума – може би... ще информираме съвета. А може би няма.

Ръководството на болницата в лицето на Ленард Суийтинг и неговия началник Фъргюс Макнеър несъмнено би предпочело всичко да се потули, а невинната жертва Кърт Уиразък да се кремира и забрави. В известно отношение, разсъждаваше Андрю, не би трябвало да бъдат упреквани Суийтинг и Макнеър. Те носеха отговорност. И ако се стигнеше до съд за професионална недоброръководност, присъдата и обезщетението щяха да бъдат чудовищни. Андрю нямаше представа, а и не се интересуваше дали застраховката ще прикрие случая. Бе сигурен само в едно – че лично той няма да участва в подобни машинации.

Понеже членовете на съвета приказваха помежду си, председателстващият удари с чукчето за внимание.

– Сега стигаме до най-трудната задача – каза доктор Гулд и изгледа насядалите около масата. – Аз трябва да отида при Ноа Таунсенд и да му съобща нашето решение. Доколкото знам, той е още в болницата. Би

ли желал да дойде някой с мен?

– Аз ще дойда – обади се Андрю. Това бе най-малкото, което трябваше да направи. Чувстваше се задължен към Ноа поне дотолкова.

– Благодаря ви, Андрю – кимна със задоволство Гулд.

Когато по-късно размишляваше на спокойствие, независимо от последвалата покъртителна и жестока сцена, Андрю инстинктивно разбра, че Ноа Таунсенд ги бе очаквал и почувства облекчение, когато ги видя да идват към него.

Доктор Езра Гулд и Андрю излязоха от асансьора. Вдясно от тях беше оживеният коридор към болничните помещения и сестринската стая. Далече в дъното, зареял поглед, стоеше Таунсенд. Щом двамата лекари го наближиха, той обърна глава, забеляза ги и като че ли се сви в себе си. Обърна се с гръб, но след миг рязко промени решението си. Завъртя се обратно и с разкривено в някаква пародия на усмивка лице протегна ръце напред, събрани една до друга.

– Носите ли белезниците? – запита той.

Гулд се посмути, но в следващия миг отговори:

– Ноа, трябва да поприказвам с теб. Хайде да отидем някъде настрана.

– Защо да отиваме? – това бе по-скоро вик, Таунсенд като че ли нарочно заговори високо. Една медицинска сестра и няколко пациенти любопитно се обърнаха към тях. – Нима цялата болница няма да разбере още преди да се мръкне?

– Добре, щом настояваш, ще говорим тук – каза тихо Гулд. – Мой дълг е да ти съобщя, Ноа, че управителният съвет на болницата се събра на заседание и за най-голямо съжаление реши да те освободи от длъжност.

– Имаш ли представа колко време съм посветил на тази болница и какво съм направил за нея? – прокълът пак гласът на Таунсенд.

– Знам, че десетки години си работил тук и си дал много за болницата. – Гулд се почувства неловко, че в разговора се заслушаха още хора. – Моля те, Ноа, не можем ли...

– И това няма никакво значение?

– В случая, за съжаление, няма.

– Ето, питай Андрю колко много съм направил! Хайде, питай го, де!

– Ноа, аз им казах за Уиразък – намеси се Андрю. – Извинявай, но се налагаше.

– Ах, да, Уиразък – Таунсенд кимна рязко няколко пъти. Той

сниши глас: – Горкото момче. Не го заслужаваше. И на мен ми е жал за Уиразък. Искрено съжалявам.

После най-неочаквано избухна в плач, който смути всички. Неудържими хълцания разтърсиха гърдите му, изговаряше несвързани фрази:

– ...първи път... правил някога грешка... абсолютна небрежност... друг път няма... обещавам ви...

Андрю поиска да хване Ноа под ръка, но Езра Гулд го изпревари и настоя:

– Ноа, хайде да се махаме оттук! Не ти е добре. Ще те заведа у вас.

Продължавайки да хълца, той се остави да го отведа при асансьора, изпратен от десетки любопитни погледи.

Езра Гулд избута Таунсенд леко напред и се обърна тихо към Андрю:

– Ти остани тук. Виж кои пациенти е преглеждал днес и провери какви предписания е дал. Побързай. Да не би да се повтори... Нали разбираш?

– Да – кимна Андрю и неохотно се спря, без а откъсва очи от двамата.

Пред асансьора Ноа внезапно започна да се дърпа и да надава истерични викове. Нещо в него неочаквано рухна, той изглеждаше като развалина, като безпомощно същество, лишено от всякакво чувство за достойнство и приличие. Щом асансьорът се отвори, Гулд на момента вкара грубо Ноа вътре. Дори след затварянето на вратите се чуваха заглъхващи към долните етажи викове. Андрю остана самичък в настъпилата тишина.

Езра Гулд му телефонира още същия ден след вечеря.

– Искам да те видя – каза главният лекар. – Сега. Къде ще е най-удобно? Ако искаш, ще дойда у вас.

– Не, хайде да се срещнем в болницата – предложи Андрю. Той още не бе намерил подходящ момент да сподели със Силия трагедията на Ноа. Тя, както винаги, се досещаше, че нещо не е в ред, но не проявяваше нетърпение да научи причината.

Когато Андрю пристигна в болницата, Езра Гулд бе вече в малкия си кабинет.

– Влез и затвори вратата! – покани го той.

Гулд извади от бюрото си бутилка уиски и две чаши.

– Рядко нарушавам правилата по този начин. Но тази вечер имам



много сериозна причина. Ще ми правиш ли компания?

– Да – прие с благодарност Андрю.

Главният лекар наля уиски, прибави лед и вода. Дватамата отпихаха от чашите си и мълчаха.

– До преди малко бях с Ноа. Трябва да ти кажа някои неща. Първо – понеже се отнася до твоята частна практика и до неговите пациенти – той няма повече да работи като лекар.

– Как се чувства?

– Питай ме „къде е“, за да разбереш – Гулд изпи своето уиски до дъно, – Таунсенд постъпи в една частна психиатрична болница в Нюарк. По мнение на специалистите няма изгледи да излезе оттам.

С много напрегнат глас Езра Гулд описа развоя на събитията следобед и вечерта. По едно време вметна:

– Дано вече никога не ми се случва подобно нещо!

След като се разделили с Андрю, Гулд и Таунсенд слезли на първия етаж и главният лекар успял да вкара все още викащия Ноа в една празна болнична стая, заключил вратата и телефонираше спешно да изпратят психиатър. Дватамата с него успели да укротят нещастния си колега – дали му седатив. В такова състояние очевидно не бил за в къщи и затова психиатърът спешно телефонираше на няколко места и уредил да закарат Таунсенд с линейка в психиатричния институт в Нюарк. Гулд и психиатърът отишли с него.

По пътя действието на седатива отслабнало. Когато влизали в болницата, Ноа започнал да буйства и се наложило да му сложат усмирителна риза.

– Ах, господи, беше същински ужас! – възкликна Гулд, извади кърпичка и избърса лицето си.

Тогава станало ясно, че в една или друга степен Ноа Таунсенд е загубил разсъдъка си.

По думите на Езра Гулд „сякаш Ноа е съществувал дълги години като празна черупка – естествено поради пристрастието си към опиатите. Господ знае как е успял, но тъй или иначе се е оправял. Днес обаче черупката се пръсна... и вътре нямаше никакви признаци на живот, не бе останало нищо ценно, което да се спасява“.

След това главният лекар отишъл да каже на съпругата на Ноа.

Андрю се сепна – поради залисията си през последните дни бе забравил за Хилда и моментално запитал:

– Тя как го прие?

Гулд поразмисли, преди да отговори.

– Трудно ми е да ти кажа. Беше мълчалива и не избухна в плач. Останах с впечатление, че е имала някакво предчувствие, но не е знаела точно какво ще се случи. По-добре е сам да отидеш да я видиш утре.

– Да, ще отида – потвърди Андрю.

Гулд се поколеба. После го погледна право в очите и каза:

– С теб имаме да обсъдим още нещо – покойния Уиразък.

– Още от сега нека ти кажа, че няма да участвам в никакви машинации! – отсече категорично Андрю.

– Добре – съгласи се Гулд и продължи вече доста по-рязко. – Я ми кажи тогава какво предлагаш да направим? Може би да дадем изявление в печата? А после готов ли си да станеш прокурорски свидетел в наказателен процес за професионална небрежност? Съгласен ли си да улесниш някой закъсал за клиенти ловък адвокат под формата на тлъст хонорар да измъкне от г-жа Таунсенд всичките пари, които Ноа е спестил за стари години? Желаш ли да стовариш върху тази болница задължението да плаща далеч по-големи обезщетения, отколкото е в състояние да поеме застрахователят – нещо, което ще ни разори, ще ни принуди да намалим или прекратим изобщо нашата дейност!

– Нищо подобно няма да стане – възрази Андрю.

– Но би могло да стане. Чел си много за разни изпечени адвокати и можеш да си представиш какво биха направили от нас в съда!

– Това не е мой проблем. За мен е важна истината! – настоя Андрю.

– Тя е важна за всички ни – отговори главният лекар. – Тя не е твой монопол. Но понякога истината може да остане в сянка по благородни мотиви и при специални обстоятелства.

Гласът му прозвуча настойчиво:

– Слушай сега внимателно, Андрю. Чуй какво ще ти кажа.

Той спря, за да подреди мислите си и продължи:

– Следобяд пристигна от Канзас сестрата на покойния, госпожица Уиразък. Прие я Лен Суийтинг. Тя е добра женица, ми каза той, доста по-възрастна от брат си и разбира се й е мъчно за него. Но двамата от доста време не поддържат близки отношения и тя не изживява загубата толкова трагично. В Канзас е и бащата, но той страда от болестта на Паркинсон в напреднала форма и няма да живее дълго.

– Не разбирам всичко това за какво... – прекъсна го Андрю.

– Ще разбереш. Слушай!

Гулд пак поспря.

– Сестрата на Уиразък не е дошла да ни създава проблеми – продължи той. – Не е разпитвала много. Дори е споделила, че брат й никога

не е бил в цветущо здраве. Искан да се извърши кремация и да отнесе праха му в Канзас. Но имала сериозни финансови затруднения. Лен го разбрал в хода на разговора.

– Ама тогава ние сме длъжни да ѝ помогнем. Това е най-малкото...

– Точно така! По този въпрос сме единодушни. Още повече уреждането на прилична финансова помощ е съвсем възможно.

– Как?

– Лен Суийтинг и Фьргюс Макнеър са се погрижили. Работили са цял следобед. Но да оставим подробностите – на нас двамата те не са ни необходими. Факт е, че нашите застрахователи, с които е говорено на четири очи, са заинтересувани от бързото приключване на случая. Оказва се, че Кърт Уиразък е превеждал пари в Канзас за лечението на баща си. Това може да продължи, дори да се увеличи сумата. Ще поемем и разходите по погребението на Уиразък. Освен това може да се отпусне пенсия за сестрата – не е кой знае колко голяма, но задоволителна – до края на живота ѝ.

– Как ще ѝ обясниш това, без да го свържеш с отговорност от наша страна? Ако у нея възникне подозрение?

– Според мен това е рисковано, макар че Лен и Макнеър са на друго мнение. Но в края на краищата те са адвокати. Смятат, че могат дискретно да уредят нещата с нея. Зависи много и от това какъв човек е госпожица Уиразък. А най-важното нещо – в случая не става и дума за фантастична сума на обезщетение, възлизаща на милиони долари.

– Дали е фантастична или не зависи от гледната точка – възрази Андрю.

Главният лекар махна нетърпеливо с ръка.

– Все пак не забравяй следното: в случая няма съпруга, няма деца, на които трябва да се осигурява образование. Става дума за един умиращ старец и за една жена на средна възраст, на която се гарантира приличен доход. – Гулд спря и запита рязко. – За какво мислиш?

Андрю се усмихна:

– Цинична мисъл. Ако Ноа трябваше да убие пациент, не би могъл да избере по-подходящ човек.

Гулд сви рамене:

– В живота има безброй случайности. Една от тях се бе изпречила на пътя ни. Е?

– Какво, е?

– Ще правиш ли публични изявления? Ще викаш ли представители на печата?

Андрю отвърна засегнат:

– Разбира се, че няма. И никога не съм имал намерение. Ти много добре го знаеш.

– Тогава какво има? Съвестта ти е чиста, всичко, което си разбрал, го изнесе пред ръководството на болницата. Оттук нататък не си обвързан с нищо, не си страна при уреждането на случая. Никой не те кара да лъжеш, и ако по някакви причини това се разкрие и поискат показанията ти, естествено ще кажеш истината.

– Ако за мен е така, какво ще кажеш за себе си? Ще откриеш ли на госпожица Уиразък истинската причина за смъртта на брат й?

– Не! – отсече Гулд и добави: – Затова някои от нас поемат по-голям товар върху съвестта си. И може би го заслужаваме.

Двамата замълчаха. Андрю си мислеше – в думите на Езра Гулд прозираше едва доловимо признание, че преди четири години, когато доктор Джордан се бе опитал да реагира срещу наркоманията на Ноа Таунсенд, но му бяха попречили, искането му е било справедливо, а останалите бяха сбъркали. Той бе повече от сигурен, че Ленард Суийтинг е споделил за разговора им по онова време.

Естествено, друго нещо освен това признание не можеше и да има – такива работи не се документират. Поне си извлякоха поука, разсъждаваше Андрю – самият той, Суийтинг, Гулд и другите. За съжаление с голямо закъснение и без полза нито за Таунсенд, нито за Уиразък.

А сега, питаше се Андрю, какво трябва да прави по-нататък? Верният отговор бе: нищо повече.

Онова, което му бе казал Гулд, имаше смисъл. Вярно бе също така, че никой не принуди Андрю да лъже, макар че го помолиха да мълчи и така стана съучастник в затаяване на истината. От друга страна, кой и какво щеше да спечели от това? Във всички случаи Кърт Уиразък нямаше да се върне, а Ноа Таунсенд след трагичното му, но неизбежно отстраняване вече не можеше да навреди никому.

– Добре, аз повече няма да се занимавам с тези въпроси – каза Андрю на главния лекар.

– Благодаря ти – отвърна той и погледна часовника си. – Дълъг и тежък ден. Отивам си у дома.

На следващия ден следобед Андрю отиде да види Хилда Таунсенд.

Ноа Таунсенд бе шестдесет и тригодишен, а Хилда – с четири години по-млада. За възрастта си тя бе привлекателна жена.

Поддържаше фигурата си. Лицето ѝ бе опънато, а косата ѝ – изцяло сива, но подстригана стилно, късо. Тя посрещна Андрю облечена в бели ленени панталони и синя копринена блуза. Бе си сложила тънка златна верижка на шията.

Той очакваше да види страдание по лицето ѝ, дори следи от плач. Нямахме нищо подобно.

Семейство Таунсенд живееше в малка, но приятна двуетажна къща на „Хил стрийт“ в Мористаун, недалеч от частните лекарски кабинети на Елм и Франклин; дотам при хубаво време Ноа често отиваше пеша. Те нямаха прислуга и Хилда сама въведе Андрю и го покани в дневната. Стаята бе обзаведена в бежово и кафяво и гледаше към градината.

Седнаха. Хилда безучастно запита:

– Ще пийнеш ли нещо, Андрю? Алкохол? Или може би чай?

Той поклати глава.

– Не, благодаря – и добави, – Хилда, не знам какво друго да кажа освен това, че страхотно съжалявам!

Тя кимна, сякаш очакваше тези думи и отвърна с въпрос:

– Смущаваше ли се да дойдеш да ме видиш?

– Малко – призна той.

– И аз си го помислих. Излишно е. И не се учудвай, че не плача, не кърша пръсти и не изпадам в обичайните женски емоции.

Андрю не знаеше просто как да реагира и отвърна:

– Добре.

Хилда Таунсенд сякаш не чу и продължи:

– Всичко това ме е измъчвало, често и дълго време, дотегнало ми е вече. Години наред съм плакала, изплаках си сълзите. Гледах как Ноа руши здравето си и сърцето ми се късаше от болка. Напразно го убеждавах и го молах да ме послуша – в мен остана усещането, че вместо сърце в гърдите ми е заседнал някакъв тежък камък. Разбираш ли нещо от това, което казвам?

– Струва ми се, да – потвърди той и си помисли: колко малко знае всеки от нас за страданията на другите! Толкова време Хилда Таунсенд бе живяла затворена в света на една благородна тайна, за която Андрю дори не бе подозирал! Спомни си и думите на Езра Гулд от предишната вечер – „Беше мълчалива... Останах с впечатление, че е имала някакво предчувствие, но не е знаела точно какво ще се случи.“

– Ти си знаел за Ноа и за опиятите, нали? – запита Хилда.

– Да.

В гласа ѝ прозвуча нотка на обвинение:

- Ти си лекар. Защо не направи нищо?
- Опитах се. В болницата. Преди четири години.
- И никой не искаше и да чуе?
- Нещо такова.
- Не можеше ли да проявиш по-голяма настойчивост?
- Да – отговори той. – Сега, като се обръщам назад, смятам, че

можех.

Тя въздъхна:

– Сигурно нямаше да успееш – Хилда изведнъж смени темата. – Тази сутрин отидох да видя Ноа, по-скоро да се опитам да го видя. Той буйстваше. Не ме позна. Никого не познава.

– Хилда мога ли с нещо да ти помогна? – ласкаво запита той.

Тя се престори, че не го е чула.

– Силия чувства ли се виновна за случилото се?

Андрю се слиса от нейния въпрос.

– Още не съм й казал. Ще говоря тази вечер с нея. А пък дали се чувства виновна...

– Тя трябва да се чувства виновна! – Хилда продължи със същия жесток тон. – Силия е част от алчния, безмилостния, сребролюбивия, угнетяващия бизнес с лекарства, който дава мило и драго, за да продава продуктите си, да накара лекарите да ги предписват, а хората да ги използват даже когато не са им необходими. Дава мило и драго!

Андрю спокойно отвърна:

– Някоя фармацевтична компания не е принудила Ноа да взема лекарствата, които гълташе.

– Може би не директно – повиши глас Хилда, – обаче Ноа ги гълташе, както правят и други лекари, понеже компаниите ги обсипват с препарати! Примамват ги! С безброй нелепи, хитроумни реклами, страница след страница в медицинските списания, които са настолно четиво за лекарите, а също и с лавина от писма, с безплатни пътувания, черпни и приеми – само и само да им се внуши да мислят за лекарства, непрекъснато за лекарства, още и още лекарства! Всички фирми засипват лекарите с безплатни мостри, уверяват ги, че могат да получат, което лекарство поискат, в каквото количество им е необходимо, достатъчно е само да кажат! Никакви ограничения, никога въпроси! Ти знаеш това, Андрю! – Тя спря за секунда: – Андрю, искам да те питам нещо.

– С удоволствие ще ти отговоря, стига да мога.

– Много търговски пътници са идвали в кабинета на Ноа. Винаги ги е приемал. Не мислиш ли, че някои от тях, а може би всички са знаели,

че той гълта лекарствата, разбирали са, че е наркоман.

Андрю се замисли. Представи си кабинета на Ноа с безразборното изобилие на лекарства, всичките в шишенца и опаковки на фирмите-производителки.

– Да – потвърди той. – По всяка вероятност са знаели.

– И въпреки това не спряха, нали? Негодници! Те просто продължаваха да носят. Даваха на Ноа всичко, каквото пожелае. Помагаха му да руши организма си. Такъв е гадният, долнопробният бизнес, в който работи и твоята жена, Андрю! Аз го ненавиждам!

– Има нещо вярно в думите ти, Хилда – съгласи се той. – Може би много неща са верни. И въпреки че това не е цялостната картина, аз разбирам твоите чувства.

– Така ли? – гласът ѝ бе изпълнен с презрение и горчивина. – Тогава го обясни някой ден на Силия. Може би ще реши да премине на работа другаде.

И в същия момент дълго задържаната мъка внезапно се изля – тя скри лице в ръцете си и зариди.

## 5

През втората половина на 60-те години движението за равноправие на жената стана дежурна фраза в устата на много хора и постоянна тема в ежедневните новини. Бети Фридан публикува през 1963 година „Женската мистика“, с което обяви война на схващането, че „жените са втора категория граждани“. Книгата стана *vade mecum*<sup>5</sup> на женското движение. Към гласа на Фридан, който се чуваше често, се присъединиха Джърмен Гриър и Кейт Милет и му придадоха литературен и артистичен стил. Глория Стайнъм сполучливо съчета идеята за защита на жената с журналистиката и феминистичната политика.

Не бяха малко и тези, които се присмиваха на движението. Аби Хофман, знаменитост на контракултурата от същото време заяви: „с движението за права на жените бих направил съюз единствено в леглото“. Един историк, напомнимки, че новите неща в света са малко, писа за Мери Уолстънкарафт, която през 1972 година имала смелостта да излезе с публикацията „Защита на правата на жените“. Авторката твърдяла, че „тирани и сладострастници... се стремят да държат жените в невежество, понеже единствено желание на едните е да имат робини, а на

5. Ежедневен наричник. – Б.пр.

другите – забавления“.

През шейсетте години на нашия век мнозина се отнасяха с необходимата сериозност към женското движение и разумните мъже проявиха високите си нравствени качества.

Силия се отнасяше с одобрение и симпатия към движението за равнопоставяне на жените. Тя купи екземпляри от „Женската мистика“ и ги подари на няколко началници от „Фелдинг-Рот“. Единия бе Винсънт Лорд, който ѝ върна книгата с небрежно написана бележка: „Аз нямам нужда от този боклук.“ Сам Хоторн, под влияние на съпругата си Лилиан, гореща привърженичка на женското движение, прояви по-голяма отзивчивост. Той каза на Силия:

– Ти самата си доказателство, че в нашата компания няма дискриминация по отношение на жените.

Тя поклати глава в израз на несъгласие:

– Аз трябваше с нокти и зъби да стигна до мястото, на което съм сега, Сам, разбира се, с твоя помощ, но също така и в борба с предрасъдците на мъжете, и ти много добре знаеш това.

– Отгук нататък няма да се налага да действаш по този начин.

– Да, защото се утвърдих като добър работник и има полза от мен. Тъй че аз съм особен случай, изключение. Ти също знаеш, че ми се оказва съвсем малка подкрепа, когато настоявам за привличане на повече жени в състава на търговските пътници.

Той се засмя:

– Добре, признавам, но нещата се променят. Освен всичко това ти си оставаш най-добрият пример, че мъжете трябва да третират жените като равни.

Силия не участваше активно в женското движение, като се изключи защитата на собственото ѝ женско достойнство. Тя реши – може би себично, както призна в себе си, – че първо, то не ѝ е необходимо, и второ, нямаше време.

Тя продължаваше да се занимава с препаратите без рецепта и с ръководството на „Брей & Комънуелт“. Въпреки обещанието на Сам нямаше никакви изгледи за промяна в служебното ѝ положение, а настояването му „имай търпение още няколко месеца“ остана безрезултатно.

Силия страдаше заедно с Андрю заради нещастieto на Ноа Таунсенд и изпращането му в психиатрична клиника. За съжаление предсказанието на доктор Гулд, че Ноа никога няма да излезе оттам, като че ли се потвърждаваше с течение на времето.

Андрю ѝ разказа за тирадата на Хилда Таунсенд във връзка с



фармацевтичните компании и прекомерното раздаване на безплатни моистри и се учуди, че Силия не възразява.

– Хилда е права. Раздават се фантастични количества безплатни лекарства, нещо, което знаем всички. Това се дължи обаче на конкуренцията. Сега нито една компания няма да ограничи тези количества, за да не загуби завоюваните позиции.

– Сигурен съм, че лекарствените фирми могат да се споразумеят за намаляване на тези количества – отвърна Андрю.

– Не, дори да искат, подобно споразумение ще бъде незаконно и във вреда на трети лица.

– Добре, ами за случаи като Ноа Таунсенд? Търговските пътници са знаели или поне са се досещали, че той взима големи количества лекарства. Трябваше ли да продължат да подхранват навика му – както се оказва всъщност?

– Ноа бе наркоман, но все още работеше като лекар – изтъкна Силия. – Ти знаеш много добре, Андрю, че лекарите могат да си набавят всяко лекарство, което пожелаят, по един или друг начин. Ако Ноа не ги получаваше от търговските пътници, просто щеше да си вземе с рецепта, което може би е правил, независимо от моистрите.

Тя добави с известно раздражение:

– Освен това щом лекарската общност не се интересува от колеги, които са станали наркомани, защо трябва да се очаква нещо повече от фармацевтичната индустрия?

– Основателен въпрос, на който не мога да отговоря – призна Андрю.

През август 1967 година Силия бе назначена на нова длъжност.

Преди това обаче в края на 1966 г. стана едно важно събитие – Сам Хоторн бе издигнат за първи вицепрезидент, факт, който показваше, че ако не се случи нещо непредвидено, той скоро ще поеме ръководството на „Фелдинг-Рот“. Изборът, направен от Силия преди десет години за неин ментор в компанията, щеше да се окаже правилен.

Най-сетне Сам я повика и с усмивка ѝ каза:

– О'кей, робството ти в препаратите без рецепта свърши!

Той вече беше в разкошен кабинет, със зала за съвещания, и вместо една, имаше две секретарки. Наскоро бе споделил със Силия:

– Просто не знам как да им запълня времето. Струва ми се, че си диктуват писма една на друга.

Сега Сам най-официално ѝ съобщи:

– Предлагам ти поста директор на лекарствената търговия с

Латинска Америка. Ако приемеш, ще действаш отгук, макар че ще ти се налага да пътуваш доста. И като я изгледа изпитателно, добави: – Как ще се отрази на Андрю тази промяна? Какво ще правиш с децата?

Тя без колебание отговори:

– Ще се оправим.

Сам кимна одобрително:

– Очаквах, че отговорът ти ще бъде точно такъв.

Новината я зарадва и развълнува. Силия добре знаеше, че значение то на международния бизнес в областта на фармацевтиката нараства. Откриваше ѝ се чудесна възможност, по-добра, отколкото бе се надявала.

Сам, сякаш прочел мислите ѝ, каза:

– Бъдещето е на международния бизнес. А ние сме още на повърхността, специално в Латинска Америка – и махна с ръка. – А сега се прибирай в къщи. Кажете новината на Андрю. Утре ще седнем да обсъдим подробностите.

Тъй започна петгодишният период, който се оказа решаващ за кариерата на Силия. Без да се създават допълнителни трудности, животът на семейство Джордан стана неизмеримо по-богат. Както след време Силия писа на сестра си Джанет: „Всички имяхме полза и то по начин, който най-малко очаквахме. Андрю и аз се радваме на по-голяма, реална близост, когато той пътува с мен, отколкото в къщи потънали и двамата в работа по съвсем различни проблеми. А децата спечелиха, понеже при пътуванията с нас разширяват познанията си и за мисленето им се откри широк международен хоризонт.“

Андрю посрещна с радост новото назначение на Силия и я увери, че винаги ще ѝ помага. Беше доволен, че тя вече се разделя с препаратите без рецепта и запази в себе си мисълта за евентуалните неудобства, които биха причинили краткотрайните раздели, наложени от новата ѝ работа. Той, както и Силия, бе твърдо убеден: „Ще бъдем семейство за пример.“

След като поразмисли, Андрю реши, че ще използва всяка възможност да се откъса от напрежението в своята работа и когато е възможно, ще пътува със Силия. Оставаше точно една година до четиридесетия му рожден ден и той добре си спомняше урока на Ноа Таунсенд, чието нещастие започна от преумората и прекомерното напрежение. Андрю знаеше и други лекари станали роби на професията, изолирали се от

---

света, тръгнали против себе си и семейството си.

Той бе започнал практиката си като интернист преди единадесет години – една година, преди да се срещне със Силия и да се ожени за нея. Сега бе старши партньор. По-младият му колега, Оскар Арънс, набит, енергичен и припрян канадец с живо чувство за хумор, се бе оказал много ценно откритие и Андрю му имаше голямо доверие, радвайки се на пораждащата се между тях дружба. Третият интернист, двадесет и осем годишният Бентън Фокс бе постъпил с великолепно препоръки само преди един месец и вече се справяше успешно с работата си.

Когато Андрю каза на Силия за намерението си да пътува понякога с нея, радостта ѝ нямаше граници. На практика той я придружаваше из Южна Америка няколко пъти годишно. Понякога, в зависимост от училищната програма, с тях идваха едното или двете деца.

Много помогнаха за това и някои щастливи обстоятелства, настъпили в дома на семейство Джордан. Уини Огъст, тяхната млада прислужничка и готвачка англичанка, изоставила отдавна плановите си да ходи в Австралия и вече след седем години станала фактически член на семейството, се омъжи през пролетта на 1967 година. Мъжът ѝ имаше странно име – Марч<sup>6</sup>. Както казваше Уини:

– Ако трябваше да е друг някой месец, сякаш да се моля да не е декември.

Щом разбра, че Ханк Марч, приветлив, енергичен младеж, търси постоянно място вместо досегашната си сезонна работа, Андрю му предложи да постъпи като техен шофьор-градинар и всъщност – момче за всичко. Уини и Ханк приеха предложението с благодарност, понеже така се решаваше и квартирния им въпрос. Андрю от своя страна бе признателен на Силия, че скоро след сватбата им тя предвидливо настоя да си купят голяма къща.

Не мина много време и Ханк се оказа тъй необходим за къщата, както съпругата му – вече Уини Марч.

Андрю и Силия можеха да пътуват с или без децата, спокойни, че домът им е в сигурни ръце.

В живота на семейството се промъкна сянката на тъгата. Милдред, майката на Силия, почина след тежък астматичен пристъп. Тя склопи очи на шестдесет и една година.

Силия преживя загубата много тежко. Въпреки вниманието и

---

6. Месец март. – Б.пр.

грижите от страна на Андрю и децата, тя се почувства много самотна и дълго не можа да превъзмogne това състояние, което според него бе съвсем естествено.

– Наблюдавал съм го при мои пациенти – обясни той. – Смъртта на втория родител е нещо като срязване на пъпната връв с нашето минало. Колкото и възрастни да сме, докато единият от родителите ни е жив, винаги ни сгрива мисълта, че имаме на кого да се опрем. Загубим ли и двамата, разбираме, че сме останали съвсем сами.

Джанет, по-малката сестра на Силия, пристигна за погребението във Филадельфия със самолет от Близкия изток, където бе оставила пре-заетия си с работа съпруг-специалист по петрола, и двете си деца. След това Джанет и Силия прекараха заедно няколко дни в Мористаун и всяка от тях обеща, че в бъдеще ще си ходят по-често на гости.

## 6

Андрю бе очарован от красотата и атмосферата на далечните кътчета. Докато Силия бе заета с нейния латиноамерикански бизнес и регионалните ръководители на „Фелдинг-Рот“, доктор Джордан обикаляше странните лабиринти на непознати градове или уханните селца край тях. Очите му се радваха на Парк Колон в Буенос Айрес и на безбройните стада в аржентинските пампаси. Разхождаше се в Богота – столицата на Колумбия, обградена от величествената планина, където по стръмните улици шуртяха ледени ручей от Андите и архаични магарешки каручки воюваха с автомобилите за своя дял от пътното платно. В Коста Рика разгледа Мезета Сентрал – сърцето на тази страна, и гъстите широколистни гори, в които растяха махагон и кедръ. Андрю потегляше по тесните многолюдни улички в стария град на Монтевидео към долините на Уругвай, ухаещи на върбинка и ароматни растения. Ходеше из наситения с динамика Сан Паоло в Бразилия, разположен На самия ръб на Голямото скално плато, от което започваха тучни равнини с плодородна, аленочервена почва, известната тера роха.

Когато пътуваха с децата, Андрю ги вземаше на своите излети. Иначе отиваше сам, а Силия му правеше компания, след като си свършеше служебните задължения.

Голямо удоволствие му доставяше да се пазари в местните дюкянчета и да купува разни неща оттам. Изпадаше в захлас от дрогерииите, обикновено малки помещения, натъпкани до тавана със стоки.

Приказваше си с аптекарите, а понякога успяваше да поговори и с някой лекар. Беше понаучил испански и португалски и ги усъвършенстваше с практиката. Силия също учеше испански и португалски и понякога си помагаша с Андрю.

Не всяко пътуване преминаваше приятно. Силия бе много заета. Костваше ѝ огромно напрежение желанието да решава местните проблеми, без да познава обстановката. И естествено настъпваша часове на умора, на обичайни спречквания, които веднъж стигнаха до най-силния и най-жесток сблъсък между Андрю и Силия – двубой на воли и мнения, който щеше да се помни дълго.

Той, както повечето кавги между съпрузи, започна от дреболия.

Бяха пристигнали с Лайза и Брус в столицата на Еквадор – Кито, загнездена високо в шепата на Андите, място на коварни контрасти, предимно между религията и живата действителност. От една страна – изобилие на черкви и манастири, натруфени със златни олтари, галерии с разкошна дърворезба, разпятия от сребро и слонова кост и дарохранилници с безвкусно инкрустирани скъпоценни камъни. От друга страна – мръсни, босоноги бедняци и най-изостаналото селячество на континента, където надницата – за щастливците успели да намерят работа – се равняваше на десетина цента дневно.

На мизерията контрастираше и хотел „Кито“, чудесна сграда, в която бе запазен апартамент за семейство Джордан. Тук късно следобед се прибра Силия, прекарала, общо взето, един съсипващ ден с местния представител, *gerente local*, на „Фелдинг-Рот“ – сеньор Антонио Хосе Морено.

Дебел и самодоволен човек, той бе дал да се разбере, че всяко посещение на ръководител от централата представлява не само недопустимо нахлуване в личния му мир, но и обидно съмнение в неговите способности. На всичкото отгоре, всеки път, когато Силия предлагаше промяна в процедурите, той ѝ даваше стандартния латиноамерикански отговор (вече ѝ беше добре известен) „*En este país, así se hace, Senora.*“ На опасението ѝ, че това „в тази страна така се прави“, означаващо благословия на неефективността и понякога – на неетичността, Морено само сви рамене и пак нехайно ѝ повтори отговора си.

Един от проблемите на Силия бе неадекватната информация на еквадорските лекари за препаратите на „Фелдинг-Рот“ и най-вече за възможните странични явления. Той посрещна безпокойството ѝ с думите:

– Така го правят другите компании, така го правим и ние. Да говорим за нещо, което може и да не стане, ще бъде в наш ущърб.

Разбира се, тя имаше правомощия да го задължи с изрично нареждане, но знаеше, че Морено, като местен човек и търговски посредник с добро име, щеше да го изтълкува – като прибавим и езиковите затруднения-както той си иска.

Още разстроена от служебните проблеми, Силия влезе в дневната на хотелския апартамент и запита Андрю:

– Къде са децата?

– Вече спят – обясни той. – Решиха да си легнат рано. Бяха останали без сили – прекарахме един уморителен ден.

Фактът, че въпреки силното си желание, не може да види Лайза и Брус, а и хладината в гласа на Андрю, я по дразниха. Тя се тросна:

– Не си единственият, който е имал отвратителен ден!

– Не казах, че е бил отвратителен, а само уморителен – отговори той. – Макар че за мен имаше и неприятни изненади.

И двамата не съзнаваха, че височината на Кито – над две хиляди и седмстотин метра над морското равнище-влие неблагоприятно на самочувствието им. При Силия това се изразяваше във физическа отпадналост, която още повече засилваше и без това лошото й настроение, а при Андрю – в резки реакции и постоянна раздразнителност, за разлика от нормалното му спокойно поведение.

Тя каза:

– Неприятни изненади! Не знам за какво говориш.

– Говоря ето за това! – той посочи с пръст към една странична масичка, върху която бяха наредени флакони и кутийки с лекарства.

Силия отвърна с отегчение:

– Занимавала съм се предостатъчно с подобни неща днес, така че моля те, махни ги оттук.

– Искаш да кажеш, че не те интересуват? – тонът му бе саркастичен.

– По дяволите, не ме интересуват!

– Откровено казано, очаквах подобна реакция. Защото се засягат лекарствени фирми и са ти неприятни – Андрю взе малко пластмасово шишенце. – Днес, освен че разходих децата, купих някои неща и поразпитах малко.

Той отвори шишенцето, изсипа няколко таблетки в шепата си и ѝ ги показа:

– Знаеш ли какво е това?

– Откъде да знам? – Тя се отпусна върху едно кресло, изу с крака обувките си и ги остави там, където паднаха. – А пък и не ме

интересува!

– Трябва да те интересува! Това е талидомид, купих го днес от местната дрогерия. Без рецепта.

Отговорът жегна Силия и острите реплики между тях биха спрели дотук, но Андрю продължи:

– Фактът, че можах да го купя пет години след като би трябвало да е иззет, да купя и други опасни лекарства, които се продават тук без необходимите предупреждения, понеже няма държавни органи да контролират поставянето на съответните надписи, е типично за отношението „хич не ме интересува“ на американските фармацевтни компании, включително и на твоята любима „Фелдинг-Рот“.

Убедена в несправедливостта на обвинението – Силия цял ден се бе тормозила да промени точно това, за което я упрекваше Андрю – тя изпадна в неудържим гняв. И естествено вече не можеше да разчита на логиката си. Вместо да му разкаже, както бе решила да направи по-късно вечерта, за неприятностите си с местния представител на „Фелдинг-Рот“, му отвърна с тона на Морено:

– Какво по дяволите знаеш ти за местните проблеми и норми? Какво право имаш ти да идваш тук и да казваш на еквадорците как да управляват страната си?

Лицето на Андрю побеля:

– Имам право, защото съм лекар! И съм сигурен, че бременни жени, които вземат тези таблетки, ще родят бебета с плавници вместо с ръце. Знаеш ли какво отговори днешният аптекар? Каза да, чувал съм за талидомида, но нямах представа, че е същото лекарство, понеже тия таблетки се наричат ондазил. И ти, Силия, не знаеш ли, или не искаш да знаеш, че талидомидът се продаваше от фармацевтичните фирми под петдесет и три различни наименования?

Без да чака отговор, той разпалено продължи:

– Защо се слагат толкова много различни имена на едно и също лекарство? Естествено не за да се помогне на пациентите или на техните лекари. Единственото логично обяснение е да се създава объркване, улесняващо фармацевтичните фирми в случай на неприятности. Щом говорим за неприятности, виж това!

Андрю показа друго шишенце. Тя прочете надписа: хлоромицетин.

– Ако го купиш в Съединените щати, на него ще е написано предупреждение, че има възможни странични явления, по-специално фатално нарушаване на кръвната картина. Тук обаче, не! Нито дума!

Той взе още едно лекарство от масичката.

– Това също го купих днес. Виж лотромицина на „Фелдинг-Рот“, който ти и аз много добре знаем! Знаем също, че не трябва да се взема от пациенти с нарушени функции на бъбреците, от бременни и от кърмачки. Къде е писменото предупреждение? Няма нищо подобно! Кой се интересува, че тук няколко души могат да умрат или да пострадат, понеже не са били предупредени? В края на краищата, това е само Еквадор и при това е много далеч от Ню Джързи. Защо ще се безпокои „Фелдинг-Рот“? Или Силия Джордан?

Тя изкрещя в лицето му:

– Как смееш да ми говориш така?

Андрю загуби контрол върху нервите си.

– Смея, понеже виждам как се промени – гневно отвърна той. – Промени се, малко по малко, през тези единадесет години. Най напред благородни чувства, идеали и загриженост, после не чак толкова голяма загриженост, после лек отдых, докато помагаше да се пласира безползният боклук без рецепта, а сега се ориентираш към фалшиви доводи и заравяш глава в пясъка като камилска птица, за да оправдаеш нещо, което ти добре знаеш, че е лошо, но не искаш да признаеш, дори само пред себе си!

Той повиши глас:

– Какво стана с онази идеалистка, която първа ми донесе лотромицин и искаше да издигне етиката на фармацевтичния бизнес, същата, която се изправи открито и твърдо на търговската конференция в Ню Йорк, за да разкритикува непочтените постъпки на търговските пътници? Искаш ли да знаеш какво се случи с нея? Според мен тя се продаде!

Андрю спря за момент и после сурово запита:

– Добра ли бе цената на амбициите и повишенията?

– Ах, мръсник такъв! – инстинктивно, без изобщо да мисли, тя поsegна към пода, грабна едната си обувка и я запрати по Андрю. Улучи съвсем точно. Острият ток на обувката се заби в лявата му буза и от раната шурна кръв. Силия обаче не видя. Заслепена от яд, тя го обсипа със злъч.

– Как смееш ти да се правиш на светец и да проповядваш морал и идеализъм? А какво стана с твоя? Къде останаха твоите велики идеали, когато не си помръдна пръста за Ноа Таунсенд и го остави да работи с пациенти почти пет години през цялото време под силното въздействие на опиати – опасност за самия него и за другите? Не упреквай ръководството на болницата! Неговото бездействие не те оправдава! Знаеш това!

Силия се разгорещи още повече:



– Какво ще кажеш за она пациент, младия Уиразък? Действително Ноа ли го уби, или ти? Ти, понеже можеше да направиш нещо за Ноа, но остана безучастен и стоя със скръстени ръце, докато не стана съвсем късно. Прекарвал ли си безсънни нощи, измъчван от терзания и чувство за вина? Ами, нищо подобно, макар че го заслужаваш! Нито си се запитвал дали Ноа не е убил и други пациенти през тези пет години! Други, за които ти не знаеш, и които са си отишли поради твоята небрежност! Чуваш ли какво ти говоря, самолюбие лицемер? Отговаряй!

Силия внезапно спря. Не само защото бе изчерпала думите си, а и защото никога не бе виждала толкова болка изписана по лицето му. Тя сложи ръка на устата си.

Каза тихо, на себе си:

– Господи, какво направих!

В очите на Андрю прочете освен болката и ненадеен шок от нещо, което ставаше зад гърба ѝ. Обърна се. Наблизо стояха ужасени две мънички фигурки в пижамки. В неконтролната си ярост майката и бащата бяха забравили, че ги дели само една стена от Лайза и Брус.

– Мамо, тати! – захълца Лайза.

Брус неудържимо заплака.

С отворени обятия, разплакана, Силия се втурна към децата.

Лайза я изпревари. Заобикаляйки майка си, тя изтича при Андрю.

– Тати, имаш рана! – и забелязала окървавения ток на обувката, изкрещя: – Мамо, как можа да го направиш!

Той пипна бузата си, раната още кървеше. Всичко почервения от кръв – ръцете му, ризата, пода.

Брус отиде при Лайза и се залепи за баща си. Силия, застанала настрана, гледаше безпомощно, виновно.

Тогава Андрю решително сложи край на създалата се ситуация.

– Не! – каза той на децата. – Не правете така! Не бива да вземате страна! Майка ви и аз сглушихме. И двамата сбъркахме. Сега ни е срам, ще говорим за това всички заедно, но по-късно. Ние ще си бъдем едно семейство. И винаги неразделни!

Четиримата изведнъж се прегърнаха, силно, прочувствено, сякаш никога нямаше да се пуснат.

След малко десетгодишната Лайза се дръпна, донесе от банята влажни кърпи, умело изтри лицето на баща си и почисти петната.

Късно през нощта, когато децата отново спяха, обич сля в едно

Андрю и Силия. Те се любиха с необуздана, дива страст, която отдавна не бе ги навествявала. Малко преди кулминацията на лудешкия им акт, Силия извика:

– По-дълбоко! По-дълбоко! Да ме заболи!

Андрю изостави всякакви нежности и я притисна с всичка сила, пивайки се в нея грубо, жестоко, дълбоко. Отново и отново.

Като че ли предишната им гневна възбуда се бе изляла в друга страст, която ги бе споила мигновено един в друг.

После, останали без сила, те приказваха до късно и продължиха разговора си и на другия ден.

– Отдавна имахме нужда от такъв разговор, но и двамата го отлагахме – каза Андрю.

Всеки от тях бе съгласен, че в по-голямата си част обвиненията към другия съдържаха горчиви истини.

– Да, аз отстъпих от някои мои предишни принципи-призна Силия. – Не от всички, не и от повечето, само от някои. Понякога и съм оставяла съвестта си на закачалката. Не ми прави чест. Искане ми се да кажа, че отново ще заживея като преди, но нека бъда откровена – поне в това отношение – не съм сигурна, дали ще мога да го направя.

– Струва ми се, че всичко това се натрупва с годините – каза Андрю. – Мислим, че сме станали по-мъдри, по-опитни и то е вярно. Но в житейския си път се сблъскваме с пречки и обстоятелства, които излизат по-силни от идеализма и ние отстъпваме за сметка на идеалите си.

– Ще се опитам да оправя нещата – сподели Силия. – Твърдо съм решила. За да не отиде на вятъра хубавото, което сме постигнали.

– Мисля, че това се отнася и за двама ни – добави той.

Преди това бе казал на Силия:

– Ти докосна оголен нерв, когато ме попита дали нощем лежа с отворени очи и се тормозя за смъртта на Уиразък и на някои други. Можех ли да го спася, ако не бях се забавил с разкриването на Ноа? Да, можех и не е честно да си кривя душата и да живея в самозаблуда! Единственото, което мога да добавя е: няма лекар с дългогодишна практика, който дълбоко в себе си да не съзнава, че някой път не е взел най-правилното решение и затова не е успял да спаси болния. Естествено, не би трябвало да се случва често и най-доброто, което може да се направи, е с поуката от неуспеха да се помогне на друг човек.

Като послеслов на случилото се между Силия и Андрю в апартамента на хотела бяха трите шева на бузата му, направени от един местен

medico<sup>7</sup>, който, усмихнат, рече на тръгващия си пациент:

– Вероятно ще остане белег, докторе. За спомен на съпругата ви.

Отначало Андрю му бе обяснил, че се е наранил при падане, когато се катерил по един склон, но излезе, че Кито е малък град и клюката обикаля със светкавична бързина.

– Ужасно се измъчвам от постъпката си – съжали Силия.

Бяха минали няколко часа от посещението при лекаря и те обядваха заедно с децата.

– Излишно е – увери я Андрю. – В един момент аз имах желание да направя същото. Но на теб обувката ти беше под ръка. А пък и нямам точно око като теб.

– Не се шегувай с това – поклати глава тя.

Брус, мълчал през цялото време, запита:

– Сега ще се разведате ли?

Тревогата стегнала сериозното му лице явно показваше, че въпросът го е тормозил доста дълго време.

Андрю се канеше да му отговори с шега, но Силия му даде знак да спре.

– Бруси – галовно каза тя. – Обещавам и се заклевам пред теб, че докато татко ти и аз сме живи, това няма да стане!

– Същото казвам и аз – добави Андрю, а на лицето на сина им грейна усмивка. И седящата до него Лайза засия от радост.

– Радвам се – простичко каза Брус и това бе подходящ край на един вече отминал кошмар.

През разкошния период, когато Силия работеше във външноотъгровския сектор, семейството имаше и други, по-приятни пътувания. А за нейната кариера това бе време на успехи, издигнали престижа ѝ пред ръководството на „Фелдинг-Рот“. Независимо от съпротивата в самата компания, тя дори постигна известен успех в искането етикетите на продаваните от „Фелдинг-Рот“ препарати в Латинска Америка да се доближат до законните стандарти в Съединените щати. Напредъкът обаче „не бе голям“, както сподели Силия с Андрю.

– Ще дойде ден, когато някой ще постави този въпрос на всеослушание – предсказа Силия. – Тогава или нови закони, или общественото мнение ще ни заставят да изпълним онова, което е трябвало да направим от самото начало. Но това време още не е дошло.

---

7. Лекар (исп.). – Б.пр.

В Перу обаче попадна на идея, чието време бе дошло. В оперативния търговски състав на „Фелдинг-Рот“ работеха много жени. Както разбра Силия, причината бе не движението за равноправие, а търговията. В Перу не е прието жена да чака. И затова те влизаха веднага в кабинетите на лекарите, преди конкурентите си от мъжки пол, които оставаха да чакат с часове.

В резултат на това откритие, тя изпрати дълъг рапорт до Сам Хоторн, с настояване да се назначат повече жени за търговски пътници в Съединените щати по същата причина. „Спомням си, че когато аз сама бях търговски пътник, се налагаше да чакам ред, за да вляза при лекаря, а в други случаи ме приемаха от кавалерство веднага. Защо да не използваме това в наш интерес?“ – пишеше Силия.

При последвалото обсъждане на предложението, Сам остави въпроса:

– Не предлагаш ли даване предимство на жените на погрешно основание? Това не е плод на движението за равноправие, а на стремеж да се използва женствеността на нежния пол.

– Защо не? – отвърна тя. – Силният пол е използвал мъжествеността си векове наред и то в ущърб на жените. Сега е наш ред. Все едно мъж или жена – длъжни сме да оползотворим всички възможности.

В края на краищата бе взето отношение към нейния рапорт и във „Фелдинг-Рот“ се извършиха промени, станали през следващите години пример за ентузиазизирано подражание от други лекарствени фирми.

И през цялото това време продължаваше ходът на събитията извън света на фармацевтиката. Трагедията във Виетнам се задълбочаваше. Млади американци-елитът на нацията – загиваха под ножа на дребнички хора в черни дрехи и никой не знаеше всъщност защо. Един култ към рок-музиката наречен „Удсток нейшън“ бързо пламна и изгоря. В Чехословакия Съветският съюз грубо потъпка свободата. Бяха жестоко убити Мартин Лутер Кинг-младши и Робърт Кенеди. Никсън стана президент. Голда Мейер бе избрана за министър-председателка на Израел. Жаки Кенеди се омъжи за Аристотел Онасис. Почина Айзенхауер. Кисинджър излетя за Китай, Армстронг – за Луната, Едуард Кенеди – за Чапакуидик<sup>8</sup>.

А през февруари 1972 година, Сам Хоторн, на петдесет и една година, стана президент и генерален директор на „Фелдинг-Рот“. Той дойде на власт неочаквано, в труден, критичен момент от историята на

---

8. Остров в Масачусетс. – Б.пр.

компанията.

## 7

С езика на вековете, Сам Хоторн можеше да бъде наречен ренесансов мъж. Имаше многостранни интереси – интелектуални и спортни, някои свързани със занимания у дома, други – на открито.

По природа той бе човек на естетическите наслади и въпреки големите си ангажименти в бизнеса, успяваше да подхранва трайното си влечение към художествената литература, изобразителното изкуство и музиката. Докато пътуваше в чужбина, независимо от напрегнатата си работна програма, Сам намираще време да ходи по книжарници, галерии и концерти. От художниците харесваше импресионистите, с предпочитания към Моне и Писаро. Голямата му любов в скулптурата бе Роден. Веднъж Лилиан каза на техен приятел, че в градината на музея на Роден в Париж, наблюдавала съпруга си как петнадесет минути съзерцавал „Гражданите на Кале“ и очите му често се просълзявали.

В музиката пристрастието на Сам бе Моцарт. Изкусен, макар и не блестящ пианист, той искаше, когато е на път, в хотелския му апартамент да има пиано и обичаше да свири Моцарт, най-вече соната №11 в ла мажор – строгото и чисто анданте, забързаният менует и накрая веселото турско рондо – извисяващи душата му след уморителния ден.

В луксозния апартамент на хотела пианото се осигуряваше за лична сметка на Сам. Той имаше такава възможност. Беше богат и притежаваше значително количество акции на „Фелдинг-Рот“, като наследство от майка си, починала, когато той бил млад. Тя произхождала от фамилията Рот.

Сам бе последният представител на родовете – основатели. Нямахме друг нито от Фелдинг, нито от Рот, който да участва в ръководството на компанията. Семейната му принадлежност почти никак не влияеше на неговата кариера, особено когато бе близо до върха. Всичко, което бе постигнал, се дължеше на способностите и почтеността му – една всеобщо призната истина.

Сам и Лилиан Хоторн бяха създали здраво семейство. Двамата обожаваха дъщеря си Джулиет, вече петнадесетгодишна и очевидно обожанието не я беше разглезило.

В атлетиката Сам бе тренирал бягане на дълги разстояния като студент в колежа и продължаваше да бяга рано сутрин по няколко пъти в

седмицата. Беше запален и сравнително добър играч на тенис, макар че ентусиазмът правеше по-силно впечатление от стила му. Неговият коронен номер на корта бе съкрушително забиване на топката близо до мрежата, което го бе направило известен партньор при игра на двойки.

Над всички свои увлечения извън семейството-спортни и интелектуални – Сам Хоторн поставяше англофилството.

Още от дете страшно обичал пътуванията до Англия. Той се възхищаваше на всичко английско – традициите, езика, образованието, хумора, стила, монархията, Лондон, английските села, класическите автомобили. В духа на тези предпочитания, той имаше великолепен сребристосив „Ролс-Бентли“ и всеки ден ходеше с него на работа.

Сам имаше високо мнение и за още нещо – британската, не само английската, наука. На това се дължеше едно негово оригинално и смело предложение още в първите месеци, след като стана президент на „Фелдинг-Рот“.

В поверителна докладна до дирекционния съвет той разкриваше някои неумолими и неприятни истини.

„В областта на изследванията и производството – *raison d'être*<sup>9</sup> за нас – компанията ни е в безпомощно, отчайващо състояние, което далеч надхвърля рамките на общия застои в този промишлен отрасъл. Последният ни голям удар бе с лотромицина, почти преди петнадесет години. От тогава, докато нашите конкуренти внедриха ценни, сполучливи нови лекарства, ние се занимаваме с препарати от второстепенно значение. Нямаме нищо впечатляващо и в проектите си.

Всичко това се отразява зле на името на нашата компания. Не толкова отчайващо е и финансовото ни положение. Затова миналата година се принудихме да намалим дивидента – мярка, която доведе до рязко спадане на акциите ни, намиращи се все още извън предпочитанията на потенциалните вложители.

Решихме да стегнем коланите, но това не е достатъчно. Ако до двестри години не успеем да подготвим солидна програма за бъдещето ни развитие, ще се изправим пред една от най-тежките си финансови кризи.“

Това, което Сам не казваше е, че неговият предшественик и генерален директор, освободен от длъжност след една конфронтация със съвета, бе водил политика на „дрейфуване“, която до голяма степен бе докарала „Фелдинг-Рот Фармъсютикълс“ до сегашното жалко

---

9. Смисъл на съществуването (фр.). – Б.пр.

състояние.

Вместо да се занимава с този въпрос той, дал вече основните постановки, премина към предложението си.

„Настоятелно и спешно предлагам“ – писа той – „да основем изследователски институт на «Фелдинг-Рот» във Великобритания. Той ще се ръководи от първокласен британски учен. Ще работи независимо от нашите научноизследователски програми в Съединените щати.“

След като подробно мотивираше предложението си, Сам добавяше:

„Аз съм дълбоко убеден, че предлаганата нова база на научните изследвания ще укрепи нашия най-важен сектор за развойна дейност и ще ускори откриването на нови препарати с първостепенно значение, от които компанията има крещяща потребност.“

Защо Великобритания?

Предусещайки този въпрос, новият президент на „Фелдинг-Рот“ бе дал отговор:

„По традиция, векове наред, Великобритания е била всепризнат лидер във фундаменталните научни изследвания. Да вземем само през нашия век някои от големите открития, британски по произход, които драматично промениха нашия начин на живот – пеницилина, телевизията, съвременния радар, реактивния самолетен двигател.“

Той изтъкваше по-нататък:

– „Естествено, американските компании разработиха тези открития и получиха търговските облаги – това се дължеше на уникалната способност на американците към разработване и маркетинг, качество, което често липсва на англичаните. Но оригиналните открития в тези и в други случаи бяха британски.“

„Ако ме питате за причините – продължаваше той, – бих изтъкнал фундаменталните свойствени различия между британската и американската система на висше образование. Всяка от тях си има достоинства. Но във Великобритания тези особености възпитават академична и научна любознателност, която няма равна на себе си. Именно нея можем и трябва да използваме и да поставим в служба на нашите интереси.“

Сам се спираше подробно на разходите и стигаше до заключението:

„Може да се възрази, че ориентацията към голям скъп проект в този критичен за компанията период е неразумна и недалновидна. Наистина един нов изследователски институт ще бъде тежък финансов товар. Но мисля, че би било по-неразумно и по-недалновидно да продължи дрейфуването и да не се предприемат убедителни, позитивни и смели действия за бъдещето, които са необходими още сега!“

Опозицията, с която се посрещна проекта на Сам Хоторн, бе изумително бърза и силна.

Както се изрази някой, проектът „едва бе размножен на ксерокса“ и се раздаваше на директорите и на някои ръководни служители в компанията, когато телефонът на Сам започна да звъни и едно след друго се заредиха настоятелни възражения.

– Няма спор, че англичаните си имат научна слава, но сега американските постижения далеч ги превъзхождат и твоята теза изглежда смешна – противопостави се един от директорите.

Други се спряха, както един от членовете на съвета разпалено се изрази, на „абсурдната и назадничава идея да се разположи изследователски център в една безжизнена, изтощена, бивша страна“.

– Човек би си помислил, че предлагам да се отмени Декларацията за независимост и да се върнем към колониалното минало – сподели след няколко дни Сам с Лириан, докато вечеряха.

Той бързо започна да осъзнава, че заемането на най-високата длъжност в компанията нито му дава картбланш да действа, както е решил, нито го спасява от движещите се пясъци на корпоративната политика.

Самодееен специалист по стратегията на компанията, директорът на научните изследвания, Винсънт Лорд, също се обяви веднага против представения проект. Макар че одобряваше насочването на повече средства към научните изследвания, доктор Лорд нарече „наивна“ идеята това да стане във Великобритания, а мнението на Сам Хоторн за британската наука – „детински илюзии, почиващи на пропаганден мит“.

Необикновено силните, даже обидни думи, бяха написани в паметна записка, адресирана до Сам с копие до един приятел и съюзник на Винсънт Лорд в дирекционния съвет. Щом прочете записката, Сам пламна от гняв и тръгна да търси Винсънт Лорд в кабинета му, на етажа на научноизследователската дирекция.

Докато вървеше по безупречно чистите стъклени коридори, където въздухът се пречистваше от климатична инсталация, Сам се сети за десетките милиони долари, за практически неограничените разходи на „Фелдинг-Рот“ за научна апаратура – модерна, компютъризирана, лъскава, даже понякога с мистично внушение – монтирана в приятни просторни лаборатории, обслужвана от армия учени и техници в снежнобяло работно облекло. Същинска мечта за академичния учен, всичко това бе нормално за всяка по-голяма фармацевтична фирма. За научните



изследвания се даваха пари с шепа и много рядко се проявяваше скъперничество. Само понякога се поставяше на обсъждане целта на разходите, каквото бе случаят с проекта на Сам.

Винсът Лорд седеше в своя светъл кабинет. Стените бяха облицовани с ламперия, навсякъде се виждаха книги. Вратата бе отворена и Сам Хоторн влезе, кимвайки делово на секретарката му в преддверието, която понечи да го спре, но се отказа, щом видя кой идва. В бяла пресилка, доктор Лорд бе наведен над бюрото, както обикновено намръщен, и четеше някакъв доклад. Той вдигна изненадан тъмнозелените си очи, които проникателно изгледаха Сам през очилата без рамки, а отшелническата му физиономия явно издаваше раздражението му от това нахлуване.

Сам държеше бележката на Лорд. Сложи я на бюрото му и каза:

– Дойдох да говорим за това.

Директорът на научните изследвания даде вид, че се кани да стане, но Сам му махна с ръка да си седи на мястото:

– Без официалности, Винс, без официалности. И нека да си говорим открито, очи в очи!

Лорд погледна листа хартия, който остави Сам, наведе глава и се взря в текста, за да се увери, че става въпрос за неговата бележка и запита:

– Какво точно не ти харесва?

– Съдържанието и тонът.

– Че то друго освен това има ли?

Сам пресегна и завъртя листа към себе си.

– Много добре е написана на машина.

– Сега ти си главатарят, Сам, и вероятно искаш да си заобиколен с хора, които винаги казват „да“ – усмихна се саркастично Лорд.

Сам Хоторн въздъхна. Познаваше Лорд от петнадесет години. Бе свикнал с трудния му характер и не обръщаше внимание на някои негови заяждания. Отвърна му любезно:

– Знаеш, че не е вярно. Онова, което искам, е обоснована дискусия и по-убедителни доводи за твоето несъгласие от тези, които си посочил тук.

– Що се отнася до обосновката, аз категорично възразявам срещу едно твое твърдение – прекъсна го Лорд, отвори едно чекмедже и извади някаква папка.

– Кое?

– За нашите собствени научни изследвания – Винсът Лорд

разгърна папката и прочете пасаж от предложението на Сам за британския институт: „Докато нашите конкуренти внедриха ценни, сполучливи нови лекарства, ние се занимаваме с препарати от второстепенно значение. Нямаме нищо впечатляващо и в проектите си“.

– Е, докажи, че греша!

– Ние имаме редица обещаващи разработки – настоя Лорд. – Няколко от младите учени, които доведох тук, работят върху...

– Винс – прекъсна го Сам, – знам ги тия неща. Четох докладите ти, нали помниш? Също така приветствам твоите нови, талантливи кадри.

Истина е, мислеше Сам. Едно от положителните качества на Винс е способността му да привлича млади хора от научния елит. Лорд все още се ползваше с висок престиж, въпреки че не успя да направи голямото откритие, което отдавна се очакваше от него. А и не можеше да се каже, че работата му като директор на научните изследвания е незадоволителна – застоят сполетяваше фармацевтичните фирми, дори когато научната им дейност се ръководеше от най-кадрните хора.

– Докладите за напредъка на работата са винаги по-сдържани от реалните постижения. Трябва да бъда предпазлив и да не допусна ти и търговската тайфа да се въодушевят от нещо, което е още в експериментален стадий – обясни Лорд.

– Знам и съм съгласен – отвърна Сам. Беше му добре известно, че във всички фармацевтични фирми постоянно си съперничат търговският и производственият сектор, от една страна, и научноизследователският, от друга. Както търговските работници казваха, „научноизследователският състав иска да бъде сто и десет процента сигурен за всяка досадна подробност, преди да каже «о'кей, действайте!»“ Производственият сектор пък се стреми да осигури максимална готовност, за да не го притиснат внезапни искания за големи количества от новия препарат. На другия край на уравнението изследователите обвиняват търговците, че искат „безразсъдно да се втурнат на пазара с нов препарат, с който са проведени едва 20% от изпитанията, за да станат водеща сила в продажбата и да надвият конкуренцията“.

– Сега ще ти кажа нещо, което не е отразено в моите доклади – заяви Лорд. – Получаваме изненадващо добри резултати при два продукта. Единият е диуретик, а другият действа противовъзпалително при ревматоидни артрити.

– Чудесна новина.

– Също така сме направили постъпки пред Управлението за храни и лекарства за одобряване на дерогила.

– Новото средство против артериална хипертония, нали? – Сам знаеше, че дерогилът няма да направи революция, но ще осигури добра печалба. Той запита: – Има ли някакво движение на нашето писмо?

– На практика никакво – кисело отвърна Лорд. – Ония надути тъпащи от Вашингтон... – той замълча. – Пак ще ходя там следващата седмица.

– Продължавам да мисля, че оценката ми не е погрешна – каза Сам. – Но понеже се засягаш, ще я смекча на заседанието на съвета.

Винсънт кимна, като че ли Хоторн бе длъжен да му направи тази отстъпка и продължи:

– Имам също така и собствени изследвания върху отстраняването на свободните радикали. Знам, че не очакваш да излезе нещо след толкова време...

– Никога не съм казвал подобно нещо! – възрази Сам. – Нито веднъж! Понякога ти си склонен да се съмняваш, Винс, но тук има хора, които все пак ти вярват. Много добре ми е известно, че значителните открития не стават нито лесно, нито бързо.

Сам имаше съвсем обща представа за отстраняването на свободните радикали. Знаеше, че целта е да се предотвратят поначало токсичните ефекти от лекарствата-проблем, които Винсънт Лорд изследваше от десет години. При успешен резултат щяха да се създадат големи търговски възможности. Други подробности не знаеше.

– Всичко, което чух от теб, не променя мнението ми, че идеята за създаване на Британски изследователски център е добра – каза Сам, докато ставаше.

– Продължавам да възразявам, защото не е необходим – отговорът на директора на научните изследвания бе категоричен, макар че след като поразмисли, добави: – Даже ако се приеме твоят проект, трябва да упражняваме контрол оттук.

Сам Хоторн се усмихна:

– По-късно ще разсъждаваме, ако стане и когато стане.

В себе си той бе дълбоко убеден да не допуска Винсънт Лорд да има какъвто и да е контрол върху британския изследователски институт.

Останал сам, Лорд отиде и затвори вратата. После се отпусна недоволен в креслото си. Струваше му се, че независимо от възраженията му предложението за изследователски институт на „Фелдинг-Рот“ във Великобритания ще се приеме и го чувстваше като лична заплаха и

признак за отслабване на голямото му влияние като учен в компанията. И ако върви така, питаше се той, още колко остава, за да бъде напълно засенчен?

Нямаше да е същото, разсъждаваше мрачно Винс, ако бе постигнал по-добър и по-бърз напредък в собствената си изследователска работа. Но сега се чудеше какво да направи, за да блесне в научната си дейност.

Вече на четиридесет и осем години, той не бе младото и ярко дарование, току-що получил званието доктор на науките. Лорд съзнаваше, че някои от неговите методи и знания даже вече са остарели. Е, да, все още четеше много и бе добре информиран. Въпреки това подобни знания никога не можеха да се сравнят с истинското навлизане в научната дисциплина, в неговия случай органичната химия, когато се усвояват знания, развиващи се по-нататък в умения. Тогава изграденият вече специалист постоянно и завинаги може да се ръководи от инстинкта и опита си. Той например не се чувстваше съвсем сигурен в новото направление – генното инженерство, за разлика от младото поколение учени, към което принадлежаха и неколцина специалисти, назначени от него във „Фелдинг-Рот“.

И все пак, разсъждаваше и си вдъхваше увереност Лорд, въпреки промените и новите знания всеки момент бе възможен пробив в резултат на неговите изследвания. В органичната химия съществуваше един, само един отговор на неговия въпрос, поставян при безброй опити в продължение на десет дълги години къртовски труд.

Отстраняване на свободните радикали.

Заедно с търсения от Винсът Лорд отговор се очакваха огромни терапевтични придобивки, плюс неограничени търговски възможности, които Сам и другите от компанията не можеха да проумеят поради невежеството си в областта на науката.

Какво щеше да се постигне с отстраняването на свободните радикали?

Отговорът бе – по същество нещо съвсем просто, но забележително.

Както всички учени в неговата област, Винсът Лорд знаеше, че много лекарства, действащи в човешкия организъм, генерират „свободни радикали“ като част от техния метаболизъм. Това са вредни за здравата тъкан елементи, причиняващи неблагоприятни странични явления, дори понякога смърт.

Отстраняването или „насищането“ на свободните радикали означаваше, че препарати, които преди не се прилагаха на пациенти поради

опасните им странични явления, в новия им подобрен вариант, вече с друго качество, може да се вземат без никакви ограничения. Откритието щеше да позволи лекарствата под специален режим дотогава, използвани само с голям риск за живота, да се гълтат като аспирин.

Лекарите нямаше да се притесняват за евентуалната токсичност на лекарствата, които предписват на пациентите си. Заболелите от рак нямаше да страдат от почти убийствените лекарства, които понякога удължаваха живота им, но след това ги обричаха на мъчения и те умираха не от рака, а от някое друго страдание. Ползотворното действие на тези и други препарати щеше да се запази, а рисковите фактори – да се изключат чрез насищане на свободните радикали.

Винсът Лорд се надяваше да открие лекарство, което да се приема с другите лекарства, за да ги направи напълно безвредни.

Това бе напълно възможно. Отговор съществуваше. Имаше го. Скрит, неуловим, но реален. Очакващ прозрение.

След десетгодишни търсения Винсът Лорд чувстваше, че е стигнал съвсем близо до този отговор. Усещаше го, сякаш се докосваше до него, почти вкусваше нектара на успеха си.

Но още колко време до този миг? О, още колко време трябваше да чака?

Той рязко се дръпна от облегалката на креслото и с усилие на волята прогони мрачното си настроение. Изтегли чекмеджето на бюрото и взе оттам един ключ. Реши да слезе – за кой ли път – в личната си лаборатория, където правеше своите изследвания.

## 8

Приятел и съюзник на Винсът Лорд в дирекционния съвет на „Фелдинг-Рот“ бе Клинтън Етъридж, способен и известен нюйоркски адвокат, който имаше претенции да минава за учен, понеже бе следвал две години медицина, преди да се насочи към правото. Един негов познат цинично описа тази преориентация по следния начин:

– Клинт постави диагноза къде са големите пари и си написа рецепта как да стигне директно до тях.

Етъридж бе на петдесет и три години. Фактът, че го делеше четвърт век от краткия период на недовършените му занимания в областта на медицината, не го възпираше самонадеяно да дава мнения по научни проблеми и да ги поднася изкусно като пледоарии, заслужаващи да

бъдат увековечени със златни букви.

Винсът Лорд използваше тази слабост на Етъридж и го ласкаеше, давайки вид, че го приема като равностоен колега в научните изследвания. Тъй личните схващания на директора на научните изследвания често биваха представяни пред дирекционния съвет на „Фелдинг-Рот“ с авантаж за Винс – подсилени с умела адвокатска настойчивост.

И нямаше нищо изненадващо, че когато дирекционният съвет се събра да обсъди проекта на Сам Хоторн за Британски научноизследователски институт, Клинтън Етъридж застана начело на опозицията.

Заседанието бе свикано в централата на „Фелдинг-Рот“ в Бунтон. В заседателната зала около традиционната маса от орехово дърво бяха насядали четиринадесет от общо шестнадесетте директори – всичките мъже.

Етъридж, висок, леко прегърбен, придобил малко линкълновски вид, започна с приятелски тон:

– Да не би да се надяваш, Сам, че ако се осъществи това пробританско начинание, там хората ще те обсипят с любезности и ще бъдеш поканен на чай в Бъкингамския дворец?

Сам, както всички останали, се засмя и после върна удара:

– Всъщност целта ми, Клинт, е да прекарам един дълъг уикенд в замъка Уиндзор.

– Е, мисля, че това е постижима цел, но по мое мнение – единствена – каза адвокатът и продължи със сериозен тон: – Струва ми се, че проектът подценява огромните научни възможности и постижения на нашата родна страна, а тя е и твоя.

Сам бе обмислил предварително възможния ход на заседанието и нямаше никакво намерение да отстъпи инициативата в спора.

– Не съм подценил американските постижения в науката – възрази той. – Как бих могъл да допусна такова нещо? Те са пред очите ни! аз просто искам да ги допълня.

Някой възкликна:

– Тогава хайде да използваме капитала си да ги допълваме тук!

– Самите англичани са създали мита, че науката на тяхното островче е някак си от по-висока класа – продължи Етъридж. – Ако беше вярно, защо тогава във Великобритания се наблюдава тъй нареченото „изтичане на мозъци“ и толкова много от най-добрите им учени се натискат да дойдат насам и да се включат в изследователска работа?

– Правят го предимно защото има по-добри условия и повече пари за кадри и съоръжения – обясни Сам. – Твоят въпрос, Клинт, подкрепя

моего схващане. Нашата страна приема с широко отворени обятия британски учени, заради високото им качество.

– Според теб, Сам, коя област от нашите научни изследвания е най-важна сега? – запита Етъридж.

– Несъмнено генното инженерство.

– Точно така – кимна адвокатът, доволен от отговора. – И не е ли вярно, говоря, както знаете, с известен научен опит, че в областта на генетиката Съединените щати поведоха света и продължават да го водят?

Сам едва сдържа усмивката си – псевдоученият бе допуснал да го подведат.

– Всъщност, Клинт, това не е вярно – отвърна той. – Още през 1651 година в Англия Уилям Харви е изучавал развитието на пиленцето в яйцето и е поставил началото на генетичните изследвания. Пак там са започнали през 1908 година изследванията в областта на биохимичната генетика. Направени са редица открития с активното участие на американския генетик доктор Хърман Мюлер от 1920 година насам. Но до върха се стигна също в Англия. През 1953 година в Кеймбридж Уотсън и Крик откриха структурата на молекулата на ДНК, за което им бе присъдена Нобелова награда – сега Сам се усмихна. – Доктор Уотсън е американец по произход, което потвърждава, че фундаменталните науки имат интернационален характер.

Някои от директорите се поусмихнаха, а Етъридж даде вид, че съжалява за думите си.

– Както ние адвокатите казваме, има въпроси, които предпочиташ да не си ги поставял изобщо – призна той и без притеснение продължи. – Нищо от казаното не променя мнението ми, че американската наука няма равна на себе си. А и качеството на нашата изследователска дейност ще пострада, ако си раздвоим силите и създадем център в друга страна.

Разнесе се шепот на одобрение. Директор Оуен Нортън почука с пръсти върху масата. Всички замлъкнаха и се обърнаха към него.

Нортън, авторитетна, властна личност, около седемдесетгодишен, бе председател и собственик на основния пакет акции на една империя в областта на съобщенията, включваща и телевизионна компания. Господстваше мнението, че участието му в дирекционния съвет е цяло щастие за „Фелдинг-Рот“. Приковал вече вниманието, той започна енергично, с висок, рязък тон:

– Мога ли да ви припомня, че ние обсъждаме, или би трябвало да обсъждаме, сериозните и важните проблеми, пред които е изправена

нашата компания. Ние избрахме Сам Хоторн за президент с убеждението, че той ще ръководи, ще дава идеи и насоки. Той внесе предложение, съчетаващо тези три неща, а какво се получава в края на краищата? Клинт и други тук ни увещават да го отхвърлим. Е, що се отнася до мен, аз не съм съгласен!

Оуен Нортън погледна към Етъридж, с когото неведнъж се бяха противопоставяли на дирекционни съвети и отбеляза саркастично:

– Освен това, Клинт, смятам, че можеш да използваш твоето показно красноречие и младежкия си научен опит пред съдебните заседатели, които нямат познанията на членовете на този съвет.

Настъпи кратко мълчание, през което Сам Хоторн се мъчеше да си представи колко би се изненадал един външен човек, ако разбере, че заседанията на ръководния орган на компанията много рядко минават, както би трябвало да се очаква, на високо интелектуално равнище. Понякога можеше да се стигне до обмислени и мъдри решения, но често се губеше невероятно много време за дребнави спорове и кавги.

– А и какво значение има, дявол да го вземе, въпросът коя наука е по-голяма – британската или нашата? Работата не се свежда до това – продължи Нортън.

– А до какво? – прекъсна го един от директорите.

Нортън удари с юмрук по масата.

– Да се влагат капитали в различни предприятия! Във всеки бизнес, а също и в моя, понякога е голямо предимство да имаш втори мозъчен тръст, отделен и независим от първия. И може би най-добрият начин за подобно отделяне е да сложим един океан между двата.

– Това е също и начин да загубим контрол върху разходите – обади се друг.

Разискванията продължиха почти един час, представени бяха още възражения и алтернативни идеи. Проектът на Сам обаче получи подкрепа от страна на няколко директори, сериозно подсилена от Оуен Нортън и опозицията най-накрая заглъхна. Първоначалният проект бе одобрен с тринадесет гласа и един против-остана да упорства само Клинтън Етъридж.

– Благодаря, господа, искрено вярвам, че това решение ще даде добри резултати – каза Сам.

По-късно, още същия ден, той повика Силия.

– Ти продължаваш напред – започна той без излишни въведения. –



Международният сектор вече остава зад гърба ти. Твоята нова длъжност е специален помощник на президента и ти ще бъдеш дясната ми ръка при създаването на британския изследователски институт.

– Съгласна – потвърди Силия. Тази новина я зарадва много, макар че тя отговори със същия суров тон. Явно, мислеше си, много проблеми тежат на главата на Сам. Вече бе съвсем оплешивял, само около ушите и на тила му бе останала малко коса. Силия предвкушаваше семейното тържество тази вечер, след като съобщи новината на Андрю.

Тя запита:

– Кога ще започна?

И пресметна наум колко време ще е необходимо, за да предаде сегашната си длъжност. Един месец щеше да е достатъчен.

– Предпочитам още този следобед, но ще трябва да ти подготвим кабинет. Така че нека започнем утре в девет часа сутринта.

– Това твоё назначение няма да бъде за дълго – й обясни на другия ден Сам. – Главната ти задача ще бъде да помогнеш за основаването на британския изследователски институт, да го осигуриш с кадри и да започне работа. Бих желал това да стане в срок до една година, макар че колкото по-рано, толкова по-добре. После в най-кратък срок ще ти предложа нещо друго.

Приоритетните задачи, продължи указанията си Сам, ще бъдат да се намери английски учен, който да оглави института, да се избере подходящо място и да се закупи или наеме сграда. За предпочитане бе да се намери готова постройка, която да се приспособи бързо за новото й предназначение.

Всичко трябваше да се уреди възможно най-скоро. Затова Силия бе тъй ненадейно преместена от международния сектор. Сам лично пое грижата да се занимае с издирване на авторитетен и способен научен директор, макар че Силия щеше да помага, когато се наложеше. С останалите въпроси щеше да се занимава тя и да дава предложения, които Сам и другите ръководители да обсъдят.

Сам и Силия щяха да заминат за Англия следващата седмица. Преди това предстоеше да се посъветват с Винсънт Лорд, който въпреки отрицателното си отношение към проекта, имаше добра представа за науката и учените във Великобритания и можеше да препоръча някои кандидати.

Консултацията с доктор Лорд се състоя след няколко дни в

кабинета на Сам. Присъстваше и Силия.

За нейна изненада Винс Лорд се отзова с готовност, дори приятелски, разбира се, доколкото бе способен на това. За разлика от Силия, Сам познаваше историята на въпроса и разбра на какво се дължи тази промяна. След като „Фелдинг-Рот“ щеше да развива изследователска дейност във Великобритания, Лорд искаше да я контролира. Сам обаче продължаваше да бъде категорично против.

– Аз подготвих списък на потенциални кандидати-обясни Винс. – Трябва да се свързвате с тях дискретно, понеже са университетски преподаватели или работят с наши конкуренти.

Сам и Силия прегледаха списъка, в който имаше осем имена.

– Ще бъдем дискретни – обеща Сам. – Но ще действаме бързо.

– Докато сте там, предлагам да видите и още нещо-каза Лорд и извади от една папка писма, зашипани с кламер. – Кореспондирам си с млад учен от Кеймбриджкия университет. Заел се е с интересна работа върху умственото стареене и болестта на Алцхаймер, но е останал без пари и иска субсидия.

– Болестта на Алцхаймер ли? – запита Силия. – Нали когато мозъкът престане да функционира?

Лорд кимна.

– Част от него. Губи се паметта. Започва бавно и постепенно се влошава.

Въпреки първоначалната си неприязън към Силия, той трябваше да приеме присъствието ѝ като постоянна, неизбежна и най-важното – влиятелна фигура. Затова не виждаше смисъл да продължава конфронтацията с нея. Между двамата имаше напредък – говореха си на малки имена. Отначало трудно, но вече бяха свикнали.

Сам взе писмата от Лорд, погледна ги и прочете на глас:

– Доктор Мартин Пийт-Смит.

Подаде ги на Силия и запита Винс:

– Препоръчваш ли да му отпуснем стипендия?

Директорът на научните изследвания сви рамене:

– Това е дълга история. Болестта на Алцхаймер тормози учените още от 1906 година, когато диагнозата е била поставена за пръв път. Пийт-Смит сега изследва процеса на стареене на мозъка и се надява в хода на работата да открие причината за болестта.

– Какви са шансовете?

– Малки.

– Можем да му отделим малко пари – сподели Сам. – Ако ни остане

време, ще говоря с него. Но първо ще се занимаем с нашите задачи.

Докато четеше внимателно писмата, Силия запита:

– Какво мислите за Пийт-Смит като един от кандидатите за директор на института?

Лорд погледна учудено и отговори:

– Не.

– Защо не?

– Много е млад.

Силия пак се наведе към писмата.

– Той е на трийсет и две години – каза тя и се усмихна. – Вие не бяхте ли горе-долу на толкова, когато постъпихте на работа тук?

Отговорът му бе троснат, с нотка на обичайната раздражителност:

– Обстоятелствата бяха различни.

– Нека да поговорим за другите – намеси се Сам, вземайки списъка на кандидатите. – Винс, кажи по няколко думи за тях.

## 9

Юни, 1972 година. Лондон сияеше великолепен и пъстър. Силия не можеше да му се нарадва.

В парковете и градините ухаеха безброй цветя – рози, люляк, азалия, перуники. Туристи и лондончани се наслаждаваха на топлите слънчеви лъчи. Изнасянето на знамената с тържествен развод на караула по случай рождения ден на кралицата бе ослепително, бляскаво празненство с участието на голям сборен духов оркестър. В „Хайд Парк“ елегантно облечени ездачи галопираха изящно по алеята „Ротън Роу“. Наблизо край тясното езеро Сърпънтайн играеха деца и хвърляха храна на патиците, които делеяха водния си дом с шумно къпещи се хора. Прочутото дерби в Епсом бе преминало на фона на традицията и стила, сред много вълнения, а победителите бяха – младият кон Роберто и жокеят Лестър Пиго, който за шести път спечели първенството на това ежегодно събитие в конния спорт.

– Тук по това време човек няма никакво настроение за работа – сподели Силия със Сам. – Струва ми се, че аз трябва да плащам на компанията, дето ме е изпратила в Лондон.

Отседнала в хотел „Баркли“ на Найтебридж, тя посети през последните седмици над десетина възможни места за научноизследователския институт на „Фелдинг-Рот“. Бе пристигнала сама, Понеже Андрю не

успя да се откъсне от ежедневните си ангажименти. Сам и Лилиан Хоторн бяха настанени в хотел „Клариджис“.

През третата седмица на юни Силия пристигна в техния апартамент, за да разкаже къде е била и да направи едно предложение.

– Както знаеш, обикалях из цяла Англия и мисля, че най-подходящото място за института е в Харлоу, Есекс – се обърна тя към Сам.

– Никога не съм чувала за Харлоу – обади се Лилиан.

– Понеже Харлоу е било малко село – обясни Силия. Сега е едно от трийсетината селища, обявени от правителството за т.нар. нови градове, чиято цел е да премести промишлените предприятия и населението извън големите урбанистични центрове.

Тя продължи да разказва на Сам:

– Мястото отговаря на всички наши изисквания. Близко е до Лондон, има бърза железопътна връзка със столицата, хубави пътища и летище сравнително недалеч от града. Няма проблеми по отношение на жилища и училища и е заобиколено с просторна извънградска зона-великолепно място за настаняване на работещите в института.

– А сградата? – запита Сам.

– И за нея имам сведения – Силия погледна бележника си. – Една компания, „Комтърст“, която произвежда малки съобщителни съоръжения – вътрешни телефонни уредби, алармени инсталации и подобни неща – построила фабрика в Харлоу, но поради финансови затруднения не може да я експлоатира. Сградата има площ почти колкото ни трябва и изобщо не е била използвана. „Комтърст“ иска да я продаде веднага срещу заплащане в брой.

– Възможно ли е да се преустрои в лаборатория?

– Много лесно – тя разгъна няколко чертежа. – Ето плановете. Разговарях и с предприемач.

– Докато разговаряте на тая скучна тема, аз отивам на покупки в Хародс – реши Лилиан.

След два дни Сам и Силия тръгнаха за Харлоу. Докато той се промъкваше с наетия ягуар през сутрешния поток от автомобили, Силия четеше новия брой на „Интернешънъл хералд трибюн“.

Отложените преговори за мир във Виетнам скоро щяха да продължат в Париж, предсказваше един репортер на първа страница на вестника. В Мериленд благополучно бе изваден куршум от гръбнака на Джордж Уолас, губернатор на Алабама, станал преди месец жертва на опит за убийство. Президентът Никсън уверяваше американците в правилността на новата си оценка за положението във Виетнам – „Ханой губи своята

отчаяна игра“.

Едно съобщение от Вашингтон, което явно предизвикваше необикновен интерес, описваше нападение и обир на седалището на Демократическата партия в някакво място, наречено Уотъргейт. Не представляваше нищо интересно. Силия не му обърна внимание и остави вестника.

Тя запита Сам:

– Как преминават срещите и разговорите ти?

– Незадоволително – направи гримаса той, – твоята работа върви по-добре.

– Местата и сградите са по-лесни от хората – припомни тя.

Сам търсеше по списъка на Винсънт Лорд кандидат за директор на научния институт.

– Болшинството са нещо като Винс, вече влезли в някакви свои релси, с високо мнение за себе си, макар че са прехвърлили най-плодотворните години за изследователска работа. Искат ми се да намеря човек с интересни идеи, разбира се, висококвалифициран и по възможност млад.

– Как ще разбереш, че си намерил точно такъв човек?

– Ще разбере – увери я той и се усмихна. – Може би е също като любовта. Не знаеш защо се влюбваш. А щом се влюбиш, просто знаеш, че обичаш.

Трийсет и шесткилометровият път до Харлоу бе изключително оживен. След като се отделиха от магистралата А414, навлязоха в местност с широки тревисти булеварди, минаващи край хубави къщи и просторни ливади. Индустриалните райони бяха дискретно изолирани от жилищните квартали и местата за отдих. Бяха запазени някои стари структури. Когато стигнаха до една църква от единадесети век, Сам спря ягара и предложи:

– Хайде да се поразходим.

– Тук има много старини – обясни Силия, докато разглеждаха околността, съчетаваща традиция и съвременност. – Има находки от каменната ера, датиращи преди двеста хиляди години. Тук са живели саксонци. Харлоу на саксонски означава „хълмът на армията“. А през първи век на нашата ера римляните основали свое селище и построили храм.

– Ще се опитаме и ние да прибавим нещо към историята на Харлоу – усмихна се Сам. – Хайде сега да видим фабриката, за която ми разказа.

Тя посочи на запад:

– Ето там, зад онези дървета. Това е индустриален район, наричат

го Куличките.

– Добре. Нека да го видим.

Вече минаваше десет часа.

Сам спря автомобила и огледа смълчаната безлюдна сграда. Една част, проектирана за изложбена зала и канцеларии, бе от стъкло и бетон, на два етажа. Останалото бе просторен цех от метални конструкции. Дадже отвън той можеше да разбере, че информацията на Силия е вярна – помещението лесно щеше да се преустрои в изследователски лаборатории.

Наблизо пред тях бе спрял друг автомобил. Една от вратите му се отвори, един топчест мъж излезе от него и дойде при ягуара. Силия го представи – господин Ламар от компанията за търговия с недвижими имоти, когото бе помолила да ги чака тук.

След ръкостисканията Ламар извади връзка ключове и ги раздрънка.

– Не се купува плевник, преди да се види сламата-шеговито подметна той.

Тримата влязоха през главния вход.

След половин час Сам дръпна Силия настрана и прошепна:

– Ще ни свърши много добра работа. Можеш да кажеш на този човек, че проявяваме интерес. После нареди на нашите адвокати да започнат работа. Помоли ги да уредят всичко по най-бързия начин.

Той се прибра в ягуара, докато Силия се уточняваше с Ламар. Когато и двамата бяха в автомобила, Сам й каза:

– Забравих да те предупредя, че продължаваме за Кеймбридж. По-неже Харлоу е по средата на пътя, уговорих среща с доктор Пийт-Смит. Оня, който се е заел да изследва умственото стареене и болестта на Алцхаймер. Дето е поискал субсидия.

– Радвам се, че си намерил време за него – отвърна тя. – Не беше съвсем сигурен, че ще успееш да го видиш.

След едновременно пътуване пак през живописна местност, окъпана от щедро слънце, те се озоваха на улица „Тръмпингтън“ в Кеймбридж някъде по обяд.

– Красив старинен град – каза Сам. – Отляво е Питърхаус, най-старият колеж. Идвала ли си в Кеймбридж?

Възхитена от старите исторически сгради, издигнати една до друга, Силия отговори тихо:

– Не.

Сам бе резервирал маса за обяд в хотел „Гардън Хаус“. Мартин Пийт-Смит щеше да ги намери направо там.

Живописният хотел се намираше в романтична местност близо до просторния парк „Бекс“, от който се откриваше великолепна гледка към задната страна на редица колежи и към река Кам. По нея спокойно се носеха по не винаги сигурния си път плоскодънни лодки.

Във фойето на хотела пръв ги позна Пийт-Смит и отиде при тях. Той бе набит млад човек, с буйна руса коса, нуждаеща се от гребен; бърза момчешка усмивка раздвижваше грубоватото му широко лице. Всичко друго, но не и красавец, помисли си Силия, но почувства пред себе си силна, целеустремена личност.

– Госпожа Джордан и господин Хоторн, предполагам? – решителният, културен и искрен глас подхождаше на интелигентния вид на Пийт-Смит.

– Точно така – обади се Силия. – Само че в обратен ред, ако трябва да се съблюдава йерархията.

Отново мигновена усмивка.

– Ще се постарая да го запомня.

Докато си разменяха ръкостискания, Силия забеляза, че Пийт-Смит е облечен във вехтичко сако от туид, с по една кръпка на лактите и с оръфани маншети, а сивите му панталони бяха изцапани и измачкани. Прочел веднага мислите и, той без стеснение каза:

– Идвам направо от лабораторията, госпожо Джордан. Имам си и костюм. Ако се срещнем след работа, ще го облека.

Силия се изчерви.

– Чувствам се неловко, извинете ме за неучтивостта.

– Няма защо, аз само искам да бъде наясно – усмихна се подкупващо той.

– Добър принцип – намеси се Сам. – Хайде да обядваме.

От масата им се виждаше една розова градина и зад нея – реката. Поръчаха си напитки – Силия, както обикновено, дайкири, Сам – едно картини, Пийт-Смит – чаша бяло вино.

– Доктор Лорд ми разказа за вашето изследване-започна Сам. – Разбирам, че сте поискал субсидия от „Фелдинг-Рот“, която да ви даде възможност да продължите.

– Точно така – потвърди Пийт-Смит. – Проектът ми е свързан с изследване на умственото стареене и болестта на Алцхаймер, но не е осигурен с пари. Университетът не разполага със средства, или поне не е

склонен да финансира мен и затова трябваше да потърся друга възможност.

– Обичайно явление – увери го Сам. – Нашата компания предоставя субсидии за академични изследвания, които според нас си заслужават. Хайде да поговорим по този въпрос.

– Добре – за пръв път доктор Пийт-Смит прояви едва забележимо вълнение. Вероятно, помисли Силия, защото субсидията бе за него жизненоважна.

Той запита:

– Нека започнем с болестта на Алцхаймер – доколко сте запознати с нея?

– Съвсем малко – отговори Сам. – Да кажем почти никак.

Младият учен кимна.

– Тя не е от модерните болести, по-точно още не е станала. Също така не се знае причината за заболяването, има само предположения.

– Предимно възрастни хора страдат от нея, нали? – запита Силия.

– Да, хората на петдесет години и особено над шейсет и пет. Болестта на Алцхаймер може да засегне и по-млади. Регистрирани са заболявания на двадесет и седем годишни пациенти.

Той отпи от виното си и продължи:

– Болестта започва постепенно. Най-напред изневерява паметта. Забравят се обикновени неща, например как се стягат връзките на обувките или за какво е електрическият ключ или къде трябва да седне за обяд. После състоянието се влошава, болните забравят все повече и повече. Често не могат да познаят никой от близките си, дори съпруга или съпругата си. Забравят как се яде и трябва да ги хранят. Не винаги могат да си поискат вода, когато ожаднеят. Често пъти са невъздържани, а при по-тежките случаи – буйстват и рушат. Накрая умират от тази болест, но след десет-петнайсет години – най-трудният период, особено за близките, които живеят заедно с болния.

Пийт-Смит замълча и добави:

– Само след аутопсия може да се разбере какво става в мозъка на пациента. Болестта засяга нервни клетки в кортекса, центрове на сетивата и паметта. Предизвиква усуквания и разрушаване на нервни влакна и клетки. Води до насищане на мозъка с малки частици, наречени плаки.

– Чел съм някои неща от вашето изследване, но бих искал да ми кажете какво направление сте избрали? – запита Сам.

– Генетично. И понеже болестта на Алцхаймер не може да се изследва на опитни животни – доколкото знам нито едно животно не



страда от подобно заболяване, изследванията ми се свеждат до химията на процеса на умственото стареене. Сигурно знаете, че се занимавам с нуклеиновите киселини.

– Позабравила съм химията, но доколкото си спомням, те са „градивните елементи“ на ДНК, от която са съставени нашите гени – каза Силия.

– Правилно. Не сте я позабравили – усмихна се Пийт-Смит. – Доста вероятно е медицината да постигне напредък, след като разберем по-добре химията на ДНК, която да ни покаже как действат гените и защо понякога се отклоняват в погрешна посока. Това именно проучвам сега с опити върху млади и стари плъхове и търся да открия разликите в зависимост от възрастта, в тяхната информационна РНК, която е матрица, съставена от ДНК.

Сам го прекъсна:

– Но болестта на Алцхаймер и нормалният процес на стареене са две различни неща, нали?

– Така изглежда, но може би някои процеси се застъпват.

Пийт-Смит замълча и Силия почувства, че той организира мислите си като учител, в по-прости, неакадемични изразни средства.

– Една жертва на болестта на Алцхаймер може по рождение да има отклонения в своята ДНК, която съдържа кодираната генетична информация. Друг обаче, роден с по-нормална ДНК, може да я промени при увреждане на нейната околна среда – човешкото тяло. Например от тютюнопушене или нездравословно хранене. За известно време вграденият в човешкия организъм механизъм за коригиране на ДНК се заема със защитна функция, но в процеса на остаряване тази генетична корекционна система може да се забави или изобщо да спре да функционира. Част от отговорите, които търся с моите изследвания, са свързани с изясняване причините на това забавяне...

След като го изслушаха, Силия каза:

– Вие по природа сте роден за учител. Харесва ви да преподавате, нали?

Пийт-Смит се изненада:

– В университета се предполага човек да се занимава и с преподаване. Но да, харесва ми.

Още една характерна черта в интересната личност на този човек, реши Силия. И запита:

– Започвам да разбирам въпросите. Колко далеч сте от отговорите?

– Сигурно трябва да се изчислява в светлинни години. От друга

страна, може и да сме близко – на лицето му светкавично се появи неговата свойствена усмивка. – Това е риск за онези, които отпускат субсидия.

Разговорът прекъсна, за да си изберат от предложеното им меню. После Пийт-Смит каза:

– Надявам се, че ще посетите моята лаборатория. Там мога да ви обясня по-добре какво се опитвам да направя.

– На това разчитаме – отвърна Сам. – Тръгваме веднага след обяда.

Докато се хранеха, Силия запита:

– Каква длъжност заемате в университета, доктор Пийт-Смит?

– Назначен съм за преподавател, почти равностойно на асистент в Америка. Това означава, че ми се осигурява лабораторна площ в сградата на факултета по биохимия, лаборант на разположение и свобода да се занимавам с научни изследвания по мой избор – той поспря и добави: – Свобода в смисъл, ако мога да намеря финансова подкрепа.

– Субсидията, за която става дума, беше, струва ми се, поискана в размер на шейсет хиляди долара? – интересува се Сам.

– Да. Тя ще се разпредели за три години и представлява най-малкото, с което мога да се оправя – да купя съоръжения и животни, да назнача трима лаборанти и да правя набелязаните опити. В тази сума не се предвижда нищо за мен лично. – Лицето на Пийт-Смит посърна. – Но това няма значение, сумата е огромна, нали?

Сам кимна замислен.

– Да, огромна.

Но това не беше вярно. Сам и Силия отлично знаеха, че шейсет хиляди долара е дребна сума в сравнение с годишните разходи за научни изследвания на „Фелдинг-Рот Фармъсютикълс“ или други големи фармацевтични фирми. Както винаги въпросът беше: Има ли убедителна търговска перспектива в проекта на доктор Пийт-Смит, за да оправдае такова капиталовложение?

– Струва ми се, че сте посветили много от силите си на болестта на Алцхаймер. Имаште ли някакви специални съображения, когато решихте да започнете работа в тази област? – полюбопитства Силия.

Младият учен се поколеба, но срещайки нейния поглед, отговори:

– Майка ми е на шейсет и една година, госпожо Джордан. Аз съм единственото ѝ дете и ни свързва дълбока обич. Тя страда от болестта на Алцхаймер от четири години и състоянието ѝ се влошава. Баща ми се грижи за нея през цялото време, а аз почти всеки ден отивам да я видя. За съжаление, тя вече не ме познава.

Факултетът по биохимия към Кеймбриджкия университет се намираще в триетажна сграда от червени тухли с фугирана зидария, в неоренесансов стил. Разположена на „Тенис корт роуд“, тиха уличка, без тенис корт, тя правеше впечатление с опростените си форми. Мартин Пийт-Смит, дошъл на обяда с велосипед – изглежда това бе стандартният транспорт на хората в Кеймбридж – енергично въртеше педалите пред следващия го ягуар.

При главния вход на сградата, където тримата отново се събраха, Пийт-Смит предупреди:

– Не бива да се изненадвате, че нашите условия тук не са най-добрите. Винаги сме много хора с малко площ-отново бързата усмивка – и обикновено с малко пари. Понякога външните посетители остават поразени, като видят къде и как работим.

Въпреки предупреждението, след минути Силия бе потресена от гледката.

Когато Пийт-Смит се отдалечи за малко от тях, тя прошепна на Сам:

– Това място е ужасно, прилича на тъмница! Как е възможно тук да се работи нормално?

От входната врата бяха слезли по една стълба в сутерена. Коридорът бе мрачен, а стайките от двете му страни – мръсни, разхвърляни и задръстени с остарели съоръжения. Пийт-Смит ги бе въвел в една лаборатория – не по-голяма от кухничка и обясни, че това е едно от двете му помещения, които ползва заедно с друг преподавател, разработващ съвсем различен проект.

Колегата, с когото делиа лабораторията, влезе и излезе няколко пъти с помощника си – обстановка, при която трудно можеше да се води разговор насаме.

Лабораторията бе обзаведена със стари дълги дървени маси, сложени една до друга, за да се използва най-рационално пространството. Над тях имаше старовремски инсталации за газ и електричество. Отгоре висяха свободно и вероятно не много безопасно, кабели, свързани с трансформатори и много контакти. По стените бяха монтирани грубо изработени рафтове, натъпкани до горе с книги и бракувана апаратура. Силия забеляза няколко старомодни колби, подобни на онези, с които бе работила преди деветнадесет години като студентка по химия. На една от масите имаше импровизирано барче, а пред него – дървено кресло с

извита облегалка. Виждаха се и няколко неизмити чаши.

На другата маса бяха наредени телени кафези и във всеки от тях се намираха два по два около двадесетина плъха в различно състояние на активност.

Личеше, че подът от доста време не е почистван. Също и прозорците – тесни и високи, откриваха гледка към гумите на паркираните в двора автомобили. Потискаща обстановка.

– Външният вид няма значение – успокои я Сам. – Не забравяй, че голяма част от историята на науката е изкована тук. Из тези помещения са работили и обикаляли лауреати на Нобелова награда.

– Точно тъй – бодро се намеси Мартин Пийт-Смит, който се върна навреме, за да чуе последната мисъл. – Един от тях бе Фред Зангер, открил в лабораторията над нас аминокиселинната структура на инсулиновите молекули.

Той забеляза, че Силия гледа към старите апаратури.

– В академичните лаборатории никога нищо не се хвърля, госпожо Джордан, понеже не се знае кога пак ще потрябва. Необходимостта ни кара да импровизираме и да си правим сами „оборудване“.

– Същото се отнася и за американския академичен свят – обясни Сам.

– Е, да, но всичко тук сигурно е твърде различно от лабораториите, в които сте работили и двамата – възрази Пийт-Смит.

Спомняйки си за просторните, безупречно чисти и богато съоръжени лаборатории на „Фелдинг-Рот“ в Ню Джързи, Силия потвърди:

– Откровено казано, да.

Пийт-Смит бе донесъл две табуретки. Предложи дървеното кресло на Силия, едната табуретка на Сам и седна на другата.

– Справедливостта изисква да ви кажа, че това, което се опитвам да правя тук, е свързано не само с проблеми на науката, но и с изключително трудна методика. Трябва да се намерят средства за пренасяне информация от ядрото на една мозъчна клетка към оня механизъм на същата клетка, който произвежда протеини и пептиди...

Докато обясняваше, той се разгорещи и премина към научния жаргон:

– ...взимаме обща смес от информационна РНК на млади и стари плъхове и я поставяме в свободна от клетки система... създава се възможност матриците РНК да произвеждат протеини... една дълга верига на информационна РНК да бъде код на много протеини... после протеините се отделят чрез електрофореза... една възможна техника би могла

да използва ензим обратна транскриптаза... тогава ако молекулите на РНК и ДНК не се комбинират, това означава, че старият плъх е загубил генетична способност и по този начин ще започнем да изучаваме кои пептиди се променят... и в края на краищата ще търсим един-единствен пептид...

Той говори повече от един час, прекъсван от компетентните конкретни въпроси на Сам, което направи силно впечатление на Силия. Въпреки че нейният шеф нямаше научна подготовка, през годините на работа във „Фелдинг-Рот“ бе усвоил много от тънкостите на науката, свързана с ежедневната му практика и резултатът бе налице.

Постепенно ентузиазмът на Пийт-Смит се предаде на Сам и Силия. И докато младият учен говореше – ясно, стегнато – и явно разкриваше един дисциплиниран и организиран ум, уважението им към него растеше.

Накрая той посочи плъховете:

– Тези тук са съвсем малко. Имаме още няколко стотин във вивариума.

Пийт-Смит побутна някакъв кафез и един едър заспал плъх се размърда.

– Този възрастен господин е на две години и половина – равносилно на седемдесет години при човека. Днес е последният му ден. Утре ще го пожертваме и ще сравним химията на неговия мозък с тази на плъхче, родено преди няколко дни. Но за да се получат търсените отговори, са необходими много плъхове, много химични анализи и още повече време.

Сам кимна с разбиране:

– От собствен опит знаем да ценим ролята на фактора време. А сега да обобщим, докторе, как ще формулирате вашата дългосрочна цел?

Преди да отговори, Пийт-Смит помисли. После внимателно започна:

– Да открия чрез непрекъснатото генетично изследване мозъчен пептид, който засилва паметта у младите хора, но в процеса на стареене на същите хора не се произвежда повече в човешкия организъм. Щом открием и изолираме такъв пептид, ще се научим да го произвеждаме с методите на генетиката. После може да се дава на хора от всички възрасти, за да се сведе до минимум загубата на памет, забравянето, дори да се предотврати умственото стареене.

Спокойното обобщение бе направено толкова внушително, с такава дълбока убеденост и същевременно без никаква нотка на самохвалство,

че нито един от двамата гости нямаше желание да наруши последвалото мълчание. Въпреки неприветливата обстановка, Силия имаше чувството за съпреживян незабравим миг, в който се твори историята на науката.

Сам заговори пръв.

– Доктор Пийт-Смит, вие вече имате субсидията. Одобрява се в този момент и в искания от вас размер.

Пийт-Смит се озадачи:

– Искате да кажете... толкова лесно ли е... просто ей тъй?

Беше ред на Сам да се усмихне.

– Като президент на „Фелдин-Рот Фармъсютикълс“ аз имам известни правомощия. И понякога изпитвам удоволствие да се възползвам от тях.

И след миг добави:

– Единственото условие е обичайното, поставяно при тези споразумения. Бихме желали да научаваме за постигнатото от вас периодически и да получим първия сигнал за всеки препарат, който сте в състояние да произведете.

Пийт-Смит кимна.

– Естествено. Това се подразбира.

Той все още имаше вид на замаян.

Сам протегна ръка и младият учен я стисна.

– Поздравления и голям успех!

След половин час, вече време за чай, по покана на Мартин – тримата бяха минали на малки имена – те се изкачиха във фойето на факултета, където на колички се сервираше чай с бисквити. Триото, с чаши и чинийки в ръце, се запъти към факултетната чайна, която по обясненията на Мартин бе социалното средище на учени и преподаватели от факултета и на техни гости.

В чайната, гола и неугледна като другите помещения, имаше дълги маси и дървени столове, много хора и голям шум. Учените бяха от всякакъв вид, пол, калибър и възраст, а от разговорите им се чуваха откъслечни фрази, които нямаша нищо общо с науката. Няколко души разискваха недостига на места за паркиране. Един възрастен член на факултетния съвет ожесточено протестираше, че фаворизирането на някакъв по-младши колега го лишавало от полагащото му се място за неговия автомобил, в двора на факултета. До тях брадат ентузиаст в бяло съобщаваше за „сензационна“ разпродажба, обявена от един търговец на вина в

Кеймбридж; препоръчваше се значително количество „мърсо“. Трета група извършваше „дисекция“ на новия филм в града – „Кръстникът“ – с участието на Марлон Брандо и Ал Пачино.

След сложни манипулации и леки размествания на няколко седна-ли, Мартин Пийт-Смит успя да настани гостите си в едно ъгълче.

– Винаги ли е така? – полюбопитства Силия.

Мартин се усмихна:

– Почти. И като че ли всички идват тук. Това е единствената въз-можност да се видят.

– Струва ми се, че вашата система в тази сграда не осигурява усло-вията за уединение – каза Сам.

Мартин сви рамене:

– Това понякога създава неудобства. Но човек свиква.

– Трябва ли да се свиква с това?

И понеже не получи отговор, Сам продължи тихо, за да не го чуват седящите до тях:

– Мислех си, Мартин, дали не бихте предпочели да вършите съща-та работа, но при много по-добри условия, с повече улеснения и помощ?

По лицето на Мартин се изписа пестелива усмивка:

– По-добри условия, но къде?

– Имам предвид, както вече се досещате, да напуснете университе-та в Кеймбридж и да дойдете да работите с нас във „Фелдинг-Рот“. Ще ви се осигурят много удобства, а пък и във Великобритания ние проектираме...

– Извинете, мога ли да запитам? – прекъсна го Мартин с известно безпокойство в гласа.

– Разбира се.

– Субсидията от вашата компания зависи ли от това?

– Категорично не! Вие вече имате субсидията без никакви други ус-ловия, освен онова, за което се споразумяхме. По този въпрос разчитай-те на думата ми.

– Благодаря. Малко се разтревожих – сърдечната момчешка усми-вка се върна на лицето му. – Не желая да бъда неучтив, но мисля, че ще спестя време и на двама ни, ако ви кажа едно нещо.

Силия се обади първа:

– Кажете!

– Аз съм академичен учен и възнамерявам да остана такъв – про-дължи Мартин. – Не искам да се впускам в подробности, но една от причините е свободата. Имам предвид свободата да се занимавам с

изследвания по свой избор, без натиска на търговските съображения.

– При нас ще имате свобода... – отговори Сам, но спря, виждайки, че Мартин поклаща глава.

– Ще трябва да се вземат под внимание и търговските фактори, нали? Бъдете откровен!

Сам призна:

– Е, да, от време на време, някои неща. В края на краищата ние сме хора на бизнеса!

– Точно така. Но тук не съществуват търговски съображения. Чиста наука, търсене на истини. Аз искам да вървя по този път. Желаете ли още чай?

– Не, благодаря – отговори Силия. Сам също поклати глава. Тримата станаха и излязоха.

Навън, пред спрелия ягуар на „Тенис корт роуд“, Мартин каза на Сам:

– Благодаря за всичко, включително и за предложената работа. И на вас също, Силия. Но аз ще остана в Кеймбридж, който с изключение на тази сграда е красив град.

– Беше ми приятно – отвърна Сам. – А за работата при нас – напълно ви разбирам, макар че съжалявам.

Той влезе в автомобила. Силия, седнала до Сам, каза през отворения прозорец на Мартин:

– Кеймбридж наистина е красив град. За пръв път идвам тук. Искате ми се, ако остане време, да го поразгледам.

– Един момент! – извика Мартин! – Колко време ще останете в Англия?

Тя се замисли.

– Ами, сигурно още две седмици.

– Защо някой ден не дойдете пак? Дотук се стига лесно. Много ще ми е приятно да ви разведа из Кеймбридж.

– Много бих желала – отвърна Силия.

Докато Сам включваше стартера на двигателя, те се уточниха посещенията да стане след десет дни – по-следващата неделя.

В ягуара по обратния път към Лондон Силия и Сам мълчаха, заети със собствените си мисли. След като излязоха от Кеймбридж и тръгнаха на юг по А10, Силия тихо каза:

– Ти го искаш, нали? Искате го да ръководи нашия институт?



– Разбира се – потвърди рязко Сам с разочарование в гласа. – Той е забележително момче, според мен изключително способен, най-добрият от всички, с които разговарях тук. Жалко, Силия, че не можем да го приобщим към нас! Той си е университетски учен и такъв ще си остане. Ти го чу какво каза и явно нищо не може да промени решението му.

– Не съм сигурна – замислено каза тя. – Просто не съм съвсем сигурна.

## 10

През следващите дни Сам и Силия посветиха времето си на организационни и технически въпроси, свързани с бъдещия научен институт на „Фелдинг-Рот“ в Харлоу. Работата им, макар и необходима, никак не ги задоволяваше. Освен това и двамата бяха угнетени от смътното чувство на безизходица, породено, от една страна, от убеждението им, че Мартин Пийт-Смит е най-добрият избор за директор на института, от друга – от категоричното му решение в никакъв случай да не заменя академичната си кариера с работа в промишлеността.

Няколко дни след посещението им в Кеймбридж Сам сподели:

– Срегнах се с още кандидати, но никой не е от калибъра на Пийт-Смит. За съжаление не мога да намеря друг като него.

Когато Силия му припомни, че ще се види с Мартин следващата неделя, Сам кимна мрачно:

– Естествено, направи каквото можеш, но аз съм песимист. Този човек решително се е отдал на науката и се вслушва само в собствения си ум. Каквото и да говориш с него, за пари не му споменавай – имам предвид заплатата, която бихме му дали. И без да му казваме, той знае, че е много по-голяма в сравнение с онова, което получава сега. Иначе може да прозвучи като намерение да бъде купен и ще ни вземе за още двама тъпи американци, убедени, че всичко на този свят може да се постигне с пари.

– Но Сам, ако Мартин беше приел да работи във „Фелдинг-Рот“, все пак в даден момент трябваше да се разискава и въпросът за заплатата – възрази Силия.

– В даден момент, да. Но не в началото, понеже парите никога няма да бъдат основен въпрос. Вярвай ми, Силия, знам колко чувствителни са тези академични плъхове и ако, както се надяваш, има някакъв шанс Мартин да промени решението си, нека да не го проиграваме с груб

ход!

– Интересно ми е какво говорят цифрите? – запита Силия.

Сам се замисли.

– По моя информация, Мартин получава горе-долу две хиляди и четиристотин английски лири годишно, т.е. около шест хиляди долара. Като начало при нас ще му плащаме четири, до пет пъти повече – да кажем двадесет и пет, тридесет хиляди долара, освен премиалните.

Силия тихо подсвирна:

– Не знаех, че разликата е толкова голяма.

– Хората на науката обаче знаят. И въпреки това не се отказват от академичното поприще, защото са убедени, че имат по-голяма интелектуална свобода, а специално научните изследователи – по-голяма „чистота на изследователската работа“ при университетски условия. Ти чу, когато Мартин говореше за „търговските съображения“ и се опълчи против тях.

– Да, чух – потвърди тя. – Но ти ми възрази – каза, че не играят голяма роля.

– Понеже съм от другата страна – на търговците, и интересите налагат да мисля така. Между нас казано, признавам, че Мартин може би е прав.

Силия колебливо добави:

– За много неща съм съгласна с теб, но не и за това.

Разговорът не я удовлетвори и тя мислено се връщаше към него отново и отново. И реши да застане на „друго мнение“ – според съчинения от нея израз.

В събота, един ден преди да тръгне за Кеймбридж, Силия разговаря по телефона с Андрю и децата. През едномесечния си престой в Англия тя им се обаждаше по два пъти в седмицата. От сравнително дългата раздяла те се бяха затъжили един за друг и с нетърпение очакваха приближаващата среща. Силия възнамеряваше да се прибере в къщи след малко от една седмица. Говориха за обичайните новини в семейството и после тя каза на Андрю за доктор Пийт-Смит, за нейното разочарование от отказа му и за мнението на Сам.

Накрая добави, че на другия ден ще се види с Мартин.

– Смяташ ли, че би променил решението си? – заинтересува се Андрю.

– Инстинктът ми подсказва, че е възможно, но нямам представа как да стане. Не искам в никакъв случай утре, когато говоря с него, да направя погрешна стъпка.

От другия край на телефонната линия настъпи мълчание. Силия просто усещаше как съпругът ѝ се съсредоточава и обмисля всички съображения. Най-сетне той се обади:

– Отчасти Сам е прав, но може би не напълно. Като съдя по опита си, не е обидно да покажеш някому, че има висока цена. Въсъщност, изглежда, това се нрави на повечето от нас, даже и да нямаме намерение да приемем парите, които ни предлагат.

– Продължавай! – помоли го тя. Силия ценеше мъдростта му и неговото умение при всяко положение да схване същината на въпроса.

– От теб разбирам, че Пийт-Смит е пряк човек – каза Андрю.

– Точно така.

– Тогава предлагам да постъпиш с него по същия начин. Усложняваш ли нещата, опитваш ли се да го надхитриш, можеш сама да си попредиш. Освен това, Силия, усукването не е в твоя стил. Бъди вярна на себе си. Ако е нормално да се говори за пари или за нещо друго, действай без заобикалки!

– Андрю, скъпи, какво щях да правя без теб! – възкликна тя.

– Нищо от изключителна важност, надявам се – отвърна той и добави: – След като ми каза за утре, признавам, мъничко ревнувам, че ще бъдеш с Пийт-Смит.

Силия се засмя:

– Това е само бизнес! И така ще си остане.

Беше неделя. Сама в първокласно купе за непущачи на един от ранните сутрешни влакове за Кеймбридж, Силия отпусна глава върху възглавничката на креслото. В приятното състояние на отмора тя реши да използва пътуването – един час и четвърт – за да обмисли нещата.

Сутринта бе взела такси от хотела до гарата на „Ливърпул стрийт“ – мрачно викторианско наследство – строена с чугун и тухли, страховотно оживена от понеделник до петък, но съвсем тиха в края на седмицата. Тишината означаваше малко хора в електродизеловия влак, вече потеглил с тътнеж от гарата, и Силия се зарадва на самотата.

Тя мислено възстанови събитията и разговорите през последните две седмици и още веднъж се поколеба кого да послуша – Андрю или Сам. Макар че погледнато от страни, срещата с Мартин нямаше делови характер, можеше да бъде от важно значение за „Фелдинг-Рот“ и за Силия. В паметта ѝ изплува предупреждението на Сам: „Нека да не го проиграваме с груб ход!“

Ритмичното тракане на колелата я приспа и пътуването мина неусетно. Влакът намали скорост и влезе в гара Кеймбридж. На перона

чакаше Мартин Пийт-Смит с широка приветлива усмивка, като израз на искрената му радост.

На четиридесет и една година Силия знаеше, че изглежда добре. И го чувстваше. Имаше слаба и стегната фигура, меката ѝ кестенява коса бе подстригана късо, издълженото ѝ лице излъчваше бодрост и бе получило лек бронзов тен – резултат на непрекъснатото ѝ движение на открито през последните седмици и на необичайно щедрото английско лято, което продължаваше.

Напоследък в косата ѝ се появиха сиви кичури. Този знак на изминалото време не я смущаваше често, въпреки че понякога я боядисваше, за да го заличи. Бе поосвежила цвета предишната вечер.

Силия избра тоалета си като за летен ден – памучна муселинена рокля в зелено и бяло, отдолу с дантелена фуста. Носеше бели летни обувки с висок ток и бяла сламена шапка с широка периферия. Беше купила целия комплект от лондонския „Уест Енд“ преди седмица, понеже на тръгване от Ню Джързи и през ум не ѝ минаваше, че ще има нужда от съвсем леки летни дрехи.

Докато слизаше от влака, тя усети, че Мартин ѝ се възхищава. За миг той сякаш онемя, а после, хващайки протегнатата ѝ ръка, каза:

– Здравейте! Изглеждате чудесно. Много се радвам, че дойдохте.

– Вие също изглеждате много добре!

На устните му заигра момчешката усмивка. Той носеше тъмносино сако, бели фланелени панталони и риза с отворена яка.

– Обещал бях да си облека костюма, но измерих тази комбинация, която отдавна не съм обличал. Реших, че е по-подходяща за случая.

Силия го хвана под ръка, докато излизаха от гарата.

– Къде отиваме? – запита тя.

– Колата ми е отпред. Предлагам да направим малка обиколка, след това да влезем в някои колежи и после да отидем на пикник.

– Звучи прелестно!

– Бихте ли желали нещо друго?

Тя се поколеба и каза:

– Да, имам едно желание.

– Какво?

– Да се запозная с майка ви. Мартин я погледна изненадан.

– Мога да ви заведа у нас веднага след като разгледаме града. Но само ако действително искате.

– Да, искам, наистина – потвърди тя.

Колата на Мартин беше морис мини майнър на неопределена възраст. След като успяха да се напъхат в нея, той подкара из криволичещите улици на стария Кеймбридж и паркира на „Куинс роуд“ край парка „Бекс“.

– Оттук нататък ще вървим пеша – обясни Мартин.

Те се измъкнаха от автомобила и тръгнаха по една алея към Кингс Бридж – мост над река Кам. Силия спря на моста. Засенчвайки с ръка очите си от яркото слънце, тя с благоговение промълви:

– Рядко съм виждала такава красота!

До нея Мартин обясни с тих глас:

– Църквата на „Кингс Колидж“ – най-възхитителната гледка!

Пред погледите им се зеленееха притихнали поляни и сенчести дървета, над които се извисяваше величествената църква – видение от кулички, яки подпорни стени, високи островърхи куполи, издигащи се над величествените сводове и прозорците с цветен стъклопис. Избелелите каменни сгради на колежа от двете страни на църквата засилваха усещането за старинността и благородството на колежа.

– Нека да си изпълня задачата на екскурзовод – предложи Мартин.

– Най-напред въведението: Градът ни е основан отдавна. През 1441 година крал Хенри VI започнал строителството на това, което виждате, а Питърхаус, южно оттук, е строен даже по-отдавна. Още през 1284 година е дал началото на „кеймбриджкия поход за знания“.

Без да съобрази, Силия възкликна:

– Как би могъл онзи, който наистина е свързал живота си с този град, да го напусне!

– Мнозина са му останали верни. Редица големи учени са работили в Кеймбридж до края на живота си – отговори Мартин. – Някои от нас – млади и все още между живите – имаме същото намерение.

Още два часа те ту вървяха пеша, ту обикаляха с автомобила. Лека-полека традициите и преданията за Кеймбридж заплениха Силия. Тя го обикна. В паметта ѝ се врязаха Джизъс Грийн, Мидсъмър Комън, Паркърс Пийс, Коу Фен, Ламас Ленд, Тринити, Куинс, Нюнхъм. Списъкът сякаш беше безкраен, като знанията на Мартин.

– Докато едни учени решиха да не изоставят Кеймбридж, други със същата преданост разнесоха славата му по света – каза Мартин. – Например Джон Харвард от „Имануил Колидж“. Неговото име носи друг научен център – по устните му се изписа свойствената усмивка. – Май не мога да си спомня къде точно!

Накрая, когато отново се пъкнаха в неговата мини кола, Мартин отбеляза:

– Мисля, че обикаляхме достатъчно. Нека да остане нещо и за друг път.

Усмивката изведнъж изчезна от лицето му.

– Още ли имате желание да видите родителите ми? Трябва да ви предупредя – майка ми няма да разбере кои сме. Може би това ще ви развали настроението.

– Да – съгласи се Силия. – Въпреки това искам да отидем.

Малката, съвсем обикновена къща се намиреше в квартал „Кайт“. Мартин паркира колата отпред на улицата и отключи външната врата. Влезе в слабоосветено антре и извика:

– Тате, аз съм. Водя гости.

Дочу се шум от тътрещи се крака, на вратата се появи възрастен мъж в избелял пуловер и торбести панталони от рипсено кадифе. Силия остана поразена от приликата между баща и син. Старият Пийт-Смит, набит като Мартин, имаше същото грубовато лице с широки челюсти, макар и твърде сбръчкано, и даже бързата, свенлива усмивка, когато се запознаваше, бе копие на усмивката на неговия син.

Приликата изчезна, щом старият човек започна да мънка с неблагодарен, недоляпан провинциален говор. Изреченията му бяха нескопосани и издаваха ниска култура.

– Драгу мий да въ срещнъ – каза той на Силия и се обърна към Мартин. – Ни могъ да знам, чи шъ идваш, сине. Таман я премених майка ти. Днеска хич я няма.

– Ние идваме за малко, тате – обясни Мартин и прошепна на Силия.

– Болестта на Алцхаймер е голямо тегло за баща ми. Доста често става така – за семейството е по-трудно, отколкото за болния.

Влязоха в скромна, неугледна стаичка и старият Пийт-Смит запита Силия:

– Да искъш чашъ?

– Чаша чай – преведе Мартин.

– Благодаря, с голямо удоволствие – отвърна тя. – Ожаднях след разходката.

Докато баща му отиваше към мъничката кухня, Мартин коленичи край овехтялото кресло, облечено с шарен басмен калъф, където седеше възрастна жена с посивяла коса. През цялото време тя не бе

помръднала. Синът ѝ ласкаво я прегърна и целуна.

Навремето, мислеше си Силия, майка му е била хубава. Лицето ѝ още бе красиво, макар повяхнало. Косата ѝ бе грижливо прибрана. Носеше бежова рокля и семпъл гердан. Сякаш откликна с едва забележима усмивка на целувката на своя син, но очевидно не го позна.

– Мамо, аз съм твоят Мартин – с нежен глас каза той. – А госпожата е Силия Джордан. Дошла е от Америка. Развеждах я из Кеймбридж. Хареса ѝ нашият малък град.

– Добър ден, госпожо Пийт-Смит, благодаря, че ми позволихте да посетя вашия дом – поздрави Силия.

Възрастната жена раздвижи очи и сякаш отново се прокрадна искрица напразна надежда, че може би е разбрала. Мартин обаче бе категоричен:

– Боя се, че в главата ѝ не е останало нищичко. Няма никаква памет. Но понеже ми е майка, си позволявам да отстъпя от научните позиции и правя усилия да ме разбере.

– Да, наистина – съгласи се Силия и след моментно колебание запита: – Мислите ли, че ако напреднете с изследванията си и скоро стигнете до съществено откритие, би имало шанс...

– Да ѝ помогна ли? – прекъсна я той. – Изключено. Каквото и откритие да се направи, нищо не е в състояние да съживи една мъртва мозъчна клетка. Не храня абсолютно никакви илюзии.

Изправен, Мартин тъжно гледаше майка си.

– На нея не, но на други ще може да помогне някой ден, скоро – обясни той. – На болни, които не са в толкова напреднал стадий.

– Сигурен ли сте в това?

– Сигурен съм, че ще намерим отговори на някои въпроси или аз, или някой друг изследовател.

– Но бихте предпочели да сте вие, нали?

Мартин вдигна рамене:

– Всеки учен иска пръв да направи откритието. Това е човешка черта. Обаче – той спря и погледна майка си – по-важно е някой да открие причината на болестта.

– И съвсем възможно е пръв да бъде друг, а не вие-упорстваше Силия.

– Да, в науката това винаги е възможно – съгласи се Мартин.

Пийт-Смит старши донесе от кухнята табла с чайник, чаени чаши, чинийки и каничка мляко и я остави на масата. Синът му го обгърна с едната си ръка и каза:

– Татко се грижи изцяло за майка ми. Облича я, реши косата ѝ, храни я, и някои други по-неприятни неща. Имаше години, Силия, когато баща ми и аз не бяхме чак толкова близки приятели. Но сега сме.

– Право казва. Удавна многу са ръсправяхми с негу-потвърди баща му и запита Силия. – Да ти туря ли мляку?

– Да, моля.

– Беши времи, кога хич не я признавѣх уная стипендия, дето напѣваха той и майка му. Искѣх да ми пумага в рабутата. Ама тя стори най-харно. И излези, чи той са утстрами. Плащѣ за тая къща и за сичко, дету ни гони нуждатѣ – той погледна Мартин и продѣлжи. – И там в она кулеж, чувам, чи ни рѣботил зле.

– Не, не работи никак зле – потвърди Силия.

Бяха минали почти два часа.

– Ако говоря, няма ли да ви преча? – запита тя, облегнала се удобно на тапицираната седалка.

– Няма, разбира се. Говорете – увери я Мартин.

Застанал прав, той мушна дългия прѣт далек напред, намери плитко речно дѣно и неугледната плоскодѣнна лодка, в която бяха двамата, се плѣзна леко срещу течението. „Отдава му се всякаква работа, мислеше си Силия, дори да кара плоскодѣнна лодка“. Трудна задача, ако се съди по несрѣчните движения на задминаваните от тях „лодкари“.

Той бе наел лодката, за да се разходят до Гранчестър, на около пет километра южно от Кеймбридж. Имаха намерение да се отбият на някоя полянка, за да обядват сред природата.

– Въпросът ми е личен и може би не трябва да го задавам, но си мислех за разликата между вас и баща ви. Например начина, по който говорите двамата – нямам предвид само граматиката...

– Разбирам ви. Преди да забрави как се говори, майка ми също говореше като него. В Пигмалион Бърнард Шоу нарича това „вроден порок на английската реч“.

– Спомням си го от „Моята прекрасна лейди.“ Но вие сте успели да го превъзмогнете. Как?

– Това е още едно нещо, което дължа на майка си. Най-напред трябва да разберете една наша, английска черта. Начинът, по който се говори, винаги е бил класова бариера, отразявал е социалните различия. Така е и днес, въпреки че има хора, които не са съгласни.

– И в академичните среди ли? Между учените?



– Даже там. Или – особено там.

Обмисляйки какво да каже, Мартин избутваше лодката с дългия прът.

– Майка ми схващаше тази бариера. И още когато бях дете, купи радио и ме караше да седя с часове пред него и да слушам говорителите на Би Би Си. Казваше ми: „Тъй трябва да говориш, почвай да се учиш от тези хора. За нас с баща ти е много късно, но за теб не е“.

Заслушана в неговия приятен и изискан говор, но запазил искрения тон, Силия потвърди:

– И е успяла...

– Мисля, че да. Тя направи и много други неща за мен. Разбра какво ме увлича в училище, издири какви стипендии има и ме накара на всяка цена да кандидатствам. Тогава станаха кавгите, за които спомена баща ми.

– Струвало му се е, че майка ви си е поставяла недостижими цели?

– Той искаше да стана каменоделец-зидар като него. Възхищаваше се от четиристишието на Дикенс – Мартин се усмихна и започна да рецитира:

О, нека в радост да се трудим!

Благословен си, властелине наш!

От хляба сити сме и в студ, и в пек.

И всеки знае своята чаша.

– Сигурно не му се сърдите за това?

Мартин поклати глава:

– Той просто не можеше да разбере. Всъщност и аз не разбирах. Само майка ми знаеше какво може да се постигне с амбиция. И с моите усилия. Навярно сега си обяснявате защо съм толкова привързан към нея.

– Естествено – каза тя. – Аз самата вече изпитвам дълбоко уважение към майка ви.

Те замълчаха, осенени от приятното чувство, което споделяха, докато лодката се движеше срещу течението между потънали в зеленина брегове и шпалери от кичести дървета.

След известно време тя каза:

– Баща ви спомена, че сте поели почти всичките им разходи.

– Правя, каквото ми е възможно – потвърди Мартин. – Сключил съм договор с една агенция да изпраща медицинска сестра две сутрини

седмично. Малко да си отдъхне татко. Бих желал да идва по-често, но... – той вдигна рамене, не довърши изречението и майсторски прекара лодката край тревистия бряг под сянката на една върба. – Как ви харесва тук за пикник?

– Каква идилия! Също като в „Камелот“ – отвърна Силия.

Мартин бе сложил в една кошница малко раци, свински пай „Мелтън Мобри“, зелена салата, ягоди и крем „Девоншир“. Беше взел и бутилка вино – известното „Шабли“ и пълен термос кафе.

Двамата обядваха с удоволствие.

Накрая, докато пиеха кафето, Силия каза:

– Тази е последната ми неделя, преди да се върна у нас. Наистина ми беше много приятно.

– Успешно ли завърши мисията ви тук?

Тя се канеше да даде баналния положителен отговор, но изведнъж се досети за съвета на Андрю и отговори:

– Не.

– Защо? – изненада се Мартин.

– Намерихме със Сам Хоторн идеалният директор за научния институт на „Фелдинг-Рот“, но той не прие предложението ни. Сега всеки друг от кандидатите ни се вижда втора категория.

Помълчаха и Мартин се обади:

– Предполагам, че става дума за мен.

– Да, добре знаете, че става дума за вас.

– Надявам се да ми простите тази простъпка, Силия-въздъхна той.

– Няма нищо за прощаване. Вие сам вземате решения за собствения си живот – увери го тя. – Само че като си мисля сега, има две неща...

Силия спря.

– Продължете, моля. Какви две неща?

– Ами, преди малко се доверихте, че искате пръв да намерите решение на проблемите, свързани с болестта на Алцхаймер и умственото стареене, но други могат да ви изпреварят.

Той се излегна в лодката с лице към Силия. Беше си подложил сакото като възглавница.

– И други правят същите изследвания. Знам един в Германия, друг – във Франция и трети – в Нова Зеландия. Те са съвестни хора, с тях имаме общи цели, дирим истината в едно и също направление. Невъзможно е да се предсказва кой ще бъде пръв, ако изобщо някой от нас успее.

– Надпревара, в която участвате и вие. Надпревара с времето –

неусетно гласът на Силия стана по-рязък.

– Да, в науката е така.

– Другите, за които споменахте, имат ли по-добри условия и повече сътрудници от вас?

Той преценяваше.

– Вероятно да, що се отнася до колегата в Германия. За другите двама не знам.

– С каква лабораторна площ разполагате вие сега?

– Общо... – Мартин пресмяташе наум – около деветдесет квадратни метра.

– Няма ли да стигнете по-близо и по-бързо до целта си, ако имате пет пъти повече площ плюс съответната апаратура, всичко, каквото ви е необходимо и всичко за вашия проект, плюс екип от примерно двадесет сътрудници на ваше разположение, вместо двама-трима? Това няма ли да помогне за ускоряване на работата – не само да намерите решението, но и да бъдете пръв?

Изведнъж Силия усети, че настроението им се промени. Нямах повече място за развлечение. Безгрижието се изпари. Неусетно настъпи миг за изпитание на интелекта и волята. Ето затова съм дошла в Англия и в Кеймбридж, каза си Силия.

Мартин учуден се втренчи в нея.

– Сериозно ли говорите? – Четиристотин и петдесет квадратни метра и двадесет сътрудници?

– Разбира се, за бога! – отвърна тя с известно раздражение и продължи: – Мислите ли, че ние от фармацевтичния бизнес си правим лоши шегги?

– Не – побърза да отговори той все още втренчен в нея. – Нямах предвид това. Казахте, че имало две неща. Кое е другото?

Силия се поколеба. Дали да продължи? Тя разбра, че бе слисала Мартин. Дали нямаше да загуби постигнатия успех? И отново си спомни за Андрю.

– Ще го кажа открито и без заобикалки, по обичайния тъп американски начин – започна тя. – Казвам това, защото съм убедена, че учени като вас не се купуват и не се съблазняват с пари. Ако обаче постъпите във „Фелдинг-Рот“ като директор на нашия институт и продължите работа по вашия проект, сигурно ще получавате дванадесет хиляди английски лири годишно, освен премиалните, които са доста големи. Предполагам, че това е пет пъти повече от сегашното ви възнаграждение. След като се запознах с родителите ви и знам какво правите за тях, а ми

се струва, че искате да направите още нещо, тези пари могат да ви бъдат от полза. Ще имате възможност да осигурите медицинска сестра повече от два пъти седмично, да преместите майка си в по-приятна обстановка...

– Достатъчно! – Мартин седна и се вгледа ядосано в нея. Беше много афектирай: – По дяволите, Силия! Знам какво могат да направят парите. Не ми говорете, че хора като мен не се интересуват от тях. Това е нелепост! Аз се интересувам и още как, а от това, което чувам сега, човек може да се побърка! Вие се опитвате да ме подведете, да ме съблазните, да се възползвате от случая...

Тя рязко го прекъсна:

– Не ставайте смешен! От какъв случай да се възползвам?

– Че се запознахте с родителите ми, от една страна. Че видяхте как живеят и че аз се безпокоя за тях. И като знаете всичко това, от друга страна ми предлагате златна ябълка – вие Ева, а аз Адам – той се огледа наоколо. – И то в рая.

– Ябълката не е отровна – спокойно отвърна Силия. – И в тази лодка няма змия. Вижте, аз съжалявам много, ако...

Мартин рязко я прекъсна:

– Вие изобщо не съжалявате! Вие сте търговка, която се справя отлично с работата си! Повече от отлично! Мога да се закълна в това! Търговка, която иска на всяка цена, без никакви задръжки, да постигне целта си! Но сте твърде безскрупулна, нали?

Силия се изненада:

– Нима?

– Да – натърти той.

– Чудесно! – Силия реши да отстъпи по възможно най-добър начин. – Да допуснем, че е така. Да приемем, че всичко, което казахте е вярно. Не е ли това точно, което вие искате? Отговорите, свързани с болестта на Алцхаймер? Мозъчният пептид, който търсите? Научната слава! Това подвеждане ли е?

– Не. Може да е всичко друго, но не и подвеждане-потвърди Мартин и по устните му заигра усмивка, макар този път с известна горчивина. – Предполагам, че ви плащат добре, Силия. Като една тъпа американка, както се изразихте, вие вършите огромна работа!

Той се изправи и хвана пръта.

– Време е да се прибираме.

На връщане мълчаха. Мартин изтикваше яростно лодката. Ярост, каквато не бе проявил, когато пътуваха срещу течението. Силия се

боеше да не би да е прекалила. Като приближиха града и стигнаха до мостика, той остави лодката на дрейф. Изправен на високата част на кърмата, Мартин сведе очи към Силия. Лицето му беше много сериозно.

– Не знам отговора. Знам само, че ме объркахте-каза той. – Но все още не знам.

Привечер Мартин закара Силия на гарата. Разделиха се твърде официално, с някакво вътрешно напрежение. Силия бе попаднала в непоносимо бавен пътнически влак, който спираше почти на всяка гара и пристигна в Лондон чак след единайсет и половина вечерта. Този път на гара Кингс Крос. Взе такси до Бъркли и бе в хотела малко преди полунощ.

По време на пътуването тя мислено възпроизведе събитията през деня и специално своето участие. Невероятно силно я бе заболяло от тежкото обвинение на Мартин „Вие сте твърде безскрупулна, нали?“ Наистина ли е такава? Анализирайки характера си, тя се съгласи, че може би е така. После се поправи: не „може би“, а „безспорно“.

Но, продължи да разсъждава тя, не бе ли необходима известна безскрупулност? Особено на една жена, за да изкове бъдещето си, както бе направила Силия, и да завоюва сегашното си положение? Да. Разбира се!

Освен това тази безскрупулност не бе или по-скоро не се налагаше да бъде сравнявана с непочтеност. Всъщност в бизнеса бе необходимо да имаш твърда ръка, да вземаш неприятни, безмилостни решения, да се бориш за постигане на главната цел и да действаш без много да се вълнуваш за другите хора. И конкретно: ако занаят зае заемеш длъжност с по-големи отговорности, щеше да се наложи да бъде още по-сурова, по-безскрупулна от преди.

Щом на бизнеса е присъща безскрупулност, тогава защо я вълнуваше казаното от Мартин? Сигурно защото го харесваше и уважаваше и се надяваше, че чувствата им са взаимни. Дали очакванията ѝ се оправдаваха? Силия поразмисли и реши – явно не, след като бяха разкрили картите си след обяда.

И все пак имаше ли някакво значение какво мисли Мартин за нея? Отговорът бе „не“. И една от причините – че макар вече на тридесет и две години, у Мартин още имаше нещо детско. Веднъж тя бе чула нечие мнение за учените: „Те посвещават толкова много от живота си на науката, че почти не разполагат с време за други неща. И в известно отношение остават завинаги деца“. Нямахме никакво съмнение, че същото в голяма степен се отнася за Мартин. Силия си даваше сметка, че нейните връзки със света са много по-силни от неговите.

Тогава какво бе важно? Нито чувствата на Мартин, нито нейните. Важното бе постигнатият резултат.

Наистина ли? Отново да!

А резултатът – Силия въздъхна – тя не бе оптимистка. Всъщност, почти сто на сто, както каза Сам, „осуети всичко с грубата си игра“. Колкото повече мислеше, толкова повече се ядосваше на себе си, а споменът за разговора ѝ с Мартин усилваше терзанията ѝ. Лошото ѝ настроение продължаваше и при влизането в хотела.

Във фойето я поздрави един униформен портиер.

– Добър вечер, госпожо Джордан. Хубаво ли прекарахте деня?

– Да, благодаря – а наум добави „само част от него“.

Заедно с ключа той ѝ подаде няколко бележки. Силия ги взе и реши да ги чете после. Тръгвайки към асансьора, тя чу след себе си:

– Момент, госпожо Джордан, ето и още едно съобщение, което ми бе предадено преди няколко минути. Телефонира някакъв господин. Аз лично го записах. Няма много смисъл, но той каза, че ще го разберете.

Тя взе листчето равнодушна и изморена.

Погледа ѝ прикова следното съобщение:

ВСИЧКО СИ ИМА ВРЕМЕ<sup>10</sup>, ВРЕМЕ ИМА И ЗА ТЪПИТЕ  
АМЕРИКАНЦИ, КОИТО НОСЯТ ПОДАРЪЦИ. БЛАГОДАРЯ.  
АЗ ПРИЕМАМ.

МАРТИН

Съвсем непристойно и за явното неудоволствие на портиера, в тихото фойе отекна пронизителен вик от устата на Силия:

– Ураааа!

## 11

Няколко дни преди разходката на Силия до Кеймбридж Сам и Лиан Хоторн си тръгнаха за Съединените щати, но се отбиха до Париж и в събота взеха директния самолет за Ню Йорк. Затова Силия успя да се свърже с кабинета на Сам едва в понеделник към три и половина часа следобед английско време.

Щом му каза за Мартин Пийт-Смит, той възкликна:

– Възхитен съм и същевременно смяян! Силия, ти си фантастична!

---

10. Парафраза на Екlesiаст, с 736, гл 3, стих 1 – Б.р.

Как, дявол да го вземе, постигна това?

Тя очакваше въпроса и предпазливо каза:

– Не съм сигурна дали няма да се сърдиш.

И описа разговора с Мартин за парите, подчертавайки, че това е повлияло много повече от всичко друго за промяната в решението му.

На другия край на телефонната линия Сам звучно изстена:

– Ах, майка му стара! Моля те, извини ме!

После добави:

– А аз те предупреждавах да не споменаваш за пари! Как можах да допусна такава грешка!

– Ти не би могъл да знаеш – успокой го Силия. – Аз направих специално проучване и открих, че Мартин има сериозни проблеми. Между другото той ми каза, че съм била безскрупулна спрямо него.

– Няма значение! Важното е, че ти постигна онова, което искахме! Редното беше аз да го свърша, но излязох не толкова прозорлив и упорит като теб.

Тя си помисли – ти нямаше и такъв като Андрю, за да те посъветва. И го помоли:

– Сам, за бога, престани да се упрекваш! Няма за какво.

– Добре, няма. Но се заричам, че...

– Какво?

– Ако някога по нашия общ път, между теб и мен възникне различие в преценката на някой основен въпрос, ти давам право да ми напомниш за този случай и да ми повториш, че ти излезе права, а аз сбърках.

– Сигурна съм, че никога няма да стигнем дотам.

Сам мина на друга тема:

– Ти се прибираш тази седмица, нали?

– В други ден. Обичам Лондон, но повече обичам Андрю и децата.

– Много хубаво! Щом се върнеш, си вземи малко отпуск да се видиш с тях. Но след няколко седмици искам отново да отидеш в Англия. Ще има още работа по изграждането на института. Трябва да назначим административен директор. Научните качества на Мартин са много ценни и не бива да пилеем силите му за организационна и канцеларска работа.

– Съгласна съм, звучи чудесно.

– Още нещо, чудесно е, че докато бях за няколко дни в Париж миналата седмица откупих от името на „Фелдинг-Рот“ правата за разпространение в Америка на едно ново френско лекарство. Още е в експериментален етап и вероятно няма да се пусне на пазара поне две години.

Но изглежда много перспективно.

– Поздравления! Избрали ли са му име?

– Да – отговори Сам. – Нарича се монтаин. По-късно ще ти разкажа подробностите.

До началото на 1973 година Силия преживя вълнуващи мигове, които я вдъхновиха с нови сили и стремежи. Тя ходи още пет пъти в Англия, като престояваше там по няколко седмици. В две от командировките ѝ я придружи Андрю, макар че не остана с нея през цялото време, а веднъж тя взе със себе си Лайза и Брус. Докато Андрю бе в Англия, се запозна с Мартин. Двата много си допаднаха и след време Андрю каза на Силия:

– Сега на Мартин му трябва само една съпруга като теб. Вярвам, че ще успее да си я намери.

Когато децата бяха с нея в Англия, тя ги развеждаше в свободното си време да разглеждат забележителностите на Лондон, както се изразяваше „до припадък“.

Брус, вече на дванайсет години, се оформи като голям почитател на историята. Една неделна сутрин, когато тримата вървяха край Лондонската кула, той даде следното обяснение за влечението си към историята:

– В нея има всичко, мамо, за всеки, стига да може да си го намери – добри постъпки, а също и всички грешки. Много можеш да научиш от она, което вече е станало.

– Да, можеш, но за съжаление повечето от нас не го правят.

Интересът на Брус към историята се засили още повече по време на една обиколка из Кеймбридж, организирана от Мартин Пийт-Смит, този път специално за децата. При деловите си посещения в Англия Силия редовно се срещаше с него, макар че общо взето времето, което прекарваха заедно, бе малко. Всеки бе зает със своите задачи.

След като бе взел решение да постъпи на работа във „Фелдинг-Рот“, Мартин пое задълженията си присърце, като добре знаеше какви апаратури и какви сътрудници са му необходими. Той назначи един химик, специалист по нуклеинови киселини, млад пакистанец, доктор Рао Састри, който щеше да бъде заместник-ръководител на научния състав на института. Имаше и технически специалисти, един от които по клетъчните култури, друг – с голям опит по отделяне на протеините и нуклеиновите киселини чрез електрофореза. На една жена бе възложено да се грижи за стотиците опитни плъхове и зайци.



По време на посещенията си в Харлоу Мартин обсъждаше разположението на лабораториите, работните места на персонала, монтажа на апаратурите в сградата, където вече се извършваше реконструкцията. Престоят му там обаче бе кратък и до завършване на строителните работи Мартин продължи изследванията си в своята лаборатория в Кеймбридж. Освен тези наложителни „екскурзии“ до Харлоу, той държеше много да не му се отнема време за административна дейност, която би могла да се върши от друг – стратегия, вече одобрена от Сам и съблюдувана от Силия.

Тя назначи административен директор – Найджъл Бенгли. Макар да приличаше на врабче, този нисичък, петдесет и петгодишен човек вдъхваше доверие. Неотдавна той се бе пенсионирал като майор в Кралските военновъздушни сили, на длъжност завеждащ административната част на голяма болница. Опитът му в армията бе много полезен за новата работа, а и той разбираше добре какво се иска от него.

В присъствието на Силия Бенгли каза на Мартин:

– Колкото по-малко ви безпокоя, сър, всъщност колкото по-малко ме виждате, толкова по-добре ще си върша работата.

Тя хареса тази мисъл, а също и обръщението „сър“, което бе елегантно потвърждение от страна на Бенгли, че разбира как трябва да се отнася към много по-младия учен.

Между пътуванията до Англия, когато си беше у дома, в живота на Силия настъпи паметно събитие – поне така изглеждаше в нейните очи. През септември 1972 година четиринайсетгодишната Лайза, много развълнувана, се раздели със семейството и постъпи в колеж. Беше записана в училището на Ема Уилард, което се намираще в северната част на щата Ню Йорк. Дотам я придружиха майка ѝ, баща ѝ и Брус. Предишния ден на вечеря Силия каза с тъга на Андрю:

– Къде отлетяха всичките тези години!

Лайза с практичния си ум отговори:

– Отминаха, докато ти се издигаше в работата си, мамче. Имам чувството, че тъкмо ще завършвам колежа, когато ще дойде денят да седнеш в креслото на господин Хоторн.

Всички се разсмяха на думите ѝ. Доброто настроение не ги напусна и на другия ден – заедно с други родители, семейства и новопостъпващи момичета се наслаждаваха на красотата, ведрата атмосфера и традицииите на училището „Ема Уилард“.

След две седмици Силия отново замина за Англия. Сам Хоторн, погълнат от задачи като президент на компанията, оставяше тя да се

оправя с всички въпроси на британския научен институт.

Най-сетне през февруари 1973 година бе официално открит Изследователският институт на „Фелдинг-Рот“ във Великобритания. Същевременно научните изследвания на доктор Мартин Пийт-Смит върху болестта на Алцхаймер и процеса на умственото стареене бяха пренесени от Кеймбридж в Харлоу.

В духа на стратегията на компанията се реши, че за момента няма да се предприемат други научни изследвания в британския институт. Мотивировката, както Сам сподели пред дирекционния съвет в Ню Джързи, бе, че „сегащният ни проект е актуален, изключително интересен и с големи търговски възможности. Затова би трябвало да съсредоточим усилията си върху него“.

На откриването в Харлоу нямаше излишна показност.

– Времето на фанфарите ще дойде, когато ще можем да покажем нещо положително. Този ден още не е дошъл – обясни Сам, пристигнал специално за случая.

Кога щеше да има нещо положително?

– Дайте ми срок от две години – каза Мартин на Сам и Силия, когато бяха седнали да отдушнат и да поговорят.

– Дотогава трябва да бъда в състояние да ви докладвам за някакъв напредък.

След откриването на института посещенията на Силия в Англия станаха по-редки и по-кратки. Известно време тя беше там като представител на Сам, за да улеснява решаването на първоначалните проблеми. В повечето случаи Найджъл Бентли се справяше сам и оправда доверието, оказано му като административен директор. От Мартин месеци наред нямаше особени новини, освен съобщенията на Бентли, че изследователската работа върви.

В централата на „Фелдинг-Рот“ в Ню Джързи Силия продължаваше работа като специален помощник на президента във връзка с други проекти, възложени ѝ от Сам.

В живота на нацията през този период се пукна гноясалият цирей на Уотъргейт. Силия и Андрю заедно с милиони хора в света гледаха всяка вечер сензационните разкрития и бяха поразени от изумителните сцени на разбулващата се драма. Силия си спомни как преди година, на път за Харлоу със Сам, бе пренебрегнала първото съобщение за взлома в Уотъргейт като нещо незначително.

Към края на април, със засилване на напрежението, президентът Никсън направи опит да се спаси и хвърли на вълците двама свои

арогантни помощници – Холдеман и Ерлихман. По-късно, през октомври, към трагедията на Никсън и на страната се прибави освобождаването от длъжност на вицепрезидента Агню за друг случай на корупция, който не бе свързан с Уотъргейт. Накрая след десет месеца и с неохота, за пръв път американски президент подаде оставка. Както сподели Андрю:

– Каквото и да каже историята, Никсън поне ще влезе в книгата на Гинес.

Приемникът на Никсън своевременно гарантира имунитет на своя предшественик от наказателно преследване и когато бе запитан дали това е политика на принципа „услуга за услуга“, заяви:

– За нищо не сме се договаряли.

Силия, която гледаше това интервю по телевизията, запита Андрю:

– Вярваш ли го?

– Не.

Тя от своя страна подчерта:

– И аз също.

Почти по същото време настъпи още едно събитие с по-малко значение за света, но особено важно за семейство Джордан. И Брус напусна бащиното огнище, за да продължи образованието си в подготвителното училище „Хил“, в Потстаун, Пенсилвания.

През този период до началото на 1975 година „Фелдинг-Рот“ не можеше да се похвали с блестящи успехи, но напредваше с равномерен ход. В лабораторията на компанията бяха разработени два препарата – противовъзпалително средство за ревматоиден артрит и бетаблокера „стейдпейс“ – за успокояване на сърцебиенето и понижаване на кръвното налягане. Лекарството против артрит има умерен успех, но стейдпейсът се оказа чудесен препарат за спасяване живота на болните и намери широк пазар.

Според песимистичната оценка на директора на научните изследвания Винсът Лорд, в Управлението за храни и лекарства като че ли се наблюдаваше „заразително нежелание за вземане на каквито и да било решения“. Мнението му бе потвърдено и от други фармацевтични фирми. Приказваше се, че отговорен служител от управлението бил сложил на видно място върху бюрото си табелка с прочутата сентенция на френския държавен маршал Петен през Първата световна война – „Те няма да минат“. Тя точно отразяваше отношението на служителите в Управлението към всяко заявление за ново лекарство.

Приблизително по същото време се разпространи фразата

„лекарствен застой“, която означаваше, че в Съединените щати липсват важни лекарства, продавани в другите страни.

Въпреки това обичайният отговор на всяко искане за ускоряване разрешението за нови лекарства бе: „Не забравяйте талидомида!“

Сам Хоторн рязко осъди това отношение в една своя реч пред конференцията на индустриалци.

– Строги стандарти за безопасност са необходими, за да се защити общественият интерес, а до немного отдавна редица от тях дори не съществуваха – отбеляза той. – Но вече са прекрачени всякакви разумни граници и бюрократичната нерешителност прави лоша услуга на нацията. А критиците на нашата индустрия, които показват с пръст назад към талидомида, аз препращам напред със следното: броят на деформираниите от талидомида бебета е многократно надминат от заболели с усложнения или починали, понеже административната процедура неоправдано протака разрешителното за необходимото им ефикасно лекарство.

Това бяха сурови думи и начало на ожесточен спор, който щеше да продължи с години.

По същата причина се бавеше очакваният с голямо нетърпение проект на „Фелдинг-Рот“.

Сделката, сключена от Сам, за правата върху новото френско лекарство все още не бе стигнала до етапа на тестовете за безвредност и ефикасност, изисквани от законите на Съединените щати. Предстоеше дълъг път до подаване заявление за разрешително в Управлението за храни и лекарства.

Монтаинът действаше против сутрешното гадене у бременните – много перспективен препарат, особено за жени, които работят, защото ги избяваше от неприятното усещане и от риска да си загубят работата. Откривателите му – авторитетната фирма „Лаборатоар Жиронд-Шими“ – бяха убедени, че лекарството е безопасно и от най-високо качество. Това потвърждаваха многобройните изпитания върху животни, а също и върху доброволци, пожелали да участват в експеримента. Централата на тази фирма в Париж бе съобщила на „Фелдинг-Рот“, че изпитанията са дали отлични резултати, без никакви странични явления. И все пак ръководителят на „Жиронд-Шими“ отбеляза в едно лично писмо до Сам:

„Поради неблагоприятията в миналото и с оглед деликатния характер на препарата се налага да бъдем изключително внимателни. Затова предвиждаме няколко допълнителни серии изпитания върху различни

животни, а също и върху още пациенти-доброволци. Ще ни трябва малко повече време“.

В духа на времето, съгласи се Сам, би била разумна една по-голяма предпазливост. И „Фелдинг-Рот“ продължи да чака зелена светлина от французите, преди да започне работа по монтажа.

## ТРЕТА ЧАСТ 1975–19771

### 1

Освен някои въображаеми проблеми, които си създаваше сам, доктор Винсънт Лорд имаше и действителни трудности.

Един от техните източници бе Управлението за храни и лекарства.

Централата на управлението, разположена край Вашингтон, представляваше лабиринт от препятствия, през които трябваше да минат всяко ново лекарство и неговите създатели, преди получаване на разрешение за продажба. Тъй като новите препарати почти винаги се откриваха, създаваха и продаваха от големите фармацевтични фирми, между тях и УХЛ много често се водеше двубой. В зависимост от конкретния случай той граничеше от обичайна научно-теоретична схватка до открита война.

Що се отнася до Лорд, ставаше дума за война.

Една от задачите му бе да се грижи и да отговаря за отношенията на „Фелдинг-Рот“ с УХЛ. Това му бе противно. Той също така ненавиждаше, а в някои случаи презираше хората, които работеха там. Проблемите се удвояваха, понеже бе принуден да потиска или да таи в себе си тези чувства, ако трябва да уреди дори съвсем дребен въпрос с управлението. Това му се струваше много трудно, а понякога – невъзможно.

Естествено, Лорд беше предубеден. Същото се отнасяше за колегите му от другите лекарствени фирми.

Понякога предубежденията им бяха оправдани. Понякога – не. Това се обясняваше с факта, че според закона и обичая УХЛ съчетаваше няколко неща едновременно.

То бе закрилник на народното здраве – трябваше да брани интересите на обикновените хора от прекалената алчност, некомпетентност, равнодушие или небрежност-грехове, често допускани от фармацевтичните компании в стремежа им за по-голяма печалба. Другата му функция изискваше да бъде ангел на милосърдието – да осигурява с фантастична бързина чрез същите компании нови, великолепни лекарства, които да увеличат дните или да намалят болките на страдащите.

УХЛ бе също така дежурният виновник в очите на лекарствените

фирми, клиентите, журналистите, авторите, адвокатите и другите заинтересовани лица, които го обвиняваха, че било много строго или много отстъпчиво, в зависимост от гледната точка на критиците. Самоуверени и самоизтъкващи се конгресмени и сенатори, които търсеха лесни начини имената им да се появят в печата или по телевизията, използваха УХЛ и за политическа трибуна.

Обвързано с всички тези задължения, УХЛ бе средище на невъобразим бюрократичен хаос, с прекалено голям и в същото време в най-натоварените сектори-недостатъчен персонал, с претрупани от работа и ниско платени медицински работници и научни специалисти.

За голямо учудване, въпреки всички тези задачи, пречки и критики, УХЛ вършеше работата си, общ взето, изключително добре.

Безспорно имаше и засечки. Една от тях бе тъй нареченият „лекарствен застои“.

Колко големи бяха вредите от него зависеше, както всичко, свързано с УХЛ, от личната гледна точка. Още повече самото управление признаваше, че има такова явление.

То засегна и Винсът Лорд при постъпките му за разрешаване продажбата на стейдпейс в Съединените щати – препарат за сърдечно болни и хипертоници, който вече се използваше в Англия, Франция, Западна Германия и още няколко други страни.

УХЛ изискваше преди препаратът да бъде нареден по рафтовете на дрогериите и аптеките и да се предписва от лекарите, щателно да се провери доколко е безвреден и ефикасен. Принципът бе правилен. Никой не възрази, включително Винсът Лорд и колегите му от „Фелдинг-Рот“.

Това, срещу което протестираха обаче беше, че въпросното държавно ведомство, след успешно извършените изпитания и представените резултати, две години протака нещата, поради дребнави заяждания и несъществени съображения.

През 1972 година „Фелдинг-Рот“ подаде молба за ново лекарство в централата на УХЛ с един камион приложения, общо 125 000 страници печатен текст, подвързани в 307 тома. За съхранението им бе необходима цяла стая. Документацията се изискваше от закона и съдържаеше сведения за направените в Съединените щати изпитания върху животни и хора в продължение на две години.

Въпреки че информацията бе изключително подробна, никой не си правеше илюзия, че в УХЛ ще се намери човек да я изчете. И други фирми твърде често затрупваха управлението с материали за своите

лекарства в подобен обем.

От научния състав на УХЛ бе определен рецензент, който да проучи документите и да даде мнение по молбата за стейдпейс. Казваше се Гидиън Мейс, лекар, на работа в управлението от една година.

На доктор Мейс щяха да помагат и други специалисти от ведомството, естествено когато не бяха заети с други молби за нови лекарства.

Предвиждаше се, докато проучва материалите, управлението да казни учени от „Фелдинг-Рот“ за обяснения, дори за представяне на допълнителни материали. Такава бе нормалната процедура.

По-малко нормални се оказаха привичките и обноските на доктор Мейс. В работата си той бе мудар като охлюв. Намираха го бавен дори за темповете на УХЛ. Проявяваше дребнавост, постоянно се оплакваше, имаше мъчен характер.

Съвсем логично Винсънт Лорд добави името на Гидиън Мейс към списъка на хората от УХЛ, които ненавиждаше.

Директорът на научните изследвания на „Фелдинг-Рот“ лично контролираше подготовката на материалите за стейдпейс и бе убеден, че по изчерпателност и задълбоченост те не отстъпват на внасяните дотогава молби за нови препарати от „Фелдинг-Рот“. И след като мълчанието на УХЛ продължи месеци наред, той започна да се безпокои. Най-сетне Мейс се обади, но въпросите му бяха дребнави и както каза един от помощниците на Винсънт, „хваща се за всяка запетайка, която няма нищо общо с науката“. Не по-малко възмущение предизвикаха неколкостранните му властнически искания за допълнителни сведения, които обаче се оказаха във вече представената документация. Той не си бе направил труда да я поразрови или поне да попита дали не са там. След като му обясниха това, трябваше да минат още няколко седмици, докато се получи едно твърде нелюбезно потвърждение от него.

На Винсънт Лорд му дотегнаха тези разтакавания и реши да се заеме с най-неприятната за него задача, която дотогава бе грижа на сътрудниците – сам да отиде в УХЛ.

Централата на управлението се намираше на много неудобно място – на „Фишърс лейн“ в Мериленд, на около двадесет и четири километра северно от Вашингтон-един час тягостно пътуване от Белия дом или Капитолийския хълм. Сградата бе проектирана под формата на буква „Е“ и построена по евтините методи на шейсетте години – с фугирана зидария без никакво архитектурно въображение.

Седем хиляди души работеха в малки, претъпкани кабинети, доста от които без прозорци. Останалите стаи бяха толкова пълни с хора и



мебели, че там човек изобщо трудно се движеше. Малкото свободно място бе заето от папки. Навсякъде имаше преписки – купчини, купища, грамади, тонове от преписки. Невъобразима планина от хартия. В деловодството бе истински кошмар – всеки ден го засипваше книжна лавина от две страни, макар че изходящата поща рядко достигаше по обем входящата. А по коридори куриери тикаха колички, натоварени с нови камари от книга.

Доктор Гидиън Мейс работеше на десетия етаж в стая, която не се отличаваше много от голям шкаф. Висок човек с източена шия, той наближаваше шейсетте. Хората неучтиво го сравняваха с жираф. Лицето му бе зачервено, а носът му оплетен в мрежа от венички. Носеше очила без рамки и се взираше през тях с присвити очи – признак, че е дошло време да се консултира с очен лекар. Беше рязък в обноските си. Имаше саркастичен език и умело вливаше злъч в думите си. Обикновено носеше избеляла връзка и извехтял и измачкан костюм.

Когато в кабинета му влезе Винсът Лорд, доктор Мейс махна преписките от един стол и му го предложи.

– Май че ви създаваме затруднения със стейдпейса-започна Лорд, като правеше всички усилия думите му да прозвучат приятелски. – Дойдох да разбера защо.

– Вашата молба е подготвена небрежно и набързо-отговори Мейс. – Освен това поне половината от необходимите данни липсват.

– В какъв смисъл набързо? – запита Лорд. – И какво още ви е необходимо? – запита Лорд.

Мейс отмина първия въпрос и отговори на втория:

– Още не съм решил. Но вашите хора ще научат.

– Кога?

– Когато съм готов да ви съобщя.

– Би било от полза и навярно ще се спести време, ако ми дадете някаква представа за възникналите проблеми-каза Лорд, успял за момента да овладее гнева си. Но само за момента.

– Аз нямам проблеми, вие имате – отвърна Гидиън Мейс. – Съмнявам се в безопасността на вашето лекарство. Би могло да е канцерогенно. А пестенето на време не ме засяга. Няма за какво да се бърза. Разполагаме с безкрайно много време.

– Вие може би разполагате, но какво да кажем за сърдечно болните, които ще използват препарата? От него се нуждаят още сега доста хора. Той вече спасява живота на мнозина в Европа, откъдето имаме разрешение отдавна. Бихме желали и тук да ни се създадат условия.

Мейс пестеливо се усмихна.

– Да не говорим, че между другото, това осигурява торба със злато за „Фелдинг-Рот“.

Лорд се дръпна:

– Тези неща никога не са ме вълнували.

– Няма да спорим – скептично отбеляза Мейс. – Но от моето място ви възприемам повече като търговец, отколкото като учен.

Винсънт Лорд продължи да настоява:

– Преди миг споменахте за безопасност. Както сте разбрали от нашата документация, страничните явления са сведени до минимум, не крият опасности и няма никаква следа от канцерогени. Бихте ли ми казали на какво се дължат съмненията ви?

– Не сега – възрази Мейс. – Още ги обмислям.

– И дотогава няма да вземете никакво решение?

– Точно така.

– Според законните разпоредби в срок от шест месеца... – напомни Лорд на чиновника на УХЛ.

– Не ми изнасяйте лекции върху разпоредбите – раздражено отвърна Мейс. – Те са ми добре известни. Но ако временно отхвърля вашето искане и изисквам повече сведения, срокът ще започне да тече отново.

Това бе самата истина. Подобна тактика за забавяне по процедурни причини не бе чужда на УХЛ, мислено се съгласи Лорд, понякога основателно, но в редица случаи само по приумица на някой чиновник или просто за да се отложи взимането на решение.

Търпението на Лорд бе на изчерпване.

– За един бюрократ е винаги най-безопасно да не се вземат решения, нали? – се възмути той.

Мейс се усмихна, без да отговори.

Единственият резултат от срещата бе, че Винсънт Лорд се почувства още по-безсилен. Все пак това го накара да вземе решение: ще се опита да събере повече сведения, възможно най-много, за доктор Гидиън Р. Мейс. Понякога такъв вид информация би могла да се окаже полезна.

През идните месеци се наложи Лорд да отиде още няколко пъти във Вашингтон и в УХЛ. При всяко посещение там, с помощта на въпроси към колеги на Мейс, а също и чрез дискретно проучване отвън, той успя да открие изненадващо много неща за него.

Междувременно Мейс бе анулирал едно от проучванията на „Фелдинг-Рот“, свързано със стейдпейса – серия резултати от изпитания

върху сърдечно болни. Опиянен от властта си, Мейс реши, че пялата серия трябва да се повтори. Лорд не можеше да види основателна причина за подобно решение, което водеше до закъснение с още една година и до нови разходи. Имаше право да го обжалва. Но разбираше също така, че обжалването може да даде обратни резултати – замразяване за неопределено време на искането за стейдпейс, или изобщо отхвърлянето му. Затова, макар и с неохота, Винсънт Лорд нареди да се изпълни отново програмата за изпитанията.

Скоро след това той докладва за случая на Сам Хоторн и му съобщава сведенията, които бе събрал за Гидиън Мейс. Разговорът се водеше в кабинета на Сам.

– Мейс се е провалил като лекар – каза директорът на научните изследвания. – Освен това е алкохолик. Има и финансови проблеми, защото плаща издръжка на двете си бивши съпруги. Вечер и в празнични дни работи незаконно при лекари с частна практика.

Сам преценяваше казаното.

– Какво имаш предвид под „провален като лекар“? Директорът на научните изследвания погледна бележките си:

– След като е получил лекарската си диплома, Мейс е работил под ръководството на други лекари в пет различни града. После е минал на самостоятелна практика. Доколкото можах да схвана от хората, които го познават, навсякъде е завършвал с неуспех, понеже не знаел да общува с хората. Другите лекари не му харесвали, а и самият той признава, че се отказал от частната практика, защото не му се нравели пациентите.

– От думите ти се разбира, че хората не са го обичали – каза Сам. – Защо тогава са го назначили в УХЛ?

– Нали знаете какво е положението в УХЛ? Никоой не иска да отиде на работа там.

– Да, знам – потвърди Сам.

От доста време УХЛ не бе в състояние да си осигури научни медицински кадри. Държавните служители получаваша смешно ниски заплати, а лекарите на работа в УХЛ вземаха по-малко от половината на онава, която биха печелили при частна практика. Разликата в заплатите на учените-медици в УХЛ и колегите им с почти същата квалификация от фармацевтичните компании бе още по-голяма.

Действаха и други фактори. Един от тях бе професионалният престиж.

Научните медицински среди не разглеждаха работата в УХЛ като някакво постижение. Много по-голям интерес се проявяваше например

към работа в Националния институт по здравеопазването.

Друго неблагоприятно обстоятелство за лекарите в УХЛ бе липсата на непосредствен контакт с пациенти. Съществуваше възможност, както веднъж Сам бе чул, само за „сурогат на лекарска практика, изразяващ се в запознаване с описани от други лекари случаи“.

Все пак, независимо от неблагоприятните условия, в УХЛ работеха голям брой висококвалифицирани и всеотдайни професионалисти. Наред с тях неизбежно имаше и други. Неуспелите. Огорчените и отчуждените, които предпочитат самотата пред работата с множество хора. Тези, които вечно се презастраховат и се пазят от вземане на отговорни решения. Алкоголиците. Неуравновесените.

В очите на Сам Хоторн и Винсънт Лорд доктор Гидиън Мейс явно бе един от тях.

Сам запита:

– Мога ли да помогна с нещо? Например да отида при шефа им?

– Не бих препоръчал – отвърна Лорд – ръководителите на УХЛ са политически лица. Те идват и си отиват. Бюрократите обаче остават и помнят дълго.

– Искаш да кажеш, че бихме могли да спечелим по отношение на стейдпейса, но жестоко да загубим по-нататък?

– Точно така.

– А алкохолизма на Мейс?

Лорд сви рамене:

– По мои сведения пиенето е станало причина за разтрогване на двата му брака. Но той се справя. Идва редовно на работа. Труди се. Може би държи бутилка в бюрото си, но дори да е вярно, от никого не съм чул да го е видял как я надига.

– А работата вечер, частната практика, в нарушение на разпоредбите ли е?

– Всъщност не е от съществено значение, тъй като Мейс я върши през свободното си време, макар че може да е уморен на работа следващата сутрин. И други лекари в УХЛ правят същото.

– Е, тогава не можем да намерим нито едно слабо място на Мейс, а?

– Засега – отговори Лорд. – Той обаче продължава да плаща издръжка, а паричните трудности стават причина за странни постъпки от страна на някои хора. Тъй че аз продължавам наблюдението. Кой знае, може пък нещо да изскочи?

Сам погледна замислен директора на научните изследвания.

– Винс, ти наистина си се приобщил към интересите на компанията.

Заел си се с неприятни неща. И всичко това вършиш за успеха на „Фелдинг-Рот“. Знай, че забелязвам и ценя твоя принос.

– Ами... – Лорд реагира изненадан, но доволен. – Не съм го мислил точно така. Просто исках да притисна този тип, за да одобри стейдпейса. Но може би имаш право.

Разсъждавайки след това, Винсънт Лорд си даде сметка, че Сам бе потвърдил една истина. Винс сега караше осемнайста година във „Фелдинг-Рот“ и с течение на времето у него се бе утвърдило лоялно отношение към работодателя, дори без да е предполагал. А напоследък той все по-рядко правеше мислените разходки в миналото си с терзаещия въпрос дали решението му да напусне академичния свят и да премине в промишлеността е било правилно. Много повече внимание отделяше за изследователския си проект върху отстраняване на свободните радикали, когато нямаше други ангажменти в дирекцията. Отговорите, които търсеше Лорд, бяха все още забулени в неразгаданата реалност. Но той бе сигурен, че те съществуват. Никога, никога нямаше да се откаже от целта си.

За изследванията му имаше нов подтик. В научния институт на „Фелдинг-Рот“ в Англия Пийт-Смит, когото Винс още не познаваше, бе съсредоточил усилията си върху процеса на умственото стареене. Имаше конкуренция. Кой първи ще направи пробива? Лорд или Пийт-Смит?

Винсънт Лорд бе недоволен, защото не му възложиха да контролира изследователската дейност на „Фелдинг-Рот“ в Харлоу. Но Сам Хоторн бе непреклонен и държеше на всяка цена онова „там“ да бъде независимо и да действа самостоятелно. Е, мислеше Лорд, както се обърнаха нещата, може би в края на краищата така бе най-добре. От Англия се носеха слухове, че Пийт-Смит не бил стигнал до никъде, защото непробиваемата стена на науката го спирала. Ако това излезеше вярно, върху гърба на Лорд нямаше да се стоварят никакви отговорности.

Пък и на американската фармацевтична сцена имаше много работа.

Онова, което Винс очакваше – да хване натясно доктор Гидиън Мейс – най-сетне стана, макар и не толкова скоро, че да помогне да се получи решение за стейдпейса, който след още протакания и празни приказки най-накрая бе одобрен и пуснат в продажба през 1974 година.

Един януарски ден на следващата година Лорд води странен телефонен разговор, когато се бе прибрал от делови срещи по други въпроси с УХЛ във Вашингтон.

– Някакъв мъж ви търси по телефона – каза секретарката му. – Не си казва името, но е много настоятелен и твърди, че ще ви съобщи радостна новина.

– Кажи му да върви по... не, момент! – Лорд се отличава с вродено любопитство. – Я ме свържи с него!

Той отсече грубо по телефона:

– Който и да сте, кажете бързо какво искате или ще затворя веднага телефона!

– Вие събирате сведения за доктор Мейс. Аз знам някои неща.

Глас на млад, образован човек.

Лорд мигновено полюбопитства:

– Какви??

– Мейс е нарушил закона. Това, което знам, е достатъчно, за да го пхнете в затвора.

– Кое ви кара да мислите, че искам да го пхам там?

– Слушайте! Искате да говоря бързо, а вие самият се мотааете. Интересува ли ви или не?

Лорд бе предпазлив, понеже знаеше, че телефонните разговори могат да се подслушват.

– Как е нарушил закона?

– Използвал поверителна информация на УХЛ, за да си осигури лична печалба на борсата. Два пъти.

– Как ще го докажете?

– Имам документи. Но ако те ви трябват, доктор Лорд, струват две хиляди долара.

– Търговията с такива сведения не ви ли поставя на равна нога с доктор Мейс?

– Може би. Но това е друг въпрос – отговори спокойно гласът.

Лорд запита:

– Как се казвате?

– Ще ви отговоря, когато се срещнем във Вашингтон.

## 2

Барът се намираше в Джорджтаун. Беше обзаведен елегантно, в пастелни тонове – червено, бежово и кафяво, с бронзови облицовки. Личеше по всичко, че това е сборище на хомосексуалисти. Винсът Лорд привлече няколко погледа при влизането си. Той почувства, че го

изучават и му стана неловко. Преди обаче да му се развали напълно настроението, млад мъж, седнал сам в едно от сепаретата, стана и го посрещна:

– Добър вечер, доктор Лорд. Аз съм Тони Редмънд-и със съучастническа усмивка добави: – Гласът, който ви се обади по телефона.

Винс измънка нещо в потвърждение и подаде ръка. Позна веднага Редмънд – служител от УХЛ. Спомни си, че го бе виждал няколко пъти по време на командировките си във Вашингтон, но не можеше да се сети точно къде. Редмънд, около двацет и петгодишен, имаше къса и къдрава кестенява коса, небесносини очи и дълги мигли. Общо взето изглеждаше добре.

Той заведе госта си в сепарето и двамата седнаха един срещу друг. Беше си поръчал някаква напитка и предложи с жест:

– Ще пиете ли същото, докторе?

– Сам ще си избира – отказа Лорд.

Той нямаше никакво намерение да превръща срещата в приятелска почерпка. Искаше час по-скоро да свърши работата, за която бе дошъл.

– Аз съм лаборант в УХЛ – започна Редмънд. – Няколко пъти съм ви виждал в нашия отдел.

Сега вече Лорд си спомни. Младият човек бе един от сътрудниците на Гидиън Мейс. Това отчасти обясняваше как се е добрал до информацията, която предлагаше за продан.

След първото му обаждане те бяха водили още два телефонни разговора. В единия обсъждаха въпроса за парите. Редмънд твърдо държеше на първоначалното си искане за две хиляди долара срещу документите, които според уверенията му били у него. А в последния разговор бяха уточнили тази среща. Мястото избра Редмънд.

Няколко дни преди това Винс отиде да разговаря със Сам Хоторн в централата на „Фелдинг-Рот“.

– Трябват ми две хиляди долара за разход без отчетни документи – поиска директорът на научните изследвания.

Сам вдигна вежди, а Винс продължи:

– Необходими са за информация, която според мен компанията трябва да притежава. Ако настояваш, ще те запозная с подробностите, но според мен е по-добре да не знаеш.

– Не ми харесват такива работи – възрази Сам и добави. – Сигурно има нещо нечестно, нали?

Лорд поразмисли:

– По мое мнение – неетично, а някой адвокат би казал, че граничи с

незаконното. Но те уверявам, не става дума за кражба, например на секретна информация на друга компания.

Сам все още се колебаеше. Лорд му напомни:

– Казах, че съм готов да ти разкажа, ако искаш.

Президентът на „Фелдинг-Рот“ поклати глава:

– Добре. Имаш тези пари, аз ще дам разрешение за разхода.

– И най-добре е да не се знае от много хора. Не е необходимо да се казва на госпожа Джордан – предпазливо допълни Лорд.

Сам раздражено отвърна:

– Това е моя работа – после се съгласи. – Добре, тя няма да разбере.

На Лорд му олекна. Силия Джордан задаваше опасни въпроси. А и можеше да се възпротиви на предложението.

Същия ден следобед той получи чек за сметка на компанията, в който бе отбелязано, че сумата е предназначена за „специални пътни разноски“.

Лорд осребри чека преди да тръгне от Мористаун за Вашингтон. Когато дойде в бара, пликът с парите бе във вътрешния джоб на самото му.

В сепарето влезе сервитьорът. Имаше същите маниери като Редмънд, към когото се обърна на „Тони“. Лорд си поръча един джин-тоник.

– Приятно място, нали? – отбеляза Редмънд, когато останаха сами. – Имат го за много шик. Тук идват предимно хора от държавната администрация и от университета.

– Никак не ме интересува кой идва. Дайте да видя въпросните документи.

Тони контрира:

– Донесохте ли парите?

Лорд кимна отсечено и зачака.

– Мисля, че мога да ви вярвам – каза Редмънд и извади голям кафяв плик от куфарчето, което бе оставил на съседния стол.

– Всичко е тук – добави той и му подаде плика.

Когато го отвори и започна да разглежда книгата, джинът му вече бе на масата. Докато четеше, той отпи на два пъти.

След около десет минути погледна през масата и троснато рече:

– Изпипали сте го.

– Е, най-после първата добра дума, която чувам от вас – съгласи се Редмънд и лицето му засия в съчастническа усмивка.

Лорд мълчеше и преценяваше възможностите.



Сценарият за доктор Гидиън Мейс бе ясен. Редмънд го бе скицирал по време на телефонните разговори. Останалото обясняваха донесените материали.

Всичко се свеждаше до три добре познати на Винс неща – патентното право в Съединените щати, производните препарати и възприетия от УХЛ ред.

При изтичане срока на патента на някой ценен препарат, обикновено седемнайсет години от датата на регистрацията, редица малки фирми се стремяха да направят негова производна форма и да го продават на по-ниска от първоначалната цена. При подобни случаи фирмата, зела се с подобна вторична продукция, си осигурява печалба от милиони долари.

Преди обаче да започне производството на всеки подобен препарат, заинтересованата компания трябва да подаде молба до УХЛ и да получи от него разрешение. Това е задължително изискване, дори ако същото лекарство е пуснато отдавна на пазара със съответното разрешително на УХЛ, дадено на първоначалния производител, регистрирал патента.

Редът, по който друга компания получава разрешително да произвежда и продава лекарство, чийто патентен срок е изтекъл, бе известен като подаване на молба за ново лекарство по съкратената процедура.

За всеки по-ценен препарат, чийто патентен срок изтичаше, в УХЛ се подаваха над десетина молби от различни фирми. Разглеждането и решаването на молбите се бавеше, също както исканията за разрешение на нови лекарства, например за стейдпейса на „Фелдинг-Рот“.

Не бе съвсем ясно как процедира УХЛ с тези молби. Това, което със сигурност се знаеше е, че първо се дава само едно разрешително. По-късно получаваха такава и други компании, но след доста дълъг период от време.

Компанията, която получаваше първа разрешително, си осигуряваше предимство и перспективи за огромни печалби в сравнение с конкурентните фирми. Ако акциите на такава компания се продаваха, цената им можеше да скочи понякога два пъти само за една нощ.

Тъй като малките фирми не фигурираха в листата на големите борси, като например нюйоркската, акциите им се продаваха чрез посредници. Затова внезапното повишаване на цената им можеше да се разбере само от професионалните търговци, но не и от широката публика. А в ежедневните вестници или в „Уолстрийт джърнъл“ рядко се появяваха съобщения за подобни продажби.

Това създаваше голямо улеснение за някой мошеник или

„вътрешен човек“. Същият този някой, узнал името на компанията, която предстои да получи разрешително от УХЛ за такава молба, би могъл да спечели много пари за броени дни, ако закупи акции на въпросната компания на ниска цена, преди да бъде обявено решението на УХЛ. Не посредствено след това да ги продаде на висока цена.

Доктор Гидиън Мейс, на работа във ведомството и добре запознат с поверителната информация, бе направил точно това. Два пъти. Винсънт Лорд държеше в ръката си фотокопия на доказателствата. Бяха заснети всички необходими документи:

- касовите бележки на посредника за сделките „покупка“ и „продажба“ на името на клиентката – Мариета Мейс. Лорд вече знаеше от Редмънд, че това е сестрата на Гидиън, стара мома, очевидно подставено лице за прикритие на брат си, което обаче бе разкрито;

- две датирани съобщения на УХЛ за одобрени молби, подадени от компаниите „Бинвъс Продъктс“ и „Минтоу Лабс“. Двете имена съответстваха на тези в касовите бележки като собственици на акциите;

- два анулирани чека, издадени от Гидиън Мейс, платими на сестра му, на стойност точно сумата на двете касови бележки за покупките;

- две извлечения от банковата сметка на Гидиън Р. Мейс, показващи внасяне на големи суми скоро след датите на касовите бележки за продажба на акциите.

Лорд бе направил бърза сметчица върху плика – Мейс, след като сестра му си бе удържала десет процента комисионна, бе получил чиста печалба от около шестнайсет хиляди долара.

Вероятно и повече. Бе близко до ума, че Мейс е правил и други сделки от този род – нещо, което щеше да се разкрие при криминално разследване.

Ключовата дума бе „криминално“. Точно както бе гарантирал Редмънд в първия си разговор с Винсънт Лорд. Доктор Мейс почти сигурно щеше да влезе в затвора, ако деянията му бъдат разкрити.

Винс понечи да запита Редмънд как се е сдобил с тези документи, но промени решението си в последния момент. Отговорът не беше толкова труден. Твърде вероятно Мейс е съхранявал материалите в своето бюро в УХЛ, уверен, че там е по-безопасно, отколкото в къщи. Находчивият Редмънд обаче явно е намерил начин да проникне до тях. Естествено, сигурно е имал някакви подозрения – един дочут телефонен разговор би бил достатъчен повод в това отношение.

Лорд се удивляваше как Гидиън Мейс е могъл да допусне такава глупост? Да бъде толкова глупав да вярва, че няма да се разкрият

машинациите му? Толкова глупав, че да търгува с акции, използвайки подставено лице със същото презиме и да държи уличаващи документи там, където някой като Редмънд може да проникне и да ги преснеме? Умните хора обаче често вършат глупости.

Размислите на Лорд бяха прекъснати от Редмънд, който запита с нотка на раздражение:

– Е, искате ли тия фотокопия? Ще правим ли бизнес или не?

Без да отговори, Винс извади от вътрешния си джоб плика с парите и го подаде на Редмънд. Младият човек измъкна банкнотите, стисна ги и се разтопи от удоволствие.

– По-добре ги пребройте – предложи Лорд.

– Не е необходимо. Вие няма да ме лъжете. Това е нещо твърде важно, за да се допускат подобни неща.

Винсът Лорд имаше чувството, че друг млад мъж, седнал на бара, поглежда от време на време към сепарето им. Сега отново се обърна. Този път Редмънд го погледна и се усмихна с парите в ръка, преди да ги прибере. Другият отвърна с усмивка. Отвращение обзе Лорд.

– Предполагам, че няма друго, нали? – запита Редмънд весело.

– Имам само един въпрос – отговори Винс. – Любопитно ми е да науча едно нещо.

– Питайте!

Лорд докосна плика с фотокопията.

– Защо скроихте този номер на доктор Мейс?

Редмънд се поколеба, но отговори:

– Заради едни негови думи.

– Какви, например?

– Щом толкова настоявате, нарече ме противен педи – обясни с писклив злобен глас Редмънд.

– Какво не ви харесва? – отвърна Лорд и стана да си върви. – Та вие наистина сте си такъв, нали?

Преди да излезе, той погледна назад. Тони Редмънд гневно го фиксираше с очи, а лицето му бе изкривено и побеляло от яд.

Цяла седмица Винсът Лорд спори със себе си дали да предприеме нещо или не. Още не бе стигнал до решение, когато срещна Сам.

– Научих, че си ходил във Вашингтон – каза Сам. – Предполагам, във връзка с ония пари, които ти отпуснах.

Лорд кимна.

– Предполагането е вярно – потвърди той.

– Аз не обичам да разигравам игри и ако си мислиш, че ме предпазваш от нещо, моля те да го забравиш! По природа съм любопитен и искам да знам за какво става дума.

– В такъв случай трябва да взема някои документи от сейфа си – отговори Лорд. – Отивам да ги донеса.

Половин час по-късно, дочитайки последната страница, Сам леко подсвирна. По лицето му се четеше тревога.

– Нали знаеш, че ако не реагираме веднага, ставаме съучастници в престъплението – предупреди той.

– Знам, но каквото и да направим, щом се разкрие, ще стане много кофти. Трябва да обясняваме откъде сме взели фотокопията. А УХЛ, независимо кой крив, кой прав, ще ни намрази и няма да ни прости!

– Тогава защо, дявол да го вземе, ни забърка в тая каша?

Лорд самоуверено отговори:

– Защото документите са ценни за нас и си има начини как да ги използваме!

Той бе невъзмутим. По необясними за самия него причини бе приел всичко това без никакво притеснение и се чувстваше господар на положението. В последните няколко минути бе намерил отговора на въпроса кой е най-добрият начин на действие.

– Виж, имаше дни, когато мислех, че нещо от този род би могло да помогне за ускоряване разрешителното за стейдпейс, но този въпрос вече се уреди – каза Винс. – В бъдеще обаче ще има други препарати и други наши молби, които ще искаме да бъдат одобрени бързо, без протаканията за стейдпейса.

Сам се изненада:

– Да не би да предлагаш...

– Нищо не предлагам. Само че рано или късно ние сто на сто ще се изправим срещу Мейс и ако той ни създава трудности, ще имаме в ръцете си оръжие срещу него. Засега нека да не предприемаме нищо и да си държим барута сух.

Президентът на „Фелдинг-Рот“ бе станал от стола. Той разсъждаваше върху думите на Лорд и крачеше неспокойно из кабинета си. Накрая измърмори:

– Може би си прав. Но на мен не ми се нрави.

– На Мейс също няма да му хареса. И позволи ми да ти напомня, че престъпникът е той, а не ние – отговори Лорд.

Сам се канеше да каже още нещо, но Винсът го изпревари:

– Когато му дойде времето, нека аз да свърша мръсната работа!  
Докато Сам неохотно кимаше, Лорд добави наум: „Аз даже бих изпитал удоволствие!“

### 3

В началото на 1975 година Силия получи ново повишение.

Сега длъжността ѝ – директор по продажбите на лекарствени средства – бе с ранг на ресорен вицепрезидент и я поставяше само едно стъпало по-долу от вицепрезидента по търговията и маркетинга. За всеки започнал от търговски пътник, това бе отлично постижение. А за една жена – изключително.

Силно впечатление ѝ правеше нещо друго. За хората от „Фелдинг-Рот“ фактът, че бе жена, сякаш вече нямаше значение. Това не оказваше никакво влияние върху мнението за нейната работа. Оценяваха я – както винаги бе желала – по резултатите.

Тя, разбира се, не си въобразяваше, че подобни случаи има в много други търговски фирми или в другите области на живота. Но това според нея показваше, че шансовете на една жена да достигне най-високите върхове в бизнеса се увеличават. Тук, както при всички обществени промени, бяха необходими пионери и Силия разбираше, че е един от тях.

Независимо от това тя не участваше в женското движение и някои нови фигури в Организацията за правата на жените, особено тяхната наглост и нетактичен политически натиск, я смущаваха. За тях всичко, което поставяше под въпрос реторичните им излияния, дори честно споделено несъгласие от страна на мъжа, бе осъдително. Имаше и много такива жени, които, неуспели да напреднат в живота, използваша движението, за да правят кариера.

В сравнение с миналите три години, на новата си работа Силия щеше да има по-малко контакти със Сам Хоторн, но той даде да се разбере, че за нея вратите на кабинета му са винаги отворени.

– Ако забележиш, че нещо съществено в работата на компанията не върви, или мислиш, че не се досещаме за някои въпроси, бих искал да ми кажеш, Силия – сподели той в последния ден на службата ѝ като специален помощник на президента.

Веднъж когато Силия и Андрю бяха на една много приятна вечеря в дома на семейство Хоторн, Лилиан вдигна чашата и каза:

– За твоё здраве, Силия. Колкото и егоистично да звучи, не ми се искаше да се издигаш, понеже помагаше на Сам да се справя по-лесно, а сега ще се тревожа повече за него.

На масата бе и Джулиет Хоторн, вече деветнайсетгодишна, върнала се в къщи за няколко дни от колежа. Тя имаше вид на хубава, уравнивено-сена девойка, която не бе възприела зле прекаленото родителско внимание като към единствено дете. Кавалерстваше й приятен, интересен млад човек, когато Джулиет представи като „моя приятел, Дуайт Гудсмит; следва право“.

Силия и Андрю се възхищаваха на двамата млади. Като че ли бе вчера, мислеше си тя, когато Джулиет и Лайза, още момиченца, се гонеха в същата тази стая.

След странния тост на Лириан Сам усмихнат каза:

– Силия още не знае за фактическото си издигане, понеже подписах предложението късно следобед! Тя вече има запазено място за паркиране на най-високото ниво!

– За бога, татко! – възкликна Джулиет, а после се обърна към приятеля си. – Все едно че са ти дали медал за особени заслуги.

Тъй нареченото най-високо ниво бе последният етаж на голям гараж до централната сграда на „Фелдинг-Рот“. „Нивото“ бе запазено за най-отговорните служители на компанията, които след като паркират автомобилите си, минават през остъклен мост в централната сграда и оттам асансьор само за техните нужди светкавично ги издига на единия-сетия етаж – „империята на ръководството“.

На „най-високото ниво“ Сам паркираше собствения си сребристосив ролс бентли, вместо да използва полагащата му се като президент лимузина с шофьор.

Другите служители с по-нисък ранг оставяха автомобилите си на долните етажи, взимаха асансьора до партера, пресичаха откритата площ до централната сграда и пак се изкачваха нагоре до работните си стаи.

Цяла вечер се сипаха добросърдечни закачки за „двойното издигане“ на Силия.

Когато се прибираха в къщи, Андрю, седнал зад волана, каза:

– Решението ти преди години да обвържеш кариерата си със Сам излезе много мъдро.

– Да – потвърди Силия и допълни: – Напоследък се безпокоя за него.

– Защо?

– Изглежда по-уморен от преди и страхотно се измъчва, когато работата не върви, макар че според мен тези неща се дължат на по-голямата отговорност. Понякога обаче се затваря в себе си, като че ли не иска да споделя тревогите си.

– Ти си имаш предостатъчно собствени грижи, за да се нагърбваш с терзанията на Сам.

– И аз мисля така. Ставате все по-мъдър, доктор Джордан – пошегува се тя и погали с благодарност рамото му.

– Не прави сексуални намеци на шофьора! Разсейваш го – усмихна се Андрю.

След няколко минути я запита:

– Щом говорим за връзката между служебната кариера и щастлива звезда, кажи ми какво стана с младия мъж, който избра теб да го лансираш?

– Бил Инграм ли? – засмя се Силия. Тя си припомни, че Инграм за пръв път ѝ направи добро впечатление на срещата в рекламната агенция „Куодрил-Браун“ в Ню Йорк. – Бил работи в международното направление като директор за Латинска Америка – на моята предишна длъжност. Сега мислим да го изтеглим в направлението за продажба на лекарствени средства и да го издигнем.

– Чудесно – възкликна Андрю. – Изглежда и той сполучливо е избрал своята звезда.

В щастливите дни на Силия след повишението се промъкна тъжна нотка. Теди Ъпшоу почина от сърдечен инфаркт, докато работеше на бюрото си.

Той си бе останал директор на търговията с лекарства без рецепта – длъжност, на която работеше с успех и се чувстваше щастлив. Смъртта го завари, когато му оставаше една година до пенсия – Силия страдаше, че никога нямаше да чуе жизнерадостния му глас, да се наслаждава на енергичния му замах в работата и да погледа как докато говори разпалено, главата му отскача като топка.

Силия, Андрю и колеги от компанията отидоха на погребението на Теди и придружиха кортежа до гроба му. Бе отвратителен, ветровит мартенски ден с кратки поройни валежи от леден дъжд. Опечалените се гушеха в палтата си и се криеха под блъсканите от вятъра чадъри.

Няколко души, между които Силия и Андрю, след това отидоха в дома на Ъпшоу. Там Зоуи, съпругата на Теди, дръпна Силия настрана и

каза:

– Теди толкова ви се възхищаваше, госпожо Джордан! За него бе гордост, че работи с вас. Казваше, че докато сте във „Фелдинг-Рот“, ще бъдете съвестта на компанията.

Развълнувана, Силия си спомни деня, в който бе видяла Теди за пръв път – преди петнайсет години, непосредствено след изказването ѝ на търговската конференция в „Уолдорф“, когато по най-позорен начин ѝ бе наредено да напусне залата. Той бе един от малкото, които я гледаха със съчувствие по пътя ѝ към изхода.

– Аз също обичах Теди – каза Силия на съпругата му.

По-късно Андрю запита:

– Какво ти каза госпожа Ъпшоу?

Тя му разказа и добави:

– Невинаги съм оправдавала идеалната представа на Теди. Спомням си онази разправия, спора ни с теб в Еквадор, когато ми доказваше, че съм си затваряла очите пред собствената си съвест и беше прав.

– И двамата бяхме прави – понеже ти ми разкри някои неща, които бях или не бях свършил. Никой от нас не е идеален и аз съм съгласен с Теди. Ти наистина си съвестта на „Фелдинг-Рот“, гордея се с теб и вярвам, че ще си останеш завинаги такава.

Следващият месец донесе добри новини за света като цяло и в посетен смисъл – за „Фелдинг-Рот“.

Войната във Виетнам свърши. Тя бе жестоко поражение за Америка, страна, която не бе свикнала да бъде побеждавана. И въпреки това, трагичното клане бе прекратено и предстоящата задача – страховтна, но не толкова мръсна – бе да се лекуват раните на нацията, причинили разкол и горчивина, нямащи равни на себе си от Гражданската война насам.

– Горчивината няма да отmine, докато ние сме живи – предсказа Андрю една вечер, след като бяха гледали със Силия телевизионно предаване за окончателното, унижително изтегляне на американците от Сайгон. – А историците и след двеста години ще продължават да спорят дали е правилно или погрешно, че сме били във Виетнам.

– Знам, че е себично, обаче лично аз благодаря на небесата, че свърши преди Бруси да е пораснал, за да го пратят там – въздъхна тя.

След една-две седмици новини от Франция зарадваха ръководството на „Фелдинг-Рот“ – монтажът бе одобрен за производство и



продажба там. Това означаваше, че по силата на лицензионния договор между „Фелдинг-Рот Фармасютикълс“ и „Лаборатоар Жиронд-Шими“ щяха да започнат изпитанията на монтаина и в Америка.

Силия посрещна с неприятно чувство факта, че препаратът е предназначен за бременни жени и ще се използва в ранния период на бременността, когато повдигането и сутрешното гадене са най-често явление. Както мнозина други, тя не бе забравила за талидомида и за ужасните му последици. Спомняше си също така колко се бе радвала, че по настояване на Андрю не глътна нито едно хапче и двата пъти, когато беше бременна.

Тя сподели със Сам безпокойството си и той откликна с разбиране и съчувствие.

– Когато най-напред стана дума за монтаина, реакцията ми бе също като твоята – призна той. – След това обаче получих повече информация и се убедих, че препаратът е изключително ефикасен и напълно безвреден.

Сам обясни, че през петнадесетте години след талидомида е бил постигнат огромен напредък във фармацевтичните изследвания, включително и в механизма на научните изпитания на нови лекарства. А и правителствените разпоредби през 1975 година са много по-строги, отколкото през петдесетте години.

– Много неща се променят – подчерта Сам. – Например навремето някои хора категорично оспорваха използването на упойка при раждане, убедени, че е опасна и причинява увреждания. По същия начин може и трябва да има безвредни препарати, които да се прилагат през време на бременността. Един от тях е монтаинът – просто му е дошло времето.

Той настоя и Силия обеща да не се влияе от предубеждения, докато не проучи всички сведения.

Голямото значение на монтаина за „Фелдинг-Рот“ бе изтъкнато скоро след това от вицепрезидента по финансовия надзор Сет Файнголд, който сподели с нея:

– Сам обеща на дирекционния съвет, че монтаинът ще осигури грамадна печалба, което ни е страшно необходимо. Нашият финансов баланс за годината навежда на мисълта, че сме кандидати за социална помощ.

Файнголд, енергичен беловлас ветеран на компанията, бе минал пенсионна възраст, но го задържаха заради енциклопедичните му познания върху финансите на „Фелдинг-Рот“ и умението му да изкопчва пари при тежки за компанията ситуации. През последните две години той и

Силия се бяха сприятелили много, за което помогна и фактът, че Андрю успя да излекува съпругата му от артрит. Тя се избави от упоритите си няколкогодишни страдания.

– Жена ми казва, че твоят съпруг може да превърне водата във вино – рече веднъж Сет на Силия. – Сега, след като те познавам, имам също впечатление за съпругата му.

Продължавайки на темата монтаин, той добави:

– Говорих с финансистите на „Жиронд-Шими“. Те очакват монтаинът да ми осигури чували с пари.

– Макар че е още рано, и ние тук се готвим за същото нещо – увери го тя. – Но специално заради теб, Сет, ще напругнем мускули още повече.

– Ето, това се казва мъжко момиче! И като стана дума за напругане на мускули, някои от нас си задават въпроса доколко се напругат ония британци в нашия изследователски институт отвъд океана или се шляят и си пилеят времето на чаша чай.

– Напоследък нямам много информация... – започна Силия.

– Аз пък нямам никаква информация – прекъсна я Файнголд, – освен че ни струва милиони. Там парите ни изтичат като в каца без дъно. Това е една от причините за трагичното състояние на финансовия ни баланс. От мен да го знаеш, Силия, много хора тук, дори няколко членове на дирекционния съвет, са загрижени за тази британска щуротия. Питай Сам.

Не се наложи да го пита, тъй като след няколко дни той я повика, за да й каже:

– Може би си разбрала, че съм подложен на жесток огън заради Харлоу и Мартин Пийт-Смит.

– Да, Сет Файнголд ми спомена.

Сам кимна:

– Сет е един от неверниците. Той иска да се закрие Харлоу по финансови съображения. Подобно становище вземат все повече членове на дирекционния съвет, а очаквам и трудни въпроси от годишното събрание на акционерите – после унило добави. – Понякога и аз съм склонен да вдигна бяло знаме.

Силия му припомни:

– Минали са едва две години от започването на изследванията в Харлоу. Ти имаше вяра в Мартин.

– Той предвиждаше поне някакъв положителен резултат в срок до две години. И за вярата има предел, особено когато го помпаме с

долари, а аз трябва да отговарям пред съвета и пред акционерите. И още нещо. Мартин проявява голямо твърдоглавие и не праща информации за хода на работата. Изобщо не се обажда. Необходимо ми е някакво уверение, че действително е постигнато нещо и има смисъл да се продължава.

– Защо не отидеш да видиш с очите си?

– Щях да го направя, но точно сега нямам никакво време. Затова искам да отидеш ти, Силия. Възможно най-скоро, и после да ми докладваш.

Тя колебливо каза:

– Не мислиш ли, че Винс Лорд е по-компетентен?

– От научна гледна точка – да. Но Винс е много предубеден. Той беше против изследователска работа във Великобритания и закриването на Харлоу ще докаже, че е бил прав. Няма да устои на изкушението и ще го предложи.

Силия се засмя:

– Колко добре ни познаваш душичките!

Сам потвърди със сериозен тон:

– Аз познавам теб, Силия, и се научих да вярвам на твоите преценки и на твоите инстинкти. Настоявам, независимо от това доколко ти се нрави Мартин Пийт-Смит – ако трябва да бъдеш твърда и безмилостна в предложението си – бъди! Кога ти е възможно да тръгнеш?

– Ще се опитам да замина още утре – отвърна тя.

## 4

Когато Силия пристигна рано сутринта на летище „Хийтроу“ за двудневното си посещение в Англия, всичко беше организирано като по часовник. Очакваше я лимузина, която я закара направо в Изследователския институт на „Фелдинг-Рот“. Там, заедно с Мартин Пийт-Смит и сътрудниците му, щеше да прави проверка на онова, което си представяше като „уравнението Харлоу“.

После, взела решение какво да предложи на Сам, тя щеше да отлети обратно за Ню Джързи.

През първия ден в Харлоу почти всеки, когото срещна, ѝ даде ясно да разбере, че цари оптимизъм. Мартин и останалите по йерархията надолу непрекъснато уверяваха Силия колко добре вървяло изследването върху умственото стареене, колко много въпроси вече били изяснени и

колко напрегнато, като сплотен екип, работели всички сътрудници в института. Само в отделни случаи се прокрадваха, като боязливи погледи иззад бойниците на самотен замък, сенки на съмнение или колебание. После изчезваха или мигновено биваха отричани, а Силия оставаше да се чуди дали в края на краищата наистина ги е имало.

За начало през първия ден Мартин ѝ показва лабораториите и я запозна с хода на работата. Обясни ѝ, че след последната им среща той и сътрудниците му са изпълнили първата си задача – „да открият и отделят информационната РНК, различна в мозъка на младите животни в сравнение със старите“.

– Това с течение на времето вероятно ще се установи и по отношение на хората – обясни Мартин.

По-нататък започна да се лее научен жаргон:

...екстрахирахме информационна РНК от мозъци на плъхове с различна възраст... после екстрактът се инкубира със смес от „раздробени клетки“ на дрожди при добавяне на радиоактивни аминокиселини... тази ферментационна среда произвежда животинските мозъчни пептиди, които също придобиват лека степен на радиоактивност... след това ги отделяме с помощта на електрическия им заряд върху специални гелове... следващият етап е заснемане на рентгенов филм и там, където се появят ивици, това свидетелства за наличие на пептиди...

Като някакъв фокусник, изваждащ от цилиндъра си заек – „voilà!“ – Мартин измъкна и сложи няколко негатива, осем на десет, върху лабораторната маса, пред която бяха спрели със Силия.

– Ето филми от хроматограмите.

Тя ги взе, но ѝ се сториха почти чисти, прозрачни ленти. Мартин обаче постанови:

– Гледайте отблизо и ще видите тъмни ивици в два реда. Едната е от млад плъх, а другата – от стар. Забележете... – той посочи с пръст – тук и тук в колоната на младия плъх има поне девет пептида, които не се произвеждат в мозъка на стария. Сега вече – с висок развълнуван глас заяви той – имаме положителни данни, че мозъчната РНК, а вероятно и ДНК, се променят в процеса на стареене. Това е страотно важно!

– Да – съгласи се тя, като се учудваше в себе си, дали това бе триумф, оправдаващ две години колективни усилия и огромни разходи.

Всичко около нея напомняше за тези разходи – просторните лаборатории и модерните кабинети, отделени с модулни преградни стени, позволяващи преустройство при нужда. Удобните за безпрепятствено и свободно движение коридори, уютната заседателна зала, а в грижливо

обзаведените лаборатории цяло богатство от неръждаема стомана и модерни маси, направени само от изкуствени материали – според научните критерии дървото бе „мръсно“. Климатична инсталация изтегляше нечистия въздух. Осветлението бе силно, без да е дразнещо. Две еднакви инкубационни помещения, обзаведени с масивни остъклени инкубатори с лавици за каменинови съдове, в които се развъждаха бактеријни култури и дрожди. Други помещения бяха отделени с двойни врати и предупредителни табелки „Внимание! Опасност от радиация!“.

Поразителен бе контрастът с лабораториите в Кеймбридж, които Силия бе разглеждала с Мартин, макар че имаше някои общи черти. Едната бе хартията – невероятно количество листове, натрупани на високи купища, оставени безразборно по бюрата, особено при Мартин Пийт-Смит. На учения можеш да промениш работната обстановка, мислеше си тя, но не и работните му навици.

От масата с хроматограмите те продължиха обиколката. Мартин не спираше с обясненията.

– ...Сега, след като имаме РНК, можем да получим кореспондиращата ДНК... после трябва да я вкараме в ДНК на живите бактерии... да се опитаме да ги „надхитрим“ да произведат необходимия мозъчен пептид...

Силия се стараеше да обхване колкото е възможно повече от поднесената ѝ в галопиращо темпо информация.

Накрая Мартин отвори вратата на малка лаборатория, където възрастен лаборант в бяла престилка се бе изправил пред половин дузина плъхове в кафези. Той бе слаб и прегърбен, около плешивата му глава обикаляше тънка ивица коса, а на носа си бе сложил старомодно пенсне, закачено с шнур на врата му. Мартин го представи:

– Господин Йейтс. Готви се да прави дисекции.

– Мики Йейтс – протегна ръката си той. – Аз знам коя сте вие. Всички знаем.

Мартин се засмя:

– Вярно, наистина ви знаят. Мога ли да ви оставя за няколко минути? Трябва да се обадя по телефона.

– Разбира се – каза госпожа Джордан.

Когато той затвори вратата след себе си, Силия се обърна към Йейтс:

– Мога ли да погледам, ако не ви преча?

– Никак няма да ми пречите. Първо трябва да осмъртя един от тия малки развратници – посочи той към плъховете.

С бързи, умели движения техникът отвори хладилника и от камера-та извади малка, чистичка пластмасова кутийка, чийто капак бе захванат от едната страна с панти. Вътре имаше леко издигната плоскост, а под нея – табличка с някакво вещество на кристали, от което се източваха нагоре тънки струйки пара.

– Сух лед – поясни Йейтс, – заредих го преди да влезете.

Той отвори един кафез, бръкна и майсторски улови голям гърчеш се сивобял плъх, сложи го в кутийката и затвори капака. Силия виждаше през прозрачните пластмасови стени плъха върху малката платформичка.

– Сухият лед насища вътрешността на кутийката с въглероден двуокис – каза Йейтс. – Знаете ли какво означава това?

Тя се усмихна на елементарния въпрос.

– Да. След като сме поели кислорода от въздуха, издишваме въглероден двуокис. Само с въглероден двуокис не може да се живее нито минута.

– Като туй приятелче в кутийката. То вече е пътник.

Плъхът направи две конвулсивни движения и повече не помръдна.

– Спря да диша! – възкликна радостно Йейтс.

След още тридесет секунди той отвори кутийката, извади безжизненото животно и обяви:

– Мъртъв като пън! Този метод обаче е бавен.

– Бавен ли? На мен ми се стори бърз – изненада се тя.

Силия не можа да си спомни по какъв начин биваха убивани плъховете в лабораторните занимания, когато следваше.

– Бавен е, ако имаш да вършиш много други работи. Доктор Пийт-Смит иска да използваме кутийката с въгледвуокиса, но има по-бърз метод. Ето този.

Той се наведе, отвори шкафа под лабораторната маса и извади друга кутийка – този път метална. Тя се различаваше от пластмасовата и в друго отношение. От едната ѝ страна имаше малък кръгъл отвор, а непосредствено над него острие като бръснач, занитено на страничната стена на капака.

– Гилотинка – каза Йейтс все още със същото весело настроение. – Французите са си знаели работата.

– Но това е отвратително! – възмути се Силия. Вече си бе спомнила, че навремето бе виждала да убиват плъхове с подобен уред.

– Ами, хич не е лошо. И бързо – той погледна през рамо към затворената врата и още преди Силия да му попречи, хвана един жив плъх от

друг кафез и бързо го вмъкна в металната кутийка. Главичката му се показваше през кръглият отвор. Йейтс натисна с пръст ножчето, сякаш режеше краставица.

Чу се тъпо хрускане и друг звук – нещо като писък, главичката на плъха се търколи на пода, а от артериите на врата му шурна кръв. Въпреки че бе виждала подобни манипулации в лабораториите, на Силия ѝ прилоша.

Йейтс хвърли небрежно още агонизиращото и кървящо телце в кофата за отпадъци и взе главичката.

– Сега ми остава само да извадя мозъка, бързо и безболезнено! – засмя се техникът. – Хич не ме е еня!

Потресена от гняв и отвращение, тя възкликна:

– Не трябваше да го правите пред мен!

– Какво да не прави? – се чу гласът на Мартин зад гърба ѝ.

Той бе влязъл тихо и се намеси тутакси в разговора. Миг след това и със същия сдържан тон настоятелно помоли:

– Силия, ако обичате, почакайте ме навън!

Докато тя излизаше, Мартин гледеше с бляскащи от гняв очи техника и дишаше тежко.

В коридора Силия чуваше през вратата високия сърдит глас на Мартин:

– Никога повече!... Ако искаш да продължаваш работа тук... нареждането ми да се използва само пластмасовата кутия с въглеродния двуокис, безболезнено и никакви други начини!... Махни онова чудовищно изобретение или го смачкай!... Няма да позволя жестокост, разбираш ли?

Тя долови отпадналия глас на Йейтс:

– Ясно, сър.

Мартин излезе, хвана Силия под ръка и я заведе в заседателната зала. Бяха само двамата. Те седнаха с пълен термос кафе до тях и Мартин сипа в чашите.

– Съжалявам за станалото. Не биваше да се случва-извини се той. – Йейтс се е захласнал, понеже за пръв път в живота му една хубава жена го наблюдава по време на работа, с която се справя много добре – затова съм го довел тук от Кеймбридж. Може да направи дисекция на мозъка на плъх също като хирург.

Неприятното чувство на Силия постепенно минаваше.

– Дребна работа. Няма значение – успокой го тя.

– За мен има.

– Боли ви за животните, нали?

– Да – той отпи от кафето и продължи, – невъзможно е да се правят изследвания, без да се погубват животни. Човешките потребности стоят на първо място, дори приятелите на животните трябва да се съгласят с това. Необходимо е обаче да сведем до минимум страданията на животните, да не бъдем коравосърдечни към тях. Иначе, без да усетим, ще се озверим. Напомних на Йейтс тази истина. Мисля, че той няма да я забрави бързо.

Този инцидент накара Силия да харесва и да уважава Мартин още повече. Веднага обаче си каза – харесването или нехаресването не бива да се отразяват на мисията ѝ.

– Нека се върнем на вашите изследвания – енергично предложи тя. – Говорихте за разлика между мозъците на млади и стари плъхове, за плановете си да синтезирате ДНК. Но още не сте успели да отделите един протеин – пептида, който търсите и който има важна роля във вашата работа. Права ли съм?

– Права сте – потвърди Мартин с бързата си сърдечна усмивка и уверено продължи: – Току-що описаното от вас е следващата стъпка, най-трудната. Работим върху нея и ще успеем, въпреки че за това ще ни трябва време.

– Когато се откриваше институтът, вие казахте: „Дайте ми две години“ и в края на този срок очаквахте някакъв положителен резултат. Това беше преди две години и четири месеца – припомни му тя.

По лицето му се изписа изненада:

– Действително ли съм го казал?

– Действително. Сам си спомня. Аз – също.

– Сигурно не съм бил на себе си. В нашата работа тук, на предната линия на науката, разписания не могат да се правят.

Той запазваше спокойния си вид, но Силия усети, че е под вътрешно напрежение. Физическото му състояние също не изглеждаше цветущо. Пребледнял, с уморен поглед, вероятно от продължителните усилия. Бръчки, които ги нямаше преди две години, набраздяваха лицето му.

– Мартин, защо не изпращате отчети за напредъка на работата? – запита Силия. – Сам е длъжен да осведомява дирекционния съвет, а акционерите...

Той за пръв път нетърпеливо поклати глава.

– Най-важното е да се съсредоточа върху изследователската работа. Безкрайното писане на отчети и препискарството отнемат много ценно



време.

И изведнъж запита:

– Чели ли сте Джон Лок?

– Малко нещо, в колежа.

– Той е казал, че човек прави открития „чрез непрестанно съсредоточаване на ума в определена посока“. Един учен никога не бива да забравя това.

Силия премина на друга тема, но отново се върна на този въпрос в разговор с административния директор, о.з. майор от авиацията Бентли, който изтъкна друга причина за отсъствието на отчети.

– Би трябвало да разберете, госпожо Джордан, че на доктор Пийт-Смит му е изключително трудно да се занимава с писане на каквото и да било – каза Найджъл Бентли. – Мислите му се движат тъй бързо, че онoва, което е било важно за него вчера, може да загуби значение днес, а утре да е съвсем незначително. Дразнят го някои неща, които е писал в миналото, например преди две години. Струват му се вече наивни, макар че тогава са били някакви прозрения. Ако зависеше от него, би заличил всичко написано в миналото. Тази черта не е нещо необичайно за учените. Забелязвал съм го и при други.

– Разкажете ми още нещо, което трябва да знам за мисленето на учения – помоли Силия.

Двамата разговаряха несмушавани от никого в скромния, но изрядно подреден кабинет на Бентли. Тя изпитваше растящо уважение към компетентния, приличащ на врабче човек, избран от нея да ръководи деловата работа на института.

Найджъл Бентли помисли и започна:

– Може би най-важното е, че ученият, свързал се толкова дълго с образователния процес, потъва в избраната от него, понякога съвсем тясна специалност дотам, че осъзнава реалностите на ежедневието много по-късно от другите хора. А някои големи учени изобщо не са в състояние да ги схванат.

– Чувала съм, че в известно отношение си остават деца.

– Точно тъй, госпожо Джордан, особено в някои области. Затова често се наблюдават детински постъпки на хора от академичните кръгове – дребни спречквания и разpravии по най-банални въпроси.

Вгълбена в мислите си, тя каза:

– Не бих допуснала, че Мартин Пийт-Смит би могъл да се държи по този начин.

– Вероятно не в тези специфични рамки – съгласи се Бентли. – Но в

друго отношение, да.

– Кажете ми по-конкретно!

– Ами, доктор Пийт-Смит има големи трудности при взимане на малки решения. Понякога, както би се изразил някой, той не е в състояние да реши от коя страна на улицата да се движи. Например адски се измъчваше седмици наред кой от двамата техници да изпрати на триднешен курс в Лондон. Един съвсем дребен въпрос, който вие или аз бихме решили за броени минути. И най-накрая, понеже моят шеф не можа да вземе становище, аз свърших тази работа вместо него. Разбира се, това е в контраст с основните му качества на учен – ясно теоретично мислене и всеотдайност.

– С ваша помощ някои неща ми станаха по-ясни, включително причината Мартин да не изпраща отчети за хода на работата – каза Силия.

– Струва ми се, би трябвало да отбележа още нещо – сподели той. – То дори може да има връзка с вашето посещение.

– Говорете!

– За доктор Пийт-Смит, както и за всеки ръководител, би било грешка да прояви неувереност или да изрази съмнение в постигнатия напредък в работата. Моралният дух на сътрудниците му ще рухне. И още нещо: доктор Пийт-Смит е свикнал да работи сам, със свои темпове. А сега изведнъж върху плещите му се стоварва огромна отговорност, свързана с много хора в негово подчинение и с други фактори – деликатни и не дотам деликатни-включително и вашето присъствие, госпожо Джордан, тук и сега. Всички тези неща създават огромно напрежение за който и да е ръководител.

– Значи все пак има съмнения за успеха на започнатата работа? – запита Силия. – Интересно, сериозни ли са съмненията?

Бентли, седнал зад писалището си срещу Силия, допря пръстите на ръцете си и я погледна през тях.

– Като служител тук имам задължения към доктор Пийт-Смит, но още по-големи са отговорностите ми пред вас и господин Хоторн. Затова трябва да отвърна на въпроса ви с „да“.

– Искам да знам какви са тези съмнения. Подробно.

– Аз нямам научната компетентност – започна той, поколеба се и продължи: – Сигурно не е много редно, но би трябвало да поговорите с доктор Састри насаме и да му наредите, понеже имате това право, да ви разкрие истината – напълно и откровено.

Силия знаеше, че доктор Састри е химикът-специалист по нуклеинови киселини, пакистанец, бивш колега на Мартин от Кеймбридж,

който бе назначен за негов заместник.

– Въпросът е много важен, за да държим сметка какво е редно и нередно, господин Бентли. Благодаря ви. Ще имам предвид препоръката ви.

– Има ли нещо друго, с което мога да ви бъда полезен?

– Мартин днес ми цитира мисъл на Джон Лок. Дали е негов последовател? – запита тя.

– Да. И аз също. – Бентли се усмихна пестеливо. – Ние с доктор Пийт-Смит сме убедени, че Лок е един от най-големите философи и умове в цялата история на човечеството.

– Искам да прочета нещо от Лок тази вечер. Бихте ли ми помогнали?

Бентли си записа.

– Книгата ще бъде в стаята ви след малко.

Силия успя да отдели време за разговор с доктор Састри едва късно следобед на втория ден от престоя ѝ в Харлоу. Междувременно, освен с Найджъл Бентли, тя се срещна и с други хора от института, които говореха със задоволство и оптимизъм за изследователската дейност в Харлоу. Въпреки това Силия чувстваше, че нещо се крие от нея и инстинктът ѝ подсказваше, че хората, с които бе разговаряла, не са откровени.

Рао Састри бе хубав млад мъж, още ненавършил трийсет години, с тъмен цвят на кожата, с ясен и бърз говор. Силия знаеше, че той бе защитил докторат и имаше блестяща научна биография. Мартин и Бентли единодушно я уверяваха, че неговото назначение е рядък късмет за института. Састри и Силия се срещнаха в малкото крило на институтския ресторант – стаичка за работни обеда на старшия състав. След като се ръкува с него, преди да седнат, тя затвори вратата, за да не бъдат смущавани от никого.

– Предполагам, че знаете коя съм? – запита Силия.

– Да, госпожо Джордан. Пийт-Смит често ми е говорил за вас с много хубаво чувство. А сега вече имам честта лично да ви срещна.

Речта му беше грижливо подбрана и възпитана, макар че се чувстваше леко заваляне. Той често се усмихваше, но от време на време усмивката му изчезваше от обзелото го нервно напрежение.

– Аз също се радвам да се запознаем и бих желала да обсъдя въпроса за напредъка в изследователската работа на института.

– Чудесен напредък! Действително възхитителен! Нещата са

прекрасни, откъдето и да ги погледнете!

– Да, и другите ми казаха същото – потвърди тя. – Преди да продължим обаче, бих желала да сме наясно, че съм тук от името на господин Хоторн, президента на „Фелдинг-Рот“, и имам неговите пълномощия.

– О, господи! Какво ли ще става сега?

– Предстои да ви помоля, доктор Састри, не, всъщност нареждам ви, да бъдете напълно откровен и да не премълчавате нищичко, включително и всякакви ваши съмнения, които досега може би сте таили в себе си!

– Ама това е ужасно нелепо и не дотам почтено-възрази Састри. – Казах го на Бентли, когато ми съобщи, че ще искате подобно нещо от мен. В края на краищата, имам определени задължения към Пийт-Смит, той е свястно момче!

– Задълженията ви към „Фелдинг-Рот“ са още по-големи, понеже компанията ви плаща заплатата, и то нелоша, а срещу нея изисква вашето откровено професионално мнение – отсече Силия.

– Госпожо Джордан, не ви се нравят никакви игрички, нали? – стреснато и със страхопочитание запита младият пакистанец.

– Игричките, както хубаво го казахте доктор Састри, отнемат много време, с което не разполагам, тъй като утре заминавам обратно за Америка. Затова, моля, кажете ми точно къде се намира нашият научен институт и накъде отива?

Доктор Састри вдигна двете си ръце в знак, че се предава, въздъхна и започна:

– Добре. Изследванията не са отишли далеч. По мое скромно мнение, а то се споделя и от другите в института, работата не върви.

– Обяснете ми това по-подробно.

– Единственото, което се постигна за повече от две години, бе потвърдението на хипотезата, че в процеса на остаряване се наблюдават промени в мозъчната ДНК. Е, да, това е интересно постижение, но понататък пред нас се издига огромна стена, за преодоляването на която не разполагаме с необходимата методика. Може да не я открием още много години, а даже и да успеем, нищо не гарантира, че отвъд стената ще намерим пептида, постулиран от Пийт-Смит.

– Вие не приемате ли този постулат? – заинтересува се тя.

– Това е теория на моя колега, госпожо Джордан, и признавам, че аз също я поддържах. – Састри със съжаление поклати глава. – Но дълбоко в сърцето си вече се съмнявам в нея.

– Мартин сподели, че вие сте доказали наличието на уникална РНК и бихте били в състояние да получите кореспондиращата ДНК.

– Което, честно казано, е истина! Но вероятно не ви е пояснил, че изолираният материал е с голям обхват. Веригата на информационната РНК е много дълга и кодира много протеини, вероятно към четиридесет. Затова остава неизползваема – просто „безсмислени“ пептиди!

Силия се напрегна да разрови в паметта си откоleshни научни знания. „Възможно ли бе материалът да се раз-дружи на по-малки частици? Да се изолира всеки отделен пептид?“

Састри се усмихна и с тон на превъзходство повтори:

– Изправени сме пред висока стена. Не разполагаме с методи за по-нататъшни изследвания. Може би след десет години... – и сви рамене, без да довърши мисълта си.

Те продължиха да говорят върху научната проблематика още двайсетина минути. Силия ясно разбра, че от целия научен състав в Харлоу, зает с проекта за умствено стареене, единствен Мартин вярва, че ще се постигнат значими резултати.

Накрая тя каза:

– Благодаря ви, доктор Састри. Научих от вас онова, за което прелетях Атлантика.

Младият учен кимна със съжаление:

– Изпълних дълга си, по ваше настояване. Но ме очаква безсънна нощ.

– Мен също – отвърна Силия. – Такава е цената, която хора като вас и мен плащат понякога, защото са това, което са.

## 5

По покана на Мартин втората, последна вечер в Харлоу, Силия отиде у тях да изпият по едно питие преди вечеря. След това щяха да вечерят в хотел „Чърчгейт“, където бе отседнала Силия.

Мартин живееше в малка къща-близнак на около три километра и половина от института. Тя бе модерна и функционална, но приличаше на десетките съседни къщи – явно – реши Силия – всичките са от готови сглобяеми елементи.

Силия слезе от таксито и Мартин я въведе в малка дневна. Тя чувстваше, че я гледа с възхищение, както е било и друг път. За краткото си посещение в Англия госпожа Джордан бе взела съвсем лек гардероб –

през деня ходеше с костюм тайор, а тази вечер бе облякла приятна рокля в кафяво и бяло, модел Диане фон Фюрстенберг и носеше огърлица от един ред перли. Меката ѝ кестенява коса бе с модна прическа – права и късо подстригана.

В антрето се наложи Силия да прескача и заобикаля пет симпатични обитатели на дома – дружелюбен ирландски сетер, ръмжащ английски булдог и три котки. В дневната я посрещна един любопитен папагал, кацнал свободно на люлката си.

Тя се засмя:

– Вие наистина сте приятел на животните!

– И аз мисля така – съгласи се усмихнат Мартин. – Обичам около мен да има животни и съм гледач на бездомни котки.

Трите котки сякаш разбираха тази му слабост и раболепно ходеха подире му.

Мартин живееше сам, а една жена идваше да поддържа реда в къщата. Мебелировката в дневната се свеждаше до едно кожено кресло с лампион и три стенни библиотечки, натъпкани догоре с научна литература. На малка масичка бяха наредени няколко бутилки, чинийка печени фъстъци, бадеми и лешници и кофичка с лед. Той покани Силия с жест да седне в креслото и се зае да приготви нещо за пиене.

– Имам всичко необходимо за дайкири, ако бихте желали.

– Да, благодаря – потвърди тя. – Трогната съм, че си спомняте любимото ми питие.

Дали до края на вечерта щяха да запазят помежду си същата непосредственост и приятелския тон, питаше се Силия. Не за пръв път ѝ действаше физическата привлекателност на Мартий като мъж, но още преди да влезе тук си бе припомнила думите на Сам Хоторн: „Независимо колко ти харесва Мартин... ако е необходимо да бъдеш, твърда и безкомпромисна, бъди!“

– Ще се видя със Сам вдруги ден – каза тя. – Трябва да направя предложение за бъдещето на института и бих искала да зная вашето мнение.

– Нищо сложно – той ѝ подаде чашата с дайкири. – Би трябвало да настоявате за удължаване срока на нашите изследвания с още една година или с повече, ако се наложи.

– Има опозиция срещу идеята за продължаване на срока. Вие го знаете.

– Да – потвърди Мартин. Още не бе го напуснала увереността, която проявяваше от момента на пристигането на Силия. – Винаги се

намират късогледни хора, които не могат да видят нещата в перспектива.

– Доктор Састри късоглед ли е?

– Със съжаление трябва да кажа „да“! Как ви харесва питието?

– Чудесно е.

– Рао беше тук преди час – продължи той. – Искаше да се видим и да ми разкаже всичко, което е говорил с вас днес следобед. Той е много почтен човек.

– И?

– Той греша. Напълно греша. Подобно на другите, които са изпаднали в плен на съмненията.

– Можете ли да оборите с факти казаното от него?

– Не, разбира се! – в очите на Мартин проблесна раздразнение както предишния ден. – Теорията е основа на всички научни изследвания. Ако на нейно място разполагаме с факти, не би се налагало да правим изследвания. Изисква се компетентна, професионална преценка, съчетана със силен инстинкт – някои наричат тази комбинация научна арогантност. Тъй или иначе, това е убеждението, че вървиш във вярна посока и знаеш, че само времето, в нашия случай съвсем малко време, те дели от онова, което търсиш.

– Времето и доста много пари – напомни Силия. – А също и въпросът коя преценка е правилна – вашата или на Састри и другите.

Мартин отпи глътка от разреденото с вода уиски, което си бе приготвил, и замълча в размисъл върху казаното. След малко продължи:

– Парите са нещо, за което не желая да мисля повече, отколкото е необходимо, особено парите, спечелени от продажба на лекарствени средства. Но вие първа споменахте за пари и искам да ви кажа нещо, което единствено може да помогне да бъде разбран от вас, Сам и други като вас.

Силия напрегнато наблюдаваше Мартин, слушаше го внимателно и недоумяваше какво ще каже по-нататък.

– Даже в моята, според вас научна изолация, аз знам, че за „Фелдинг-Рот“ са настъпили лоши дни. Ако нещата не се оправят през следващите няколко години, компанията би могла да фалира.

Той рязко запита:

– Прав ли съм или не?

Силия се поколеба и кимна:

– Прав сте.

– Онова, което аз мога да направя, при условие че ми се даде още малко време, е да спася вашата компания. Не само да я спася, но да я

осигурия продуктивност, похвали и огромни печалби. Защото от изследванията ми ще се получи ценен препарат – той направи гримаса и продължи. – Не защото се интересувам от някакви търговски съображения. Те не ме вълнуват. И не ми е приятно да ги споменавам. Но когато се открият подобни перспективи, вече ще съм открил и онова, към което аз се стремя.

Тези мисли, разсъждаваше Силия, правят силно впечатление, също както казаното от Мартин при първата им среща в неговата Кеймбриджка лаборатория. Тогава Сам го почувства по същия начин. Но Мартин не бе изпълнил първото си обещание. Какво ми гарантира, питаше се тя, че може да се вярва на днешните му думи?

Силия поклати глава:

– Не знам. Просто не знам.

– Дявол да го вземе, аз знам, че моето гледище е правилно – той повиши глас. – Много сме близо, съвсем близо, до намиране на средства, които да влияят върху процеса на стареенето и да предотвратят нарушаването функциите на мозъка, а може би и да предпазят от болестта на Алцхаймер.

Той изпи до дъно онова, което бе останало в чашата му и я тресна на масичката.

– Как, дявол да го вземе, мога да ви убедя?

– Можете да се опитате пак по време на вечерята – отговори Силия и погледна часовника си. – Мисля, че трябва да тръгваме.

Храната в хотел „Чърчгейт“ бе вкусна, но сервираха големи порции, прекалено големи за Силия. Тя поотмести с приборите си парчето месо, останало в чинията ѝ, и започна да го побутва насам-натам, докато мислеше какво да каже по-нататък. При всички случаи думите ѝ щяха да бъдат от много важно значение. Облегна се назад, за да подреди внимателно мислите си.

Обстановката бе приятна.

Повече от шест столетия преди появата на хотел „Чърчгейт“ на същото място се бе издигала подарена на църквата сграда – жилище на свещенослужител, – която по време на крал Джеймс I била откупена като частен дом. Някои конструкции от този период бяха запазени и придаваха особен чар на хотела, разширен и обновен след Втората световна война, когато Харлоу бил обявен за град. В един от старинните кътове се намираше ресторантът.



Силия харесваше атмосферата тук – ниския таван, масите край прозорците, тапицираните одърчета, покривките на масите и кърпите за хранене в бяло и червено, любезното обслужване и предварителното сервиране на вечерята на всяка маса, преди да бъдат поканени гостите на хотела. Те се събираха най-напред в бара отпред, получаваха менюто и си даваха поръчките.

Тя бе избрала маса до прозорец и седнах с Мартин един срещу друг.

По време на вечерята продължиха разговора. Силия слушаше и рядко се обаждаше с някакъв въпрос, а Мартин уверено говореше на научни теми. Тя добре си спомняше думите на Найджъл Бенгли от разговора им миналия ден: „За доктор Пийт-Смит, както за всеки ръководител, би било грешка да прояви неувереност или да изрази съмнение...“

Дали Мартин, въпреки твърдата си външна увереност, дълбоко в себе си не чувства несигурност? Силия реши да прибегне до тактически ход, за да открие отговора на въпроса си. Тя стигна до тази идея, когато четеше миналата вечер книгата, изпратена от Найджъл Бенгли.

След като прецени и подбра думите си, тя погледна Мартин в очите и каза:

– Когато преди малко бяхме у вас, споменахте, че проявявате научна арогантност.

Той реагира светкавично:

– Не ме разбирайте криво. Това е положително качество – съчетание на познания, на стремеж да се критикува собствената работа и на убеденост – нещо, което един утвърден учен трябва да притежава, за да оцелее.

Силия се замисли върху думите му: дали това не беше първата едва доловима пукнатина във фасадата на увереността, първия признак за слабост? Тя не бе сигурна, но реши да упорства.

– Съвсем възможно е научната арогантност, независимо с какви други думи ще я наречете, да отиде много далеч; някои хора да повярват до такава степен в онова, което искат да стане, че най-накрая да приемат за чиста научна истина собственото си силно желание? Нещо, което стига до фанатизъм.

– Всичко е възможно – съгласи се Мартин. – Но не и в нашия случай.

Гласът му обаче бе равен, едва забележимо отстъпващ от предишната твърда убеденост. Сега вече Силия бе сигурна. Напипала беше слабостта му – той клонеше към признание, а може би и към поражение.

– Снощи ми направи впечатление нещо от една книга и си го записах. Предполагам, че ви е познато – каза Силия. Тя взе чантата си, извади листче от хотелските бележници и го прочете на глас:

„Грешката не е недъг на нашето познание. Тя е плод на неправилната ни преценка... Онези, които не могат да овладеят веригата от причини и следствия в ума си, не са в състояние да оценят точното значение на противоположните доказателства и данни... могат лесно да се подведат и да застанат на неправдоподобни позиции“.

Настъпи мълчание, което след миг тя наруши, с пълното съзнание, че е безсърдечна, даже жестока:

– Това е от Есе за човешкото разбиране на Джон Лок. Човекът, на когото вярвате и пред когото се прекланяте.

– Да, знам – отвърна той.

– Изключвате ли възможността вие да не оценявате правилно тези „противоположни доказателства“ и да заемате „неправдоподобни позиции“ точно както е казал Лок?

Мартин се обърна към нея с умоляващ поглед:

– Вие смятате ли че е така?

Силия тихо отговори:

– Да, смятам.

– Аз съжалявам, вие... – гласът му бе неузнаваем, говорът му – сподавен. Той немощно, едва-едва изрече-Тогава... аз се предавам.

Мартин бе сломен. Цитатът от неговия кумир Джон Лок, обърнат от Силия против собственото му дело, го бе пронизал в сърцето. Нещо повече. Той вече не можеше да се владее, подобно на внезапно повредила се машина, която не се поддава на управление. Лицето му посърна, устата му остана отворена, челюстта му увисна. Изричаше несвързани фрази:

– ...кажете на вашите хора да сложат край... нека да го закрият... аз наистина вярвам, но може би не се справям, не сам... онова, което търсим, ще бъде открито... ще стане, трябва да стане... но някъде другаде...

Силия онемя от ужас. Как можа да го направи! Тя бе решила да предизвика сблъсък между Мартин и реалностите, но нито имаше намерение, нито искаше да се стига толкова далеч. Явно натрупваното повече от две години напрежение и угнетяващата еднолична отговорност, която бе носил на плещите си, произнасяха своята безпощадна присъда.

И отново се чу неговият глас:

– ...съм уморен, толкова уморен...

Слушайки откъслечните му изрази, Силия изпитваше непреодолимо желание да го прегърне и успокои. Изведнъж някакво прозрение й помогна да направи следващата крачка.

– Мартин, хайде да излизаме – решително предложи тя.

Една сервитьорка мина наблизко и ги погледна любопитно.

– Пишете вечерята на моята сметка. Приятелят ми не се чувства добре – я помоли Силия и стана от мястото си.

– Да, госпожо Джордан – момичето дръпна масата, за да излязат по-лесно. – Мога ли да ви помогна?

– Не, благодаря. Аз ще се оправя.

Тя хвана Мартин за ръка и го измъкна в преддверието. Оттам една стълба водеше нагоре към хотелските стаи. Нейната бе съвсем близо. Силия отключи и двамата влязоха вътре.

Тази част на сградата бе също запазена от времето на крал Джеймс I. Правоъгълната спалня имаше дъсчен таван с дърворезба, дъбова ламперия и камина, зидана с камък. Малкият размер на прозорците с вътрешни оловни кантове на стъклата напомняше, че през седемнайсти век стъклото е било голям лукс.

Леглото беше просторно, с висок балдахин. По време на вечерята камериерката го беше разстлала. Върху възглавницата тя бе сгънала дантелената нощница на Силия.

Колко минало е побрала в себе си тази стая – учудваше се Силия. Колко събития са ставали тук в живота на няколко поколения на семействата, обитавали къщата-раждане, смърт, любовна страст, радост, скръб, кавга, потайни срещи. Тази вечер, мислеше си тя, щеше да се прибави нова страница към вековния летопис.

Мартин стоеше все още объркан, измъчен и я гледаше колебливо. Тя дръпна нощницата си и тръгвайки към банята, му каза мило:

– Събличай се и отивай в леглото. Аз идвам.

Неподвижен, той не откъсваше очи от нея. Силия се приближи и прошепна:

– Ти също го искаш, нали?

Той потрепера със стенеща, сподавена въздишка:

– О-о, господи, да!

Двамата се притискаха един към друг и тя го успокояваше като дете. Но не задълго.

Силия усети как възбудата му расте и нейната също. Тя бе копняла

за този миг не по-малко от него. Настъпването му бе неизбежно и това се разбра още при първата им среща в Кеймбридж, когато между тях проблесна нещо далеч по-силно от мимолетното взаимно харесване. Още оттогава Силия осъзна, че въпросът е бил не „дали“, а просто „кога“.

Изборът на момента и мястото бе в известен смисъл плод на случайността. Сбъдна се поради внезапното смущение и отчаяние, което обзе Мартин, очевидната му необходимост да черпи сила и утеха от друг. И ако това не се бе случило сега, някой друг ден щяха да стигнат до същия съдбовен миг, към който ги приближаваше всяка тяхна нова среща.

Докато Мартин пламенно я целуваше и тя откликваше с цялото си тяло, чувствайки суровата му мъжественост, в едно ъгълче на ума си Силия съзнаваше, че рано или късно щеше да мисли за морални принципи и да преценява последствията. Но не сега! Тя нямаше сили за нищо друго, освен да изживее тъй желаните мигове. Нейният стремеж, пламенен, безпределен, блажен и покоряващ, намираще пълна взаимност у Мартин.

След секунди, в радостен екстаз, всеки нежно изричаше името на другия.

После заспаха, първо Мартин, както се струваше на Силия, дълбоко и вече със спокойна душа. В ранните утринни часове се събудиха и този път още по-нежно, но със същата неземна сладост отново се отдадоха на любов.

Когато Силия отвори очи късно сутринта, от малките средновековни прозорци струеше светлината на деня.

Мартин си беше отишъл. Когато стана, тя намери бележка от него.

„Най-скъпа моя,

Ти си била и продължаваш да бъдеш вдъхновение.

Рано тази сутрин, когато спеше – о, бе тъй хубава, – ме осени една идея и едно вероятно решение за изход от нашия изследователски застой. Отивам в лабораторията, въпреки че не ми остава много време, за да проверя какви са перспективите.

При всички случаи не ще загубя вяра и ще продължавам, докато дойде заповед за освобождаването ми.

Всичко между нас ще си остане недосегаема тайна и дивен спомен. Не се безпокой за нищо! Знам, че в Намерения рай се попада само веднъж.

Мисля, че е по-добре да не пазиш тази бележка

Винаги твой,  
Мартин“

Силия си взе душ, поръча закуска и започна да си приготвя багажа за пътуване към дома.

## 6

След като бяха сервирали обяда в летящия „Конкорд“ на „Бритиш еървейс“, Силия затвори очи и се опита да подреди мислите си.

Първо личните въпроси.

През осемнайсетте години семеен живот с Андрю никога – до миналата нощ – не бе имала интимни отношения с друг мъж. Не поради липса на възможности. Напротив – те често ѝ се бяха отдавали. Дори в отделни случаи е бивала близко до изкушението да се възползва от настоятелността на предложението, но винаги бе отхвърляла подобна мисъл или от вярност към Андрю, или на езика на деловите хора ѝ се бе струвало неразумно. Понякога в мотивацията си бе съчетавала и двете.

Неведнъж Сам Хоторн бе давал да се разбере, че една интимна връзка със Силия би му била приятна. Тя обаче много отдавна бе решила, че подобно нещо би довело до съвсем нежелани последици и за двамата. Затова не даваше ухо на неговите, макар и редки, увертюри и го отклоняваше съвсем любезно, но недвусмислено.

Мартин бе друго нещо. От самото начало тя му се възхищаваше, а също така – сега тя си призна – го желаше физически. Е, желанието бе изпълнено и резултатът не бе по-лош от очакванията на всеки влюбен. Силия бе сигурна, че ако обстоятелствата и при двамата бяха по-различни, между тях можеше да се породи нещо много по-голямо.

Той обаче мъдро бе преценил, че тяхната любов няма бъдеще. Силия също мислеше така. Освен ако решише да се раздели с Андрю и да рискува да се отчужди от децата си – нещо, което никога нямаше да допусне. А преди всичко тя го обичаше. Толкова много неща бяха преживели заедно. Силия беше абсолютно убедена, че никой, дори Мартин, не може да му съперничи по отношение на благоразумие, нежност и сила.

И затова той, по-скоро като поет, отколкото като учен, бе казал всичко в бележката си тази сутрин: „Случилото се между нас ще остане недосегаема тайна и дивен спомен... Аз знам, че в Намерения рай се попада само веднъж“.

Не ѝ бе чужда мисълта, че според някои хора би трябвало да се чувства виновна за станалото през миналата нощ. Е, не се чувстваше виновна – тъкмо обратното! И толкоз!

Мислите ѝ се насочиха към Андрю.

Дали той изобщо е имал връзки с друга? Вероятно да. Андрю бе също човек, на когото сигурно са се отдавали възможности. Като мъж привличаше погледите на жените.

Е, в такъв случай как би го приела тя? – се запита Силия.

Не с радост, естествено, ако се е случило, понеже бе трудно, ако не и невъзможно в тази област да се търси логика. От друга страна, тя никога не би се занимавала с нещо, за което изобщо не знае.

На един коктейл в Мористаун Силия бе чула някой цинично да подмята:

– Всеки нормален мъж, който е бил женен повече от двадесет години и твърди, че не е кръшнал с друга, е лъжец или вечен неудачник!

Това, разбира се, не бе вярно. За мнозина подобна възможност никога не възниква, а други пък предпочитат моногамията.

И все пак подобни твърдения не бяха лишени от истина. От клюки, а понякога и поради не дискретност, тя знаеше, че много мъже и жени от медицинските среди, в които се движеше семейство Джордан, а и от фармацевтичния бизнес, имат извънбрачни похождения.

Логично възникваше друг въпрос: Дали откъслечни сексуални приключения имат значение за един солиден брак? Нейният отговор бе отрицателен, при условие, че в тях не се крие нищо сериозно и дълбоко, нито прерастват в трайна връзка. Според Силия много бракове се разтрогват неоснователно, понеже единият от съпрузите проявява излишна принципност или ревност по отношение на някакво безобидно сексуално развлечение на другия.

В крайна сметка тя бе сигурна, че независимо дали Андрю е правил нещо извън семейството им или не, винаги е бил деликатен и дискретен. Силия щеше да бъде също така дискретна и затова прие като свършен факт, че не ще има повече тайни срещи между нея и Мартин.

Достатъчно на лични теми.

Сега за Харлоу. Какво би трябвало да е предложението, което да направи на Сам утре сутрин?

Явно за нея няма друг избор, освен да препоръча закриване на института. Да признае, че създаването му е било грешка. Да спре незабавно по-нататъшните загуби. Да приеме, че проектът на Мартин за умствено-то стареене се е провалил напълно.

Наистина ли това бе единственият изход? И най-добрият? Въпреки всичко видяно и чуто в Харлоу, Силия не бе сигурна.

Тя не можеше да се избави от натрапчивата мисъл, която Мартин в отчаянието си бе изразил миналата вечер, секунди преди да излязат от ресторанта на „Чърчгейт“. Още от сутринта, когато пътуваше в лимузината към лондонското летище, в ума на Силия непрестанно, като че ли от магнетофонна лента, се набиваха думите на Мартин, „Онова, което търсим, ще бъде открито... ще стане, трябва да стане... но някъде другаде“.

Тогава не им обърна внимание. Но като че ли сега те добиваха по-голям смисъл. Възможно ли бе Мартин да е прав, а всички останали да грешат? И къде бе това „някъде другаде“? В друга страна? В друга фармацевтична фирма? Беше ли възможно, ако „Фелдинг-Рот“ изостави изследванията на Мартин върху умственото стареене, някоя друга фирма – конкурент – да се заеме с проблема и да го доведе до успешното му решение? При което „успешно“ означава производството на ценно, печелившо ново лекарство.

И още един въпрос. Изследвания от същия характер се извършваха и в други страни. Преди две години Мартин бе споменал, че се работи върху подобни проекти в Германия, Франция и Нова Зеландия. От собствените си проверки Силия знаеше, че в тези страни продължават усилията в тази насока, макар очевидно с не по-голям успех от института в Харлоу.

Да предположим, мислеше тя, че след като се закрие институтът, един от учените в другите страни изведнъж направи пробив и стигне до епохалното откритие, което е могло да стане в Харлоу. Ако събитията придобият такъв обрат, как щеше да реагира „Фелдинг-Рот“? И как щеше да се чувства Силия, как щяха да гледат на нея другите в компанията, ако тя дадеше предложение за закриването на института?

Куп причини я изкушаваха да не предприема нищо. „Нищо“ в случая означаваше предложение работата в Харлоу да продължава с надежда, че може да се стигне до положителен резултат.

И все пак, мислеше Силия, не водеше ли това решение, или по-точно нерешение, просто към презастраховане? Да! Това бе стратегията: „сега не предприемайте никакви действия“, „изчакайте и вижте“, която според саркастичните твърдения на Сам Хоторн и Винсънт Лорд доминира в УХЛ. Всичко това отново я накара да-си спомни съвета, даден ѝ от Сам преди да тръгне за Англия „Ако е необходимо да бъдеш твърда и безкомпромисна... бди!“

Тя въздъхна. Беше безполезно да мисли колко ѝ се иска да не трябва да прави избор. Просто се налагаше. И то от позицията – суровите, безмилостните решения са част от отговорностите на големия ръководител. Нещо, което навремето желаше силно, а сега бе постигнала.

Въпреки това, когато „Конкордът“ се приземяваше на летището в Ню Йорк, тя още не бе съвсем сигурна коя от алтернативите ще предложи.

Наложи се Силия да отложи срещата си със Сам за следващия ден, поради напрегнатия му график от предварително уговорени ангажименти. Дотогава у нея се оформи ясна и категорична позиция за Харлоу.

– Е, готова ли си с предложението? – запита той без да губи време, след като тя седна срещу него в президентския му кабинет.

От директния въпрос и с помощта на собствения си инстинкт Силия разбра, че Сам не бе настроен да слуша подробности или предварителната история на въпроса.

– Да – отсечено отговори тя. – След като прецених всичко, мисля, че ще бъде късогледство и сериозна грешка, ако закрием института. Също така би трябвало да продължим срока на Мартин за изследванията му върху умственото стареене – безусловно с една година, а вероятно и повече.

Сам кимна и делово потвърди:

– Добре.

От липсата на бурна реакция и на въпроси Силия ясно разбра, че предложението ѝ се приема изцяло. Тя също така имаше чувството, че на Сам му олекна, защото имаше желание да получи точно такъв отговор.

– Написала съм отчет – каза тя и сложи на бюрото му информация от четири страници.

Сам го подхвърли в едно кошче за преписки.

– Ще го прочета после. Само колкото да ми помогне да отговарям на членовете на дирекционния съвет.

– Ще ти създават ли трудности?

– Вероятно – той се усмихна с половин уста и Силия усети колко голямо напрежение му създава работата.

– Не се притеснявай, аз ще се оправя с тях. Каза ли на Мартин, че ще продължим работа?

Тя поклати отрицателно глава:



- Той мисли, че ще закрием института.  
– В такъв случай едно от приятните неща, които ще свърша днес, е да му пиша, че ще стане тъкмо обратното. Благодаря ти, Силия.  
Рязкото му кимване показваше, че разговорът е свършил.

След една седмица в кабинета на Силия се появи огромен букет от рози. В отговор на учудването ѝ секретарката обясни:

- Нямахме визитна картичка, госпожо Джордан, и когато запитах цветаря, той ми отговори, че телеграфически му било наредено да ви донесе букета. Искате ли отново да запитам кой го изпраща?  
– Не се притеснявай, мисля, че се досещам – отговори Силия.

## 7

В края на 1975 година служебните пътувания на Силия намаляха и тя почувства известно облекчение. Разбира се, продължаваше да работи напрегнато, но само в Мористаун, което ѝ даваше възможност да отдели повече време на Андрю и да посещава Лайза и Брус в техните пансиони.

През последната си година в колежа „Ема Уилард“ Лайза бе избрана за председател на горните класове. Тя имаше висок общ успех и същевременно участваше в много инициативи на училището. Една от тях, плод на собственото ѝ творчество, представляваше вътрешна програма, в рамките на която всеки ученик от горните класове трябва да работи един полуден седмично в служби на щатската администрация в Олбъни.

Изпълнението на програмата започна след като Лайза, вярна на принципа, че ако искаш да постигнеш нещо, трябва да се обърнеш към най-висшестоящия, написа писмо до губернатора на щата Ню Йорк. Станало му интересно, когато му го докладвали и за изненада на цялото училище, освен разбира се на Лайза, отговорил лично и положително на молбата ѝ. Когато тази новина стигна до ушите на Андрю, той каза на Силия:

- Няма грешка! Това момиче е твоя дъщеря.

За Лайза организационната дейност бе естествена като дишането. Тя подаде молби за постъпване в няколко университета, макар че амбициите ѝ бяха насочени към този в Станфорд.

Брус, вече второкурсник в колежа Хил, се беше пристрастил към историята повече от всякога. Този негов изключителен интерес понякога едва не ставаше причина да го скъсат по други дисциплини.

Директорът на пансиона обясни на Силия и Андрю по време на едно от посещенията им:

– Брус не е слаб ученик. Може да стане отличник по всички предмети. Единственото е, че трябва понякога насила да го откъсваме от историческите книги и да настояваме да учи и по други предмети. Аз мисля, че вие имате в семейството си един бъдещ голям историк. Очаквам в близките години да видя името на сина ви като автор на публикации в тази област.

Силия си даваше сметка, че не бива да се превръща в самодоволна маниачка, но с удовлетворение разбираше, че е възможно да си работещата майка и да имаш уравнивесени деца, които се развиват много добре.

Важна заслуга в това отношение естествено имаха Уини и Ханк Марч, които поддържаха дома на семейство Джордан с голямо старание. При празнуване на петнайсетгодишнината от постъпването на Уини на работа у тях, което съвпаднаше с тридесет и четвъртия й рожден ден, Андрю припомни нейните отдавна изоставени планове за преселване в Австралия. Той се пошегува:

– Онова, което загубиха австралийците, го спечели семейство Джордан.

Само една сянка помрачаваше слънчевата натура на Уини – тя не можеше да си роди дете, а го желаше с цялата си душа. Веднъж се довери на Силия:

– Аз и Анк яко опитваме. Божичко, и още как! Някой ден съм скапана като изцеден лимон. Но изобщо не хваща!

По настояване на Силия, Андрю уреди да направят тестове за оплодителната способност на Уини и съпруга й. Резултатите и за двамата излязоха положителни.

– И двамата можете да имате деца – обясни Андрю, когато една вечер завари Уини и Силия в кухнята. – Просто е въпрос да се улучи моментът, за което ще ви помогнат гинекологът и шансът. Трябва да продължавате опитите!

– Щем, разбира се – потвърди Уини с въздишка. – Ама до утре няма да му го казвам на Анк. Трябва ми поне една нощ да се наспя като хората.

През септември Силия замина по работа за Калифорния. Случи се в Сакраменто и то недалеч от президента Форд, когато срещу него бе направен опит за покушение. Само непохватността на жената – тя не знаеше да си служи добре с оръжието, което държеше в ръцете си-предотврати една национална трагедия. Силия бе потресена от преживяното и

отново се ужаси, когато научи за втори опит за убийство на президента след три седмици, този път в Сан Франциско.

Като описваше случая, на който бе станала неволна свидетелка, пред цялото си семейство, събрано за Деня на благодарността, тя възкликна:

– Понякога си мисля, че сме станали чисто и просто хора на насилието. – И реторично запита: – Къде ли започва мисълта за убийството?

Макар че не очакваше отговор, Брус ѝ го предложи:

– Като имам предвид в каква област работиш, мамо, съм изненадан от въпроса ти. Тя исторически започва с вземане на опиат. Оттук води произхода си и самата дума убиец<sup>11</sup>. Идва от арабското „хашиш“ или консуматор на хашиш, и през периода от единайсти до тринайсти век членовете на една ислямска секта – низари исмаили – са взимали хашиш преди акции на религиозен тероризъм.

Силия се по дразни:

– Ако не знам, то е, защото според фармацевтиката хашишът не е лекарство.

– Навремето е било – спокойно възрази Брус. – При това не много отдавна. Психиатрите са го използвали против амнезия, но се отказали, защото не постигнали желаните резултати.

– Я го виж това младо поколение! – изненада се Андрю, а Лайза гледаше брат си с възхищение и респект.

Новата 1976 година предложи една приятна интерлюдия през февруари със сватбата на Джулиет Хоторн и Дуайт Гудсмит – младежът, когото Андрю и Силия видяха и харесаха на вечерята у семейство Хоторн преди година. На Дуайт, завършил наскоро правния факултет в Харвард, предстоеше да започне работа в Ню Йорк, където щяха да живеят с Джулиет.

Сватбеното тържество бе разкошно и разточително. Поканени бяха триста и петдесет души, сред които Силия и Андрю.

– В края на краищата това е единствената сватба, на която ще бъда майка на булката, или поне се надявам, че ще е единствената – шеговито каза Лилиан на Силия.

Преди това тя бе споделила тревогата си, че Джулиет сключва брак още много млада, двайсетгодишна, две години преди да завърши колежа. В деня на сватбата обаче Сам и Лилиан сияеха от щастие – явно

---

11. Асасин (англ.). – Б.пр.

бяха пропъдили от ума си безпокойството за Джулиет, и според Силия съвсем основателно. Тя се възхищаваше на младоженците – интелигентни и талантиливи, същевременно скромни и непосредствени деца – и беше убедена, че бракът им ще бъде сполучлив.

През май същата година излезе книгата Лекарствената вълна в Северна и Латинска Америка, която събуди жив интерес у Силия.

Привлякло вниманието на широки обществени кръгове, това издание документираше срамния факт, че американските и други фармацевтични фирми, търгуващи в Латинска Америка, не предупреждават за страничните явления на продаваните от тях лекарства с рецепта – нещо, което се изисква по закон в страни с по-развита система на здравеопазване. В книгата бе описана и документирана практиката, която Силия през периода на външнотърговската си дейност лично бе наблюдавала и бе критикувала на заседания във „Фелдинг-Рот“.

Изданието се различаваше по тон от обичайните злостни атаки към фармацевтичната промишленост, благодарение на научната издръжаност и задълбоченост, проявена от автора, доктор Милтън Силвърман, фармаколог и член на академичното тяло на Калифорнийския университет в Сан Франциско. Малко преди излизането на труда му доктор Силвърман се бе явявал като свидетел пред една комисия на Конгреса, посрещнат с голямо уважение от страна на публиката. По мнение на Силия тази книга бе още едно предупреждение, че фармацевтичната промишленост трябва да спазва и морални принципи, наред със задълженията си пред закона.

Тя купи няколко броя от „Лекарствената вълна в Северна и Латинска Америка“ и ги изпрати на ръководителите на компанията, които реагираха според очакванията ѝ. Типичен бе писменият отзив на Сам Хоторн:

„По принцип споделям схващанията на Силвърман, които са и твои. Ако трябва да се правят промени обаче, е необходимо всеобхватно споразумение. Нито една компания не би могла да си позволи заемане на неизгодна позиция в сравнение с конкуретните фирми, особено що се отнася до нас, поради деликатното ни финансово положение в момента“.

За Силия това съображение изглеждаше само благовиден претекст, макар че не го оспори, убедена предварително в неуспеха си.

Приятелският тон в бележката на Лорд силно изненада Силия:

„Благодаря за книгата. Съгласен съм, че трябва да настъпят промени, но съм сигурен, че нашите началници ще ритат против тях, докато

бъдат принудени с пистолет в гърба да преразгледат порочната си практика. Но не се спирайте! Аз ще помагам, колкото мога.“

Напоследък директорът на научните изследвания доста е поомекнал, мислеше Силия. Тя си спомни, че когато преди тринайсет години му бе изпратила един брой от „Женската мистика“, той ѝ я върна рязко – „боклук“. Може би еволюцията му се дължеше на новото обстоятелство, че на сегашния ѝ висок пост в компанията би могъл да я използва за свой съюзник.

През април Лайза развълнувана телефонира, че наесен ще заминава за Калифорния. Била приета в Станфордския университет. През юни Лайза завърши и Андрю, Силия и Брус присъстваха на приятно тържество на открито в колежа „Ема Уилард“ по случай връчването на дипломите. Същия ден на семейна вечеря в Олбъни Андрю каза:

– Днес е наистина наш голям празник, но годината е мрачна за целия свят.

Почти веднага бе опроверган от една дръзка въздушна операция на израелски командоси на летище Ентебе в Уганда, където арабски терористи, подпомагани от коварния президент на страната, Иди Амин, държаха над сто души заложници. Свободният свят ликуваше, възхитен от хубавата новина, докато израелците отвеждаха вече спасените заложници на сигурно място.

И все пак настъпиха мрачни дни – Андрю не пропусна да подчертае това – когато на националната конференция на демократите в Ню Йорк един невзрачен популист от Джорджия, много склонен да се изтъква като „роден отново“ баптист от Юга, си осигури президентската кандидатура.

Въпреки разочарованието на американската общественост, най-напред с Никсън, а сега с Форд, изгледите за победа на новия кандидат бяха малки. В ресторанта на „Фелдинг-Рот“ Силия дочу някой да задава следния въпрос:

– Може ли да си представите, че на най-високия пост в този свят ще застане някой, който държи да го наричат Джими?

Независимо от това, в централата на компанията нямаше време за бистрене на политика. Вниманието бе насочено изцяло към нашумялото ново лекарство монтаин, чието пускане на пазара бе предстоящо.

Бяха минали почти две години от деня, в който Силия сподели със Сам съмненията и смущението си във връзка с монтаина, но по негово

настояване се съгласи да не се ангажира с решение, преди подробно да се запознае с научните сведения и резултатите от изпитанията.

Междувременно бе постъпил огромен по обем материал за лекарството, който Силия успя да проучи. В процеса на работа у нея се изграждаше разбирането, че Сам е бил прав: фармацевтичната наука бе постигнала изумителен напредък през последните петнайсет години и бременните жени не биваше да се лишават от един благотворен препарат, просто само защото друг подобен продукт много отдавна се е оказал вреден.

От не по-малко значение бе фактът, че изпитанията на монтаина – първо във Франция, после в Дания, Великобритания, Испания, Австралия, а сега и в Съединените щати бяха извършени възможно най-внимателно и пълно. Документираните резултати и нейните собствени познания накараха Силия не само да се убеди в безопасността на монтаина, но и да говори с ентузиазъм за неговата полезност и за търговските му перспективи.

На няколко пъти тя се опита да сподели мнението си с Андрю, за да го спечели за своята вече видоизменена кауза. Но той, съвсем необичайно за характера му, не откликваше с желание за диалог по въпроса. Винаги успяваше да отклони разговора на друга тема и даваше да се разбере, че предпочита да не изразява мнението си за новото лекарство, за да избегне спора.

Най-накрая Силия се отказа от усилията си да приобщи съпруга си към своята кауза и запази ентузиазма само за себе си. Тя бе сигурна, че ще дойде време да му даде външен израз, след като започне рекламната кампания на „Фелдинг-Рот“ за продажба на монтаин.

## 8

– Всички ние в търговския сектор трябва да помним и дебело да подчертаваме, че монтаин е напълно безвреден за бременните – заяви Силия пред монтирания на подиума микрофон. – Той е препарат на радостта! Стотици години жените, угнетявани от сутрешното гадене при бременността, са чувствали, че им е нужен и са го очаквали. Най-сетне ние, от „Фелдинг-Рот“, в ролята на спасители, освобождаваме американските жени от вековното им иго, помагаме всеки ден на бременността да бъде по-приятен, по-светъл, по-щастлив! Пред нас е препаратът, който завинаги ще сложи край на сутрешното гадене! Държим го в ръцете си!

В залата екнаха бурни ръкопляскания.

Беше октомври 1976 година. Силия говореше на регионална търговска конференция на „Фелдинг-Рот“ в Сан Франциско, в която участваха търговски пътници-мъже и жени, инспектори и регионални директори на компанията от девет западни щата, включително Аляска и Хавай. Триденвната сесия бе организирана в хотел „Феърмонт“, Ноб Хил. Силия и няколко други ръководни служители на компанията бяха отседнали в елегантния „Станфорд Корт“, разположен на отсрещната страна на улицата. С тях беше и Бил Инграм, навремето младши сътрудник на Силия, когато тя отговаряше за работата с лекарства без рецепта, а сега – заместник-директор по търговските въпроси и неин първи помощник.

Подготовката за пускане на пазара на монтаина бе в пълен ход и „Фелдинг-Рот“ очакваше това да стане след четири месеца, някъде през февруари. Дотогава всички, които щяха да организират продажбите на монтаин, трябваше да се запознаят възможно най-подробно с качествата му. Сред търговските кадри растеше въодушевлението от големите перспективи на монтаина, а някой от централата на компанията бе съчинил текст на песничка по мелодията на „Америка прекрасна“: Чудесен дар за ведри дни, за прелестни деца.

Без страх и мъка го глътни  
и пей за радостта!  
Монтаин, о, монтаин!  
Монтаин, о, монтаин!  
За бременните дар незаменим.  
Продавай и навред хвали  
безвредния монтаин.

Тази сутрин тя прозвуча бодро и високо от гърлата на участниците в конференцията, които щяха често да я повтарят и през следващите два дни. Песента не допадна на Силия, но другите от търговския сектор се обявиха в защита на това самодейно творение и тя се съгласи да я пеят, за да не им разваля доброто настроение.

При изпълнение програмата за изпитание на препарата в Съединените щати, включваща животни и петстотин души, през последната година и половина бяха отбелязани съвсем леки и практически несъществени от медицинска гледна точка странични явления. Добрият резултат съвпаднаше със сведенията от другите страни, където монтаин бе вече пуснат в продажба, ползваше се с голяма популярност и жънеше възторжени отзиви от лекарите и от техните пациенти.

След успешните изпитания на монтаина в централата на УХЛ във

Вашингтон бе внесена обичайната молба, съпроводена с огромна документация и с надежда за бързо получаване на разрешително.

За съжаление надеждата излезе напразна. УХЛ продължаваше да мълчи и това бе едно от двете малки облачета, които хвърляха сянка върху добре разработената схема за маркетинг от страна на „Фелдинг-Рот“.

Ръководството на компанията намираше, че е невъзможно да се спре цялата подготовка и да се скръстят ръце в очакване на разрешителното, което би означавало загуба на шестмесечни приходи от печалбата. Взе се решение да започне производството на монтажа, да се подготвят рекламната кампания и да се уреждат подобни конференции за „разгриване“, като се предполагаше, че УХЛ ще даде зелена улица, преди да е станало фатално късно.

Сам Хоторн, Винсът Лорд и другите от ръководството бяха убедени, че необходимото одобрение на УХЛ ще се получи в близко време. Те забелязаха още един фактор в полза на „Фелдинг-Рот“ – средствата за масова информация пишеха за лекарството.

Поради растящата популярност на монтажа извън Америка се даваше широка гласност на въпроса: Защо УХЛ не взема решение толкова време? Защо американската жена се лишава от това благотворно лекарство, което в много други страни се прилага успешно и безопасно? В устата на хората още веднъж влезе фразата „лекарствен застои в Америка“, чието критично острие бе насочено срещу УХЛ.

Един от онези, които настоятелно задаваха въпросите бе сенаторът Денис Донахю, по принцип критично настроен към лекарствената индустрия, но този път бе усетил на коя страна клони общественото мнение. В отговор на един от репортерите, той нарече мълчанието на УХЛ по отношение на монтажа „очевидно смешно, с оглед на обстоятелствата“. „Фелдинг-Рот“ посрещна със задоволство коментара на Донахю.

Другото облаче идваше откъм Мод Стейвли, лекарка, председател на организацията „Граждани за безопасно лечение“ със седалище в Ню Йорк.

Доктор Стейвли и нейната организация решително се обявяваха против разрешаването на монтажа от страна на американските власти, твърдяха, че лекарството вероятно крие опасности и настояваха за продължаване на изпитанията. Те подлагаха на бурна агитация всеки, дал ухо на мнението им, на което средствата за масова информация отделиха значително място.



Стейвли се позоваваше на едно гражданско дело, образувано преди няколко месеца в Австралия.

Двайсет и тригодишна жена от австралийските целини, близо да Алис Спрингс, родила момиченце Тя била една от първите, които започнали да вземат монтаин. След известно време тестове показали, че бебето ѝ е умствено недоразвито, а лекарите се произнесли, че съзнанието му е „бяло поле“. Даже една година след раждането то едва движело крайниците си. Наблюдаващите го лекари били единодушни, че детето ще остане завинаги един вегетиращ организъм и изобщо няма да може да ходи или да седи без чужда помощ.

Един адвокат научил за случая и посъветвал майката да възбуди дело против австралийската компания, която продавала монтаин. Съдът отхвърлил иска, но решението му било обжалвано в по-горна инстанция. Тя също намерила, че искът е неоснователен и потвърдила първоначалното съдебно решение.

В заседанията на двата органа на правораздаването били представени изобилни доказателства, че монтаинът не е причина за състоянието на детето. Майката, жена със съмнителна репутация, признала, че не е сигурна кой е башата и че е вземала и други лекарства през целия период на бременността – метаквалон (Quaalude), диазепам (Valium) и други. Тя била склонна към алкохолизъм, редовно взимала марихуана и минавала за отявлена пушачка. Един лекар, член на съдебното жури в процеса, описал нейния организъм като „казан, пълен с противодействащи си химически съединения, от които би могло да се очакват всякакви изненади“. Той и другите свидетели-медици изключили всякаква връзка между монтаина и недъзите на детето.

Само един пътуващ лекар от целините, който се грижел за жената през време на бременността и помагал при раждането, свидетелствал в подкрепа на майката и посочил предписвания от самия него препарат монтаин като причина за нещастieto. При кръстосан разпит обаче признал, че няма никакви доказателства за твърдението си, с изключение на едно „дьяволски силно подозрение“. Показанията му не били приети за сериозни в съпоставка с експертната оценка.

Впоследствие било извършено разследване под патронажа на австралийското правителство, при което отново медицински и научни експерти стигнали до заключението на съда – че монтаинът е безопасен препарат.

Американката, доктор Стейвли, прочута със стремежа си към популярност, не разполагаше с други доказателства против монтаина.

Компанията на Мод Стейвли и привържениците ѝ не представляваха сериозен проблем, въпреки че предизвика неприятно чувство у хората на „Фелдинг-Рот“.

И така, на конференцията в Сан Франциско, след като изчака утихане на аплодисментите, Силия продължи:

– Може би монтажът ще бъде посрещнат със съпротива от някои хора, които си спомнят за стария препарат талидомид, нанесъл ужасни поражения върху ембриони у бременни жени, родили ненормални бебета. Казвам ви това открито, за да сме готови да реагираме по подходящ начин – предупреди тя.

В залата бе тихо, мъже и жени слушаха Силия без да откъсват очи от нея.

– Разликите между монтажа и талидомида са много и поразителни. На първо място, талидомидът бе открит и произведен преди двайсет години – време, когато фармацевтичните изследвания не бяха тъй задълбочени и нормите за безопасност – тъй компетентни и стриктни както днес. Друго нещо. В противовес на популярното гледище, талидомидът не беше специално за бременни, а универсален седатив, съответно хапче. Връщайки се отново към изследователската страна на въпроса, талидомидът не беше експериментално изпитан в по-голям мащаб върху животни, преди тестовите с хора. След неговата забрана, при експерименти с препарата върху някои породи зайци се получиха деформирани ембриони. Несъмнено, ако всичко това бе извършено предварително, нямаше да се стигне до големите човешки трагедии.

Тя спря, за да погледне бележките си, които бе приготвила много внимателно за този и за други подобни случаи.

Приковала отново вниманието на аудиторията, каза:

– Монтажът, от друга страна, е минал през всички възможни тестове, изпитан е върху различни видове животни и върху хора-доброволци в пет страни, във всяка от които действа стриктно законодателство за контрол на лекарствата. Освен това в повечето от тези страни препаратът вече е използван от хиляди жени в продължение на една година. Нека да ви дам един пример за прецизността на програмата за изследвания и изпитания.

Силия съобщи за решението на „Лаборатоар Жиронд-Шими“, френската фирма, създава монтажа, да се извършат допълнителни изпитания още една година-значително над изисквания от закона срок – за да се постигне по-голяма сигурност на препарата.

– Навярно никое друго лекарство не е било подлагано на толкова

проверки за безопасност – добави тя.

След словото на Силия научни специалисти от компанията потвърдиха нейните изводи и отговориха на зададените от участниците въпроси.

– Как мина словото ти на конференцията? – я запита Андрю след около час в удобния луксозен апартамент на „Станфорд Корт“. Той си бе взел няколко дни отпуск, за да придружи Силия и да види Лайза, вече първа година студентка, настанена в общежитията на Станфордския университет.

– Доста добре, според мен – Силия изу обувките си, опъна се уморена на дивана и сложи краката си високо върху възглавницата. – В известен смисъл регионалните търговски конференции приличат на пътуващ театър и затова трябва да ставаме по-добри след всяко представление. – Тя погледна любопитно съпруга си. – Защо от толкова време за пръв път ме питаш за монтаина?

– Тъй ли? – той се опита да си даде вид на изненадан.

– Не се шегувай! Искам да ми кажеш защо?

– Може би защото ми разказваш всичко и не става нужда да те питам.

– Не е вярно! – отвърна Силия. – Истината е, че ти все още имаш известни резерви. Нали?

– Слушай – възрази Андрю, оставяйки вестника, който четеше преди да влезе тя – не съм компетентен да се произнасям за лекарство, което никога не съм използвал! Вие разполагате с армия от учени, тук и в чужбина, които знаят много повече от мен. Те казват, че монтаинът е о'кей. Тъй че...

Той сви рамене.

– Но ти ще го предписваш ли на пациентите си?

– Не ми се налага. За щастие не съм нито акушер, нито гинеколог.

– За щастие ли?

– Грешка на езика – раздразнен отвърна той. – Хайде да сменим темата.

– Не! – настоя Силия. В гласа ѝ прозвуча остра нотка. – Искам да говорим на тази тема, защото е важна и за двамата ни. Винаги си поддържал мнението, че по време на бременност жените не трябва да вземат лекарства. Още ли си убеден в това?

– Щом ме питаш – да, още.

– Не е ли възможно да си бил прав навремето, но това виждане да е вече остаряло? Най-накрая ти практикуваш медицина вече над двайсет години и много неща са се променили – тя си спомни една мисъл на Сам. – Нали имаше лекари, които не препоръчваха анестезията за бременни жени, понеже...

Андрю започна да се ядосва.

– Казах ти, не искам да говоря на тази тема!

– Но аз искам – отсече тя.

– Дявол да го вземе, Силия, нямам нищо общо с твоя монтаин и не желая да се меса в работите ти. Вече признах, че не съм запознат...

– Но в „Сейнт Бийдс“ имаш влияние.

– Което няма да използвам, по един или друг начин, за продажба на монтаин.

Те се гледаха строго в очите, когато телефонът иззвъня. Силия спусна краката си и посегна да вдигне слушалката.

– Госпожа Джордан?

– Да.

– Обаждам се от „Фелдинг-Рот“, Бунтон. Моля, говорете с господин Хоторн.

Прозвуча гласът на Сам:

– Здравей, Силия. Как вървят работите?

– Много добре – настроението, с което бе напуснала залата във Фертмонт, се върна. – Представянето мина гладко. Всички в търговския сектор проявяват голям интерес и бързат да започнат продажбата на монтаина.

– Bravo!

– Разбира се, имаме един въпрос: кога ще даде разрешение УХЛ?

Настъпи мълчание, в което тя усети, че Сам се колебае, но после й каза:

– Засега, само между двама ни, сигурен съм, че ще получим разрешението на УХЛ и то много скоро.

– Мога ли да запитам защо си толкова сигурен?

– Не.

– О'кей – щом толкова иска да бъде загадъчен, помисли Силия, негова работа, макар че в отношенията между двамата подобно поведение бе необяснимо.

Тя запита:

– Как е Джулиет?

– И моето бъдещо внуче, ли? – развесели се Сам. – Особено ми е

драго да кажа: много са добре!

Преди три месеца Джулиет и Дуайт Гудсмит бяха съобщили радостната вест, че Джулиет очаква дете. Бебето трябваше да се появи през януари.

– Целувки на Лилиан и Джулиет. Кажете на Джулиет, че през следващата си бременност ще може да гълта монтаин!

– Ще кажа, с удоволствие. Благодаря, Силия – Сам затвори телефона.

Докато Силия говореше с него, Андрю бе отишъл в банята да вземе душ и да се облече преди петдесеткилометровото пътуване с колата до Пало Алто, където щяха да вечерят с Лайза и няколко нейни нови приятелки от Стан-форд.

По време на пътуването дотам и на вечерята, която мина приятно и сърдечно, нито Силия, нито Андрю подхванаха темата на спора си в хотела. В началото се почувства известно охлаждане между тях, но то постепенно изчезна още същата вечер. Тя реши да не говори повече с него за монтаина. В края на краищата в живота на всеки се случва да прояви умствена слепота и за нейно разочарование сега това явно се отнасяше до Андрю.

## 9

След като разговорът Бунтон-Сан Франциско завърши, оставяйки телефонната слушалка, Сам Хоторн почувства, че не трябваше да реагира тъй импулсивно и категорично за разрешителното на УХЛ. Бе неразумно и недискретно. Защо го допусна? Вероятно поради единствената чисто хуманна причина да създаде радост на друг човек, в случая на Силия.

Трябва да се само контролирам, реши той. Специално след разговора му с Винсът Лорд – преди един час бяха взели общо решение, което, ако бъдеше разкрито, можеше да има катастрофални последици, макар че това не биваше да се случва – никога! Разрешението на УХЛ щеше да се получи естествено и по нормалната процедура. Точно тъй, както би трябвало да бъде, освен за оня арогантен, непоносим, престъпен бюрократ от УХЛ!

Определянето на доктор Гидиън Мейс като рецензент на молбата за монтаина бе наистина много лош шанс.

Сам Хоторн не го познаваше и не желаше да го види. Бе слушал за

него предостатъчно и от Винс Лорд, и от други служители, както и за трудностите, които Мейс създаде на „Фелдинг-Рот“ първо с неоправданото забавяне на стейдпейса преди две години, а сега и на монтаина. Защо хора като Мейс трябва да имат такава власт, ядосваше се Сам, и да злоупотребяват с търпението на почтените търговци, които не очакват от всички мейсовци на този свят нищо повече освен същото почтено и справедливо отношение.

За щастие, подобни хора, общо взето, се срещаха рядко, а в УХЛ – съвсем рядко. Сам бе сигурен в това. И все пак Мейс съществуваше. Сега той проучваше молбата за монтаина и използваше нормативни актове и процедурни ходове, за да го забави. Трябваше да се намери начин за неутрализиране на Гидиън Мейс.

Имаше такъв начин. Поне „Фелдинг-Рот“, в лицето на Винсът Лорд, знаеше това.

Навремето, когато Винс събра, или по-точно купи, доказателства за престъпните деяния на доктор Мейс (ордерът за двете хиляди долара бе дълбоко потулен в партидите за пътни разноски и там ревизорите и Управлението за вътрешни постъпления в бюджета никога нямаше да го намерят), Сам се гневеше и не одобряваше постъпката на Винс, ужасен от мисълта, че тези документи могат да се използват по съвсем непочтен начин.

Но не и сега. Положението с монтаина бе много критично и от решаващо значение, за да се проявяват подобни предрасъдъци. Имаше и още една причина за възмущение от хора като Мейс. Престъпници като него принуждаваха и други да прибегват до подобни действия и да прилагат същата долнопробна тактика за самоотбрана – в случая Сам Хортон и Винсът Лорд. Проклетият Мейс!

Продължавайки мислено да разговаря със себе си, Сам си каза: В качеството на ръководител на голяма компания си обречен на наказанието да вземаш отвратителни решения за постъпки, които иначе по принцип би отхвърлил и осъдил като неетични. Но щом си се нагърбил с отговорности за толкова много хора, които зависят от теб – акционери, директори, колеги от ръководството, служители, доставчици, търговци на дребно, клиенти-налага се понякога да преглътнеш и да правиш въпреки желанието си нещо в общ интерес, колкото и трудно, неприятно и противно да изглежда то.

Сам бе сторил точно това преди час, одобрявайки предложението на Винсът Лорд да заплаши Гидиън Мейс, че ако не ускори разрешението за монтаина, ще го разкрие и ще последват постъпки за подвеждане

под отговорност.

Изнудване. Излишно бе да се търсят предвзети думи или да се крият зад фалшиви фрази. Щеше да бъде изнудване – тоест пак престъпление.

Винс най-безцеремонно бе докладвал плана си на Сам. И по същия начин бе заявил:

– Ако не използваме това, което притежаваме, за да упражним натиск върху Мейс, забравете, че монтажът може да се пусне на пазара през февруари, надали и още цяла година.

– Наистина ли може да отиде цяла година? – запита Сам.

– Като нищо. Даже и повече. Мейс трябва само да поиска повторение на...

Лорд спря. Сам му беше махнал да мълчи, отказвайки се от излишния си въпрос, тъй като се досети, че Мейс забави стейдпейса повече от година.

– Едно време ти говореше, че ще правиш това, което сега ми предлагаш, без да ме замесваш – напомни Сам на директора на научните изследвания.

– Точно така, но вие настоявахте да знаете къде са отишли двете хиляди долара и затова промених решението си. Аз поемам риск и не виждам защо трябва да го нося сам. Ще продължа атаката на огневата линия, конфронтацията с Мейс. Но не искам да го правя без вашето знание и одобрение.

– Не искаш писмено съгласие, надявам се?

Лорд поклати глава:

– Не. Поемам още един риск. Ако се разкрие случаят, вие можете изобщо да отречете, че сме водили подобен разговор.

Едва сега Сам разбра, че Винс всъщност иска да не е самичък, да не е единственият, който знае какво ще стане. Сам Хоторн разбираше това чувство. Смотата е още едно от нещата, които преживяваш, когато си на върха или близо до него. Винс просто търсеше начин да сподели своята самота.

– Добре – съгласи се Сам. – Колкото и да се ненавиждам за това, аз одобрявам. Действай! Прави онова, което трябва! – и добави закачливо: – Предполагам, че не си „озвучен“.

– Ако бях, щях да злепоставя не само вас, но и себе си – успокои го Лорд.

Когато директорът на научните изследвания излизаше от кабинета му, Сам извика:

– Винс!

– Да – обърна се Лорд.

– Благодаря. Просто ти благодаря.

Сега остава единствено да се чака, си каза Сам. Да се чака още съвсем малко с абсолютната увереност, че разрешението на УХЛ за монтажа ще се получи бързо, наистина бързо.

Винсът Лорд установи, че от времето на предишната им схватка в някои отношения доктор Гидиън Мейс се е променил. Изглеждаше по-стар – това бе логично – но и по-добре от преди, което беше изненада. Лицето му не бе толкова зачервено, на носа му изпъкваха по-малко венчки. Беше сменил износения си костюм с нов. И очилата му бяха нови – вече не си присвиваше очите. Държеше се по-нормално, явно бе по-малко груб и не се заяждаше. Една от причините за тези промени, която Лорд научи от други свои познати в УХЛ, бе решението на Мейс да се откаже от пиенето и да стане член на доброволната организация за борба против алкохолизма.

С изключение на Мейс всичко друго в УХЛ си беше същото, дори и по-лошо. Централата на управлението във Вашингтон не се различаваше от предишното запуснато и безлично съоръжение. В миниатюрния кабинет на Мейс и върху бюрото му имаше повече книжа от всякога. Той бе заобиколен от купища хартия като надигащ се прилив. Трябваше да се прескачат книжа и преписки, наслагани по пода, поради липса на друго място.

Показвайки с жест наоколо, Лорд запитва:

– Дали нашата документация за монтажа е някъде тук?

– Отчасти – отвърна Мейс. – Няма място за цялата. Предполагам, че сте дошли във връзка с монтажа.

– Да – потвърди Лорд. Той седеше срещу доктора и до този момент се надяваше, че може би няма да е необходимо да си послужи с ксерокопията, сложени в куфарчето до краката му.

– Наистина, много съм обезпокоен от случая в Австралия – пак за разлика от преди тонът на Мейс бе приемлив. – Знаете какво имам предвид, нали?

Лорд кимна:

– Жената от целините. Да, съдът отхвърли нейния иск, а имаше и правителствено разследване. На два пъти обвиненията бяха подлагани на грижлива проверка, която възстанови доброто име на монтажа.



– Чел съм всичките тези материали – каза Мейс. – Но искам по-подробна информация. Писах до Австралия да ми я изпратят. А след като я получа, могат да възникнат допълнителни въпроси.

Винсънт Лорд запротестира:

– Но тази история ще продължи с месеци!

– Няма никакво значение. Ще правя онова, за което съм поставен тук.

Директорът на научните изследвания реши да направи последен опит:

– Когато вие задържахте заявлението ни за стейдпейса, аз ви уверих, че той е добър препарат, без никакво вредно странично действие и думите ми – въпреки неоправданото закъснение – се потвърдиха. Сега ви обещавам, имате честната ми дума на учен, че същото нещо се отнася и за монтайна.

Мейс отвърна равнодушно:

– Вие мислите, че забавянето на стейдпейса бе неоправдано, но аз не мисля така. Във всеки случай, той няма нищо общо с монтайна.

– В известен смисъл има – отговори Лорд, разбирайки, че вече няма друг избор, и погледна назад, за да се увери, че вратата е затворена. – Има, понеже според мен онова, което вие причинявате на нас, на „Фелдинг-Рот“, е свързано не с нашата молба, а с вашия начин на мислене. Вие имате много тежки лични проблеми, които ви отнемат най-ценното от духовните сили и създават у вас безпочвени предразсъдъци, засенчват възможността за точни преценки. Някои от тези проблеми стигнаха до ушите на нашата компания.

Мейс се дръпна назад и рязко запита:

– За какво, по дяволите, ми говорите?

– Ето за това – каза Лорд. Той бе отворил куфарчето и вадеше оттам книжа. – Това са касовите бележки за сделките с посредника, инкасираните чекове, извлечения от банкова сметка и други документи, показващи, че сте получили над шестнайсет хиляди долара незаконна печалба, използвайки поверителни сведения на УХЛ за две лекарствени фирми – „Бинвъс Продъктс“ и „Минтоу Лабс“.

Лорд сложи десетина листа върху разбърканите книжа на бюрото на Мейс.

– Предлагам да разгледате внимателно тези материали. Разбира се, те са ви познати от преди, но новото за вас е може би това, че копия от тях притежава и друг. Впрочем те са копия от копия – безполезно е да се задържат или унищожават.

Мейс мигновено разпозна касовите бележки на посредника – най-горния лист. Взе го с разтреперани ръце, после един по един и останалихте. Явно не ги виждаше за пръв път. Лицето му постепенно побледняваше, а устните му конвулсивно потрепваха. Да не получи сърдечен удар, помисли Лорд. Мейс остави листовете и прошепна:

– Откъде ги взехте?

– Не е толкова важно – енергично отвърна Лорд. – Важното е, че ги имаме и обсъждаме дали да ги връчим на главния прокурор и евентуално на печата. Тогава, разбира се, ще има следствие и ако сте замесен в други подобни деяния, те ще излязат наяве.

От засилващата се уплаха по лицето на Мейс Лорд разбра, че произволният му изстрел е ударил точно в целта. Имало е и други случаи! Сега и двамата знаеха това.

Директорът на научните изследвания си спомни, че веднъж, предвиждайки сегашния си разговор, бе казал на Сам: „Като му дойде времето, нека аз да свърша мръсната работа“. И после беше добавил наум „Аз даже бих изпитал удоволствие“. Е, сега това се сбъдна, каза си Лорд, наистина му правеше удоволствие. Приятно му бе да постигне превъзходство над Мейс, да принуди един свой неприятел, майстор на униженията, да понесе на свой гръб същото нещо, да страда, да се гърчи като червей.

– Естествено вие ще отидете в затвора – продължи Лорд, – а глобата, която ще ви наложат, сигурно напълно ще ви съсипе.

Мейс отчаяно каза:

– Това е изнудване. Вие можете...

Гласът му бе нервен, писклив и пронизителен. Лорд грубо го прекъсна:

– Я оставете тази работа! Можем да действаме по разни начини, без да се намесва името на компанията, а пък тук свидетели няма – само вие и аз.

Той си взе документите и ги прибра обратно в куфарчето. Беше се сетил съвсем навреме, че върху листовете има отпечатьци от пръстите му. Не бива да рискува, оставяйки в ръцете на противника доказателства.

Мейс приличаше на руина. Лорд с отвращение забеляза, че на устните на доктора има пяна, когато запита с отпаднал глас:

– Какво искате от мен?

– Мисля, че се досещате. Предполагам имате представа за онова, което очакваме като „благодарумно отношение“ към нашата молба.

Отчаян шепот:

– Искате да се даде разрешение за лекарството. За монтаина.

Лорд не отговори.

– Слушайте – започна Мейс с умоляващ, почти хълцащ глас, – когато казах, че има проблем, аз наистина имах предвид това... случаят в Австралия, съмненията по отношение на монтаина... наистина вярвам, че може да има нещо... вие трябва да...

Лорд презрително го прекъсна:

– Вече говорихме за това. По-големи специалисти от вас ни увериха, че австралийският случай е безсмислица.

Отново мълчание.

– А ако се уреди... разрешителното?

– При определени условия копията от материалите, които ви показвах, няма да се предадат на главния прокурор и на печата – каза предпазливо Лорд. – Те ще ви бъдат предадени на ръка с гаранция, че доколкото знаем, други копия не съществуват.

– Как мога да бъда сигурен?

– Можете да разчитате само на честната ми дума.

Мейс направи усилие да се окопоти и в очите му проблесна пламъче на свирепа омраза:

– Твоята дума нищо не струва, копеле такова!

– Извинете, че ви го казвам, но положението ви сега не позволява да нагрубявате когото и да било.

Трябваше да минат две седмици. Даже с натиска на Гидиън Мейс колелата на бюрокрацията се задвижваха бавно. Но в края на втората седмица разрешителното за монтаина бе свършен факт. Вече имаше съгласие на УХЛ препаратът да се предписва и продава на територията на Съединените щати.

„Фелдинг-Рот“ посрещна с радост новината, че ще бъде спазен графикът на компанията за пускане на монтаина в продажба през февруари.

За да не рискува с услуги на пощата или на друг човек, Винсът Лорд лично отиде във Вашингтон и предаде уличаващите копия на доктор Мейс.

Обещанието бе изпълнено. Всички останали копия бяха унищожени.

В кабинета на Мейс двамата прави размениха на четири очи

възможния минимум от думи.

– Нося това, което ви бях обещал – Лорд подаде голям кафяв плик.

Мейс го взе, провери съдържанието му и вдигна очи към Лорд. С пропит от омраза глас той каза:

– Вие и вашата компания сега вече имате един враг в УХЛ. Аз ви предупреждавам – някой ден ще съжалявате за това!

Лорд сви рамене и без да отговори, излезе от стаята.

## 10

Един петъчен следобед през ноември Силия посети доктор Мод Стейвли в седалището на „Граждани за безопасна медицина“ в Ню Йорк.

Идеята за посещението се роди импулсивно. Силия бе в Манхатън, имаше два свободни часа между ангажиментите си и реши да задоволи любопитството си и да види един противник, когото не бе срещала. Тя не й телефонира предварително, понеже знаеше, че Стейвли почти сигурно няма да я приеме. Други от фармацевтичния бранш бяха получили такива откази.

Силия си спомни онова, което наскоро й бе казал Лорн Игълдън, президент на Асоциацията на производителите на лекарства във Вашингтон. Човек с дружелюбен и лек характер, той бе работил като юрисконсулт в държавната администрация преди да го изберат на този пост.

– Като ръководител на Асоциацията на производителите на лекарства, представляваща всички по-големи лекарствени компании, имам желание да поддържа връзки с организациите на потребителите – бе казал той. – Естествено интересите ни са противоположни, но от тях някога можем да научим полезни неща и би трябвало да не ги пренебрегваме. Затова каня Ралф Нейдър на обяд два пъти в годината. Наистина между нас няма много допирни точки, но ние говорим и изслушваме мненията си – диалог между цивилизовани хора. Щом обаче поканиха Мод Стейвли на обяд със същото намерение – бягай, спасявай се!

По настояване на Силия, шефът на Асоциацията на производителите на лекарства бе продължил:

– Доктор Стейвли ми събщи, че била много заета в непрекъснатата борба против една напълно вредна и неморална индустрия – т.е. нашата, и не можела да губи ценното си време за лакеи на големия бизнес, лансиращи неприемливи становища, т.е. мен. Освен това, ми каза тя, за

обяда нямала да спори, щяла да съдвече един шоколад, купен с мръсните пари на лекарствените фирми – Игълдън се разсмя. – Тъй че изобщо не се срещнахме, за което съжалявам.

Валеше отвратителен дъжд, когато таксито на Силия спря пред невзрачно шестетажно здание на Трийсет и седма улица, близо до Седмо авеню. Партерът бе зает от магазин за водопроводни материали, чието предно стъкло бе пукнато и залепено с някаква лента. През овехтяло входно антре с олющена блажна боя тя влезе в малък, скърцащ асансьор, който с боботене я отведе до най-горния етаж – седалището на „Граждани за безопасна медицина“.

Силия мина през отворена врата в малка стая, където възвратна жена с побеляла коса седеше зад очукано метално бюро. На него имаше табелка „Доброволка: госпожа О. Том“. Жената „кълвеше“ по клавишите на пишещата машина „Ъндъруд“, произведена около 1950 година. Поглеждайки към Силия, тя каза:

– Говоря им непрекъснато, че повече няма да пипна никаква работа, докато не ми поправят тази пуста машина. Главната буква „А“ изобщо не излиза. Как може да се пише на хората без „Аз“?

Силия съчувствено предложи:

– Бихте могли да опитате с „Ние“, вместо с „Аз“.

Госпожа О. Том отсече:

– А с това писмо какво да правя? Трябва да се адресира до Аляска. Мога ли да прекръстя щата на Ниеляска?

– Вече разбрах проблема ви. Имах желание да ви помогна – отговори Силия. – Тук ли е доктор Стейвли?

– Да, тука е. А вие коя сте?

– Ами просто се интересувам от вашата организация. Бих желала да поприказвам с председателката ви.

Госпожа Том сякаш се канеше да задава още въпроси, но промени решението си. Стана, излезе през друга врата и потъна в едно коридорче. Силия усети любопитните погледи на няколко сътруднички, надзърнали от другите стаи. По шума се създаваше впечатление за напрегната работа. Чуваше се тракането на пишещата машина, водеха се енергични телефонни разговори. В стаята имаше купове брошури и позиви, някои от които бяха пакетирани за експедиция. На бюрото на госпожа Том бяха струпани пликосе входяща поща в очакване да бъдат удостоени с внимание. По обстановката личеше, че „Граждани за безопасна медицина“ не страда от излишък на средства. Мебелите, мислеше Силия, приличаха на бракувано имущество или бяха купени от вехтошар. Мокетът,

поставен доста отдавна, бе съвсем износен, а на места през дупките му се виждаха голи дъски. Останалата по стените боя се лющеше както в антрето на партера.

Госпожа Том се върна.

– Да. Влезте там – тя посочи към една врата.

Силия измънка някаква благодарност и тръгна нататък.

Озова се в стая, занемарена също като другите помещения.

– Да, какво има? – Доктор Мод Стейвли, седнала зад едно също така очукано бюро, вдигна очи от някаква преписка и погледна посетителката.

За разлика от обстановката и от онова, което бе чула предварително за доктор Стейвли, Силия се изненада, като видя хубава жена, навярно скоро навършила четиридесет години, с кестенява коса, стройна, елегантна, с грижливо направен маникюр. Въпреки пискливия си нервен глас, тя имаше културен говор с лек източен акцент. Облеклото ѝ – вълнена пола в кафяво и розова блузка тайор, не бе скъпо, но стилно. Очите ѝ, най-характерното нещо за Стейвли, бяха сини, открити, проницателни и внушаваха на Силия, че отговорът на зададения въпрос вече закъснява.

– Аз съм на ръководна работа във фармацевтичния бранш. Извинете, че ви се натрапвам, но исках да се запозная с вас – обясни Силия.

Настъпи няколко секунди мълчание. Пронизващият поглед стана по-остър. Силия усети, че е подложена на прецизна преценка.

– Предполагам, че вие сте Джордан?

– Да – потвърди Силия. – Откъде знаете?

– Чувала съм за вас. В този калпав бранш няма много жени на ръководна работа и съвсем определено няма друга, която да е продала толкова евтино женското благоприличие.

Силия любезно запита:

– Защо сте тъй сигурна, че аз, както се изразихте, съм го продала?

– Ако не сте, нямаше да работите в сектор за търговия с лекарства.

– Отначало работих като фармацевт и после като другите се издигнах в структурата на нашата компания – каза Силия.

– Тая работа хич не ме интересува. Защо сте дошла?

Силия се опита да парира враждебността с усмивка:

– Както обясних, исках да се запозная с вас. Струваше ми се, че бихме могли да поговорим, да разменим мнения Дори да не постигнем съгласие, пак бихме могли да стигнем до нещо.

Дружелюбността не постигна нищо. Доктор Стейвли хладно запита:

– До какво да стигнем?

Силия сви рамене:

– Предполагам до някакво взаимно разбиране. Няма значение, явно съм сбъркала.

Тя се дръпна, готова да напусне стаята, за да не слуша повече обиди.

– Какво бихте желали да знаете?

В тези думи на Стейвли имаше по-малко неприязън. Силия се поколеба дали да тръгне, или да остане.

Домакинята ѝ посочи един стол:

– Щом сте дошла тук, седнете. Ще ви отделя десет минути, а после ме чака много работа.

При други обстоятелства Силия би реагирала твърдо, но любопитството я накара да продължи със сдържан тон:

– Искам да разбера защо толкова мразите фармацевтичния бранш?

За пръв път Мод Стейвли си позволи вяла усмивка, която изчезна мигновено.

– Казах, че разполагам с десет минути, а не с десет часа.

– Защо поне не започнем през времето, което ни остава?

– Много добре. Най-безнравственият сектор във вашия бизнес е този, в който работите вие – продажбите. Вашата и всички останали компании продават повече, отколкото е необходимо, и то по груб, циничен и порочен начин. Вие се заемате с производство на ценни лекарства за ограничен кръг случаи, после с масови, безскрупулни рекламни кампании си осигурявате същите лекарства да се предписват на безброй хора, които фактически или не се нуждаят, или не могат да ги купят, или не трябва да ги гълтат, а понякога и трите.

– Безнравствен и другите епитети са доста силнички – отбеляза Силия. – Никой не отрича, че е имало случаи на свръхпредписване, но...

– Случаи на свръхпредписване! Излишното предписване на лекарства е норма! Норма, към която вие и вашите хора се стремите, правите планове за нея и сигурно я боготворите! Ако искате пример, да вземем валиума и подобните препарати, навярно най-много употребяваната и излишно предписвана група лекарствени средства в историята. В резултат на необузданите рекламни кампании, подхранвани от ненаситната алчност на фирми като вашата, тези лекарства са оставили след себе си кой знае колко наркомани, меланхолици и самоубийци...

– И са помогнали на много хора, които действително са се нуждаели и са имали полза от лекарствата – вметна Силия.

– Малцина! – настоя събеседничката й. – Които можеха да ги имат без прекалената реклама, втъплила в главите на лекарите, че лекарствата от групата валиум са панацея за всяка болест. Аз знам, че е така. Аз бях една от заблудените лекарки, докато не разбрах ужасите в света на лекарствата. Сетне се отказах от лекарската практика и основах тази организация.

– Знам, че сте лекарка – неуверено потвърди Силия.

– Да, интернист. Обучавах ме да се грижа за здравето на хората и да спасявам живота им. Нещо, което правя тук и то в много по-голям мащаб.

Стейвли махна с ръка да изоставят темата за нейната кариера.

– Да се върнем на валиума. Той показва безпринципността на вашия бранш и в друго отношение.

– Слушам ви. Не съм съгласна, но ви слушам – каза Силия.

– Никой не се нуждаеше от разните варианти на валиума, произведени от конкуриращите се фирми. Няма никаква полза, никаква обществена изгода да се пускат на пазара пет различни вида ВАЛИУМ. И въпреки това след като валиумът осигури огромен финансов успех, другите компании посветиха месеци, дори години, на изследвания – ценно време на научния потенциал, огромни суми пари – не да се открие нещо ново и полезно, а просто да получат своя вариант на валиума, с друго име. Така започна производство на други валиуми – със смяна на молекули, просто да направят малко по-различна разновидност на препарата, за да го патентоват и да постигнат нови печалби с разпространението му.

Силия каза нетърпеливо:

– Всеки знае, че има „и ние ги правим“ лекарства, вероятно повече, отколкото е необходимо. Но те понякога водят до нови открития и осигуряват платежоспособността на фармацевтичните компании, от които обществото се нуждае през периодите между други големи открития.

– О, господи! – доктор Стейвли сложи ръка на челото си в израз на недоверие. – Вярвате ли наистина в тези студентски аргументи? Ами ако не се отнася само за вали-ума? Когато всяко по-ценно ново лекарство започне да се копира от други? Ето защо фармацевтичните изследвания трябва да се насочват и контролират от държавата, макар че се финансира от лекарствените фирми.

– Сега пък аз не мога да повярвам, че говорите сериозно! Искате изследванията в нашата област да се контролират от същите политици, които опустошиха системата на социалното осигуряване, стремят се



към безцелни акции за трупане на политически кредит, не са в състояние да държат един бюджет и плюят най-свидното си, за да спечелят гласоподаватели. При подобна система пеницилинът сигурно още нямаше да бъде пуснат на пазара! Добре, да приемем, че свободното капиталистическо предприятие не е съвършено – то обаче е далеч по-напредничаво! И много по-етично!

Стейвли продължи, сякаш не я бе чула:

– Човек трябва да удря с правилниците по главата вашата драгоценна индустрия, докато най-сетне тя реши да публикува предупреждения за опасностите от нейните лекарства. Даже и днес тя се бори за минимум предупреждения и обикновено побеждава. И не само това. След като новото лекарство се пусне на пазара, страничните му явления се прикриват – заравят се в папките на компанията – съвсем удобно, а и безсърдечно.

Силия възрази:

– Това са глупости! По закон сме задължени да съобщаваме в УХЛ за страничните явления. Е, може би е имало няколко пропуска...

– Има много случаи, извънредно много, за които нашата организация знае и се обзалагам, че фактически са много повече. Незаконно затаяване на информация Нима е възможно съдебно преследване на подобни деяния? Никога – щом вие имате такава армия от платени лобисти, които действат на Капитолийския хълм.

Е, да, разсъждаваше Силия, тя бе дошла тук да пита за мнения и ето – получава търсенето. Продължи да слуша, понякога прекъсваше и обещаните десет минути станаха един час.

Стейвли спомена за известна на Силия неотдавнашна полемика. Една фармацевтична компания (не „Фелдинг-Рот“<sup>с</sup>) се бе натъкнала на проблеми, свързани с неин препарат – интравенозна течност, използвана в болниците. Някои от банките със стерилната течност имали дефектни запушалки, през които проникнали бактерии и те от своя страна причинили септикемия – отравяне на кръвта – довела до смъртта на няколко пациенти.

Създада се беше следната дилема: броят на въпросните заразени банки бе малък и лесно биха могли да се открият, а нямаше да има други повредени, понеже техническият проблем при производството бе изяснен и решен. Междувременно налагането на възбрана върху всички количества интравенозна течност в складовете на всички болници бе довело до критичен недостиг и естествено – до повече смъртни случаи, отколкото би предизвикала заразена интравенозна течност. Проблемът

бе разискван многократно в продължение на няколко седмици между производителите, УХЛ и болниците. Доктор Стейвли разкритикува онава, което според нея било „позорен пример за протакане от страна на една лекарствена фирма, отказваща да прибере обратно един опасен препарат“.

– И аз знам нещичко за случая. Всяка от страните полага усилия да реши проблема – обади се Силия. – Точно тази сутрин разбрах, че УХЛ е решило да забрани употребата на наличните количества интравенозна течност. До края на седмицата ще подготвят предизвестията, а решението ще бъде обявено на пресконференция в понеделник сутринта.

Стейвли я изгледа косо:

– Сигурна ли сте?

– Абсолютно.

Силия бе получила информацията от служител във въпросната компания, на който можеше да се разчита.

Доктор Стейвли записа нещо в бележника си и разговорът продължи. Накрая стигнаха до монтаина.

– Дори сега „Граждани за безопасна медицина“ ще направи всичко възможно да попречи на това недостатъчно изпитано лекарство да излезе на пазара.

На Силия ѝ дотегна от едностранчивата тирада и се тросна:

– Смешно е да говорите, че изпитанията на монтаина са недостатъчни! А освен това имаме разрешение на УХЛ.

– В интерес на обществеността това разрешение трябва да се отмени!

– Защо?

– Имаше един случай в Австралия...

Силия отегчено я прекъсна:

– Знам за случая в Австралия.

И подробно разказа как специалистите-медици са отхвърлили обвиненията, направени на съдебното заседание и че там, а после и на разследването по искане на правителството, не останало нито сянка от съмнение за безопасността на монтаина.

– Не съм съгласна с тия специалисти – възрази Стейвли. – Четохте ли стенограмата на процеса?

– Четох информация, съставена по стенограмата.

– Не ви питам за нея. Питам ви четохте ли стенограмата на процеса?

– Не – призна Силия.

– Тогава я прочетете! И недейте се заема да защитавате монтаина, преди да сте се запознали с нея.

Силия въздъхна.

– Не вярвам, че ако продължим дискусиата, ще стигнем до някакъв резултат.

– Точно това ви казах в началото, ако не сте забравили.

За втори път се прокрадна лека, вяла усмивка под пронизващите очи на доктор Стейвли.

Силия кимна:

– Вие бяхте права. За другите неща не, но затова – да.

Доктор Стейвли отново заби поглед в преписката, която четеше при влизането на Силия. После вдигна очи:

– Довиждане, Джордан.

– Довиждане – отговори Силия и излезе от неприветливите стаи в сградата на също толкова неприветливата улица.

Късно следобед Силия пътуваше с автомобила си от Манхатън за Мористаун и разсъждаваше върху характера на Мод Стейвли.

Несъмнено Стейвли бе идеалистка, но в известна степен и маниачка. Ясно бе също така, че ѝ липсва чувство за хумор и не може да разглежда себе си другояче, освен като самата сериозност. Силия и преди бе срещала подобни хора – винаги ѝ е било трудно да води с тях смислени, обективни разговори. Хора, привикнали да виждат нещата или бели, или черни, не могат да не ги противопоставят и да възприемат начин на мислене в полутоновете на сивото, какъвто всъщност е животът в по-голямата си част.

От друга страна, председателката на „Граждани за безопасна медицина“ бе много добре информирана, говореше умно, умееше да организира времето си и имаше проникателен, даже блестящ интелект. Медицинското образование ѝ осигуряваше добър престиж и право да се произнася по въпросите на лекарствата с рецепта. Някои от схващанията ѝ също така не бяха толкова различни от тези на Силия, дори си спомни, че преди четиринайсет години реагираше почти като Стейвли към лекарствата от рода „и ние ги правим“ и към „молекулярната рулетка“. Всъщност по онова време Сам Хоторн бе изтъкнал аргументите, които тя използва в спора си с председателката на „Граждани за безопасно лечение“. И макар че се позова на тях, не бе напълно убедена в правотата им.

Стейвли обаче прояви неуравновесеност, когато подчертаваше отрицателните черти на фармацевтичната промишленост, пренебрегвайки нейния много положителен хуманитарен принос към науката и здравеопазването. Веднъж Силия бе чула да описват лекарствената промишленост в Съединените щати като „национално съкровище“ и вярваше, че по принцип това е истина. Стейвли също така наивно и абсурдно твърдеше, че научните изследвания в тази област трябва да се контролират от държавата и беше съвсем дезинформирана и предубедена по отношение на монтаина.

Общо взето Стейвли и „Граждани за безопасна медицина“ бяха сериозни опоненти, които не биваше нито да се пренебрегват, нито да се подценяват.

За едно нещо Стейвли основателно я упрекна, мислеше с известна горчивина Силия – не е чела стенограмата на процеса за монтаина в Австралия. Идната седмица имаше намерение да стори това.

Късно същия ден на вечеря Силия разказа на Андрю за посещение си в „Граждани за безопасна медицина“. Той както винаги привнесе нещичко от мъдростта си.

– Вероятно тези активисти – Мод Стейвли, Сидни Улф, Ралф Нейдър и другите, ти изглеждат трудни хора и понякога ги презираш – каза Андрю. – Ти обаче се нуждаеш от тях, вашата промишленост се нуждае от тях, също както „Дженерал Мотърс“ и другите автомобилни компании се нуждаеха от Нейдър преди да слезе от сцената. Със заяжданията си той помогна да се произвеждат подобри и по-сигурни автомобили – за всички нас. И що се отнася до мен, аз съм му благодарен. Сега Стейвли и Улф ви лазят по нервите, на теб и на твоите хора.

– Съгласна съм – въздъхна Силия. – Но поне да бяха малко по-разбрани и по-въздържани.

Андрю поклати глава.

– Тогава нямаше да бъдат истински активисти. И още нещо – когато са груби и неетични, както им се случва понякога, би трябвало да се запиташ: От кого са се научили да се държат така? Отговорът е: От компании като вашата, миличка, понеже едно време никой не се интересуваше какво правят и тогава те бяха именно груби и неетични.

Силия щеше да осмисли по-добре последната бележка на Андрю, ако бе присъствала на една сцена в седалището на „Граждани за безопасна медицина“. В петък следобед, няколко минути след като тя си бе тръгнала, доктор Стейвли повика един свой сътрудник и запита:

– Отиде ли си жената, която разговаря с мен?

Той отговори положително и председателката нареди на младия човек:

– Искам да организирате пресконференция утре сутрин, колкото е възможно по-рано. Кажете, че случаят е спешен, въпрос на живот и смърт, засягащ болници и пациенти. На всяка цена доведете хора от телевизионните компании и телеграфните агенции. На пресконференцията ще прочетем съобщение, което започвам да пиша сега. Някой ще трябва да работи нощес, за да...

Енергичните, ясни указания продължиха. На следващата сутрин в десет часа пресконференцията бе открита.

Пред репортерите и камерите доктор Стейвли описа проблема, свързан с интравенозната течност, който бе разисквала предишния ден със Силия – банките, заразени с бактерии и последвалата септикемия, вероятна причина за няколко смъртни случая. Лидерът на „Граждани за безопасна медицина“ не спомена нито за Силия, нито за информацията, която бе получила от нея, че УХЛ е взело решение да забрани по-нататъшното използване на доставената от въпросната компания интравенозна течност, което щеше да бъде оповестено в понеделник.

Тъкмо обратното. Стейвли заяви:

– „Граждани за безопасна медицина“ осъжда бездействието на Управлението за храни и лекарства и на производителя на тази смъртоносна течност. Прочие ние настояваме, да, настояваме! – всички количества от доставената интравенозна течност да бъдат забранени за употреба и иззети...

Ефектът бе мигновен. Основните телевизионни компании предадоха новината във вечерната централна емисия, а на следващия ден неделните издания на вестниците публикуваха подробности на челно място и в много случаи със снимков материал – Стейвли по време на пресконференцията, разпространена от Асошиейтед прес. В понеделник, когато УХЛ оповести своето изявление, повечето репортери, без да си правят труд да проверяват, започнаха репортажите си: „Днес, откликвайки веднага на настояването на доктор Мод Стейвли и нейната организация «Граждани за безопасна медицина», УХЛ обяви забрана върху по-нататъшното използване от болниците на...“

Този блестящ удар на „Граждани за безопасна медицина“ скоро след това се използва като основен мотив в една изпратена по пощата брошура, с която се искаха парични помощи от спонсори и дарители.

Силия проследи хода на събитията с известно смущение и не каза никому за своето негласно участие. Тя получи добър урок. Разбра, че е проявила глупава недискретност, използвана много добре от една майсторка на тактиката.

## 11

За голяма изненада на Силия, никъде в централата на „Фелдинг-Рот“ не можа да се намери копие от стенограмата на съдебния процес за монтаина в Австралия. А правният отдел на компанията не откри нито един екземпляр в Съединените щати. Имаше много информации, съставени върху стенограмата, но искаше да прочете пълния текст от край до край. Явно Мод Стейвли разполагаше с копие, но Силия не искаше да се обръща към „Граждани за безопасно лечение“ и разпореди на правния отдел да помоли партнираща юридическа фирма да им изпрати един комплект от протоколите с въздушна поща.

Междувременно предстоеше да се вършат много други неща. Програмата за пускане монтаина на пазара бе в трескава подготовка, понеже приближаваше крайният срок – февруари. Силия с помощта на заместника си Бил Инграм вече бе изразходвала за нея няколко милиона долара. За идните месеци имаше на разположение още средства.

Грижливо разработени реклами – скъпи цветни диплянки от четири страници – се появяваха в най-различни медицински списания, а на лекарите и аптекарите в цялата страна сеизпращаше по пощата лавина от рекламни материали. Между тях имаше една касета със запис от едната страна на чудесната *Wiegenlied*<sup>12</sup> от Брамс, а на другата – клинично описание на монтаина. Успоредно с рекламната дейност в печата и по пощата търговските пътници оставяха на писалищата на лекарите хиляди опаковки монтаин като мостри, заедно с дребни спортни принадлежности за голф и маркери, на които беше напечатано „монтаин“.

На всички равнища в компанията, както при пускането на всеки нов препарат, цареше смесица от шеги, нервно напрежение и надежди.

Новините от изследователския институт в Харлоу също будеха оптимизъм, дори в по-голям мащаб. Там като че ли научният екип на Мартин Пийт-Смит бе успял да превъзмогне бариерата, която им бе пречила толкова време. Нямахше подробности – отчетът на Мартин бе кратък и само в общи линии, но личеше, че са надвили трудността, за

---

12. Приспивна песен (нем.). – Б.пр.

която преди осемнайсет месеца доктор Рао Састри спомена в разговора със Силия: „Не разполагаме с методи за по-нататъшни изследвания. Може би след десет години...“

Силия много се зарадва, че в това отношение Састри бе сбъркал, а Мартин излезе прав.

От едно писмо на Найджъл Бентли, административния директор, се разбра, че техническото им постижение се отнася до прочистване на полипептидна мозъчна смес, получена от плъхове и тестове на плъхове в лабиринт, потвърдили положителното действие на сместа за подобряване на паметта на по-старите от тях. Експериментите продължаваха.

Макар че не се знаеше още колко години щяха да минат, докато се получи препарат за подобряване на човешката памет, тази възможност несъмнено бе станала много по-реална.

Новината дойде тъкмо навреме, за да предотврати поредния опит на някои членове на дирекционния съвет да наложат решение за закриване на института в Харлоу, позовавайки се отново на големите разходи и на липсата на резултати. Практическият, макар и неголям напредък, отклони поне временно заплахата, надвиснала над института и проекта за умствено стареене.

Това бе още една причина Силия с радост да си спомни, че преди година и половина бе предложила институтът в Харлоу да не се закрива.

В средата на декември стенографските протоколи на процеса в Австралия бяха вече на бюрото на Силия във вид на един обемист том от няколкостотин страници. По това време работата бе така напрегната, че тя отложи четенето му за по-късно. Такава възможност не се откри до началото на януари, а тогава настъпи съвсем неочаквано едно събитие, заради което стенограмата вероятно щеше да чака реда си още доста време.

Новоизбраният, но още невстъпил в длъжност президент Картър бе изненадал света с осигуряването на мандата си за Белия дом през следващите четири години. Авангардът на новата администрация трескаво набираше кандидати за многобройните държавни постове, които скоро щяха да бъдат освободени от републиканците. Между кандидатите бе и Зейвиър Ривкин, вицепрезидент на „Фелдинг-Рот“ по търговията.

Зейв Ривкин, дългогодишен демократ, а отскоро и горещ привърженик на Картър, бе вложил лични усилия и пари в предизборната кампания. Освен това се познаваше лично с новия президент, тъй като бяха служили заедно във военноморския флот. Плод на всичко това бе и отплатата – предложение за поста заместник-министър на търговията.

Отначало във „Фелдинг-Рот“ вестта за предложението се пазеше в тайна, както и желанието на Зейв да го приеме. Знаеха Сам Хоторн и няколко души от дирекционния съвет, които също така имаха положително отношение. Те чувстваха, че не би било зле компанията да има един свой човек в търговското ведомство на официален Вашингтон. На Ривкин без много шум бе уредена предварително една щедра пенсия и той трябваше да напусне след 20 януари, когато президентът щеше да встъпи в длъжност.

През втората седмица на януари Сам извика Силия и ѝ каза за Ривкин. След ден-два тази новина щеше да се разчуе из цялата компания.

– Съвсем откровено, никой, включително и аз, не очаквахме, че това ще стане тъй скоро, но щом Зейв напусне, ти ще заемеш мястото му като вицепрезидент по търговията. Обсъдих идеята със същите членове на съвета, които одобриха преместването на Зейв. Всички добре разбирате, че промяната става в доста неудобен момент, когато монтажът е... – той спря. – Какво има?

– Нищо особено – отвърна Силия и понеже стояха прави в кабинета му, запита: – Може ли да седна?

– Моля ти се, седни, разбира се – посочи ѝ той креслото.

– И ми дай една минутка да се опомня – изведнъж сякаш гласът ѝ бе пресипнал. – Може би не разбираш, но ти току-що сякаш ме удари с гръм.

По лицето на Сам се изписа съжаление:

– Ах, дявол да ме вземе, извинявай! Трябваше да ти го кажа по-внимателно! Понякога ми се налага да действам с такава отвратителна бързина, че...

– И така е добре! Всъщност всякак е добре. Ти говореше преди малко за монтажа... – прекъсна го Силия.

Но думите ѝ като че ли идваха от неин двойник, намиращ се някъде надалеч. В ума ѝ сякаш всичко се завъртя обратно, спомни си, когато преди седемнайсет години тогавашният вицепрезидент по търговията Ърв Грегсън, който отдавна си беше отишъл, пред очите на всички участници гневно ѝ нареди да напусне търговската конференция на компанията, свикана в Ню Йорк... и Сам я бе спасил – от вицепрезидента и от всички други. А сега отново Сам... По дяволите, няма да плача, каза си тя. Но не можа да се въздържа съвсем и вдигайки очи, видя как Сам вади кърпичка от джоба си и се усмихва.

– Ти сама го постигна – мило ѝ каза той. – Съвсем сама. Ти измина този път, крачка по крачка, затова преди всичко аз трябва да те



поздравя! Сутринта на закуска споделих с Лилиан и тя също много се радва. Помоли ме да ти кажа, че скоро ще се съберем у дома.

– Благодаря ти – тя взе кърпичката, изтри сълзите си и после съвсем делово добави: – Благодаря на Лилиан и на теб благодаря също, Сам. А сега за монтаина...

– Понеже участваш много активно в програмата за пускане монтаина на пазара, аз и другите членове на съвета, за които споменах, бихме искали да направиш всичко възможно тя да се реализира с успех. Въпреки че сега се нагърбваш с много по-големи отговорности – обясни той. – Ще ти се отвори много работа, но...

– Ще се оправя – увери го Силия. – Съгласна съм за монтаина.

– Същевременно трябва да помислиш кой да приеме длъжността директор на търговията с лекарства – предложи Сам.

– Бил Инграм – без колебания отговори тя. – Той е подходящ, има и готовност. Сега участва в кампанията за монтаина.

Принципът за ракетата-носител, мислеше Силия, точно както го обяснила на Андрю по време на сватбеното им пътешествие преди много години. Сам бе ѝ помагал да направи кариера и тя пожъна невероятен успех! Сега пък тя помага на Бил, а кой ли вече се е закачил на ракетата му?

Съумяла да раздвои вниманието си, Силия довърши разговора със Сам.

Същата вечер Силия каза на Андрю за своето предстоящо повишение. Той я прегърна и възкликна:

– Гордея се с теб! И винаги съм се гордял!

– През по-голямата част от времето – поправи го тя. – Имало е моменти, когато не си се гордял.

– Това вече е зад гърба ни – намуси се Андрю и с кратко „извинявай“ отиде в кухнята и след секунди се върна с бутилка калифорнийско шампанско „Шрамсбърг“ в ръка. Зад него сияеща идваше Уини Марч и носеше поднос с чаши.

Андрю съобщи тържествено:

– Уини и аз ще прием за твое здраве. Нямаме нищо против, ако решиш да ни правиш компания!

Когато в чашите вече искреше шампанското, той вдигна тост:

– За теб, любима моя! За всичко, което си, което си била и което ще бъдеш!

– И аз за същото, госпожа Джордан – добави Уини, – Бог да ви благослови.

Тя отпи глътка, погледна чашата и се поколеба:

– Не съм много сигурна дали трябва да го изпия всичкото.

– Защо пък не? – изненада се Силия.

– Ами... може да не е добре за бебето. – Уини погледна Андрю, изчерви се и се засмя. – Току-що разбрах, че съм бременна, след толкова време.

Силия се втурна да я прегърне.

– Уини, това е чудесна вест! Много по-важна от моето повишение!

– Много се радваме за теб, Уини – каза Андрю и взе чашата от ръката ѝ. – Ти си права. Сега трябва да минеш без това удоволствие. Щом дойде бебето, ще отворим друга бутилка.

Вечерта, когато си лягаха с Андрю, Силия уморено каза:

– Ама какъв ден беше!

– Само радост, от сутринта до вечерта – рече Андрю. – Мисля че такива дни ни чакат занаяпред. И защо не?

Думите му не се сбъднаха.

Първата лястовичка, донесла лоши новини, се появи точно след седмица.

Бил Инграм, въпреки годините си, все още по момчешки нахлу в кабинета на Силия, който скоро щеше да бъде негов. Той прокара пръстите на ръката си през своята червена, както винаги непокорна коса и каза:

– Мисля, че трябва да видиш това, макар по мое мнение да не е толкова важно. Изпратил ми го е един приятел от Париж.

„Това“ бе изрезка от вестник.

– Дописка във „Франс Соар“ – обясни Инграм – добре ли си с френския?

– Достатъчно, за да разбере какво пише.

Още щом взе изрезката и започна да чете, Силия усети студени тръпки, примаяване, сякаш сърцето ѝ прескачаше. Завладя я лошо предчувствие.

Дописката бе кратка.

Жителка на Нузонвил, малък френски град до белгийската граница, родила момиченце, което вече навършило една година. Неотдавна лекарите установили, че бебето е с нарушени функции на централната

нервна система. То не било в състояние да движи нормално крайниците си, а от направените тестове се разбрало, че мозъкът му изобщо не е развит. Нямаło възможности за лечение. Детето е, според ужасяващата терминология, един вегетиращ организъм. Лекарите предполагаха, че то няма да може да излезе от това състояние.

През периода на бременността майката взимала монтаин. Той бил причина, според нея и семейството ѝ, за недъзите на бебето. Дописката не споменаваше нищо за отношението на лекарите към това твърдение.

„Франс Соар“ завършваше с едно загадъчно изречение: *Un autre cas en Espagne, apparemment identique a ete signale.*

Силия мълчеше, размишляваше и преценяваше значението на оно-ва, което току-що бе прочела:

... един случай, очевидно идентичен, в Испания.

– Както ти казах, не мисли, че има основание за тревога – увери я Бил Инграм. – В края на краищата „Франс Соар“ е известен със своята склонност към сензации. Би било съвсем друго, ако дописката беше от „Льо Монд“.

Силия не отговори. Първо Австралия. Сега Франция и Испания.

И все пак здравият разум ѝ говореше, че Бил е прав. Нямаше причина за безпокойство. Тя си спомни за своето предубеждение към монтаина, за обстоянните изследвания във Франция, за продължителните изпитания в много други страни, за исканите и получени гаранции от производителите, за изключителните свидетелства за безвредността на препаратата. Нямаше причина за безпокойство, разбира се...

И все пак...

Тя разпореди:

– Бил, искам да ми намериш, колкото е възможно по-бързо, всичко, което се знае за тези два случая и веднага да ми го докладваш.

После взе изрезката от „Франс Соар“ и я сложи на бюрото си:

– Нека да остане при мен.

– Добре, щом искаш. – Инграм погледна часовника си. – Ще телефонирам на „Жиронд-Шими“. Днес още има време и сега се сещам за името на един от техните хора, с когото бях говорил преди. Но още не смятам...

– Телефонирай им. Телефонирай веднага!

След един час Бил се върна при нея с бодро настроение.

– Никакви проблеми! – заяви той. – Говорим надълго и нашироко с

моя приятел от „Жиронд-Шими“. Той знаеше за двата случая, публикувани във „Франс Соар“. Каза, че ги проверили много внимателно и нямало причина за тревога, дори за съмнение. Тяхната компания изпратила научно-медицински екип в Нузонвил и после в Испания, за да се запознае с тези случаи.

– Даде ли ти повече подробности? – запита Силия.

– Да. – Бил погледна листа с бележките си. – По съвпадение двата случая изглеждат съвсем сходни с австралийския, който се оказа празна работа. Помниш ли?

– Четох информацията от Австралия.

– Ами двете жени, майки на бебетата с нарушени функции на нервната система, гълтали с шепи разни други хапчета и поемали значителни количества алкохол през цялата си бременност. Французойката освен това имала случай на монголизъм в рода си, а пък в Испания бащата на бебето и неговият баща са епилептици.

– Но и двете майки са вземали монтаин, нали?

– Така е. И моят човек от Париж, Жак Сен-Жан, доктор по фармация, ми каза, че отначало „Жиронд-Шими“ били доста разтревожени, както и ти сега. Той изрично подчерта, че тяхната фирма поема не помалък риск от „Фелдинг-Рот“, дори по-голям.

– Продължавай по-нататък – подкани го рязко тя.

– Окончателното решение е, че монтаинът няма нищо общо с недъзите на двете бебета. Учените и лекарите, включително консултантите извън компанията, били единодушни. Те действително са установили, че някои от другите лекарства, които гълтали двете жени, са опасни в комбинация и биха могли да...

– Искам да прочета докладите – каза Силия. – Кога можем да получим копия от тях?

– И двата доклада са тук.

– Тук ли?

Бил кимна утвърдително:

– В тази сграда. Жак Сен-Жан каза, че са у Винсънт Лорд. Изпрати ми ги преди няколко седмици съобразно принципите на „Жиронд-Шими“ да държи в течение всички заинтересовани. Да помоля ли Винс...

– Не, аз ще ги взема от него – прекъсна го тя. – Добре, Бил. Засега достатъчно.

– Знаеш ли... – започна той с неспокоен глас. – Не ми се сърди, че ти го казвам, но недей да се вживяваш прекалено...

– Казах достатъчно! – тросна се Силия, без да може да овладее обзелото я растящо напрежение.

– Защо искате да ги видите? – запита Винсънт Лорд. Тя бе в кабинета на директора по научните изследвания, дошла да поиска докладите за монтaina.

– Защото трябва лично да се запозная с информация от този характер, а не да я научавам от втора ръка.

– Ако под „втора ръка“ имате предвид мен, не мислите ли, че съм по-компетентен да чета подобни доклади и да ги преценявам, както вече съм направил всъщност? – запита той.

– И каква е вашата преценка?

– Че монтaинът няма никаква роля за двата инцидента. Всички доказателства са в подкрепа на мнението ми. Доказателствата са обсъдени от компетентни, квалифицирани хора. Допускам също така – мисъл, която се споделя и от „Жиронд-Шими“, – че въпросните семейства се стремят просто да измъкнат пари. Такива работи не са рядко явление.

– Сам осведомен ли е за докладите и инцидентите във Франция и Испания? – заинтересува се Силия.

Лорд поклати отрицателно глава.

– аз не съм му казал. Сметнах, че е излишно да го безпокоя за такива незначителни неща.

– Хубаво – съгласи се тя. – Засега няма да оспорвам решението ви. Искam обаче да прочета докладите.

Напоследък Лорд се държеше дружелюбно с нея, но през време на разговора им явно охладня. Той жлъчно отвърна:

– Ако имате претенции за някакви научни знания и преценки, бих искал да ви напомня, че закърнялото ви университетско образование по фармация е вече много далеч от вас самата и от днешния ден.

Макар че много се изненада от неохотата на директора на научните изследвания да ѝ даде докладите, Силия нямаше никакви намерения да спори с него. Тя спокойно отвърна:

– Изобщо нямам претенции, Винс. Но ви моля, мога ли да получа докладите?

Озадочи я и още нещо: предполагаше, че докладите са класирани в общата картотека на дирекцията и че Лорд ще нареди да му ги донесат. Той обаче с кисела физиономия отключи едно чекмедже на бюрото си, взе оттам някаква папка, измъкна докладите и ги подаде на Силия.

– Благодаря. Ще ви ги върна – каза тя.

Същата вечер, въпреки умората, Силия не си легна, докато не изчете докладите на „Жиронд-Шими“ и доста от стенограмата на процеса в Австралия, която я разтревожи най-много.

Пълният текст на стенограмата съдържаше няколко съществени момента, липсващи в известния на Силия съкратен вариант.

В него се твърдеше, че ищцата по делото имала лош характер, гълтала много лекарства (освен монтаин), била пред прага на алкохолизма и страстна пушачка. Всичко това бе вярно.

Също така вярно, но пропуснато в съкратената информация бе, че независимо от посочените отрицателни качества, майката е интелигентна – факт, потвърден от няколко свидетели. Освен това в нейния род не бил известен случай на умствено разстройство или физически недъг.

Второто ново нещо за Силия бе, че жената вече е родила две нормални, здрави деца.

В съкратения вариант се казваше, че тя не знае кой е бащата на последното ѝ дете.

Пълният текст обаче съдържаше категоричното ѝ показание, че бащата е един от четиримата мъже, разпитани по решение на съда от специално назначен лекар. При нито един от четиримата, а и в рода им, не били установени патологични явления.

Докладите от Франция и Испания, изпратени до Винсът Лорд, бяха почти в духа на казаното от Бил Инграм. Подробностите потвърждаваха мнението на Лорд, че проверките на „Жиронд-Шими“ са направени много задълбочено и от компетентни хора.

Все пак трите документа, взети заедно, не намалиха, а засилиха неспокойствието в душата на Силия. Независимо от другите съображения и твърдения, налагаше се изводът, че трите жени, на огромни географски разстояния една от друга, са родили физически деформирани и ненормални умствено бебета и по време на своята бременност са вземали монтаин.

След като прочете всички материали до последния ред, тя реши, че въпреки неохотата на Винсът Лорд Сам Хоторн трябва да бъде осведомен не само за всички известни факти, но и за растящата загриженост на Силия във връзка с монтаина.

На следващия ден, към 10,30 сутринта, на бюрото на Сам вече лежеше докладна на Силия, адресирана до него с надпис „спешно“. Скоро след като го прочете, той свика висшето ръководство на заседание в четири и половина часа.

Наближавайки президентския кабинет, Силия дочу през отворената към коридора врата силен мъжки смях, който точно в този момент й се стори много неподходящ.

Щом влезе в преддверието, една от двете секретарки на Сам я погледна и се усмихна:

– Здравейте, госпожо Джордан!

– По шума ми прилича на приятелско увеселение, Маги.

– Има нещо вярно – усмихна се отново секретарката и посочи към другата отворена врата. – Защо не влезете? Предполагам, че господин Хоторн ще предпочете да ви каже новината лично.

В кабинета му едва се дишаше от дим на пури. Тук бяха Сам, Винсънт Лорд, Сет Файнголд, Бил Инграм, няколко вицепрезидента, включително Глен Никълсън, ветеран на компанията, който отговаряше за производството, доктор Старбът, от охрана на труда, и Джулиан Хамънд, младичък бакалавър на търговската администрация, завеждащ рекламния отдел на „Фелдинг-Рот“. Всички пушеха пури. Инграм – също, макар и доста непохватно. Силия никога не бе го виждала да пуши.

– Ето я Силия! – извика някой. – Сам, дай й една пура!

– Не, не! – отвърна Сам. – За дамите има нещо друго.

Сияещ от радост, той заобиколи до другия край на бюрото си, където имаше купчина кутийки с шоколадови фигурки-костенурки. Предложи една на Силия.

– За здравето на моя внук, който – и Сам погледна часовника си – вече е на двацет минути.

За миг сериозното й настроение се изпари.

– Чудесна новина, Сам! Поздравления!

– Благодаря ти, Силия. Обикновено бащите уреждат традиционна среща на пура и шоколад, но реших да поставя ново начало, с участието на дядото.

– Страхотно хубава традиция! – възкликна Никълсън, шеф на производствения сектор, а Силия допълни: – Костенурките бяха съвсем на място. Много ги обичам.

Тя забеляза, че Инграм, леко побледнял, остави пурата.

– Добре ли се чувства Джулиет? – запита тя.

– Отлично – радостно отговори Сам. – Няколко минути преди да влезеш, Лириан ми се обади от болницата и ми съобщи новината. Майката и малкият мъж, три кила и сто грама, се чувстват добре.

– Сигурно утре ще отида да видя Джулиет – сподели Силия.

– Чудесно! – зарадва се Сам. – Ще ѝ кажа. След заседанието веднага тръгвам за болницата.

Очевидно Сам бе много развълнуван.

– Защо не отложим заседанието? – запита доктор Старбът.

– Не! – възрази Сам. – Трябва да свършим тази работа.

И като погледна към другите, добави:

– Мисля, че няма да ни отнеме много време.

Винсънт Лорд потвърди:

– Не виждам причини за дълго заседание.

Силия внезапно почувства отпадналост, схвана, че всичко се обърка и че противопоставянето на проблема монтаин с внука на Сам бе възможно най-лошото стечение на обстоятелствата. Сериозната цел на заседанието щеше да бъде засенчена от празничното настроение на Сам и другите.

Всички, водени от президента, отидоха в заседателната зала и насядаха около масата. Сам зае челното място Без предварителни думи, за да не губи време, той започна:

– Силия, късно тази сутрин изпратих копия от твоята докладна на всеки от присъстващите. Също и на Зейв Ривкин, който бе тръгнал на двудневна командировка във Вашингтон и искаше да я отложи, за да участва в нашата работа, но аз го убедих, че не е необходимо.

Сам огледа насядалите:

– Всички ли четохте докладната на Силия?

Последваха кимания и утвърдителен шепот.

– Добре – каза Сам.

Силия бе съставила докладната записка много внимателно и остана доволна, че всички са се запознали с текста. По повод на австралийския съдебен процес за монтаина тя сочеше фактите, които бе научила от стенограмата на делото, пропуснати в съкратения вариант, разпространен сред ръководния състав на компанията. Също така Силия представяше двата инцидента – във Франция и Испания, и обвиненията срещу монтаина, публикувани във „Франс соар“, а вероятно и другаде. Докладната завършваше с мотивировката и убеждението на „Жиронд-Шими“, че



трите твърдения за монтаина не почиват на сериозни основания и не са причина за безпокойство.

Силия нарочно не бе дала собственото си заключение, за да го каже, след като изслуша другите участници в заседанието.

– Нека веднага да подчертая, Силия, че ти си абсолютно права, като ни обръщаш внимание върху тези въпроси – каза Сам. – Те са важни, понеже стигат до ушите на всички и ние трябва да бъдем готови да дадем нашия, верния отговор, когато след три седмици пуснем монтаина на пазара. – Поглеждайки изпитателно към нея, той продължи: – Сигурен съм, че това е твоята цел, нали?

Тя не очакваше този въпрос и отговори малко смутена:

– Е, да, отчасти.

Сам в бързината си кимна и продължи:

– Нека да изясним нещо друго. Винс, защо не си ми казал за докладите на „Жиронд-Шими“, за които говори Силия?

Лицето на директора на научните изследвания леко потрепна.

– Защото, Сам, ако ти изпращам всяко запитване във връзка с нашите препарати, първо, аз няма да си изпълнявам както трябва задължението да преценявам кое има важно значение от научна гледна точка и кое няма, и второ, на бюрото ти ще се натрупа такава камара от книжа, че няма да можеш да вдигнеш глава и да си вършиш работата.

Като че ли обяснението задоволи Сам, защото нареди:

– Тогава кажи своето мнение по тези доклади!

– И двата сочат с изчерпателност, която напълно ме задоволява, че становището на „Жиронд-Шими“, изключващо монтаина като причина за двата инцидента, е научно обосновано.

– А за австралийския случай? Поставените от Силия допълнителни въпроси имат ли някакво отражение върху първоначалното заключение?

Силия си мислеше: „Ние заседаваме тук, всички до един говорим безцеремонно за «инциденти», «случаи» и «заклучения», а всъщност дори монтаинът да няма нищо общо, става дума за бебета, които ще бъдат вегетиращи организми през целия си живот. Няма да могат да ходят, нито да движат крайниците си и да използват мозъка си по един нормален начин. Наистина ли сме толкова равнодушни или страхът ни пречи да наричаме нещата с истинските им неприятни имена? Навярно приемаме с известно облекчение, че тези бебета са далеч от нас и никога няма да ги видим... за разлика от внука на Сам, чието рождение честваме с шоколад и пури.“

Лорд отговаряше на Сам и с мъка прикриваше недоволството си от

Силия:

– Тези, както реши да ги наречеш „допълнителни въпроси“ не променят абсолютно нищичко. Всъщност не мога да разбера просто защо са внесени за обсъждане тук!

Край масата се разнесе шепот на облекчение.

– Но щом сме се събрали и за да се документира официално, аз съм готов да дам становище от научна гледна точка по трите случая – австралийския, френския и испанския. – Лорд поспря: – Разбирам, че се бърза...

Сам запита:

– Колко време ти е необходимо?

– Обещавам да говоря най-много десет минути.

Сам погледна часовника си:

– Хубаво, но не повече.

Това е ужасно! Силия умоляваше мълчаливо, неистово. Проблемът е жизненоважен, за да се претупа по този начин. Тя се отърси от стремително нахлуващите мисли в ума ѝ, за да чуе какво говори Винсът Лорд.

Изведнъж гласът на директора на научните изследвания зазвуча авторитетно, убедително, логично. Той проследи поотделно развитието на трите трагични случая с ненормални бебета. После обясни, че действието на всяка от многото причини би могло да наруши нормалната бременност и да увреди ембриона. Особено произволното смесване на химически съединения в човешкото тяло, по-специално лекарства, от една страна, и алкохол от друга, би могло да доведе до катастрофални последици, за които има немалко трагични примери.

И за трите инцидента, настояваше Лорд, са налице редица възможни обяснения, някои от които свършено убедителни, че би било наистина нелогично и ненаучно да се търси причината в монтаина. Особено когато в целия свят препаратът се ползва с безупречна популярност, а инцидентите се дължат на съвсем други причини. Той си послужи с изразите „истерия“ и „вероятна измама“, когато говореше за опитите да се доказва, че нещастията са резултат на лекарството, и за публикациите в този смисъл.

Заседащите го слушаха много внимателно и като че ли приемаха думите му за чиста монета. Може би те имат право, мислеше Силия. Искаше ѝ се да бъде убедителна и уверена като Винс. Желаше го съвсем искрено и признаваше, че Лорд умее много повече от нея да прави подобни преценки. И все пак, макар че довчера тя бе най-ревностният защитник на монтаина, просто не се чувстваше сигурна в тази своя

позиция.

Лорд бе към края на красноречивото си изказване:

– При внедряването на всяко ново лекарство винаги има съмнения, че е вредно, че има странични явления, които омаловажават полезността му. Подобни съмнения могат да бъдат плод на отговорно, загрижено отношение на компетентни професионалисти, а също така да се предявяват безотговорно от некомпетентни хора, без никакви сериозни основания. В интерес на обществото и на компании като нашата, които не могат да си позволят да произвеждат опасно лекарство, всяко съмнение трябва да се провери внимателно, обективно, научно. Защото – нека не забравяме – нито едно оплакване, нито един упрек за конкретен препарат не бива да се отминава без необходимото внимание.

Той се изкашля и продължи:

– Естествено онова, което трябва да се изясни, е дали една неблагоприятна реакция на организма се дължи на лекарството, или на други причини. А те биха могли да бъдат много. Е, аз съм убеден, че при обсъжданите от нас случаи са извършени най-внимателни проверки. Обвиненията са били подложени на грижлив анализ и е било доказано, че описаното отрицателно въздействие не се е дължало на монтаина.

Лорд завърши с думите:

– Накрая има още един съществен факт, който не бива да забравяме. Ако едно лекарство бъде неправилно отречено заради някакъв страничен ефект, който то не е причинило, и не бъде пуснато на пазара, безброй хора няма да могат да се възползват от терапевтичните му възможности. Според мен те не бива да бъдат лишавани от придобивката, която им предлага монтаинът.

Думи, които оставят дълбока следа, призна в себе си Силия.

Сам сполучливо изрази чувствата на останалите:

– Благодаря, Винс. Мисля, че ти ни помогна да се чувстваме по-добре – той отблъсна стола си назад. – Не смятам да вземаме някакво решение. За мен е достатъчно, че няма никаква опасност да продължим работа по монтаина с пълен ход, и предполагам, че всички присъстващи са съгласни.

Другите отговориха с утвърдителни кимания.

– Е, мисля, че с това свършихме – каза Сам. – Сега с ваше позволение...

– Извинявайте, боя се, че не сме свършили – обади се Силия.

Всички се обърнаха към нея.

Сам нетърпеливо запита:

– Какво има?

– Искам да задам един въпрос на Винс.

– Моля... щом трябва.

Силия погледна бележките си.

– Винс, вие казахте, че монтаинът не е причина трите бебета, родени в Австралия, Франция и Испания, да са вегетиращи организми – нека не забравяме, те не могат да движат крайниците си и мозъците им не функционират нормално.

Ако другите се страхуват да изрекат грозните истини, реши тя, аз няма да се побоя.

– Радвам се, че сте ме слушали.

Тя отмина неприятния му тон и запита:

– Щом не е монтаинът, коя е причината тогава за тези трагедии?

– Мисля изясних, че би могла да бъде една или няколко от многото причини.

Тя настоя:

– Но коя е все пак?

Лорд отвърна раздразнен:

– Как мога да кажа коя? Допустимо е да има различни причини за всеки отделен случай. Знам единствено, че според обективната преценка на специалисти на съответното място пораженията не се дължат на монтаина.

– Значи всъщност никой не знае на какво се дължат уврежданията на тези ембриони и коя е причината за тези деформирани бебета.

Директорът на научните изследвания вдигна ръцете си нагоре:

– За бога! Нали точно това казах! Може би не с тези думи, но...

– Силия – намеси се Сам. – Какво искаш да кажеш?

– Искам да кажа, че въпреки обстойното обяснение на Винс аз съм неспокойна. Никой не знае причината. Все още аз не съм убедена. Имам съмнения.

– Що за съмнения? – запита някой.

– За монтаина – сега бе ред на Силия да изгледа всички около масата. – Имам чувството, ако искате, наречете го инстинкт, че нещо не е в ред, макар още да не го знаем, и има въпроси, на които трябва да отговорим, но не можем.

Лорд подметна:

– Женски инстинкт, предполагам.

Силия рязко отвърна:

– Какво лошо има в това?

Сам остро предупреди:

– Моля всички за коректност – и се обърна към Силия: – Казвай, ако имаш предложение!

– Предлагам да задържим пускането на монтаина!

Тя усети скептичните погледи на другите...

Сам сви устни:

– За колко време и точно защо?

Силия отговори бавно и предпазливо:

– Предлагам да го задържим шест месеца. През този период може би няма да има случаи на раждания с такива дефекти. Или ще има. Вярвам, че няма да се случи, но ако излезе обратното, ще получим липсващата ни информация, която би могла да ни вдъхне по-голяма сигурност.

Всички бяха онемели от изненада. Сам наруши мълчанието:

– Ти не говориш сериозно!

– Говоря съвсем сериозно – погледна го тя от упор.

Когато влезе в кабинета, тя не бе уверена в собствената си позиция. Смушаваше се, беше раздвоена. Сега вече у нея нямаше никакво колебание, тъй като без изобщо да успее да я убеди, с подчертаната си увереност Винсът Лорд – с прекалено много увереност! – засили съмненията ѝ.

И въпреки това призна тя в себе си, становището, което току-що бе изразила, се опираше на нейните инстинкти и на почти нищо друго. До сега обаче инстинктите не ѝ бяха изневерявали.

Силия съзнаваше колко трудна е задачата ѝ да убеди другите и най-важното – Сам. Но трябваше да ги убеди. Трябваше да бъдат принудени да се съгласят, че забавянето на дебюта на монтаина е в общ интерес – на бременните, които с използване на препарата биха поставили нормалното развитие на своите деца в опасност; на компанията „Фелдинг-Рот“ и на всички тук, които носеха отговорност за нейните действия.

– Имаш ли някаква представа какво би означавало забавянето на монтаина? – още шокиран запита Сам.

– Разбира се, че имам! – повиши глас тя. – Кой би трябвало да знае по-добре от мен? Кой е ангажиран повече от мен в програмата за монтаина?

– Никой – съгласи се той. – Затова не мога да повярвам на твоите думи!

– Тъкмо затова трябва да си сигурен, че предложението ми не е лекомислено.

Сам се обърна към Сет Файнголд:

– Колко ще струва според теб едно забавяне на мон-таина?

Ръководителят на финансовия контрол на „Фелдинг-Рот“ и Силия бяха приятели. А когато се разискваха малко по-научни проблеми, той се чувстваше като риба на сухо и никак не му се щеше да се ангажира с мнение. Бил Инграм също бе на кръстопът. Силия разбираше, че той се разкъсва от вътрешна борба – от една страна, лоялност към нея, от друга – неговото собствено мнение за монтаина. Е, всички си имаме проблеми, мислеше тя, и аз в момента безспорно си имам свои.

И все пак се стигна до някакъв резултат. Сега вече никой не бърза-ше. Явно всички бяха съгласни, че трябва да останат, докато се вземе становище по предложението на Силия.

Файнголд, втречен в лист хартия, правеше изчисления. Вдигайки глава, той съобщи:

– В кръгли суми сме отпуснали трийсет и два милиона долара за монтаина. Не всичко е изразходвано, вероятно остават около четвърт от парите. Има обаче значителни общи разходи, които не съм включил. Не е възможно да се предвиди каква е реалната стойност на едно закъснение. Много ще зависи за какъв срок се отлага, както и отражението му върху предвидените продажби.

– От забавянето ще има поне един сигурен резултат-обади се Хамънд, шефът на рекламната дейност. – Ако не пуснем монтаина в продажба сега, ще създадем много сладка работа на печата. Така ще оплюе препаратата, че после изобщо не можем да се оправим.

– И аз мислих по този въпрос. Сега отлагането на монтаина в някои отношения е равносилно на прекратяване на производството му – потвърди Сам.

Той отново се обърна към Силия с упрек в гласа:

– Ако постъпим както ти предлагаш, и то поради съвсем мъгляви съображения, мислила ли си изобщо за въпросите и гневната реакция от страна на дирекционния съвет и на акционерите? А помислила ли си за работниците ни, които трябва да скръстят ръце и дори да се простят с работата си?

– Да – отвърна тя, като се опитваше да остане спокойна и с мъка прикриваше гнева си. – Помислила съм за всичко! Мислих цяла нощ и цяла сутрин!

Сам скептично изсумтя и се обърна към Файнголд:

– Тъй или иначе, става дума за загуба на около два-сет и осем милиона, да не говорим за относително много по-голямата сума на нереализираната печалба.

Ръководителят на финансовия контрол погледна със съжаление към Силия и отговори:

– Вярно, това е потенциалната загуба.

Сам мрачно рече:

– А тя не е по силите ни, нали?

Файнголд тъжно поклати глава:

– Не.

– И все пак загубата може да бъде още по-голяма, ако монтанинът ни създаде неприятности – намеси се Силия.

Глен Никълсън с леко смущение каза:

– Трябва да помислим и за това.

Първата подадена към Силия ръка, макар и нерешително. Тя хвърли благодарен поглед към шефа на производството.

Винсънт Лорд се намеси:

– Неприятности обаче не се очакват. Освен ако, разбира се, всички тук – той огледа присъстващите – са склонни да приемат дамата като наш първокласен научен експерт.

Дочу се колеблив смях, бързо прекъснат от нетърпеливия жест на Сам.

– Силия, моля те, слушай ме внимателно – каза той. Гласът му бе много сериозен, но по-въздържан, отколкото преди няколко секунди. Погледите им отново се срещнаха. – Бих искал да поразмислиш. Може би си прибързала и не си преценила всички възможни последици. На всеки от нас може да се случи. Аз естествено неведнъж съм си вземал думите назад, колкото и да ми е било трудно, и съм признавал грешката си. Ако сега се налага ти да направиш същото, никой тук нито на йота не ще промени мнението си за теб, а пък и всичко казано ще си остане както досега. Обещавам ти и същевременно настоявам да промениш становището си. Какво ще кажеш, а?

Тя мълчеше. Не искаше да прибързва с мнение, докато не размисли. Сам току-що ѝ бе предложил – благосклонно и с леснина, в неговия стил – достоен изход от създалото се положение. Искаше се от нея да каже само една дума, едно изречение и щеше да излезе от задънената улица, кризата щеше да свърши мигновено, както бе възникнала. Невеоятно съблазнително предложение.

Преди Силия да отговори, Сам добави:

– Лично ти поемаш огромен риск.

Тя знаеше точно какво има предвид Сам. Назначението ѝ за вицепрезидент по търговията още не бе утвърдено и никога нямаше да бъде,

ако това, което ставаше тук, стигнеше до логичния си край.

Сам е прав – тя поемаше огромен риск.

След като помълча още малко в размисъл, Силия спокойно и категорично му отговори:

– Съжалявам, Сам, преценила съм всичко. Разбирам добре колко много рискувам. И отново предлагам пускането на монтаина в продажба да се отложи.

Жребият бе хвърлен. Сам помръкна, после пламна от гняв и на нея ѝ стана ясно, че връщане назад няма.

– Много добре – отсечено отговори той. – Поне знаем кой на какви позиции е – той помисли и продължи: – Отначало казах, че няма да подлагаме решението на гласуване. Вземам си думите назад. Искам всичко да се документира официално. Сет, моля те, води бележки.

Шефът на финансовия контрол, все още потиснат, отново извади писалката и се приготви да записва.

– Вече ви изясних позицията си – каза Сам. – Аз естествено съм за продължаване работа по внедряване на монтаина, както сме проектирали. Искам да знам вашето отношение. Които са „за“, да вдигнат ръка.

Ръката на Винсънт Лорд отхвъркна нагоре. Вдигнаха ръце доктор Старбът, Хамънд и други двама вицепрезиденти. Никълсън, вероятно преодолял съмненията си, също вдигна ръка. Бил Инграм, като се колебаеше, отправи умоляващ поглед към Силия. Тя обаче обърна глава, отказвайки да му помогне. Трябваше да реши самостоятелно. След секунда и ръката на Бил се вдигна нагоре.

Сам и другите се обърнаха към Сет Файнголд. Той въздъхна, оставайки писалката и колебливо вдигна ръка.

– Девет на един – съобщи Сам. – Няма никакво съмнение, че компанията ще продължи работа по монтаина.

Още веднъж настъпи мъчително мълчание, като че ли никой не можеше да реши какво да направи в следващата секунда. Сам стана:

– Както знаете, преди да започне всичко това, се готвех да отида да видя дъщеря си и внука си в болницата. Сега тръгвам за там.

Нямаше следа от предишната радост в гласа му. Той кимна на другите, но нарочно не поздрави Силия.

Тя остана на мястото си. Бил Инграм се изправи и тръгна към нея.

– Много съжалявам... – започна той.

Силия му махна с ръка да замълчи.

– Няма значение. Не искам да слушам нищо.

Внезапно, без дори да е допускала, разбра, че всичко, постигнато от



нея във „Фелдинг-Рот“ – положението, авторитетът, името и перспективите – е рухнало. Можеше ли да оцелее? Никак не бе убедена.

– Искам да разбера какво смятате да правите? – запита Бил и понеже не получи отговор, продължи: – Сега, след като изразихте несъгласието си и всички знаят становището ви за монтана, дали ще можете да продължите да ръководите търговската дейност.

Силия отговори машинално, без желание да взема решения в момента:

– Не знам. Просто не знам.

Тя обаче много добре знаеше, че тази вечер в къщи щеше внимателно да премисли всичко, което бе станало.

Сет Файнголд ѝ каза:

– Неприятно ми бе да гласувам против теб, Силия. Но нали знаеш, нищо не разбирам от научни въпроси.

Тя го погледна в очите:

– Тогава защо изобщо гласувахте? Можехте да споделите това и да се въздържите.

Той поклати със съжаление глава и излезе.

Другите един по един го последваха и Силия остана самичка.

## 13

– Чувствам, че нещо не е в ред – каза Андрю, нарушавайки дългото мълчание по време на вечерята – И според мен причината е много сериозна.

Той поспря и понеже Силия не отговори веднага, продължи:

– Не си продумала, откакто съм влязъл. Познавам характера ти и няма да те измъчвам. Но когато решиш да поговорим и се нуждаеш от мен... аз съм на твое разположение, обич моя.

Тя сложи ножа и вилицата си до ястието, което почти не бе докоснала, обърна се към съпруга си и просълзена отговори:

– О, скъпи! Да знаеш колко много се нуждая от теб!

Андрю сложи ръката си върху нейната и нежно каза:

– Не се притеснявай. Първо се навечеряй.

– Не мога да сложа нито хапка в устата.

Скоро след това в дневната, отпивайки от чашата коняк, която ѝ бе предложил Андрю, Силия му описа хода на събитията през последните два дни и стигна до кулминацията – когато не успя да убеди Сам и

съвета, че трябва да отложи пускането на монтаина в продажба.

Андрю слушаше внимателно и от време на време я прекъсваше с въпроси. Накрая ѝ каза:

– Не виждам какво друго би могла да направиш?

– Нищо друго – отговори тя. – Но сега трябва да реша – какво ще стане по-нататък?

– Налага ли се точно сега? Защо не се откъснеш от това ежедневие за известно време? Аз също бих могъл да си взема отпуск и да отидем някъде заедно. Далече от напрежението би могла да обмислиш всички въпроси и да постъпиш както според теб е най-правилно – настоя Андрю.

Тя признателно се усмихна:

– Много бих искала действително да разполагам с повече време, но решението трябва да се вземе бързо.

Андрю отиде при нея, целуна я и каза:

– Ти знаеш, че с каквото мога, ще ти помагам. Но помни едно нещо: винаги съм се гордял и ще продължа да се гордея с теб независимо от решението ти.

Тя с обич гледаше своя съпруг и си мислеше: ако беше някой дребнав човек, веднага щеше да ѝ напомни за спора им в Сан Франциско, когато Андрю не се отказа от съмненията си в използването на монтаин или други лекарства от бременни жени. Силия му бе отговорила – оскърбително, както вече го чувстваше сега, – че медицинското му мислене вероятно е остаряло или предубедено, а може би и двете.

Този път нещата се бяха обърнали – тя бе обзета от съмнения, но Андрю с възвишената си душа никога нямаше да отвърне: „Нали ти казах!“

Ако трябваше да приложи критериите на Андрю към своята дилема, питаше се тя, какво би решила?

Излишно беше да се замисля. Тя знаеше.

Спомни си също така съвета, който бе получила преди години:

„Вие имате инстинкт, дарба за правилна преценка... Използвайте вашата дарба, Силия... Имате ли власт в ръцете си, твърдо отстоявайте онова, в което вярвате... Не позволявайте на малките хора да ви разубеждават!“

Сърцето ѝ се сви при спомена за Илай Кампърдаун-някогашния президент на „Фелдинг-Рот“, – това бяха негови думи, казани много отдавна, малко преди да почине в неговия дом край езеро Маунт Кембл.

Андрю предложи:

– Още коняк?

– Не, благодаря.

Тя изпи чашата до дъно, погледна Андрю в очите и решително каза:

– Не мога да участвам в търговията с монтаин! Ще подам оставка.

Това бяха най-мъчителните мигове през всичките нейни двайсет и четири години работа във „Фелдинг-Рот“.

Силия написа на ръка и адресира до Сам следното писмо:

„С най-голямо съжаление си подавам оставката като директор по търговските въпроси при «Фелдинг-Рот».

Настоящото писмо прекратява правоотношенията ми с компанията.

Съображенията ми са ви известни. Струва ми се, че е излишно да ги повтарям.

Искам да ви уверя, че годините на работа в компанията бяха за мен удоволствие и чест. Особено бях поласкана от вашата подкрепа и приятелството ви, за което съм била и ще остана безкрайно благодарна.

Напускам без огорчение. Пожелавам на «Фелдинг-Рот Фармасютикълс» и на хората, които работят в нея, всестранен успех.“

Тя изпрати писмото по куриер до кабинета на президента и се яви там след половин час. Незабавно я поканиха да влезе при него. Вратата зад нея тихо се затвори.

Сам четеше някаква преписка и вдигна очи. Лицето му посърна. Той хладно запита:

– Искала си да ме видиш. Защо?

Тя неуверено отговори:

– Работила съм тук дълги години и повечето време под твоє ръководство. Чувствах, че не бих могла да си тръгна просто ей така...

Той я прекъсна с ярост, в каквато никога не бе изпадал пред нея:

– Но ти правиш точно това! Изоставяш всички ни-приятелите и колегите си, сътрудниците си. Напускаш непочтено в най-тежкия момент, в период на решаваща търговска подготовка, тогава, когато си необходима на компанията!

Тя възрази:

– Напускането ми няма нищо общо с почтеността и приятелството.

– Няма, то се вижда.

Тя остана права, понеже не бе поканена да седне.

– Сам, моля те, разбери ме! – с умоляващ глас каза тя. – Не мога, просто не мога да участвам в продажбата на монтаин. Това вече е въпрос на съвест.

– Ти го наричаш съвест. Аз мога да си послужа с други думи – отвърна той.

– Какви? – любопитства тя.

– Първо – женска истерия. Второ – съмнителна, некомпетентна самоувереност. Напускаш, понеже си засегната, че не ти вървят по гайдата.

Очите на Сам святкаха от възмущение.

– Държиш се като жените, понесли плакати по улиците или хванали се за ръце да правят жива верига. Всъщност си подлъгана, станала си наивна жертва на оная полуграмотна кучка Стейвли!

Той посочи към отворения върху бюрото му сутрешен брой на „Ню Йорк таймс“. На едната страница бе публикувано изявление на доктор Мод Стейвли против монтaina, която също така бе научила за случаите с деформирани бебета във Франция и Испания и ги използваше в подкрепа на собствената си кампания. Силия вече бе чела статията.

– Това, което току-що каза, не е вярно, никой не ме е подлъгал – възрази Силия. Тя реши да отмени дребнавите антифеминистки нападки.

Сам подметна с подигравателна усмивка, сякаш не бе чул възражението ѝ.

– Сега, предполагам, ще се присъединиш към Стейвли и нейната банда.

– Не, няма да се присъединявам към никого, няма да се срещам с никого и няма да давам обяснение защо напускам – каза тя и добави с тон, който ѝ се струваше основателен: – В края на краищата вчера признах, че в случая се ръководя от инстинкта си.

Досега тя не бе виждала Сам в такова отвратително настроение. И въпреки това реши да отправи последна молба, да направи последен опит:

– Бих искала да ти припомня нещо, което ти веднъж ми каза. Обаждах ти се от Лондон, след като бяхме постигнали съгласието на Мартин Пийт-Смит да постъпи при нас.

Днес, обмисляйки предварително сегашния разговор, Силия си бе спомнила думите на Сам, след като тя успя да привлече Мартин в орбитата на „Фелдинг-Рот“. Сам я бе предупредил да не споменава на Мартин за никакви пари, но Силия не се съобрази с неговия съвет. В края на краищата парите натежаха на везните и младият учен се съгласи. Научавайки за успеха ѝ, Сам я увери по телефона от Бунтон: „Ако някога по нашия път между теб и мен възникне различие в преценката на някой

основен въпрос, ти давам право да ми напомниш за този случай, че ти излезе права, а аз събрах“.

Сега Силия му напомни, но сякаш говореше на айсберг.

Той се тросна:

– Дори и да е вярно и макар да твърдиш, че е така, аз не си спомням. Това доказва, че не е останало нищо от преценката ти.

Изведнъж ѝ стана много мъчно, сякаш в гърлото ѝ заседна буца и тя успя да каже само:

– Довиждане, Сам.

Той не отговори.

Когато се прибра в къщи, Силия изпита странното чувство, че напускането на „Фелдинг-Рот“ се е оказало съвсем просто. Тя бе прибрала от бюрото си личните вещи, бе казала довиждане на секретарката и на няколко души от дирекцията – някои се просълзиха – и си тръгна с колата.

От една страна, разсъждаваше тя, внезапно ѝ напускане бе неблагоразумно, но от друга – съвсем наложително. През последните седмици почти цялата работа на Силия бе съсредоточена върху монтаина и понеже тя не би могла с чиста съвест да я продължи, по-нататъшното ѝ стое не би било безполезно. Освен това в нейната дирекция нещата вървяха добре и Бил Инграм, който и без това щеше да бъде назначен на мястото ѝ след няколко седмици, можеше да поеме работата без никакви сътресения.

Мина ѝ през ума, че никога няма да стане вицепрезидент – едно горчиво разочарование, тъй като тя почти бе стигнала до встъпване в длъжност. Твърдо реши обаче, че трябва да свикне с тази мисъл.

Андрю ѝ телефонира два пъти – веднъж в службата, а по-късно и в къщи. Щом разбра за приеждането на оставката ѝ, каза, че ще се прибере рано и пристигна точно навреме за следобедния чай, който Силия вече бе приготвила. За нея това бе новост, но ѝ се струваше, че занапред ще стане ежедневен навик.

Двамата се поздравиха с много нежност.

Докато пиеше чая си, Андрю ласкаво ѝ каза:

– Необходима ти е почивка от „решения“, затова аз взех няколко от името на двама ни. Едното е ти и аз да си пожиеем мъничко.

Той извади един голям кафяв плик и обясни:

– На път за в къщи се отбих в една туристическа агенция да

изпълня друго мое решение. Тръгваме на пътешествие.

– Къде?

– Навсякъде. Ще обиколим света!

Тя протегна ръце към него:

– О, Андрю, ти си чудесен! Ти си моята утеха и радост в живота!

– Да се надяваме, че ще запазиш същото чувство, след като шест месеца ще бъдем непрестанно заедно по въздух, суша и море. – Андрю започна да вади проспекти от плика. – Като начало смятам да отпътуваме със самолет за Европа, там да пообиколим – Франция, Испания, Италия и някъде другаде, ако някой от нас се интересува. После тръгваме с кораб по Средиземноморието...

Силия бързо се ободри въпреки потиснатото си настроение. Те често бяха приказвали за околосветско пътешествие, но винаги някак неопределено, като въпрос на далечно бъдеще. Наистина защо не сега? – рече си тя. – Нима ще ни се отдаде по-подходящ момент?

Ентусиазиран като дете, Андрю вече вдъхва живот на идеята, помисли си Силия. – Ще отидем в Египет и Израел, после ще се спрем малко в Обединените арабски емирства... Индия, разбира се... Япония на всяка цена, също така Сингапур... Трябва да включим в маршрута Австралия и Нова Зеландия...

– Блестяща идея! – възхити се тя.

– Налага се да си намеря заместник, докато отсъствам от работа. Вероятно ще ми отнеме около месец, докато уредя въпроса, тъй че през март ще можем да потеглим.

С децата нямаше да имат проблеми, тъй като Лайза и Брус вече бяха поели ангажименти да работят през лятото и нямаше да останат в къщи.

Разговорът им продължи и Силия чувстваше, че днешната мъка ще-ше отново да я споходи и вероятно никога нямаше да отзвучи напълно, но за момента, и то с помощта на Андрю, успя да я отблъсне.

Късно същата вечер Андрю я запита:

– Знам, че е още рано, но ме интересува дали изобщо си мислила какво ще правиш, след като вече си скъсала с „Фелдинг-Рот“. Не мога да си представя, че ще решиш да останеш постоянно в къщи!

– Не, разбира се – отвърна тя. – Сигурна съм, че няма да остана. Но с каква работа ще се хвана просто не знам Трябва ми време, за да помисля – и ти ми го даваш, скъпи.

През тази нощ те се любиха не с пламенна страст, а със сладка нежност, която утеши Силия.

През следващите няколко седмици Силия удържа на думата си да не прави публични изказвания защо е напуснала „Фелдинг-Рот“. Нямаше нищо чудно в това, че новината за оставката ѝ бързо се разпространи сред хората от бранша и стигна до ушите на деловия печат. Разпали се доста силно любопитство, но то си остана незадоволено. Обаждаха ѝ се от „Уолстрийт джърнъл“, „Бизнес уик“ и „Ню Йорк таймс“, но тя отказа да даде интервюта. Също така любезно отклоняваше въпросите на приятелите им – както на своите, така и на Андрю.

Само с Лайза и Брус сподели всичко и то по настояване на Андрю.

– Длъжна си да им кажеш – обясни той. – Децата ти се възхищават също както и аз. Те имат право да знаят защо могат да продължат да изпитват същото чувство. Не бива да остават в неведение.

Това означаваше да се пътува до Станфорд – заради Лайза, и до Потстаун – където Брус вече бе в трети курс на колежа „Хил“. Една кратка промяна за Силия, която ѝ се отрази много добре. Нали дните ѝ вече не бяха запълнени с активна търговска дейност! Не бе съвсем лесно да се приспособи към живот, в който имаше повече време, отколкото можеше да оползотвори.

Лайза изрази съчувствие, но прояви практицизъм:

– Ти ще си намериш друга работа, мамо, и при всички случаи ще бъде отговорна. Но точно сега най-доброто нещо е ти и татко да тръгнете на това околосветско пътуване.

Брус обаче с усет, далеч надхвърлящ годините му, сполучливо обобщи случилото се:

– Главното е да си спокойна пред съвестта си, мамо... и след като е минало достатъчно дълго време, пак да си убедена, че си постъпила правилно.

Разговорите с двете деца подеиха успокоително на Силия и в началото на март тя и Андрю излетяха от Ню Йорк за Париж. Започна тяхната разтоварваща от всякакво напрежение одисея.

## 14

Мартин Пийт-Смит вече си беше легнал, но не го хващаше сън. Бе събота, малко преди полунощ, краят на богата със събития и вълнения седмица.

Решил, че ще заспи, когато му дойде времето, той лежеше отпуснат

с отворени очи, а мислите му бродеха на воля.

Науката, мислеше си шеговито той, би могла да се сравни с жена, която прикрива благосклонността си към своя ухажбор, докато той вече загуби надежда и реши, че е безсмислено да продължава. И тогава, изведнъж променила настроението си, жената разкрива своята тайна, сваля дрехата си и всеотдайно разтваря обятия.

Мартин продължи метафората по-нататък. Понякога изпитва поредица оргазми (не бе ли „вълнички“ думата, с която си служат жените?) и постепенно неизвестното и мечтаното започва да се откроява все по-ясно и по-ясно.

Защо, по дяволите, питаше се той, губя време с цялата тази сексуална фантазмагория?

И си отговори сам: Много добре знаеш защо! Заради Ивон. Всеки път, когато приближи до теб в лабораторията, умът ти хвърква нанякъде, може би към нещо като биология, но съвсем сигурно не към науката.

Е, защо тогава не направиш нещо?

Защо наистина? Върни се на въпроса по-късно!

Мигновено мисълта на Мартин се насочи към научните му търсения и към действително големия му успех, постигнат от... Кога всъщност започна всичко?

И той си спомни за оня миг и за дните преди него.

Силия Джордан беше в Харлоу преди две години – през 1975 г. Мартин си спомни как ѝ показваше хроматограмите и обясняваше „където се появят ивици е налице пептид... Ще видите тъмни ивици в два реда и... поне девет пептида“.

Проблемът обаче, непреодолимият проблем явно бе, че сместа от пептиди, открита в мозъчната тъкан на младите плъхове, бе в съвсем малко количество, за да бъде пречистена и изпробвана. Тя също така съдържаше чужди, несвойствени частици, което накара Рао Састри да ги опише като „безсмислени“ пептиди.

Опитите за пречистване на сместа продължиха, но резултатите в най-добрия случай бяха случайни и като че ли потвърждаваха мнението на Састри за необходимостта от нова техника – проблем на следващите десет или повече години.

Духът на изследователите в Харлоу бе паднал. Те бяха загубили вяра в теоретичните постановки на Мартин.

Тогава, на най-ниското ниво на отлива, изведнъж настъпи



преломът.

След упорит труд, използвайки по-големи количества мозъчна тъкан от млади плъхове, те постигнаха частично пречистване. Новата обогатена смес, съдържаща по-малко пептиди, бе инжектирана в старите плъхове.

Почти веднага настъпи изненадващо подобрение в способността на старите плъхове да учат и да помнят. Това се потвърди при тестовете в лабиринт.

Мартин с усмивка си спомни лабиринта, който използваша в лабораторията.

Той бе миниатюрно подобие на лабиринтите, в които се бяха забавлявали векове наред хората, търсейки начини да излязат. Объркваха се, лутали са се в задънени коридори, преди да намерят изхода. Най-известният лабиринт в света, създаден през седемнайсети век по всяка вероятност за крал Уилям III, бе в Хамптън Корт Палс, западно от Лондон.

Шперплатовият лабиринт в института представляваше умалено копие на този в Хамптън Корт. Беше го направил един от научните сътрудници през свободното си време. За разлика от този в Хамптън Корт обаче той се използваше само от плъхове.

Оставяха всяко животно в предверието на лабиринта, при необходимост го побутваха, но после то само трябваше да намери изхода, където го очакваше някакво лакомство за награда. Наблюдаващите засичаха времето при всеки опит.

До започването на последната серия от експерименти резултатите общо взето бяха предвидими. Млади и стари плъхове след вкарване в лабиринта за първи път успяваха да излязат, но след много трудности. При втория опит обаче младите се оправяха и стигаха до наградата по-бързо, при третия – още по-бързо и тъй нататък.

Те явно се учеха от всеки нов опит, запомняйки къде да свърнат или да отминат.

Поведението на старите плъхове бе друго. Те или изобщо не можеха да научат ходовете, или пък успяваха да се измъкнат, но много по-бавно от младите.

Докато не ги инжектираха с новия пептиден разтвор.

След инжекцията станаха неузнаваеми. При третия или четвъртия опит всеки от старите плъхове буквално бягаше из лабиринта, в повечето случаи без никакви колебания и грешки. Сега вече нямаше голяма разлика във възможностите на младите и старите плъхове.

Тестовете продължаваха да дават същите резултати и вълнението на наблюдаващите ги изследователи растеше. Дори се чуха радостни възгласи, когато един дебел стар плъх се справи блестящо със задачата. Веднъж Рао Састри стисна ръката на Мартин:

– Господи! Ти през цялото време си бил прав! Имаш основание да кажеш на всички ни „О, роде неверни!“<sup>13</sup>

Мартин поклати глава:

– И аз бях започнал да губя надежда.

– Не го вярвам – възрази Састри. – Понеже си джентълмен по дух, не искаш да поставяш колегите си в неудобно положение.

– Както и да е, сега имаме право да съобщим в Америка – отговори доволен Мартин.

Информацията се получи във „Фелдинг-Рот“, Ню Джързи, когато с пълна пара се подготвяше пускането на монтаина в продажба, малко преди Силия да изрази съмнение към препарата.

А докато в Ню Джързи четяха радостното съобщение, институтът в Харлоу бе изправен пред нов проблем.

Въпреки добрите резултати последната пептидна смес създаваше трудности. Както и предишната тя бе в съвсем ограничено количество. Необходими бяха много по-големи дози, за да продължи по-нататъшното пречистване с оглед откриването и отделянето на единствения пептид, специфичен за паметта.

Мартин реши този проблем с помощта на антителя. Те щяха да се съединят с желания пептид и да го отделят. Бяха необходими зайци, понеже те произвеждат много повече антителя, отколкото плъховете.

На сцената излезе Гъртруд Тилуик.

Зоотехничката, която се грижеше за животните в института, бе коваросърдечна жена, с постоянно стиснати устни, надхвърлила четиридесетте. Найджъл Бентли я бе назначил сравнително скоро, а Мартин изобщо не работеше пряко с нея.

Веднъж обаче госпожица Тилуик донесе няколко заека по молба на Мартин в личната му лаборатория. Беше ѝ обяснил предварително, че в лапичките им трябва да се инжектира пептидна смес в маслен разтвор. Един много болезнен процес, което налагаше всяко от животните да се държи здраво.

Заедно със зайците Тилуик носеше малка дъсчица, на която бяха опънати четири каишки. Тя отвори клетката, хвана един заек и го

---

13. Евангелие от Матей, 17 глава, 17 стих. – Б.пр.

постави върху дъсчицата с корема нагоре. После бързо разчекна краката му и ги опъна към четирите края на дъсчицата с четирите каишки.

През цялото време тя пипаше грубо и небрежно, равнодушно и много жестоко. Мартин се ужаси, а изпадналото в паника зайче започна да пици. Той за първи път разбра, че зайците могат да пицят – писъкът беше ужасяващ. После животното млъкна и докато тя стягаше четвъртия му крак, то се отпусна безжизнено. Явно бе умряло от страхотната уплаха.

Втори път, пак заради животното, Мартин изпадна в едно от изключителните си състояния на яростен гняв и изгони Тилуик от лабораторията.

Госпожица Тилуик напусна сцената.

Мартин извика и предупреди Найджъл Бентли, че в института не бива да остава нито един сътрудник, равнодушен към страданията на животните, каквато бе зоотехничката.

– Разбира се, Тилуик трябва да си отиде – съгласи се Бентли. – Съжалявам за случилото се. Техническата ѝ квалификация е добра, но не проверих за НЛГ.

– Да, нежната любяща грижа за нас е необходимо изискване. Можеш ли да ми изпратиш някой друг?

– Ще ви изпратя помощничката на Тилуик. Ако се справя добре, ще я повишим.

На сцената излезе Ивон Евънс.

Ивон бе двацет и пет годишна, закръгленичка, но приветлива и привлекателна, с дълга руса коса, детински сини очи и млечнорозова кожа. Тя бе от Брекън, малко градче в Черните планини, Уелс, което се отразяваше в напевния ѝ говор. Ивон имаше изумителен бюст и явно не носеше сутиен.

Добре развитите ѝ гърди предизвикаха възхищение у Мартин още от пръв поглед, но то се засили особено по време на инжекциите.

– Най-напред ми дайте една-две минути – му каза Ивон. Тя не обърна никакво внимание на дъсчицата с каишките, донесена от Гъртруд Тилуик. Докато Мартин чакаше със спринцовката за подкожни инжекции в ръка, Ивон взе внимателно едно от зайчетата, опря го нежно до лицето си, започна да тананика и да го успокоява, да му шепне гальовно. После гушна главата му в гърдите си и насочила задните му лапички към Мартин, каза:

– Хайде!

Шест зайчета бяха инжектирани за невероятно кратко време – по

една инжекция във всяка лапичка. Макар че го разсейваше близостта до нейните гърди – на моменти му се искаше да сложи собствената си глава на мястото на заешката, – Мартин работеше внимателно и в ритъм с Ивон.

Животните наистина се укротяваха от нежната ѝ ласка, но явно ги болеше и след малко тя запита:

– Наистина ли трябва в пръстенцата на лапичките им?

Мартин събърчи челото си:

– И на мен никак не ми се иска, но там е подходящо място за образуване на антитела. Въпреки че инжекцията е болезнена и дразненето продължително, точно това привлича клетките, произвеждащи антитела.

Изглежда Ивон остана доволна от обяснението. Когато свършиха с инжекциите, той каза:

– Ти обичаш животните.

Тя се обърна изненадана към него:

– Разбира се.

– Не всеки ги обича.

– Искате да кажете Тили? – потрепна лицето на Ивон. – Тя дори себе си не обича.

– Госпожица Тилуик вече не работи тук.

– Знам. Разбрах от господин Бентли. Той ми каза, че имам необходимата квалификация и ако ме харесвате, ще мога да върша нейната работа.

– Харесвам ви – отговори Мартин и сам се изненада, когато добави: – Много ви харесвам.

Ивон се засмя:

– Може да се разбира и в друг смисъл, докторе!

Въпреки че други започнаха да се занимават с инжектирането на зайците, когато Мартин беше в лабораториите, очите му често се спираха на Ивон. Веднъж, докато мислите му бяха заети повече с нея, отколкото с работата, той я запита:

– Щом като обичате толкова много животните, защо не се запишете във ветеринарния факултет.

Тя се поколеба, но после с необичайна острота отговори:

– Исах да постъпя.

– И какво стана?

– Скъсаха ме на един изпит.

– Само на един ли?

– Да.

– Не можете ли да се явите отново?

– Не. Не ми беше възможно – тя го гледаше от упор и Мартин не можеше да не вдигне очи, при което погледите им се срещнаха.

Ивон продължи:

– Родителите ми нямаха пари да ме издържат и аз трябваше да тръгна на работа. Затова станах зоотехничка – най-близкото до ветеринарен лекар.

Тя се усмихна мило и Мартин разбра, че сърцето ѝ вече знае защо не си откъсва очите от нея.

Оттогава минаха няколко седмици и вниманието му бе погълнато от други въпроси.

Един от тях бе компютърният анализ на продължаващите тестове с плъховете, който показваше, че резултатите не са плод на някаква щастлива случайност – месеци наред те бяха едни и същи. Този факт сам по себе си представляваше чудесна новина, но освен това успяха да получат пречистена пептидна смес, позволяваща отделяне на единичен активен пептид. Този толкова много мечтан и издирван пептид се оказа седмата ивица на първоначалните хроматограми и веднага бе наречен пептид 7.

За тези две постижения бе съобщено в Ню Джързи и веднага се получи поздравление от Сам Хоторн. Мартин много искаше да се свърже със Силия, но малко преди това бе научил за оставката ѝ. Домъчня му, въпреки че не разбра защо е напуснала. Струваше му се несправедливо Силия, толкова тясно свързана с целия научен проект и с института в Харлоу, да не сподели радостта от тези успехи, за които имаше значителен принос. Също така той почувства, че е загубил един приятел и съюзник и се чудеше дали двамата отново ще се срещнат. Не му се вярваше.

Докато в безсъницата си Мартин правеше този мислен обзор на събитията, смущаваше го един научен проблем. Отнасяше се до старите плъхове, на които през последните няколко месеца редовно инжектираха пептиди.

Паметта на животните се подобряваше, но общото им физическо състояние се влошаваше. Те забележимо отслабнаха, почти измършавяха. На фона на големите сполуки това предизвикваше тревожни въпроси.

Дали пептид 7 с благотворното си въздействие върху мозъка не бе вреден за организма? Дали плъховете, редовно инжектирани с пептиди, най-накрая няма да изнеможеят напълно и да умрат? В такъв случай пептид 7 щеше да се окаже неприложим както за животни, така и за

хора и цялата изследователска работа – четири години в Харлоу плюс кътговския труд на Мартин преди това в Кеймбридж, щяха да отидат на вятъра.

Той пропъди от ума си призрака на съмнението. Поне за тази събота и неделя.

За тази съботна вечер... О, не! Вече бе станало неделя сутрин... Отново си помисли за Ивон, пак се сети за въпроса, който си бе задал преди малко: Защо тогава не направиш нещо?

Би могъл да ѝ се обади по телефона и съжали, че не го е направил по-рано. Вече бе много късно. Наистина ли? По дяволите! Защо пък да не ѝ звънне?

За негова голяма изненада тя вдигна телефонната слушалка след първия сигнал.

– Ало.

– Ивон?

– Да.

– Тук е...

– Знам кой е.

– Ами... аз лежах тук, не можех да заспя и просто помислих...

– И мен не ме хваща сън.

– Мисля си дали не бихме могли да се срещнем утре? Тя припомни:

– Утре е понеделник.

– А, вярно. Тогава какво ще кажеш за днес?

– Добре.

– По кое време ти е удобно?

– Защо не сега?

Смаян от внезапно усмихналото му се щастие, той запитва:

– Да дойда ли да те взема с колата?

– Знам къде живееш. Сама ще дойда.

– Наистина ли?

– Разбира се.

Струваше му се, че трябваше да ѝ каже още нещо.

– Ивон.

– Да?

– Радвам се, че ще дойдеш.

– И аз – той чу нежния ѝ смях. – Мислех си, че никога няма да се решиш.

Подобно на заглавието на една книга, което си спомняше Мартин, това бе незабравима нощ.

Още с пристигането си Ивон бе непосредствена и възхитителна. След като пламенно се целунаха с Мартин, тя помилва неговите домашни кучета и котки, които любопитно я бяха наобиколили в антрето и запита:

– Къде е спалнята ти?

– Сега ще ти я покажа, ела – отговори той и я поведе по стълбите. Тя носеше малък сак.

В меко осветената спалня Ивон бързо свали всичките си дрехи пред очите на Мартин. Той я гледаше примрял от възхита. Особено гърдите ѝ бяха прелестни. Сърцето му сякаш щеше да се пръсне.

В леглото телата им се сляха неудържимо, с много радост и любов. Мартин чувстваше в нея всеотдайна, щедра физическа страст, бликаща от буйния извор на природата ѝ. Навярно това бе обич към самия живот, към всички живи създания, изразена и в парещия ѝ език, който сякаш бе навсякъде, и в нейните игриви устни, търсещи и изследващи при всеки нов допир, и в натиска и ритъма на тялото ѝ. Той откликваше с непозната за него наслада, завладяла внезапно цялото му същество, породена сякаш инстинктивно.

– Не бързай! – пошепна тя.

– Ще опитам – отвърна той.

Въпреки желанието им тяхната взаимна жажда бързо ги отведе до върховния миг. После напрежението отмря и Мартин почувства успокоение и блаженство – състояние, на което много рядко се беше радвал в целия си живот.

Даже в такъв момент будният му изследователски ум търсеше причините за изключителното спокойствие. Навярно, разсъждаваше той, просто съм се разтоварил от непрекъснатото напрежение. И все пак „не-научните“ инстинкти му говореха, че има още нещо – Ивон бе необикновена жена, надарена с вътрешно спокойствие, което се предаваше и на другите около нея. С тази мисъл се унесе в дълбок сън.

Утринните лъчи и тракането на съдове долу в кухнята го събудиха. След секунди се появи Ивон, намъкнала един негов халат, с поднос в ръце, на който бяха наредени каничка с чай, чаши, чинийки и бисквити с мед. Придружаваше я домашният ансамбъл от две кучета и три котки,

открили в нейно лице една нова приятелка.

Ивон сложи подноса на леглото, близо до вече седналия Мартин.

Тя усмихната посочи халата:

– Предполагам, че няма да ми се сърдиш.

– На теб ти отива повече, отколкото на мен.

Тя седна на леглото и започна да налива чая.

– Ти обичаш чай с мляко, но без захар.

– Да, но откъде...

– Питам в лабораторията. Да съм осведомена, ако се наложи за всеки случай. Ах, какъв хаос е в кухнята! – тя му подаде чашата.

– Благодаря. Съжалявам, че е разхвърляно. Нали живея самичък...

– Преди да си тръгна, че почиства.

Халатът се бе поотворил. Мартин запитва:

– Предполагам, че не бързаш?

Тя не оправи халата и отново се усмихна:

– Внимавай да не си опариш пръстите. Чинийката е гореща – предупреди Ивон.

– Не мога да повярвам на очите си – възкликна той. – Закуската в леглото е лукс, на който не съм се наслаждавал от години.

– Редовно и по-често да ти се случва. Ти го заслужаваш.

– Но гостенката си ти. Аз трябваше да ти донеса закуската в леглото.

– На мен пък така ми е по-приятно – увери го Ивон. – Искаш ли още чай?

– Може би по-късно.

Той остави чашата и протегна ръце към нея. Ивон разтърси рамене, халатът се смъкна на пода и тя легна при Мартин. Притиснал се към нея, този път по-спокоен, той галеше гърдите ѝ, бедрата ѝ. Целуна я и прошепна:

– Имаш красиво тяло.

– Имам дори в излишък. Трябва да поотслабна – засмя се тя и посягайки към бедрото си, стисна с палец и показалец млечнобяла плът: – Нужен ми е малко от твоя пептид 7. От него бих могла да отслабна както ония плъхове.

– Не е необходимо – Мартин бе заровил лице в косите ѝ. – Аз харесвам всичко в теб точно тъй, както е сега.

С всяка минута страстното им влечение един към друг се възраждаше и усилваше. Мартин бе в ерекция, а Ивон поривисто го притегляше към себе си, докато той се готвеше да проникне в нея.



– Хайде! Ела в мен! – настоя тя.

Мартин изведнъж замръзна и ръцете му се отпуснаха. После хвана Ивон за раменете и я отдели от себе си.

– Какво каза?

– Казах ела в мен!

– Не, преди това.

Тя умолително прошепна:

– Мартин, не ме измъчвай! Аз те искам сега!

– Какво каза?

– Ах, по дяволите! – недоволна, че настроението между двамата е изчезнало, тя се отпусна и падна по гръб на леглото. – Защо го направи?

– Искам да знам какво каза ти! За пептид 7.

Тя нацупено отговори:

– Пептид 7 ли? О, казах, че ако взема малко от него, бих могла да отслабна като плъховете. Но какво...

– Точно така си и мислех! – възкликна той и стана от леглото. – Бързо се обличай!

– Защо?

– Отиваме в лабораторията!

Тя не можеше да повярва:

– Сега ли?

Мартин, метнал ризата на гърба, вече си обуваше панталоните:

– Да. Веднага.

Възможно ли бе това да е истина? Възможно ли бе действително да е истина – питаше се той, вече в института.

Мартин стоеше и гледаше как дузина плъхове един по един бягат из лабиринта. Беше помолил Ивон да ги донесе от вивариума. Същите плъхове бяха редовно инжектирани през последните няколко месеца с частично пречистена смес, а напоследък с пептид 7. Всичките бяха слаби, далеч по-слаби, отколкото при започване на новата серия инжекции. Ивон прибираше последния в кафеза му.

Все още бе ранна неделна утрин. Освен тях и един пазач, с когото на идване размениха по някоя дума, в института нямаше никого. Цареше гробна тишина.

Дванадесетият плъх както другите свои събратя започна да се храни от една кутийка в кафеза.

Мартин отбеляза:

– И все пак се хранят добре.

– Да, добре си хапват – потвърди тя. – А сега ще ми кажеш ли защо е всичко това?

– Разбира се. Понеже плъховете, на които давахме пептиди отслабнаха, а някои дори измършавяха, ние помислихме, че се е влошило общото им здравословно състояние – Мартин със съжаление допълни: – Този извод не е научно издържан!

– Какво значение има?

– Вероятно голямо. Ако приемем, че състоянието им не се е влошило. И предположим, че те са съвсем здрави. И се чувстват дори по-добре отпреди. Ако допуснем, че пептид 7 помага не само за засилване на паметта, но и за здравословно сваляне на излишни килограми.

– Искаш да кажеш.

– Искам да кажа, че сме попаднали на нещо, което хората са търсили с векове – организъмът да усвоява храната, без да затлъстява и да увеличава масата си.

Ивон го гледаше с отворена уста.

– Но това може да бъде страхотно важно!

– Точно така, ако е вярно обаче.

– Но не си беше поставил такава задача.

– Много открития са направени, когато учените са търсели нещо съвсем друго.

– И сега какво решаваш?

Мартин поразмисли.

– Трябва ми съвет на специалисти. Утре ще ги поканя да дойдат тук.

– В такъв случай можем отново да отидем у вас? – запита тя с надежда в гласа.

Той обви ръка през кръста ѝ:

– Не бих могъл да си представя по-хубаво нещо!

– Ще ви изпратя подробен отчет с измервания на мас-тите в организма, лабораторните резултати за кръвта, анализ на урината и изпражненията, направени в собствената ми лаборатория – каза на Мартин поканеният от него ветеринарен лекар. – Веднага обаче мога да ви уверя, че това са едни от най-жизнените плъхове, които изобщо съм виждал, особено като имам предвид напредналата им възраст.

– Благодаря, докторе – отвърна Мартин. – Надявах се, че ще е така.

Беше вторник. Доктор Ингърсол, дългогодишен специалист по малки бозайници, бе дошъл от Лондон с един сутрешен влак и щеше да се върне следобед.

В четвъртък се очакваше и друг специалист – диетолог от Кеймбридж.

– Надявам се, ще ми кажете с какво точно сте инжектирали тия ваши плъхове? – любопитства доктор Ингърсол.

– Ако нямате нищо против, предпочитам да запазя мълчание – отговори Мартин. – Поне засега.

Ветеринарният лекар кимна:

– Очаквах такъв отговор. Както и да е, драги колега, вие явно сте попаднали на нещо много интересно.

Мартин с усмивка прекъсна разговора дотук.

След два дни диетологът Йън Кавалиъро даде още по-любопитен коментар.

– При работа с тези плъхове вие вероятно сте предизвикали промени във функциите на ендокринната им жлеза или на централната им нервна система. Или и на двете – сподели той. – В резултат на промяната калориите, които приемат животните, се превръщат в топлина вместо в мазнини. Ако не се прекалява, това не е никак вредно. Организмът им просто се избавя от излишната топлина чрез потене или по други пътища.

Доктор Кавалиъро, млад учен, с когото Мартин се познаваше от Кеймбридж, бе известен като голям авторитет в областта на храненето.

– Според някои нови данни различните индивиди-хора или животни – притежават различна способност за оползотворяване на калориите. Някои калории се превръщат в масти, но повечето се изразходват за извършване на работа от организма, която ние не виждаме и не чувстваме. Например клетки, изпомпващи от себе си йони в кръвта при непрекъснат цикличен процес.

Диетологът спря за момент и продължи:

– Други калории трябва да се превърнат в топлина, за да поддържат температурата на тялото. Установено е, че пропорцията на калориите за топлина, за обмяна на веществата и за масти е много различна. И затова, ако можете да я промените и контролирате – както изглежда правите с тези животни, – ще бъде наистина голямо постижение.

Малцината, които Мартин бе поканил да участват в обсъждането с Кавалиъро, напрегнато слушаха. Това бяха Рао Састри, двама други научни сътрудници от института и Ивон.

Састри се намеси:

– Тези вариации в съотношението масти-работа-топлина обясняват защо някои щастливци могат да ядат много, без да напълняват.

– Точно така – усмихна се диетологът. – Всички сме ги срещали и навярно сме им завидвали. Но може би нещо друго също така влияе на вашите плъхове – чувството за глад.

– Чрез ЦНС ли? – запита Мартин.

– Да. Централната нервна система естествено в много висока степен се регулира от мозъчните пептиди. И понеже ми казахте, че инжектираният материал засяга мозъка, може да намалява сигналите за глад... Тъй или иначе, вашето химическо съединение явно има желаня ефект против затлъстяване.

Обсъждането продължи, а на другия ден Мартин използва израза на Кавалиъро „желания ефект против затлъстяване“ в поверително съобщение лично до Сам Хоторн.

„Докато засилването на паметта с пептид 7 си остава нашата главна цел – писа Мартин, – ние ще експериментираме допълнително за изясняване на това странично явление, което на пръв поглед изглежда положително и може да има клинични перспективи.“

Въпреки че съобщението имаше доста въздържан тон, Мартин и колегите му в Харлоу изпаднаха в трескав възторг.

## ЧЕТВЪРТА ЧАСТ 1977–1985

### 1

С величие и тържественост, недостижими за никое друго превозно средство, създадено от човека, линейният товарен кораб „Санта Изабела“ пореше водите на канала „Форт Армстронг“ към пристанище Хонолулу.

Напред под палубата стояха Андрю и Силия, заедно с останалите пътници.

Андрю оглеждаше с бинокъла пристанището и централната сграда. Очевидно търсеше някого.

В далечината се показва кулата Алоха, обляна от златистата светлина на лазурното хавайско небе. Корабът плавно се насочи надясно. Край него се суетяха влекачи. Свиреха корабни сирени. Екипажът на „Санта Изабела“ трескаво се готвеше за акостиране.

Андрю свали бинокъла и погледна крадешком към Силия.

Тя също като него имаше бронзов тен и излъчваше здраве – резултат на почти шестмесечна почивка, прекарана предимно на открито. Видът ѝ бе свеж, нямаше нито следа от предишното, натрупано в службата напрежение. По всичко личеше, че тяхното пътешествие, временното усамотяване, откъсването от ежедневните проблеми се бе отразило много добре и на двамата.

Доктор Джордан отново вдигна бинокъла.

– Струва ми се, че търсиш някого – каза Силия.

Без да се обръща, той отговори:

– Ако го видя, ще ти дам знак.

– Добре – въздъхна тя. – Просто не ми се вярва, че пътуването ни е към края си.

Голямата им обиколка, включваща петнайсет страни, свършваше тук. След кратък престой щяха да отлетят директно за Ню Йорк и отново да влязат в ритъма на живота заедно с промените, които ги очакваха – това въщност се отнасяше за Силия.

Вече я занимаваше мисълта какви могат да бъдат те.

Когато тръгнаха от къщи, бе още началото на март и тя нарочно бе

обърнала гръб на въпросите, свързани със собственото ѝ бъдеще. Тъй като приближаваше средата на август, налагаше се да им отдели необходимото внимание.

Тя докосна ръката на Андрю и му каза:

– Докато съм жива, няма да забравя това наше пътешествие, местата, които посетихме, всичко, което видяха очите ни...

С толкова много неща се обогати душата ми, мислеше Силия. В ума ѝ нахлуха спомени. За вълшебната лунна светлина над Нил, пясъците и парещия въздух в Долината на царете... Разходката из заплетените калдъръмени улички на лисабонската Алфама, вече деветвековна, потънала в цветя... Ерусалим, „Хълмът най-близо до небето, където човек със свита шепа срещу вятъра може да чуе гласа на Бога“... Парадоксалната смесица между земното и вечното на Рим... Островите на Гърция – диамантите на Егея, тяхната ослепителна светлина, белите терасовидни селца, планините, горичките от маслинови дървета... Процъфтяващото, богато на петрол емирство Абу Даби и щастливите часове, прекарани с по-малката ѝ сестра Джанет, съпруга и децата ѝ... Индия, субконтинента на суровите контрасти, на неземните наслади и на отвратителната мръсотия и мизерия. Незабравимият, сякаш свален от пощенска картичка изглед на Джайпур – Розовия град... После Големият риф – австралийското коралово царство, фантастичният рай за гмурци с шнорхел... А край Киото в Япония изтънчената приказна красота на императорския летен дворец Шугакуин, поетично кътче, в което императорът намира убежище от светския шум, все още недостъпно за потоците любопитни туристи... Екзалтираната надпревара на Хонг Конг, създаваща усещане, че едва ли не времето свършва, а всъщност бе действително така!... А в Сингапур – сред баснословните богатства, скромните сергии на колела за продажба на храни и лакомства, мечта за астрономите... прочутото нази бериани при наречения съвсем уместно Ъгъл на лакомника...

Там, в Сингапур, Андрю и Силия се качиха на борда на „Санта Изабела“, за да се насладят на едно спокойно, безметежно пътуване през Южно китайско море и Паси-фика до Хавай, където вече бяха пристигнали.

Заедно с тях имаше още към двайсет души, повечето от които предпочитаха да се любуват на отморяващия спокоен ход на кораба и на големите удобства, далеч от организираните бурни увеселения на екскурзионните кораби.

Докато „Санта Изабела“ се носеше по своя курс, Силия бе оставила душата си на дрейф...

Макар че през цялото време тя си бе наложила да не разсъждава за бъдещето, понякога мислите ѝ неотклонно се връщаха към близкото минало. Напоследък често си задаваше въпроса: Не сбърка ли, че напусна тъй ненадейно „Фелдинг-Рот“? Оставката ѝ бе плод на импулсивна, инстинктивна реакция. Дали прояви неблагоразумие? Силия не бе сигурна. Имаше чувството, че нейните съмнения скоро щяха да отстъпят място на съжаления и терзания.

Явно напускането ѝ не бе оказало влияние върху работата на компанията и за изпълнение на проекта монтаин. Препаратът, както се предвиждаше по график, бе пуснат на пазара през февруари, очевидно с голям успех. Според съобщенията в търговския печат, които Силия четеше, преди да тръгнат на околосветската обиколка, лекарите веднага бяха започнали масово да предписват монтаин и той бе станал особено популярен сред жените, които продължават работа през бременността си и имат много голяма нужда от препарат против сутрешното гадене. Без никакво съмнение той се превърна в златна мина за „Фелдинг-Рот“.

Докато бяха с Андрю във Франция, тя разбра, че същия успех жънат френските създатели на монтаина – „Лаборатоар Жиронд-Шими“.

По всичко личеше, че информацията на „Франс соар“ от Нузонвил и Испания не бяха накърнили престижа на препарата. А и в Съединените щати „антимонтаинските“ акции на доктор Мод Стейвли не бяха намерили почва и не попречиха на продажбата му.

Вниманието на Силия се насочи към кей № 10 – нататък плавно приближаваха и там щяха да слязат и да минат през митницата.

Изведнъж Андрю извика:

– Ето!

– Какво ето?

Той ѝ подаде бинокъла и посочи:

– Гледай втория прозорец на централната пристанищна сграда, вляво от часовниковата кула!

Тя запита озадачена:

– Какво трябва да открива?

– Ще разбереш.

На палубата освен Силия и Андрю бяха останали двама-трима пътници – другите вече приготвиха багажа си в каютите.

Тя вдигна бинокъла и го насочи според упътванията на Андрю. След миг възкликна:

– Да, виждам! Не мога да повярвам на очите си...

– Можеш, можеш – това са те, самите те – потвърди Андрю.

Силия радостно извика:

– Лайза, Брус!

После задържа бинокъла само с една ръка, а с другата започна енергично да им маха. Андрю я последва. Зад стъклото на прозореца Лайза и Брус, засмени и развълнувани, отвърнаха на поздравите.

– Нищо не разбирам! – недоумяваше Силия. – Не сме очаквали да видим децата тук. Как се озоваха в Хавай!

– Аз ги очаквах – спокойно обясни Андрю. – Инициативата всъщност е моя. В Сингапур, без да разбереш, водих няколко телефонни разговора, но...

Силия сякаш от вълнение не чуваше и продължи:

– Ама разбира се, че много им се радвам! Но нали Лайза и Брус се бяха хванали на работа през лятото? Как са успели да се откопчат?

– Нямаха никакви трудности, щом обясних защо искам да дойдат тук – каза Андрю и взе бинокъла, за да го сложи в калъфа.

– Още не ми е ясно – продължи тя. – Ти си искал децата да дойдат тук?

– Точно така – потвърди той. – Трябваше да изпълня едно обещание, което дадох преди много години.

– На кого?

– На теб.

Силия го погледна объркана.

– Веднъж през нашия меден месец ти ми обясни защо предпочиташ Бахамските острови пред Хавай – каза, че там ще ти е тъжно – нежно й напомни Андрю. – После ти ми разказа за гибелта на твоя баща в Пърл Харбър, потънал с „Аризона“.

– Чакай! – прошепна тя.

Да, сега си спомни... спомни си след толкова години. Един ден на бахамския плаж бе споменала на Андрю за баща си. Малкото, което помнеше за главния старшина Уилис де Грей... „Щом си дойдеше, у нас ставаше винаги шумно и весело. Беше едър и гръмогласен, успяваше да размее хората, обичаше децата, беше много силен...“

Андрю я бе попитал със съчувствие: „Била ли си в Пърл Харбър“? А тя му бе отговорила: „Още нямам желание, без да знам защо. Сигурно ще ти се стори чудно, но ми се иска някой ден да посетя лобното място на татко и да не съм сама. Имам желание да бъда с децата си“.

Тогавя Андрю бе обещал: „Ще го организирам някой ден, когато имаме деца и те са достатъчно големи, за да разбират.“

Едно обещание... Преди двайсет години.



Докато „Санта Изабела“ подхождаше към кей № 10 и изхвърляше като дълги змии котвените въжета към брега, Андрю тихо каза на Силия:

– Утре отиваме там. Всичко е уредено. Ще посетим мемориала Аризона, кораба на твоя баща и лобното му място... И точно както искаше, децата ти ще бъдат с теб.

Устните ѝ потрепваха. Не бе в състояние да отговори. Тя хвана двете ръце на Андрю и го погледна с преклонение, което малко мъже са имали щастието да видят.

И успяла да се овладее, след няколко мига тя възкликна с развълнуван глас:

– Ах, ти си чудесен! Наистина чудесен!

## 2

Поръчаната от Андрю лимузина чакаше пред хотел „Кахала Хилтън“ точно в десет часа. Бе поносимо топъл ден в края на август, с лек южен ветрец. Хавайците наричаха такова време „кона уедър“. Няколко купчини кълбести облаци се белееха по лазурното небе.

Лайза и Брус бяха на закуска с родителите си в техния приятен апартамент, който гледаше към игрището за голф „Ваяла“ и към Тихия океан. Както и предния ден, четиримата щастливо бъбреха, оживено се разпитваха и си разказваха, за да запълнят празнотата от шестмесечната си раздяла. Лайза бе завършила с голямо желание и ентузиазъм първата година в Станфорд. Брус, комуто предстоеше да започне последната си година в Хил, воден от основния си академичен интерес, бе подал документи за историческия колеж „Уилямс“, Масачузетс.

Той сподели, че верен на пристрастието си към историята и в очакване на днешната им среща, наскоро е завършил едно проучване върху японската атака на Пърл Харбър през 1941 година и предложи делово:

– Ако имате въпроси, мисля, че мога да ви отговоря.

– Ти си непоносим, но понеже предлагаш безплатни услуги, може би ще благоволя да се възползвам от тях-отговори Лайза.

Макар че по време на закуската успяваше да бъде в тон със семейната глъчка, Силия изпитваше странно раздвоение в душата си. Състоянието ѝ трудно можеше да се опише. Като че ли в този ден бе оживяло нещо от нейното минало, или щеше скоро да оживее и да се слее с настоящето. Още сутринта, когато се събуди, чувства и мисли я теглеха

към събитието на деня. Тя се облече подходящо за случая – бяла плисирана пола и шемизета в тъмносиньо и бяло. Обу си бели летни обувки и си приготви бяла сламена чанта. Искаше видът ѝ да не е нито всекидневен, нито официален, а хубав и... думите сами дойдоха... изискан и почтителен. Докато бе пред огледалото, преди да отиде при Андрю и децата, я обзе една мисъл за нейния баща, мисъл, която Силия се опита отначало да пропъди, но после я остави да се избистри в съзнанието ѝ – Защо не беше жив сега да ме види – неговата дъщеря със семейството си!

Децата и Андрю сякаш предварително бяха отгатнали намеренията на Силия и не излязоха с всекидневно облекло. Предишния ден Лайза бе с джинси, а сега беше облякла семпла, но красива воалена рокля, която подчертаваше цялата ѝ моминска хубост. За миг Силия си представи себе си деветнайсетгодишна като нея – преди двайсет и седем години.

Андрю носеше съвсем лек костюм и за пръв път от много време на сам бе сложил връзка. Съпругът ми, разсъждаваше Силия, скоро ще навърши петдесет години, вече е с посивяла коса и от година на година придобива все по-представителен вид. Брус, още под влияние на момчешката си натура, въпреки стремежа си да изглежда голям, бе спретнато облечен с униформен блейзър на колежа „Хил“ и риза с отворена яка.

Когато семейство Джордан приближи лимузината, шофьорът учтиво докосна с пръсти фуражката си и отвори задната врата. Той се обърна към Андрю:

– Доктор Джордан, предполагам, че ще посетите Аризона?

– Точно така – Андрю погледна едно листче. – Но ми поръчаха да ви предупредя, че не отиваме в приемната за гости, а в личния пристан на ГЛАВТОФЛОТ.

Шофьорът вдигна вежди:

– Сигурно сте официални гости?

– Не аз – усмихна се Андрю и погледна Силия. – Съпругата ми.

След като влязоха в автомобила и потеглиха, Лайза запита:

– Какво е ГЛАВ... как го каза?

– Главнокомандуващ на Тихоокеанския флот – обади се Брус. – Ей, тате, задействал си страшни връзки!

Силия погледна любопитно Андрю:

– Как успя да уредиш това?

– Използвах твоето име – отговори той. – Ако не ти е известно, то все още респектира и много хора продължават да те ценят.

По настояване на тримата той призна:

– Щом държите да знаете, телефонирах на регионалния директор на

„Фелдинг-Рот“ в Хавай.

– На Тано Акамура? – възкликна Силия.

– Да. И той ме помоли да ти предам, че много им липсваш. Сестрата на жена му е омъжена за адмирал. Останалото вече бе лесно. Ще отидем до Аризона с адмиралтейския катер.

– Тате, развил си страхотна дейност! – възхити се Брус.

Баща му се усмихна:

– Благодаря.

– Благодарностите са за теб – намеси се Силия. – Когато приказва с Тано, не стана ли дума как вървят работите при тях?

Андрю се поколеба:

– Имаш предвид „Фелдинг-Рот“... и монтаина ли?

– Да.

Той се надяваше, че Силия няма да прояви интерес, но отговори:

– Явно много добре.

– Не е само това. Кажете ми всичко, за което сте говорили.

Андрю неохотно добави:

– Тано каза, че монтаинът жъне огромен успех и както се изрази, „продава се като топъл хляб“.

Силия кимна. Това потвърждаваше очакванията на всички и публикацииите след пускането на монтаина в продажба. Същевременно в ума й още по-силно се връза въпросът: Прибързана и неразумна ли бе нейната оставка? В този особено значим ден Силия категорично отклони от вниманието си подобни мисли.

Лимузината се понесе по автострадите „Луналило“ и „Моаналуа“, после профуча край модерните високи сгради на Хонолулу. След около двама минути тя излезе при стадион „Алоха“ и свърна към охранявания район на военноморските сили на Съединените щати при залива Айея. Малкият персонален пристан на ГЛАВТОФЛОТ се гущеше в живописна местност, отредена за семействата на военнослужещите.

На пристана чакаше с боботещи дизелови двигатели петнайсетметровото корабче – тъй нареченият адмиралтейски катер, обслужван от двама матроси в бяла униформа. Пет-шест пасажери вече бяха насядали под навеса на горната палуба.

След като семейство Джордан се качи на кораба, единият матрос – млада жена на пост при котвата – изтегли въжетата. Мъжът застана на капитанския мостик и пое курс към оживения трафик на Пърл Харбър.

Едва полъхващият ветрец на брега тук се засили. В корпуса на корабчето се разбиваха вълнички и понякога обсипваха палубата с

капчици. Водата имаше мътен сиво-зелен цвят и погледът не можеше да проникне по-дълбоко от повърхността ѝ.

Докато обикаляха остров Форд в посока обратна на часовниковата стрелка, жената от екипажа обясняваше на пътниците. Андрю, Лайза и Брус слушаха внимателно. Силия обаче бе унесена в спомени и долавяше само откъслечни фрази.

„Неделя сутрин, 7 декември 1941 година... Японски пикиращи бомбардировачи с торпили, изстребители и малки подводници атакуваха без предупреждение... първа атака в 7,55 часа... в 8,05 експлозии разстроиха бойния ред на корабите... 8,10 «Аризона», поразен в предната част, експлодира и потъна... към 8,12 часа «Юта» бе преобърнат... «Калифорния» и «Уест Вирджиния» отидоха на дъното... «Оклахома» се преобърна... жертви, 2403 убити, 1178 ранени.“

Беше толкова отдавна, мислеше тя, преди трийсет и шест години – повече от половин човешки живот. И въпреки това до този момент не бе преживявала трагедията тъй близко.

Адмиралтейският катер, попаднал на леко вълнение при входа на канала Пърл Харбър, промени курс и заобиколи край южната част на остров Форд. Изведнъж се бялна огрян от слънцето Мемориалът Аризона.

Тук е потънал и аз най-сетне дойдох. Силия неволно си спомни стиховете:

Подай ми раковината на моя покой И ще започна безкрайното си пътуване.

Нелепа мисъл я обзе, докато гледаше от корабчето. Мемориалът не отговаряше на очакванията ѝ. Приличаше по-скоро на дълъг бял товарен вагон, притиснат в средата.

Отляво се чу обяснителният коментар:

„По думите на архитекта, формата, при която структурата се вгъва в средата и се издига силна и могъща в краищата, символизира първоначалното поражение и окончателната победа...“ Дали подобна мисъл е възникнала в главата на архитекта преди или след изграждане на паметника? Тъй или иначе, няма никакво значение. Главното е потъналият кораб. Очертанията му се виждаха невероятно близко, само на метър-два под сивозелената водна повърхност.

„...и мемориалът се простира над потопения кораб.“

Корабът на баща ми. Неговият дом, докато бе далеч от нас, в който загина... когато бях десетгодишна, на пет хиляди мили от Филадельфия.

Андрю хвана ръката на Силия и я задържа. Всички мълчаха. Сякаш пасажерите на катера, завладени от едно чувство, се бяха зарекли да не

нарушават мълчанието.

Навигаторът умело акостира при понтонен пристан до входа на мемориала. Жената затегна котвените въжета. Семейство Джордан тръгна с групата. Когато минаха навътре, подът под краката им вече не се люлееше-стъпваха на солидна бетонна плоча върху пилони, забити на дъното на пристанището, които не докосваха потъналия кораб.

Близко до центъра на мемориала Силия, Андрю и Лайза застанаха при отвора в бетонната конструкция, насочен към главната палуба на „Аризона“, която се виждаше ясно и ужасяващо близко.

Някъде под нас са костите на баща ми или онова, което е останало от тях. Как ли е загинал? Дали с бърза и лека смърт, или по някакъв друг, чудовищно болезнен начин? О, колко много бих искала да не се е мъчил!

Брус, който се бе отделил от тях, дойде и прошепна:

– Открих името на дядо. Сега ще ви го покажа.

Тримата го последваха и спряха при множество посетители, изправени с посърнали лица пред мраморна стена, покрита с безброй имена и военни чинове.

В онези няколко жестоки минути на японската атака само на борда на „Аризона“ бяха загинали хиляда сто и седемнайсет души. По-късно се оказало невъзможно да извадят кораба, превърнал се в общ гроб на повече от хиляда обречени воини.

Скромен надпис гласеше:

В ПАМЕТ НА ХРАБРИТЕ МЪЖЕ  
ПОГРЕБАНИ ТУК

Брус посочи:

– Там, мамо!

У Ф. ДЕ ГРЕЙ, ГЛАВЕН ЕЛЕКТРОТЕХНИК ПО СИСТЕМИТЕ НА  
УПРАВЛЕНИЕ

Те постояха почтително, всеки вгълбен в своите мисли. После Силия ги поведе обратно към отвора, където бяха гледали корпуса на потъналия кораб. Близостта я покоряваше. Мехурче нафта изплува от дълбините и се разпука като цветна пъпка на повърхността. След няколко минути това мистериозно явление се повтори.

– Мехурчетата се процеждат от резервоарите за гориво – обясни

Брус. – Появили са се още след потъването на „Аризона“. Макар че никой не може да предвиди, допуска се като съвсем възможно това да продължи още двацет години.

Силия сложи ръка на раменете на сина си.

Това е моят син Твоят внук. Той ми обяснява за твоя кораб.

– Колко бих искала да познавам дядо – въздъхна Лайза.

Силия се готвеше да каже нещо, но ненадейно емоционалната ѝ устойчивост рухна. Сякаш простичкото трогателно желание на Лайза бе последната капка в преливащата чаша. Силия бе сломена от скръб. Скръб за нейния баща, с когото бе живяла съвсем кратко, но бе обичала истински и чийто образ оживя с още по-голяма сила у нея в горчивите мигове в Пърл Харбър. Спомняше си сега и за майка си, този месец се навършваха десет години от смъртта ѝ. А към припламналите скръбни чувства от миналото се появи отново болката ѝ от нейното собствено поражение, от дълбоко погрешната ѝ преценка, както излизаше сега, от позорния край на нейната кариера. През последните шест месеца тя бе успяла да се избави от тази горест. А сега, както отлаганият дълг, който рано или късно трябваше да се плати, я притисна с нова сила в часа на голямата ѝ тъга. И тя не можа да издържи. Забравила за всичко друго, Силия плачеше.

Андрю я забеляза и тръгна към нея, но Лайза и Брус го бяха изпреварили. Двете деца, прегърнали майка си, за да я утешат, също плачеха без стеснение.

Той нежно притисна към себе си и тримата.

Същата вечер семейството се събра за вечеря в зала „Майле“ на „Кахала Хилтън“. Първите думи на Силия, още когато седнаше, бяха:

– Андрю, мили, хайде да прием шампанско!

– Разбира се.

Той направи знак на сервитьора и му поръча тайтингер – любимото шампанско на Силия, и ѝ каза:

– Тази вечер сияеш!

– Точно тъй се чувствам – отвърна тя и се усмихна на тримата.

След като се върнаха от Пърл Харбър, вече не разговаряха за преживяното. При мемориала, когато Силия не можа да се овладее, хората съобразително се извърщаха настрана и Андрю разбра, че този паметник, навяващ печал у множество посетители, често е бил свидетел на подобен изблик на човешка тъга.

Следобед Силия хубаво се наспа, после отиде в един от магазините на хотела и си купи разкошна дълга рокля в червено и бяло, хавайски стил. На вечерята дойде облечена с нея.

– Като ти омръзне тази рокля, мамо, ще я износя с най-голямо удоволствие – пошегува се възхитена Лайза.

В този момент донесоха шампанското Силия вдигна пълна чаша и каза:

– Пия за всички ви! Много ви обичам и ви благодаря! Искам да знаете, че никога не ще забравя днешните мигове, вашето съчувствие и утеха. И да ви кажа, че вече ми полекна. Преживяла съм, предполагам, нещо като духовно пречистване, като – как да го кажа?

– Катарзис – допълни Брус. – Всъщност тя е гръцка дума и означава пречистване. Аристотел я използвал за...

– О, я престани! – Лайза плесна леко брат си по ръката. – Понякога наистина прекаляваш.

Андрю се разсмя. Всички го последваха, включително и Брус.

– Продължавай, мамо! – настоя Лайза.

– Е, реших, че вече е време да престана да се само-съжالياвам и да се върна отново в живота. Прекарахме чудесна почивка, възможно най-приятната, но след два дни свършва – каза Силия и погледна Андрю с обич. – Предполагам, че ти си готов да започнеш веднага работа.

– Готов и горящ от желание! – кимна той.

– Разбирам те, защото изпитвам същото чувство. Аз нямам намерение да стоя със скръстени ръце. Реших да си търся работа.

– Какво смяташ да правиш? – запита Брус.

Силия отпи глътка шампанско, преди да отговори:

– Много мислих за това, задавах си въпроси и винаги отговорът бе еднакъв – най-добре познавам фармацевтичния бизнес и затова е най-разумно да продължа в тази област.

– Да, наистина – подкрепи я Андрю.

– Можеш ли да се върнеш във „Фелдинг-Рот“? – въпросът зададе Лайза.

Майка ѝ поклати глава.

– Изгорила съм мостовете си за там. Сигурна съм, че дори да искам, „Фелдинг-Рот“ няма как да ми предложи работа. Но ще опитам в други компании.

– Ако не скочат да те грабнат, търговската им прозорливост трябва да се постави под сериозно съмнение – каза Андрю. – Спряла ли си се на някоя?

– Да – продължи замислено Силия. – Има една компания, която стои над всички други и от която се възхищавам. Това е „Мерк“, нещо като „Ролс Ройс“ за фармацевтичната индустрия. Първо ще отида там.

– А след това?

– Нрави ми се „Смит Клайн“, също и „Ъпджоун“. И двете са фирми, в които бих работила с удоволствие. Ако се наложи, след тях бих могла да направя дълъг списък с още възможности.

– Сигурен съм, че няма да стане нужда – Андрю вдигна чашата си. – Да прием за компанията, която ще има щастието да приеме на работа Силия Джордан!

По-късно, по време на вечерята, Брус запита:

– Утре какво ще правим?

– Понеже е последният ден в Хавай, хайде да се излежаваме на плажа – предложи Силия.

Всички бяха единодушни, че най-добре би им се отразил един ленив ден на плажа.

### 3

Беше ранна утрин, няколко минути преди шест часа. Телефонът в спалнята на доктор Джордан и съпругата му пронизително иззвъня. След няколко минути тишина звънът откъм нощното шкафче започна отново.

Силия спеше дълбоко. До нея Андрю, преминал границата между съня и събуждането, се размърда от настоящия звън.

Вечерта, преди да си легнат, те бяха отворили плъзгащата се стъклена врата към балкона, откъдето лъхаше приятен ветрец и се чуваше шепотът на морето. Навън се сипваше зората и от тъмнината постепенно се очертаваха силуетите на околните сгради и предмети, сякаш някой постановчик сменяше мрака с нова сцена – на светлината. След петнайсетина минути слънцето щеше да надникне от хоризонта.

Андрю седна в леглото вече буден и осъзнал, че трябва да вдигне телефонната слушалка.

– Адски рано звъните! – каза той. – Ало, какво има?

Глас на телефонистка:

– Личен разговор за госпожа Джордан.

– Кой я търси?

Обади се друг женски глас:



– Господин Сет Файнголд от „Фелдинг-Рот“, Ню Джързи.

– Знае ли господин Файнголд колко е часът тук?

– Да, сър, знае.

Силия се беше събудила и седеше в леглото.

– Сет ли е?

Андрю кимна.

– Ще му се обадя – каза тя.

Андрю ѝ подаде телефонния апарат. След намесата на още една телефонистка Силия чу гласа на възрастния финансов шеф на компанията.

– Ти ли си, Силия?

– Да.

– Току-що разбрах, че съм те събудил и моля за извинение. Ама тука е обед. Ние просто не можем да чакаме повече!

Тя запита озадачена:

– Кои вие? И какво чакате?

– Силия, трябва да ти кажа нещо изключително важно! Моля, слушай внимателно!

В гласа му имаше тревога.

– Слушам те – каза тя.

– Обаждам се от името на дирекционния съвет и по негова молба. Поръчано ми е първо да ти съобщя, че когато си подаде оставката – поради добре известни на всички ни причини – ти беше права, а ние... – той се запъна и продължи – ние, останалите, сбъркахме.

На Силия ѝ се стори, че сънува.

– Сет, нищо не разбирам! Нали не говориш за монтаина?

– За съжаление точно за него говоря.

– Но от онова, което четох и слушах, препаратът се радва на забележителен успех! – тя си спомняше за положителната информация, дадена на Андрю от Тано, регионалния директор на „Фелдинг-Рот“ в Хавай.

– Всички мислехме тъй, но доскоро. Всичко обаче се промени – внезапно. И сега сме в ужасно състояние.

– Извинявай за момент, моля.

Закривайки с ръка телефонната слушалка, тя каза на Андрю:

– Случило се е нещо важно. Не мога да ти обясня какво е станало.

Моля те, слушай разговора от другия апарат!

В банята имаше телефонен дериват. Силия изчака Андрю да отиде дотам и се обади:

– Продължавай, Сет, слушам.

– Онова, което ти казах, е първото нещо, Силия. Второто е, че

съветът иска да се върнеш.

Тя не можеше да повярва на ушите си. Замълча и помоли:

– Ако обичаш, започни отначало.

– Добре, ще започна.

Силия чувстваше как Сет подрежда мислите си и се мъчеше да си обясни защо ѝ се обажда той, а не Сам Хоторн.

– Помниш ли съобщенията за деформираните бебета – вегетиращи бебета, – тази ужасна дума. Публикациите от Австралия, Франция и Испания?

– Естествено.

– Получиха се още много – от тези страни и от други. Толкова много, че няма вече никакво съмнение – причината е монтаинът.

– О, господи! – Силия сложи другата ръка на челото си. Ужасена, тя първо помисли – Дано не е вярно! Сънувам някакъв кошмар, не, не е истина! Аз не искам да съм права, не, не искам по този отвратителен начин! После погледна към Андрю през отворената врата на банята-лицето му се бе помрачило. Обърна се към прозорците-струеше светлината на утрото. Да, ясно, не беше сън.

Сет описваше с подробности:

– ...започна преди два месеца и половина с откъслечни сведения... случаи като по-раншните... броят им се увеличаваше... и напоследък като лавина... и всички родилки са вземали монтаин през време на бременността... почти триста деформирани бебета досега... безспорно ще има още, особено в Съединените щати, където монтаинът е пуснат на пазара от седем месеца...

Силия затвори очи, докато слушаше чудовищните неща. Стотици бебета, които можеха да бъдат нормални, нямаше да могат да мислят, да ходят и да седят без чужда помощ през целия си живот, нямаше да могат изобщо да живеят нормално... И ще има още случаи.

Искаше ѝ се да плаче от болка, да крещи от яд и безсилие. Но на кого? Нямаше полза нито от плач, нито от яд. Беше много късно.

Можеше ли тя самата да направи нещо повече, за да не се допусне страхотната трагедия?

Да!

Можеше, след като бе подала оставка, да изрази на висок глас съмненията си по отношение на монтаина, да говори открито, а не да мълчи. Щеше ли да има някакво значение? Щяха ли хората да се вслушат в думите ѝ? Вероятно не, макар че някои биха обърнали внимание, и дори едно бебе да беше спасено, нейните усилия нямаше да бъдат напразни.

Сет сякаш от осем хиляди километра прочете мислите ѝ:

– Всички тук си задаваме много въпроси, Силия. Тормозят ни безсънни нощи и неспокойна съвест. Всеки от нас ще носи вината си до гроб. Но твоята съвест може да бъде чиста. Ти направи всичко, което бе по силите ти, и никой не може да те упрекне, че предупрежденията ти останаха без последствие.

Колко удобно и лесно е да се съгласи човек с това мнение, мислеше Силия, но много добре знаеше, че ще чувства угризения до последния си час.

Изведнъж в главата ѝ се стрелна нова тревожна мисъл:

– Сет, дали всичко, което ми каза, е известно на широката общественост? Полагате ли усилия за разяснителна работа? Отправихте ли предупреждения до жените да не вземат монтаин?

– Ами... не точно в тази форма. Има откъслечни публикации, въпреки че за моя изненада не са много.

Сега Силия разбра защо тя и Андрю не бяха чули нищо за монтаина по време на пътешествието си.

Сет продължаваше:

– Очевидно нито един от журналистите не е представил цялостната картина, но се страхуваме, че скоро и това ще стане.

Вие се страхувате...

За нея вече нямаше никакво съмнение, че не е направен никакъв опит да се обясни на хората истината за монтаина, който продължаваше да се продава и използва. Силия отново си спомни вчерашните думи на Андрю, който цитира оценката на Тано за успеха на лекарството – „грабят го като топъл хляб“. Побиха я тръпки и тя запита:

– Какво е направено за изземване на препарата и прекратяване на всякакви доставки?

Сет отговори предпазливо:

– „Жиронд-Шими“ ни съобщи, че във Франция ще изземат лекарството от всички магазини тази седмица. Чувам, че англичаните подготвят специално съобщение. Австралийското правителство вече е забранило продажбите на монтаин.

Тя почти извика:

– Аз питам за Съединените щати!

– Уверявам те, Силия, направили сме всичко, което се изисква от закона. Всеки ред информация, постъпила във „Фелдинг-Рот“, се изпраща своевременно на УХЛ във Вашингтон. Всичко. Винс Лорд лично контролира тази задача. Сега чакаме решение от страна на УХЛ.

– Чакате решение? Господи боже, защо трябва да чакате? Какво друго решение може да има освен изземване на монтаина?

Сет отговори, сякаш се оправдаваше:

– Адвокатите настояват първо да изчакаме реакцията на УХЛ.

Тя едва се удържаше да не изкреши:

– УХЛ действа бавно. Сложната им процедура може да отнеме седмици.

– И аз така мисля. Но нашите адвокати са категорични – изземем ли препаратата по наша инициатива, би могло да се тълкува като признаване на грешка и съответно поемане на отговорност. Даже сега финансовите последици...

– Какво значение имат парите, когато бременните жени продължават да вземат монтаин? Когато още неродените...

Силия млъкна, защото ясно разбираше, че е безсмислен всякакъв по-нататъшен разговор и пак се сети за Сам Хоторн.

– Трябва да говоря със Сам – настоя тя.

– За съжаление не е възможно. Поне засега.

Мъчителна пауза.

– Сам е... Е, не лично той. Има си някои проблеми. Това е една от причините да те търсим и да настояваме да се върнеш при нас.

– Какво значат тези двусмислици? – рязко запита Силия.

В слушалката се чу дълбока въздишка.

– Исках да ти го кажа после, понеже знам, че това ще те разстрои – в гласа на Сет прозвуча тъга. – Спомняш ли си... точно преди да ни напуснеш, на Сам му се роди внуче.

– Да, бебето на Джулиет – тя се досети за празненството в кабинета на Сам, което помрачи със съмненията си за монтаина.

– През бременността си Джулиет се оплаквала много от сутрешно гадене. Сам ѝ давал монтаин.

От последните думи Силия изстина. Обзе я страшно предчувствие за онова, което ѝ предстоеше да чуе.

– Миналата седмица лекарите установиха, че бебето на Джулиет е увредено от лекарството – гласът на Сет почти затрепери. – Внукът на Сам е умствено недъгав, а крайниците му няма да могат да се движат – вегетиращ организъм също като другите случаи.

Силия издаде сподавен вик на мъка и гняв, а после се усъмни:

– Невъзможно. Сам не го е направил! Тогава монтаинът още не бе разрешен за ползване.

– Имаше лекарски мостри, нали знаеш. Той дал на Джулиет, без да

каже на никого. Според мен толкова е разчитал на монтаина, че не е допуснал никакъв риск. Освен това той имаше лично отношение към случая. Ако си спомняш, Сам бе този, който сключи договор с „Жиронд-Шими“.

– Да, вярно – в душата ѝ вилнееше буря от смесени чувства на тревога, гняв, горчивина и мъка. Сет продължи и я извади от това състояние.

– Силия, казах ти, много си ни необходима действително. Нали разбираш, Сам се раздира от мъка и чувство за вина. В момента изобщо не е на себе си. Но това е само едната страна на въпроса. Тук цари пълен хаос. Приличаме на повреден кораб без капитан и ти ни трябваш, за да направиш оценка на щетите и да поемеш кормилото. Първо, ти си единственият човек между нас, който притежава необходимите знания и опит. Второ, всички ние, включително и целият съвет, ценим мнението ти особено сега. И, а, да, длъжността ти ще бъде първи вицепрезидент. Сега няма да те занимавам с паричните въпроси, но заплащането е щедро.

Първи вицепрезидент на „Фелдинг-Рот“ – само още едно стъпало до президентския пост и по-висока длъжност от вицепрезидент по търговията – възможност, която бе загубила с подаването на оставката си. Някога, мислеше Силия, би посрещнала такова предложение с голяма радост, като един връх в нейната кариера. Сега, за голяма изненада, това почти не я развълнува.

– Може би си се досетила, че при мен има още няколко души, членове на съвета и те слушат разговора ни-продължи Сет – в очакване на твоя положителен отговор.

Силия забеляза, че Андрю ѝ прави знаци от банята. За втори път тя помоли:

– Сет, почакай, ако обичаш.

Андрю остави телефонната слушалка и отиде до съпругата си. Сложила както преди ръка на микрофона, тя го запита:

– Какво мислиш?

– Ти сама трябва да си решиш! Но имай предвид, че ако се върнеш там, оставката и отсъствието ти няма да имат никакво значение. Бъркотиите и отговорностите, свързани с монтаина, ще се стоварят на гърба ти.

– Знам – замислено отговори тя. – Но в тази компания съм работила толкова дълго време! Това бяха хубави години и сега не мога да се откажа от нея с лека ръка, когато хората се нуждаят от мен. Ще се върна

само ако...

Силия свали ръка от телефонната слушалка и каза:

– Сет, слушах те много внимателно. Ще приема само при едно условие.

– Казвай!

– Още днес „Фелдинг-Рот“ да прекрати продажбата на монтаин и да направи публично изявление за опасностите, които крие препаратът. Не утре, не следващата седмица. И никакво чакане на УХЛ да вземе становище. Днес!

– Силия, ама това е невъзможно. Обясних ти предупрежденията на нашите адвокати, въпроса за отговорността. Можем да създадем повод за съдебни дела за милиони долари и в края на краищата да сложим кръст на компанията.

– Съдебни дела ще има при всички случаи.

– Да, знам. Но не искаме да утежняваме положението. Скоро ще стигнем и до изземване на препарата от магазините. Междувременно тук с теб можем да обсъдим...

– Не желая нищо да обсъждаме. Искам действия! Искам изявление по националните телевизионни програми и по радиото днес, и пред всички вестници в страната – в срок от двайсет и четири часа. Аз тук ще гледам и ще слушам. В противен случай не съм съгласна.

Сега бе ред на Сет да каже:

– Момент, ако обичаш.

Силия долавяше, че на другия край на телефонната линия се води спор. Изразяваше се явно несъгласие, после чу Сет да казва „тя е непокклонна“ и след миг – „Разбира се, че ще го направи. И не забравяйте, че ние повече се нуждаем от нея, отколкото тя от нас.“

Дебатите в Ню Джързи продължиха още няколко минути, но Силия почти не чуваше. Накрая Сет се обади по телефона:

– Силия, условията ти се приемат. Онова, за което държиш, ще бъде направено веднага – в срок от един час. Лично аз гарантирам. А ти... кога най-бързо можеш да дойдеш?

– С първия самолет отгук – отговори тя. – Очаквайте ме на работа утре.

## 4

Семейство Джордан успя да си резервира четири места за Боинг

747 на „Юнайтид Еърлайнс“, който щеше да излети от Хонолулу в 16,50 часа и да кацне директно в Чикаго. Оттам имаше връзка за Ню Йорк, където семейството щеше да пристигне в 9 часа на следващата сутрин. Силия имаше намерение да поспее в самолета и от летището направо да отиде във „Фелдинг-Рот“.

Лайза и Брус отначало имаха желание да останат още два дни в Хавай, но после решиха да се върнат заедно с родителите си.

– Толкова време не сме ви виждали, че ни се иска да бъдем с вас колкото може повече – сподели Лайза. – Ако остана сама, знам, че ще ми бъде мъчно и вероятно ще плача, като се сетя за нещастните бебенца.

По време на бързата закуска в апартамента на хотела, прекъсвана от няколко телефонни разговора във връзка с отпътуването им, Андрю бе обяснил на децата за трагичните последици от монтаина.

– И аз ще ви разкажа за това, но нека да е по-късно – бе казала Силия. – Мисля, че ще разберете колко съм разстроена в момента.

Тя продължаваше да се съмнява дали е постъпила правилно, когато се съгласи да се върне във „Фелдинг-Рот“, но си спомни, че настояването ѝ монтаинът да се изведе незабавно от пазара щеше поне да помогне да спасят няколко дечица и майки от ужасните удари на съдбата.

Скоро след като тръгнаха от „Кахала Хилтън“ за летище Хонолулу, се разбра, че „Фелдинг-Рот“ са изпълнили поетото към Силия обещание. Музикалната програма на радиото бе прекъсната за предаването на специален осведомителен бюлетин, с който се съобщаваше за прекратяване продажбата на монтаин поради „възможни вредни последици – предмет на текущо проучване“ и се отправяше предупреждение към лекарите да не предписват препарата и до бременните – да не го вземат.

Скоро след това в редовния информационен бюлетин между най-важните новини намери място и разширено съобщение за изземването на монтаина, а на летището по будките се виждаше следобедното издание на вестник „Хонолулу стар бюлетин“, който бе публикувал на първа страница дописка по същия въпрос. Надигаше се вълна от коментари за монтаина, която сигурно щеше да продължи да се разраства.

За семейство Джордан този ден протече съвсем различно от спокойното излежаване на плажа, планирано предната вечер.

Самолетът бе пълен, но блок от четири места при опашката осигуряваше поне възможност за разговори от личен характер и след излитането Силия се обърна към Андрю и децата:

– Благодаря ви за търпението. Сега, ако искате, можете да ми задавате въпроси.

Брус бе първият.

– Как е възможно, мамо, едно лекарство да получи одобрение, а след това да има толкова страшни странични явления.

Преди да отговори, тя подреди мислите си:

– Най-напред не бива да забравяме, че едно лекарствено средство, или по-точно всяко лекарствено средство е химическо съединение, чуждо за човешкия организъм. То се вкарва в него обикновено по предписание на лекар, за да коригира нещо, което не е вред. Но заедно с добрината понякога може да причини и вреда. Тази възможност се нарича странично явление, макар че има и безвредни странични явления.

Андрю добави:

– Има и още нещо, известно като „риск в името на успеха“. Лекарят трябва да прецени дали има смисъл да се рискува с вземане на някое лекарство, за да се постигне резултатът, който той и пациентът очакват. Някои препарати крият повече рискове. Но дори обикновеният аспирин е свързан с риск, понякога доста сериозен, понеже може да причини вътрешен кръвоизлив.

– Нали фармацевтичните фирми правят изпитания на лекарствата, преди да ги пуснат за продажба, а УХЛ има грижата да изясни рисковете – какви са и какви поражения могат да нанесат на пациента? – обади се Лайза.

– Да, точно така е – потвърди Силия. – Но често не се разбира, че самите изпитания са в ограничен обем. Новото лекарствено средство най-напред се изпитва върху животни. Ако резултатите са добри, то се предписва на пациенти-доброволци. Експериментът отнема няколко години. И после, когато вече се стигне до заключението, че новият препарат е добър, той всъщност е бил използван само от няколкостотин или да кажем от хиляда души.

– И може би при никой от тях не е било наблюдавано странично явление на лекарството, или пък е имало само единични и несъществени неблагоприятни ефекти-допълни Андрю.

Силия кимна в знак на одобрение и продължи:

– Когато обаче то се пусне в продажба и се прилага на десетки хиляди, а вероятно и на милиони болни, при съвсем малко случаи – един незначителен процент от населението – се получават неблагоприятни реакции, които не биха могли да се предвидят в изпитателния период. Естествено ако този процент е сравнително голям и вредните последици – сериозни или фатални – лекарството трябва да се изведе от употреба. Главното е, че няма начин, поне засега, да се разбере дали едно ново



лекарство е безопасно, докато не се пусне за широка употреба.

– За тези реакции трябва да се съобщава, нали? – запита Брус.

– Да. И ако някоя фармацевтична компания научи, тя е длъжна по законите на нашата страна да уведоми УХЛ. Това обикновено се спазва.

Лайза сбърчи чело:

– Обикновено ли?

– Да, понеже понякога е трудно да се определи дали е странично явление вследствие употреба на препаратата, защото реакциите могат да се дължат на други причини. Често това е въпрос на научна преценка и се допуска възможност за откровено, почтено несъгласие. Трябва да се има предвид и още нещо – едно прибързано решение би могло да доведе до лишаване на хората от добро, понякога жизнено необходимо лекарство.

– За монтаина беше точно обратното – припомни Андрю, обръщайки се към Лайза и Брус. – При обсъждането на страничните явления на препаратата преценката на майка ви да не се пуска на пазара бе правилна, а на другите – погрешна.

Силия поклати глава.

– Дори това не е съвсем вярно. Към лекарството имах не научна преценка, а инстинктивно отношение и то можеше да е съвсем погрешно.

– Но не беше – каза Андрю. – Това е важното. Още повече ти не отстъпи от разбирането си и има смелостта да подадеш оставка в името на своите принципи – нещо, на което могат да се решат единици. Затова нашето малко семейство се гордее с теб, скъпа моя!

– И аз мисля, че е точно така – възкликна Брус.

Лайза се наведе към майка си и я целуна:

– Аз също, мамо.

Стюардесите вече сервираха храната. Посягайки без особено желание към лакомствата на поднесената му табличка, Андрю каза:

– Не може да се отрече едно нещо на храненето в самолета – помага времето да мине незабелязано.

Четиримата отново се върнаха на темата, която ги занимаваше.

– Не мога да повярвам, мамо, че вестниците и телевизията не са знаели какво става с монтаина, макар и съвсем общо, и то чак до днес! – учуди се Брус.

Андрю му отговори:

– Може да се случи, а и преди се е случвало почти същото. Например с талидомида, за който съм чел много публикации.

За пръв път от няколко часа Силия се усмихна:

– Нашето семейство е преживяло две съдбовни изпитания.

– През 1961 и 1962 година американският печат отмина с мълчание вече нашумялата в Европа катастрофа на талидомида – обясни Андрю. – Даже когато една американска лекарка, доктор Хелън Тосиг, даде свидетелски показания пред Конгреса и прожектира диапозитиви на деформирани бебета – конгресмените бяха потресени, – в американските вестници не се появи нито една думичка на тая тема.

– Невероятно! – възмути се Лайза.

Баща ѝ вдигна рамена.

– Зависи как гледаш на печата. Някои репортери ги мързи. Определените да присъстват на това заседание не бяха дошли, а после не прочели и протоколите. Един от тях обаче си направи труда – Мортън Минц от „Вашингтон пост“. Той проследи цялата история от игла до конец и първи разкри случая с талидомида, като сложи в джоба си всички свои колеги. Естествено това стана една от най-важните новини, също като монтаина – днес.

– Трябва да знаете, че през цялото време баща ви бе против монтаина – обясни Силия.

Лайза запитва:

– Татко, допускаше ли тогава, че монтаинът ще стане причина за тези ужаси?

– Категорично не! – отвърна той. – Имах отрицателно отношение, понеже като лекар съм убеден, че не бива да се вземат лекарства против обикновено неразположение и срещу самоограничаващи се страдания.

– Какво значи „самоограничаващо се страдание“? – обади се пак Лайза.

– Например гаденето при бременност. То е ограничено в ранните месеци при нормална бременност и след това минава от само себе си, без никакви вредни последици. Вземането на каквото и да е лекарство през този период, освен ако не се налага по друга причина, е глупаво и винаги е рисковано. Майка ви, когато бе бременна и при двама ви, не пи нищо. Аз имах грижата за това – Андрю погледна дъщеря си. – Когато ти дойде времето, недей да взимаш никакви лекарства, млада госпожо! И ако искаш жизнено, здраво дете – никакъв алкохол, нито тютюн.

– Обещавам – потвърди Лайза.

Докато ги слушаше, у Силия се породила една идея, която може би с течение на времето щеше да превърне несполуката на „Фелдинг-Рот“ с монтаина в нещо положително.

Андрю продължаваше:

– Ние лекарите грешим с лекарствата по разни начини. От една страна, често ги предписваме – в много случаи без да се налага и под влияние на добре познатата ни истина, че някои пациенти се чувстват измамени, ако излязат от лекарския кабинет без рецепта в ръка. От друга страна, писането на рецепта е един лесен начин да приключиш разговора с пациента, той да си отиде по-скоро и в кабинета да влезе следващият.

– Явно, че днес е ден за изповеди – рече Брус. – Какви други прегрешения имат лекарите?

– Много от нас не познават добре лекарствените средства, особено страничните им явления и взаимодействието между отделни препарати. Естествено не е възможно да побереш цялата информация в главата си, но обикновено лекарите не си правят труда или пък проявяват неоправдана гордост и не отварят справочници, докато пациентът е при тях.

Силия го прекъсна:

– Лекар, който не се бои да погледне справочник в присъствието на пациента, е сигурен, съвестен консултант. Баща ви е такъв. Пред очите ми го е правил.

Андрю се усмихна:

– Разбира се, аз имам известни предимства по отношение на лекарствата. И това е заслуга на майка ви.

– Случва ли се лекари да допускат сериозни грешки с препарати? – полюбопитства Лайза.

– Доста често – отговори Андрю. – А понякога по-внимателни аптекари при прочитане на рецептата биха могли да спасят лекаря от собствената му грешка. Общо взето фармацевтите знаят много повече за лекарствата от нас.

Брус го погледна изпитателно:

– Колко лекари обаче признават това?

– Малко, за съжаление – отвърна Андрю. – Често те гледат на фармацевтите отвисоко, като на втора категория хора, а не като колеги в медицинското поприще – той се усмихна. – Естествено и фармацевтите правят грешки. А понякога пациентите сами оплитат конците, като удвояват или утрояват предписаната доза, за да постигнат, както те покъсно обясняват в линейката, по-бърз резултат.

– Всичко това вече е непосилен товар за вашия уморен деец на фармацевтичния бизнес – пошегува се Силия. – Ще се опитам да дремна.

Тя успя да поспи до пристигането им в Чикаго.

Полетът им до Ню Йорк не се отличаваше с нищо особено, макар че бе много по-удобно в самолета – четиримата пътуваха в първа класа, което не им се удаде от Хонолулу до Чикаго.

Силия с изненада разбра, че на летище „Кенеди“ чака лимузина на компанията „Фелдинг-Рот“, за да ги закара в Мористаун. Шофьорът, когото тя бегло познаваше, ги поздрави и ѝ подаде запечатан плик с писмо от Сет Файнголд.

„Драга Силия,

Добре дошла! – във всяко отношение.

Автомобилът и шофьорът, с поздрави от дирекционния съвет, са само за твое ежедневно ползване в качеството ти на първи вицепрезидент.

Твоите колеги и подчинени, включително пишещият тези редове, очакват да те видят още щом си отдъхнеш от пътуването.

Твой Сет“

Семейство Джордан се прибра в Мористаун, където Уини и Ханк ги посрещнаха радостно. Уини бе с огромни размери, вече в последните месеци на бременността си. Когато Лайза и Брус, а след това Силия и Андрю я прегръщаха, тя предупреждаваше:

– Недейте ме стиска така, миличките ми, щото малкото може ей сега да изскочи.

Андрю се засмя:

– Отдавна не съм акуширал, още от стажант-ординатор, но съм готов да опитам пак!

Ханк, който не можеше да се сравнява по бързивост със съпругата си, ги поглеждаше сияещ от радост и разтоварваше багажа.

По-късно, когато „триото“ Уини, Силия и Андрю си приказваха в кухнята, а децата и Ханк се занимаваха в двора, една ужасяваща мисъл като че ли прерязва Силия през сърцето и тя с прималял глас запита:

– Уини, вземала ли си нещо по време на бременността?

– Да не искате да кажете за онова против сутрешното гадене?

– Да – едвам се обади тя.

– Като този монтаин? – Уини посочи към сутрешния брой на „Ню-арк стар леджър“, разгърнат върху рафта. На първа страница бе поместен материал за монтаина.

Силия кимна, вече останала без дъх.

– На мене докторът ми връчи няколко мостри и ми каза да ги

взимам, и аз щях – толкова ми се гадеше сутрин – ама... – тя погледна към Андрю. – Да кажа ли, д-р Джордан.

– Да – съгласи се той.

– Ама преди вие двамата да тръгнете, д-р Джордан ми заръча, каза, че си е наша тайна, ако ми дадат от тоя монтаин, да не го взимам, а да го хвърля в тоалетната. Това и направих.

С просълзени очи Уини погледна към рафта с вестника и после към Андрю:

– Голям зор видях с туй бебе. Е... Господ да ви благослови, д-р Джордан!

С голямо облекчение и с благодарност към Андрю Силия протегна ръце към Уини и дълго я задържа в прегръдките си.

## 5

Сам Хоторн приличаше на призрак.

Щом го срещна във „Фелдинг-Рот“, Силия сякаш онемя при вида му. Затова той заговори пръв:

– Е, добре ли се чувстваш сега? Пристигнала триумфално, доказала своята правота и добродетели, а ние излязохме криви и зли!

Чужди ѝ прозвучаха неприязнените думи, дрезгавият глас. Тя не бе го виждала седем месеца, а изглеждаше остарял с десет години. С бледо, унило лице, с увиснали бузи. В хлътналите му очи – безжизнен поглед. Под тях се очертаваха тъмни торбички. Беше се прегърбил и толкова отслабнал, че костюмът му изглеждаше доста голям.

– Не се чувствам добре, Сам. Мъчно ми е за всички и безкрайно ме боли за твоя внук. А се връщам тук просто да помогна, не за друго.

– Аха, да, мислех ще започнеш да...

Тя го прекъсна:

– Сам, не можем ли да влезем някъде на по-спокойно място?

Те разговаряха в коридора, където минаваха най-различни хора. Силия току-що бе излязла от съвещание със Сет Файнголд и няколко директори.

Президентският кабинет бе наблизко. Без да отговори, Сам тръгна нататък. Силия го последва.

Вътре, след като затвори вратата, той се обърна към нея и отново прозвуча грубият му зльчен глас:

– Та... мислех, че ще започнеш да поднасяш съчувствия. Колко

лесна работа! Е, ще разбере ли какво мислиш наистина?

– По-добре да чуя ти какво мислиш, че мисля? – тихо отвърна тя.

– Знам много добре какво мислиш! Че съм престъпно безотговорен, дето съм давал монтаин на Джулиет, преди да се получи разрешението. Че аз, единствено аз съм причина бебето на Джулиет и Дуайт, моят внук, да се окаже в това състояние – пародия на човешко същество, нищо друго освен едно... – думите заседнаха в гърлото му и той се обърна с гръб.

Силия, безмълвна, покрушена от мъка и състрадание, се мъчеше да прецени какво да каже. Най-сетне започна:

– Ако искаш да знаеш истината, Сам, и струва ми се сега е моментът да ти я кажа, да, аз действително мислех така! И продължавам да съм на това мнение.

Сам я гледаше в очите и сякаш попиваше всяка нейна дума.

– Не бива да се забравят обаче и други неща – продължи тя. – Че е лесно да съдиш, когато се е преобърнала колата. Че всички правим грешки в оценките...

– Ти не правиш. Не точно такива. Ако щеш, всички твои грешки, взети заедно, не могат да се сравнят с моята – в гласа му продължаваше да се чувства горчивина.

– Аз съм правила други грешки. Всеки, който носи отговорност, прави грешки. И често поради малшанс някои грешки водят до по-лоши последици.

– Тази е с най-лоши – Сам отиде зад бюрото си и се сгромоляса върху стола. – И за другите бебета, също и за неродените. Аз съм отговорен...

– Не – твърдо каза тя. – Това не е вярно! Що се отнася до другите случаи, ти беше подведен от „Жиронд-Шими“ и от съветите на научните сътрудници. Ти не беше сам. Другите ръководители в компанията бяха на същото мнение.

– С изключение на теб. Каква си толкова специална, че не можа да се излъжеш?

– Първоначално аз също се подведох – припомни му тя.

Сам зарови лице в шепите си.

– О, господи! Каква гадост направих! – той вдигна очи. – Силия, аз съм несправедлив и груб към теб, нали?

– Няма значение.

Гласът му отслабна и загуби остротата си:

– Извинявай, действително съжалявам, че те наскърбих. Ако трябва

да ти кажа истината, мисля, че ти завиждам. А също, че много ми се иска да те бях послушал, да бях приел съвета ти!

Последваха откъслечни изрази:

– Не съм спал. Лежа буден, час след час, мисля, спомням си, чувствам се виновен. Зет ми не иска да говори с мен. Дъщеря ми не иска да ме види. Лилян се опитва да помогне на всички ни, но не знае как.

Той млъкна, поколеба се и продължи:

– Има и още нещо. Нещо, което ти не знаеш.

– Какво не знам?

Сам извърна глава:

– Никога няма да ти кажа!

– Сам – твърдо започна Силия, – трябва да се овладееш. Ако се самоизмъчваш, нищо няма да се постигне, нито за теб, нито за другите.

Той продължи, сякаш не я чуваше:

– Тук с мен е свършено. Ти го знаеш.

– Не, изобщо не знам.

– Исках да подам оставка. Адвокатите казват не бива, още не. Не бивало да напускам мястото си – той добави мрачно: – Фасадата трябва да се запази. Да се защитят интересът на компанията. Да не се давал повод хищниците адвокати да водят съдебни дела за обезщетения, за ликвидация. Затова се налага още малко да бъда президент, да седя на този стол. В интерес на акционерите.

– Драго ми е да го чуя – каза Силия. – Ти си необходим да ръководиш компанията.

Той поклати глава:

– Ти ще вършиш тая работа. Не ти ли казаха? Съветът реши.

– Сет току-що ми каза някои неща. Но на мене си ми необходим.

Сам я погледна с неопикуема тъга.

Изведнъж Силия взе решение – отиде до вратата, водеща към коридора, и я заключи. Заключи и другата врата към секретарките. Вдигна телефонната слушалка и нареди:

– Обажда се госпожа Джордан. Разговаряме с господин Хоторн. Никой да не ни безпокои.

Сам седеше неподвижен.

– Плакал ли си, след като стана това? – запита го тя.

Изненадан, той поклати глава:

– Няма никаква полза.

– Понякога помага.

Силия се приближи до него, наведе се и го прегърна.

– Сам, отпусни се – прошепна тя.

За момент той се отдръпна, вгледа се в очите ѝ неуверено, нерешително. После сякаш изведнъж рухна някакъв бент, задържал толкова време мъката му. Той отпусна глава на рамото ѝ и заплака.

Скоро след тази първа среща на Силия със Сам се разбра, че той вече представлява една трагична развалина, нямаше следа от високия му дух, не бе в състояние пълноценно да ръководи висшия ешелон на компанията. Макар и много загрижена за него, Силия бе принудена да приеме нещата такива, каквито са.

Той продължаваше да идва всеки ден със своя сребристосив ролс бентли и паркираше на най-горното ниво. Понякога Силия пристигаше по същото време. Докарваше я автомобилът на „Фелдинг-Рот“, което тя с благодарност прие, понеже имаше възможност да обмисля решения и да чете материали на път до компанията и обратно до в къщи. Когато се случеше да дойдат заедно, двамата тръгнаха през остъклената връзка между двете сгради, за да вземат специалния асансьор до единайсетия етаж – етажа на висшето ръководство. Понякога започваха разговор, но винаги по нейна инициатива.

После Сам се затваряше в кабинета си. Никой не любопитстваше какво точно прави там. От време на време издаваше разпореждания по незначителни въпроси и нищо повече. Той системно отсъстваше от заседанията на ръководството, макар че му се съобщаваше за тях съвременно.

Без никакво съмнение управлението на „Фелдинг-Рот“ легна върху плещите на Силия още на втория ден след завръщането ѝ.

При нея се внасяха за решение най-важните въпроси, свързани с политиката на компанията, налагаше се да разглежда необичайно дълго забавяни проблеми. И се справяше с всичко, вложила характерната си експедитивност, съобразителност и целеустременост.

Много от времето ѝ отиваше за разговори с адвокати.

Широката разяснителна дейност за монтаина и изземването му от пазара доведе до образуване на първите дела. Имаше напълно основателни искове. В Съединените щати се родиха бебета, даже някои недоносени, с деформации, подобни на тези в другите страни, където майките бяха вземали монтаин по време на бременността си.

Естествено списъкът на основателните съдебни искове щеше да се увеличава. Според едно поверително проучване за вътрешно ползване броят на деформираните бебета в Съединените щати щеше да надхвърли четиристотин. За прогнозата бяха използвани статистически данни от



Франция, Австралия, Испания, Англия и други страни, обхващащи периода, през който монтанът е бил в продажба, и общото количество на продадения препарат. На тази основа бяха съпоставени съответните данни за Съединените щати.

Бременни, още не родили, но вземали монтан, също предяха искове срещу компанията и в повечето случаи я обвиняваха за проявена небрежност. Оставаха накрая малък брой необосновани или скалъпени претенции, но и те изискваха реакция, макар и от формален характер. Всичко това отнемаше време и средства.

При изясняване на общата сума, необходима за уреждане на всички претенции, Силия, която трябваше бързо да се ориентира в тази съвсем нова проблематика, откри, че „Фелдинг-Рот“ е застрахована срещу производствени рискове в размер на сто трийсет и пет милиона долара. Компанията имаше и вътрешен резерв още двайсет милиона долара, предназначени за същата цел.

– Сто петдесет и пет милиона долара са солидна сума, която би могла да покрие всички основателни претенции към нас – каза на Силия адвокатът Чилдърс Куентин. – Аз обаче не бих разчитал само на тях. Предвидливостта изисква да се търсят още средства от всякакви източници.

Куентин, добродушен белокож човек с изискани обноски, вече прехвърлил седемдесетте, ръководеше юридическа фирма във Вашингтон, специализирана по спорове в областта на фармацевтиката, особено по претенции за обезщетение. Тази фирма бе избрана по препоръка на адвокатите на „Фелдинг-Рот“.

Силия научи, че той бил известен сред колегите си като „Мистър И.С. Спогодба“ – инициалите означаваха „извън съдебна“. Това се дължеше на умението му да преговаря. „Притежава спокойствие на покерджия от голям мащаб“ – отбеляза един от адвокатите на компанията и „знае докъде да стигне при уреждане на претенциите без намесата на съда“.

Силия още в началото реши, че ще се довери на Чилдърс Куентин. Освен всичко друго той ѝ бе допаднал като човек.

– Вие и аз, скъпа моя, трябва да направим следното – каза ѝ той, сякаш се обръщаше към любимата си племенничка. – Бързо да уредим, и при това щедро, всички основателни искания. Тези две съображения са основни при сегашната бедствена ситуация. За щедростта настоявам, понеже имам предвид, че най-лошото би било, ако се заведе дори едно дело за монтан и гражданският съд реши да платим обезщетение в

размер на няколко милиона долара. Ще се създаде прецедент за другите ищци и компанията ви ще пропадне.

– Действително ли има възможност да се уреди всичко по извънсъдебен ред? – запита Силия.

– По-добре, отколкото можете да си представите – Куентин започна да обяснява. – Когато е нанесена огромна, непоправима щета на едно дете, какъвто е случаят с монтаина, първата реакция на родителите е отчаяние, втората – гняв. И в гнева си те искат да накажат онези, които са причинили нещастieto им. Затова търсят помощта на адвокат. Най-голямото желание на родителите е според шаблонния израз да спечелят убедително делото.

– Ние, адвокатите – продължи той, – сме прагматици. Знаем, че претенции, внесени в съда, понякога остават без последствие и то невинаги по основателни причини. Знаем също така, че формалностите преди процеса, претоварените с дела съдии, а също така и редовната тактика на защитата да отлага заседанията могат да проточат разглеждането на спора с години. А сетне дори и да се уважи искът от първоинстанционния съд, обжалванията могат да се влачат още няколко години. На адвокатите е добре известно, че след първия пристъп на гняв клиентите им постепенно започват да се отегчават и да губят надежда. Грижете за подготовка на делото могат да запълнят цялото им ежедневие. Това ги изтощава душевно и физически, постоянно им напомня за тяхната скръб. И съвсем естествено узрява решението им да ускорят уреждането на претенцията, за да продължат след това, доколкото могат, нормалния си начин на живот.

– Да, всичко това го разбирам – съгласи се Силия.

– Има и още нещо. Адвокатите, специализирали по престъпления срещу личността, с които ние ще си имаме работа, се грижат не само за клиентите, но и за своите интереси. Много от тях вземат подобни дела срещу процентно възнаграждение, дължимо след спечелване на делото и равняващо се на част от него – понякога една трета или повече от общата сума. И адвокатите си имат разходи – наем за кантората, училищна такса за децата, вноски за ипотека, вноски по кредитната сметка за разходи от предишния месец... – Куентин сви рамене. – И те са хора като нас. Също така искат да си вземат парите бързо и не вярват в протакания на спора. Това също е фактор в полза на извънсъдебната спогодба.

– Сигурно – потвърди Силия. Тя си мислеше за онова, което бе научила от Куентин. – Откакто съм се върнала тук, имам чувството, че у мен е останал само пресметлив хладен разум, който мисли за монтаина

и причинените от него трагедии единствено в парични измерения.

– Вече ви познавам добре и съм убеден, че няма нищо подобно – възрази той. – Също така, скъпа моя, ако сте останали с друго впечатление, искам да ви уверя, че и аз не съм равнодушен към тази ужасна трагедия. Истина е, че ми се отваря голяма работа и ще я върша както трябва. Но аз съм също баща и дядо, сърцето ми се къса за тези погубени дечица.

След този и още няколко разговора се взе решение да се осигурят още петдесет милиона долара за уреждане на претенции към „Фелдинг-Рот“ във връзка с монтана.

Предстоеше и друг разход от осем милиона долара за изземване, прибиране и унищожаване на всички количества монтан, пуснати на пазара.

Когато Силия съобщи на Сет Файнголд тази предварителна сметка, той мрачно кимна, но като че ли се разтревожи по-малко, отколкото очакваше тя.

– От началото на годината ни се случиха две непредвидени неща – обясни ръководният финансист. – Едното е изключително добрият резултат от нашите препарати без рецепта. Продажбите са много по-големи от предвижданията ни. Има също така голяма, неочаквана печалба от борсови операции. При нормални условия щяха да се облагодетелстват нашите акционери. Но сега и двете придобивки ще отидат към резервния фонд от петдесет милиона долара.

– Е, да сме благодарни за тези два източника – каза Силия. Тя си спомни, че продукцията на лекарства без рецепта, която навремето презираше, не за пръв път помагаше да се поддържа платежоспособността на „Фелдинг-Рот“ в критични моменти.

– И още нещо работи за нас – продължи Сет. – От Англия идват радостни новини. Предполагам, че са ти известни.

– Да, видях отчетите.

– Ако стигнем дотам, въз основа на тях банките могат да ни отпуснат заеми.

Силия много се зарадва, като разбра за успехите на института в Харлоу. Там скоро щеше да се появи ново, хубаво лекарство – пептид 7. „Скоро“ на езика на учените във фармацевтиката означаваше още две години преди внасяне в съответните държавни органи за одобрение.

Силия отиде при Сам да разиска последните новини от Англия с намерение отново да го приобщи към работата на компанията.

Водеше я мисълта, че идеята за института бе негова и той положи

много усилия за финансирането ѝ. Предполагаше, че ще му стане приятно при новината от Харлоу и се надяваше да го разведри малко от тежката депресия. Не можа да постигне обаче нито едното, нито другото. Сам отхвърли също така и предложението да отиде в Англия, да разговаря с Мартин Пийт-Смит и да направи оценка на постигнатия напредък.

– Не, благодаря – отговори той. – Сигурен съм, че можеш да си решиш въпросите и по други пътища.

Неговият отказ не промени перспективата за растящата роля на института в бъдещето на „Фелдинг-Рот“.

И още нещо.

Дългогодишните изследвания на Винсънт Лорд върху проблема за „насищане на свободните радикали“, както казваха химиците, с други думи за премахване на опасните странични явления на иначе ценни лекарства, най-сетне дадоха добър резултат. Бяха налице всички данни за голям научен пробив – мечтата на Лорд. Затова в лабораториите на „Фелдинг-Рот“ в Съединените щати бяха съсредоточени масивни научни ресурси за последния, решаващия етап на този проект.

Явно британският пептид 7 щеше да се появи най-напред, а вероятно след една-две години и творението на Винсънт Лорд, наречено временно хексин W.

Тази втора перспектива имаше и допълнителен ефект. Тя укрепി положението на Лорд в компанията. Отначало Силия мислеше да го освободи при първа възможност поради отявнената му защита на монтажа. А и не само за това. Сега обаче цената му бе пораснала достатъчно много, за да се лиши от него.

За голяма изненада и въпреки надвисналата сянка на монтайна климатът във „Фелдинг-Рот“ започна да става по-ведър.

## 6

В Харлоу Ивон Евънс и Мартин Пийт-Смит все по-често прекарваха времето заедно.

Ивон още държеше една гарсонiera, която бе наела при започване на работа в института на „Фелдинг-Рот“, но рядко се завърташе в нея. Всеки уикенд и почти всяка вечер през седмицата тя отиваше при Мартин и там с радост се грижеше за домакинството му и задоволяваше неговите и своите сексуални желания.

Ивон подреди кухнята и я поддържаше идеално чиста. Там тя приготвяше вкусни ястия и проявяваше талант в готвенето – склонност, която се породи у нея съвсем естествено и ѝ доставяше удоволствие. Всяка сутрин преди да тръгнат поотделно на работа, Ивон оправяше леглото, на което спяха двамата, следеше дали чаршафите са чисти и ги сменяше по-често отпреди. Тя оставяше бележка с указание до жената, която идваше да чисти. Тъй постепенно цялото жилище на Мартин придоби изряден вид благодарение на вещата и постоянна грижа на Ивон.

Тя внесе известни промени и в домашния „ансамбъл“ от котки и кучета на Мартин. Увеличи тяхната компания с любимата си сиамска котка. А един съботен ден, когато Мартин беше на работа, а тя си бе взела почивка, донесе трион и други дърводелски инструменти и на вратата към черния вход на къщата измайстори една котешка портичка на панти. Котките вече си влизаха и излизаха, когато искат, което осигури и по-хигиенични условия за тях и домакинството.

Когато преспиваше у Мартин, Ивон извеждаше кучетата рано сутрин, за да им осигурява още една освен редовната вечерна разходка с него.

Нейното активно участие в живота на къщата много се нравеше на Мартин.

Той обичаше да слуша веселото неангажиращо бърбене на Ивон. Темите бяха най-различни, в повечето случаи тривиални – за филмите по екраните и личните интриги в живота на кинозвездите; в кои лондонски магазини е обявена разпродажба и какви най-изгодни покупки могат да се направят в „Маркс и Спенсър“, какви са интересните предавания по телевизията; някои клюки в института – коя се сгодила, коя забременяла, коя ще се развежда; какви сексуални прегрешения на духовенството е забелязало зоркото око на британския печат, даже и някой и друг политически скандал... Тя попиваше като гъба подобни неща от радиото, от разговори и от предпочитаните от нея вестници и списания.

За голяма изненада на самия Мартин, вместо да се противопостави на нейните словоизлияния, той ги приемаше като разведдряваща промяна и понякога като... музикален фон. Обясняваше си това с факта, че му беше дотегнало от непрекъснатото общуване с научни среди и от сериозни теоретични разговори, чужди на дребните ежедневни теми. От нейното бърборене постоянно напрегнатите му нерви се успокояваха и мозъкът му почиваше.

Може би най-силно, по-точно страстно любопитство Ивон проявяваше към уелския принц. Тя се захласваше очарована в репортажите и

дописките за любовните му романи, дори понякога се тревожеше за развързката. На тази тема приказваше безспир. По това време с Чарлс се свързваше името на люксембургската принцеса Мари-Астрид.

– Един брак между тях няма да е сполучлив – настояваше Ивон. – Мари-Астрид не е подходяща за него не само защото е католичка.

– Откъде знаеш? – учуди се Мартин.

– Ей така, знам.

С нейните предпочитания се ползваше лейди Аманда Начбул, друга много възхвалявана кандидатка на принца.

– Тя би могла да се омъжи за него – съгласяваше се Ивон. – Но ако Чарлс има малко търпение, сигурна съм, че ще се появи някоя друга, която ще му приляга повече, без грешка.

– Сигурно много се колебае коя да си избере. Защо не му пишеш какво му препоръчваш? – подметна шеговито Мартин.

Тя се направи, че не го чува и с поетична нотка в гласа замислено изрече:

– Най му подхожда една английска роза.

След една любовна нощ на Ивон и Мартин той се пошегува:

– Май си мислеше, че съм уелският принц?

– Как позна? – дяволито отговори тя.

Мартин се убеди, че не е празнодумка въпреки бърливостта ѝ. Ивон проявяваше и други интереси, дори към теоретичните аспекти на проекта за умствено стареене, които той търпеливо ѝ разясни и навярно тя успя да го разбере. Силно впечатление ѝ правеше слабостта му към Джон Лок и на няколко пъти я заварваше много съсредоточена над Есето на Лок.

– Не е лесно да го разбереш – призна Ивон.

– Да, не е за всеки. Изисква подготовка – съгласи се той.

Мартин бе сигурен, че из Харлоу се носят приказки за връзката между него и Ивон. В такова малко градче клюките бяха нормално явление. В института обаче двамата бяха съвсем дискретни и се срещаха само по работа. Освен това Мартин реши, че личният му живот е чисто негов въпрос.

Той не се беше замислял докога ще продължи връзката му с Ивон, но в разговори между двамата личеше, че за нито един от тях не представлява желязна необходимост или някакво трайно отношение.

Едно от техните общи вълнения бе бъдещето на изследователския проект в института.

В передния си дългоочакван в Ню Джързи отчет Мартин отбеляза:

„Сега вече е известна структурата на пептид 7. Генът е намерен, въведен в бактерии и са получени големи количества. Процесът е много сходен с получаването на инсулин за хуманни цели“.

В същото време продължаваха изпитанията за безопасността и ефективността на пептид 7 с инжекции върху животни. Беше натрупан огромен материал от наблюдения и се очертаваше през последващите месеци да се поиска разрешение за изпитания върху пациенти.

Мълвата за изследванията в института неизбежно стигна до ушите на журналистите. Макар че Мартин отклоняваше исканията за интервюта, изтъквайки, че би било прибързано да се вдига шум, те откриха други източници и въпреки всичко публикуваха материали във вестниците. Общо взето бяха точни в информацията си. Най-много внимание се обръщаше на твърденията за „лекарството чудо, което забавя стареенето и сега се изпробва върху животни“ и за „неговия забележителен ефект против затлъстяване“. Мартин се ядоса, че някой от научния състав на института не се е въздържал и е „изплюл камъчето“.

По негово указание Найджъл Бенгли се опита да открие кой се е разбърбил, но не успя да разбере.

– Всъщност, ако изобщо може да се говори за нанасяне вреда на работата, тя е незначителна – каза административният директор. – Научните среди вече имат добра представа какво правите тук. Нали помните двамата консултанти, които идваха. А пък малко повече шум сега може да помогне за продажбата на пептид 7 утре.

Мартин не можа да се убеди, но остави нещата така.

Неприятен резултат от този шум, както го нарече Бенгли, бе потокът писма, памфлети и петиции от кръстоносците за „права на животните“ – екстремисти, които се обявяваха против каквито и да било експерименти с животни. Някои от тях наричаха Мартин и неговия състав в Харлоу „садисти“, „мъчители“, „варвари“ и „коравосърдечни престъпници“.

Четейки в къщи някои от по-оскърбителните писания, Мартин сподели с Ивон:

– Във всяка страна има чудаци – врагове на експериментирането, но у нас са най-злокачествените.

Той взе едно писмо и го хвърли с възмущение:

– Тези хора не се борят за намаляване страданията на животните, нещо, към което и аз се присъединявам, и съм убеден, че с помощта на законодателството ще се постигне. Те искат нашата наука, която не може без използване на опитни животни, рязко да удари спирачките.

– Дали ще дойде време, когато няма да са ви необходими животните в изследователската работа? – запита Ивон.

– Някой ден вероятно да. Дори в някои сектори вместо да използваме животни както в миналото, сега разчитаме на количествената фармакология, на тъканните култури и на компютрите. Да се работи обаче изцяло без опитни животни... – Мартин поклати глава. – Може да се случи, но няма да е скоро.

– Я не се занимавай с тия неща – Ивон събра протестните писма и ги натъпка обратно в куфарчето. – Освен това помисли за нашите животинчета – от препаратите изглеждат по-здрави и по-елегантни!

Думите ѝ не успяха да разведрят потиснатото настроение на Мартин.

В института обаче, за разлика от първите налучквания, когато почти не се забелязваше напредък и резултатите бяха все отрицателни, бе настъпила толкова голяма промяна, че Мартин сподели с Рао Састри:

– Неспкоен съм. Когато нещо върви прекалено добре, сигурно зад тъгъла дебне някоя голяма беда.

Думите му излязоха пророчески, и то по-скоро, отколкото можеше да се очаква.

Още следващата неделя, малко преди един часа сутринта, Мартин бе събуден от телефонен звън. Ивон спеше дълбоко до него.

Обаждаше се Найджъл Бенгли.

– Аз съм в института. Викна ме полицията – събщи административният директор. – Мисля, че трябва да дойдете и вие.

– Какво е станало там?

– Боя се, че новините не са добри – гласът на Бенгли прозвуча тревожно. – Но по-добре елате да видите с очите си. Можете ли да дойдете бързо?

– Тръгвам.

Ивон бе вече будна. Докато Мартин се приготвяше, тя се облече.

Двамата тръгнаха с колата на Мартин. Пред института бяха спрели разни автомобили, между които и две полицейски коли с мигащи сини светлини. С мигащи светлини напущаше района и една пожарникарска цистерна. Външната врата на института бе широко отворена.

В двора ги посрещна Бенгли. Придружаваше го един полицейски инспектор. Даже и да бе изненадан от присъствието на Ивон, Бенгли майсторски успя да го прикрие.

– Нападение от приятелите на животните – отсече той.

Мартин събърчи вежди:



– Приятели на животните ли?

– Всъщност, сър, тези хора се наричат Армия за спасение на животните. Те и преди са ни създавали проблеми – обясни полицейският инспектор. Човек на средна възраст, той правеше впечатление с улегналото си саркастично отношение към човешката глупост, с която се бе сблъсквал и му предстоеше да се сблъсква и занаят.

– Какво са направили? Какво се е случило? – запита нетърпеливо Мартин.

– Влезли с взлом и освободили всички животни – каза Бентли. – Отворили им клетките, пуснали ги навън да се разбягат, макар че някои плъхове още обикалят из сградата. После „приятелите на животните“ събрали всички папки и документи, които могли да докопат, изнесли ги навън и ги залели с бензин.

– Запалили пожар, докторе – добави инспекторът. – Някой от съседните сгради видял огън и телефонира на пожарната команда. Ние пристигнахме, когато вече бяха загасили пожара. Успяхме да заловим двама заподозрени – една жена и един мъж. Той си призна, че е бил в затвора за друго подобно деяние.

– Задържаните са в моя кабинет – намеси се Бентли. – Изглежда са били банда от шест души. Овързали нашия пазач и го заключили в един шкаф. Знаели са как да неутрализират и алармената система.

– Цялата акция е била подготвена много грижливо-поясни инспекторът. – Точно в техен стил.

Мартин бе втренчил поглед в четири плъха, скупчени в един ъгъл на приемната, и просто не бе в състояние да възприема какво му се говори. Уплашени от човешкия говор, те избягаха през другата врата. Мартин тръгна нататък, за да види лабораториите и вивариума.

Хаос цареше навсякъде. Бяха изхвърлени на двора повечето кафези, а някои, останали в лабораториите, зееха отворени. Класьорите за справочни данни ги нямаше на местата им. Картотечните чекмеджета бяха измъкнати, съдържанието им – папки и материали – изсипано на пода. Много от тях липсваха – явно хвърлени на кладата.

След Мартин вървяха Бентли, инспекторът и Ивон.

Тя шепнеше:

– Боже мили!

Разтревожен и отчаян, Мартин повтаряше:

– Защо? О, защо?

– Може би е по-добре да зададете този въпрос на двамата задържани, докторе – предложи инспекторът.

Мартин кимна и те отидоха в кабинета на административния директор. Вътре млад полицаец държеше под око арестуваните. Жената бе висока, слаба, около трийсет и пет годишна. Косата ѝ беше късо подстригана, чертите – изострени, а погледът – арогантен. На устните ѝ висеше запалена цигара. Носеше тесни джинси, риза на карета и боти. Тя изглежда презрително инспектора и придружаващите го, явно без да се вълнува от факта, че е задържана.

Мъжът, вероятно на същата възраст, беше слаб и дребен и при други обстоятелства би могъл да мине за кротък и приятен човек. Приличаше на чиновник, леко прегърбен, бе започнал да оплешивява. Носеше очила с метални рамки. Той посрещна влизащите с иронична усмивка, в която се четеше нотка на непокорство.

– Ето ги хубавците – каза инспекторът. – Направено им е законното предупреждение, но изглежда искат да говорят. Имат самочувствието на герои!

– Защо пък да не сме? – обади се мъжът. Гласът му бе писклив и нерaven, поизкашля се да си прочисти гърлото. – Извършихме едно благо-родно дело.

Мартин избухна и почти извика в лицата им:

– Имате ли изобщо понятие какво сте направили? Какви важни неща сте съсипали?

– Достатъчно ни е да знаем, че сме спасили живи създания като нас от вивисекционисти-тирани като вас, които тормозят животните за себичните си интереси.

– Щом разсъждавате така, вие сте едни невежи глупаци – на Мартин му се искаше да се нахвърли с юмруци върху тях, но успя да се овладее. – Всичките животни, които сте пуснали, са родени в клетки. Избягалите няма да оцелеят. Ще загинат в ужасни мъки. А останалите тук трябва да бъдат избити.

– По-добре тъй, отколкото да страдат от безчовечната ви грубост – обади се жената.

– Той не е безчовечен! Той не е груб! – това бе гласът или по-скоро викът на зачервената от възмущение Ивон. – Доктор Пийт-Смит е един от най-добрите хора на Земята. Той обича животните!

Мъжът високомерно възрази:

– В качеството им на домашни любимци, предполагам?

– Ние не одобряваме такова отношение към животните – то е нещо като господари и роби – обади се жената. – Животните според нас имат еднакви права с хората. Освен това те не бива да се сковават, да се

затварят и да страдат просто защото хората искат да им се радват или да си поддържат здравето.

Отмерен и назидателен, нейният глас звучеше като че ли излизаше от устата на блюстителка на морала.

– Ние също така сме убедени, че човекът няма превъзходство над другите биологични видове – добави мъжът.

– Във вашия случай бих казал, че е точно така – обади се инспекторът.

Мартин се обърна към жената:

– Вие и вашите колеги-лунатици току-що сте унищожили резултатите на научноизследователски труд, за възстановяването на които ще са необходими години. И за този период сте лишили хиляди, може би стотици хиляди нуждаещи се, почтени хора от лекарство, което да направи живота им по-добър, по-поносим...

– Е, тогава браво на Армията за спасение на животните – го прекъсна презрително жената и възобнови словесната си атака към Мартин. – Радвам се, че усилията ни са се увенчали с успех. И ако онова, което наричате научноизследователски труд, а според нас е варварска жестокост, се повтори, вярвам, че и вас ще ви сполетят смъртни агонии, докато вършите това безобразие.

– Ах, ти, маниачка такава! – викна Ивон, спускайки се с протегнати ръце към жената. За момент настъпи тишина и не можа да се разбере какво става. Ивон ожесточено се нахвърли върху своята противничка и ѝ издра лицето с нокти.

Мартин и инспекторът дръпнаха Ивон настрана.

Спасителката на животните изпищя на свой ред:

– Посегателство! Престъпно посегателство!

На лицето ѝ се появиха две драскотини, едната от които започна да кърви. Потърпевшата настоятелно се обърна към двамата полицаи:

– Арестувайте тая кучка! Трябва да ѝ се потърси наказателна отговорност!

– Да арестуваме момичето ли? – каза инспекторът, сякаш му стана неприятно от това намерение и погледна към разтрепераната Ивон, която не беше на себе си. – За какво да я арестуваме? Аз не виждам никакво посегателство.

И се обърна към другия полицаи:

– А ти?

– И аз не виждам, сър – отговори той. – Според мен задържаната е получила тия драскотини по лицето си от животинчетата, когато им е

отваряла кафезите да бягат.

Мартин обгърна с ръка Ивон:

– Хайде да се махаме отгук. Няма никаква полза да се говори с тия хора.

На излизане чува гласа на инспектора:

– Сега проявете малко благоразумие и ми кажете имената на другите, които бяха с вас.

– Я си го натикай в задника, ченге с ченге! – викна жената.

Бентли вървеше подир Мартин и Ивон.

– Тия двамата ще отидат зад решетките – сподели той.

– О, и аз искам това – възкликна Ивон.

– Ще отидат – увери я административният директор. – И там ще се съберат с други от Армията за спасение на животните, които вече са извършили подобни нарушения. Те всички се смятат за великомъченици. Чел съм много за тях. Имат стотици привърженици в страната. – И навъсен добави: – Съжалявам. Трябваше да предвидя подобно нахлуване.

– Никой не би могъл да го предвиди – успокои го Мартин и въздъхна. – Утре ще започнем да почистваме и да изясняваме пораженията.

## 7

Мъчителната задача да се оценят щетите, нанесени на изследователския институт в Харлоу, отне няколко дни. Накрая Мартин изчисли, че акцията „права на животните“ е върнала работата с общо две години назад.

В загасената клада на двора между изгорените книжа и документи бяха изровени и спасени сравнително малко материали от най-различен характер. По-късно Найджъл Бентли докладва на Мартин:

– Онези идиоти явно са знаели какво търсят и къде да го намерят. Няма съмнение, че са им помогнали вътрешни хора – похват, който според полицията бил типичен и за другите им акции. Казаха ми, че убеждавали чистачки и хора от техническия персонал да им станат доносници. Ще направя опит да открия кои са тия юди, макар че нямам голяма надежда.

Той също така взе сериозни предпазни мерки за охрана на института, които струваха доста пари.

– Това ми напомня на „след дъжд качулка“, но тия безочливи негодници могат да дойдат пак – каза Бентли. – Не се отказват лесно от

намеренията си.

Мартин от своя страна още на другия ден съобщи в Ню Джързи за нападението. Успя да намери по телефона Силия Джордан. Преди няколко дни той бе разбрал с радост за нейното завръщане и най-напред изрази съжаление, че първият им разговор е свързан с лоши новини.

Противно на неотдавнашните вълнуващи вести за пептид 7, сега съобщението за опустошаването на института в Харлоу потресе Силия. Много разтревожена, тя запита Мартин колко ще се забави изпълнението на проекта му.

– Налага се да повторим всички експерименти с животните, за да възстановим данните, които ще са крайно необходими при подаване за явление за одобряване на лекарството от властите – обясни Мартин. – Страхотна загуба на време и средства, но друг избор нямаме.

– Сигурен ли си, че ще трябва две години?

– В най-лошия случай. Ще се мъчим да спестим няколко месеца. Сега знаем много повече, отколкото преди две години, и бихме могли да съкратим някои процедури. Ще гледаме да се оправим във възможно най-кратък срок.

– Имай предвид, че пептид 7 придоби изключително важно значение за компанията – каза тя. – Помниш ли нашия разговор, когато бях у вас? Когато спомена, че ако ти се даде повече време, ще създадеш препарат, който би осигурил на „Фелдинг-Рот“ огромна печалба? Последните две думи бяха твои.

На другия край на линията Мартин направи гримаса.

– Боя се, че си спомням. Тогава не разговарях като истински учен и се надявам, че ще си остане между нас.

– Да, ще остане. Но ти го казвам, защото първата половина от обещанието се изпълни. Сега страхотно се нуждаем от осъществяване на втората половина.

– Ще ни трябва две години, за да стигнем там, където бяхме – повтори Мартин. – Каквото и да правим, не ще успеем да съкратим съществено този срок.

Разговорът със Силия го импулсира да ускори възстановителната работа. Незабавно бяха поръчани и доставени опитни животни. Веднага след получаването им институтският състав започна уморителното повторение на отдавна изпълнените задачи. След три седмици работата по възстановяване на експерименталните данни бе в пълен ход.

През целия период на тежкото изпитание за института – още след като бе нападнат от „приятелите на животните“, Ивон посвети силите си

на Мартин. Тя пое цялата грижа за домакинството му, правеше всичко, не питаше нищо, за да може той да насочи вниманието и енергията си към задачите в института. Стремеше се да му бъде разтуха, сякаш инстинктивно отгатваше кога да бди безмълвно край него и кога да го разведрява с приятното си бърбене. Веднъж след тежък измерителен ден, преди да заспят, тя го помоли да легне по корем и му направи бавен шведски масаж, от който той спа дълбоко до сутринта.

Когато любопитства къде се е учила да масажира, Ивон му обясни:

– Имах съквартирантка масажистка. Тя ми беше учителката.

– Забелязал съм, че никога не пропускаш възможността да научиш нещо ново. Помня веднъж, като четеше книга на Джон Лок. Напоследък чела ли си нещо друго от него?

– Да – тя се поколеба, но продължи, – попаднах на нещо, което доста приляга на ония защитници на правата на животните. За ентузиазма.

Мартин се изненада:

– Май че не се сещам. Можеш ли да ми намериш този пасаж.

Без да си прави труд да търси Есето на Лок от рафта с книгите, Ивон започна:

„Като се има предвид, че спонтанното просветление е много по-лесен начин за хората да формират мнението си и да ръководят своите постъпки, отколкото мъчителните и невинаги успешни усилия за точното разкриване мотивацията на поведението, не ни изненадва силната склонност на някои голословно да твърдят, че са постигнали просветление и да се самоизтъкват, че «действията и мненията им са предопределени от небесни сили»...“

Докато тя цитираше явно наизуст, Мартин, удивен, не откъсваше очи от нея. Усетила погледа му, Ивон спря, леко порумения и продължи:

„С тази нагласа на ума каквото и схващане да се вкорени в илюзорната им мисъл, винаги го смятат за озарение на Духа господен и за глас на божествената сила. А колкото и странни да са действията, към които изпитват влечение, те обясняват този си подтик като зов и повеля на небесните сили...“

Тя спря, засмя се и с явно смущение каза:

– Стига толкова.

– Не, не, продължавай, моля те! Ако можеш-настоя Мартин.

– Да не си правиш майтап с мен?

– Ни най-малко.

– Добре. „Ентузиазъмът, дължащ се не на разумна причина или

божествено просветление – продължи Ивон, – а на суетните помисли на разгорещен или самоуверен ум... Хора, които сляпо се подчиняват на вътрешните си импулси... Защото високото самомнение, възприето за нов принцип, води до самозабравяне, щом излезе от рамките на здравия разум и не признава никакви задръжки на логиката...“

Ивон завърши откъса и млъкна разколебана, втренчила сините си, по детски невинни очи в Мартин, които питаха за оценката му.

– Сега си спомням този пасаж – изненадан каза той. – И според мен не сбърка нито дума. Как успя да го научиш наизуст?

– Ами... аз мога да помня.

– Всичко ли? И винаги ли до такива подробности?

– Мисля, че да.

Мартин си спомни, че когато му разказваше най-обикновени одумки, тя винаги стигаше до най-точни детайли – имена, дати, места, източници и обстоятелства. До момента това впечатление бе останало в подсъзнанието му, без да оцени неговото значение.

– Колко пъти трябва да четеш нещо, за да го запомниш?

– Обикновено веднъж. Но за Лок – два пъти – Ивон продължаваше да се притеснява, сякаш той бе открил някаква нейна греховна тайна.

– Искам да опитаме нещо – каза той. Отиде в другата стая и взе една книга, която Ивон изобщо не беше виждала: Насочване на познанието, пак от Джон Лок. Отвори на страница, която бе отбелязал навремето, и помоли Ивон:

– Прочети това. От тук до тук.

– Мога ли да го прочета два пъти?

– Разбира се.

Тя се наведе над книгата, сбърчи вежди и се съсредоточи, а дългата ѝ руса коса падна напред. След малко отпусна книгата надолу. Мартин я взе и каза:

– Повтори сега какво прочете.

Той я слушаше и следеше текста:

„Има фундаментални истини, скрити в най-дълбоките пластове на реалността, които представляват основата и дават смисъла на много други истини. Това са щедри, богати по съдържание истини, оплодяващи ума, както небесните лъчи, красиви и приятни сами по себе си, осветляват и доказват други явления, които без тях не биха могли нито да се видят, нито да се разберат. Такова е възхитителното откритие на господин Нютон за гравитацията на всички тела...“

Тя продължи да цитира наизуст още няколко абзаца, а Мартин

проверяваше дума по дума. Всичко бе повторено точно по книгата, която бе в ръцете му.

Накрая Ивон се възхити:

– Много е хубав този откъс!

– Като теб – отвърна той. – И като качеството, което притежаваш.

Знаеш ли кое?

Отново нейното притеснение. И колебание.

– Ти ще ми кажеш.

– Имаш фотографична памет. Една необикновена, уникална способност. Не може да не си я разбрала досега.

– Да, в известно отношение. Но никога не съм искала да се отличавам от другите, като някое циркаджийско чудо – сякаш в гърлото ѝ заседна буца. За пръв път, откакто я познаваше, Мартин усети, че е готова да се разплаче.

– Кой, за бога, ти каза, че си циркаджийско чудо?

– Една моя учителка.

Цялата история се разбра с помощта на неговите тактични въпроси.

Ивон държала писмен изпит и поради фотографичната ѝ памет много от отговорите били буквално по учебника. Когато преглеждала нейната работа, учителката я обвинила в преписване и не повярвала на твърденията ѝ, че ги знае наизуст. Отчаяна, Ивон решила да покаже умението си.

Учителката от яд, че не излязла права, поругала това качество на Ивон, наричайки я „циркаджийско чудо“, а придобитите по този начин знания – безполезни.

– Не са безполезни, ако разбираш онова, което си научила – възрази Мартин.

– Ама аз наистина разбихах!

– Вярвам ти. Имаш силен ум – успокои я той. – Вече лично се убедих в това.

След спречкването с учителката Ивон не само криела умението си, но се опитвала и да го съсипе. Когато учела, нарочно се стремяла да не запомня изречения и фрази и отчасти успявала. А по такъв начин не успявала да разбере онова, което трябвало да учи. И естествено получила ниски оценки на изпитите, а на един дори я скъсали. Затова не я приели във ветеринарния факултет.

– Учителите правят безброй добрини, но между тях има и глупци, които могат да нанесат големи поражения на учениците си – каза Мартин.



Ивон мълчеше натъжена от този спомен, а доктор Пийт-Смит съредоточено мислеше.

Най-сетне той се обади:

– Ти направи толкова много за мен, а сега за разнообразие хайде пък аз да направя нещичко за теб. Искаш ли все още да станеш ветеринарен лекар?

Тя се изненада:

– Нима е възможно?

– Всичко е възможно. Въпросът е дали искаш?

– Разбира се. Винаги ми е било на сърцето.

– Нека да направя някои справки тогава – отговори той. – Да видим какво ще излезе.

Не бе необходимо много време.

Минаха два дни. След вечерята, приготвена от Ивон, Мартин предложи:

– Хайде да си поговорим. Имам да ти казвам някои работи.

Отидоха в тесничката дневна.

Той се отпусна в коженото кресло, а Ивон се сви на килима в краката му. Въпреки добрите си намерения тя още не се беше избавила от излишните килограми. Мартин обаче бе дал да се разбере, че това не го вълнува. Той обичаше пълничкото ѝ тяло, заоблените му форми, на които се любуваше в момента.

– Можеш да подадеш документи във ветеринарния факултет. Шансовете да те приемат са добри. А за да ти се осигурят сносни условия, има вероятност, дори е съвсем възможно, да получиш финансова помощ със съдействието на нашия институт. Даже и да не се уреди финансовият въпрос, сигурен съм, че ще измисля нещо.

– Първо трябва да се подготвя и да се явя на изпитите – намеси се тя.

– Да. Аз изясних какво се иска. Трябва да издържиш три приемни изпита – един по химия, втори – по физика и трети – по избор – зоология, биология или ботаника. За теб е най-разумно да се явиш на зоология.

– Да. Прав си – и с нотка на съмнение в гласа си запита: – Това значи ли, че трябва да се откажа от работата си?

– Докато се готвиш за изпитите, не е необходимо. Можеш да учиш вечер и през уикенда. Аз ще ти помагам. Заедно ще работим.

Ивон не можа да си поеме дъх от вълнение и едва намери сили да каже:

– Просто не мога да повярвам.

– Ще го повярваш, като разбереш колко много работа те чака.

– Ще се заловя мъжки. Обещавам! Ще видиш.

Мартин се усмихна:

– Знам. И с твоята невероятна памет ще изгълташ всичките изпити, без да ти мигне окото! – Той поспря и се замисли: – Трябва да научиш едно нещо – да променяш текста от учебниците, за да не е еднакъв с писаното от теб. Няма смисъл да събуждаш подозрения сред хората, които ще те проверяват, както е станало с твоята учителка. Но ти можеш предварително да се упражниш. А освен това си има техника на подготовка за изпитите. Това мога също да ти обясня.

Ивон изведнъж се изправи и го прегърна.

– О, мили мой, ти си чудесен! Идеята ти е фантастична! На теб дължа най-хубавото нещо в живота си.

– Е, щом като го казваш, трябва да ти призная, че хубавите ни чувства са взаимни.

## 8

Ведрото настроение след завръщането на Силия във „Фелдинг-Рот“ не трая дълго.

Най-напред то се развали от съобщението на Мартин Пийт-Смит за опустошителното нахлуване на „приятелите на животните“ в института. После едно много трагично произшествие, вече в самата централа на компанията, хвърли върху всички сянката на покруса.

Точно три седмици след като Силия се бе завърнала, стана това, което полицията в Бунтон нарече катастрофа.

Няколко минути преди девет часа сутринта автомобилът я докара на горната площадка на паркинга, където оставяше колите си ръководният състав на „Фелдинг-Рот“ – до входа на остъклената връзка с главната административна сграда. Шофьорът на Силия бе спрял вляво, съвсем близо до вратата, понеже – както обясни по-късно – забелязал в огледалцето още по улицата, че след тях идва господин Хоторн със своя ролс бентли. Беше му оставил достатъчно свободно пространство при мисълта, че президентът на компанията ще паркира колата си на определеното място – срещу една външна стеничка.

Силия видя Сам едва когато слизаше от колата, докато шофьорът държеше вратата отворена. Най-напред пред очите ѝ се показа характерният преден капак на ролс бентли и после по стръмното бетонно платно се появи цялата кола.

Решила да го изчака да минат заедно през остъкления коридор до асансьора, тя се спря, докато красивият автомобил, гордост и радост на Сам от много години, приближаваше с бавна, безопасна скорост.

Тогава настъпи страшният миг.

Внезапно мощният ролс-ройс изрева, гумите изсвистяха и тежката кола полетя напред, мигновено набрала възможно най-голяма скорост. Сребристосивият ѝ неясен силует профуча край Силия и шофьора, прекоси запазеното за Сам място за паркиране и без да намали, се блъсна във външната стеничка. По-ниска от човешки бой, отворена отгоре, тя бе единствената преграда между паркинга и въздушното пространство на около петнайсет метра от земята.

Прокънтя срутването на стеничката, автомобилът мина през нея и изчезна.

Последва гробна тишина. Като че ли нямаше край. Сетне някъде долу се чу тежко сгромолясане и ужасяващ трясък от смачкване на ламарина и счупване на стъкла процепи въздуха.

Шофьорът изтича към зейналата в стеничката празнина. Силия импулсивно понечи да го последва, но светкавично взе друго решение. Влезе обратно в колата, набра по радиотелефона номера на полицията. Съобщи адреса и помоли спешно да изпратят полицаи, пожарна кола и линейка. После се свърза с радиоуредбата на „Фелдинг-Рот“ и нареди всички лекари, които са налице – в компанията работеха няколко, – спешно да се явят при външната западна основа на етажирания паркинг. Чак тогава тя отиде накрая на площадката и надзърна надолу.

Ужасяваща гледка!

Красивият автомобил на Сам бе смазан, обърнат с колелата нагоре. Явно беше се ударил в земята най-напред с предницата, врязана дълбоко назад в каросерията при сблъсъка от стремителното падане. После нагънатият като хармоника автомобил се бе обърнал, смачквайки под тежестта си целия покрив. От него се издигаше дим, но без пламък. Едно от колелата, изкривено встрани, продължаваше да се върти с бясна скорост.

За щастие мястото на падането беше безлюдно, пустеещо. Беше смачкана само тревата и няколко храста.

Няколко души вече тичаха към разбития автомобил. Чуваха се

сирени на приближаваща линейка. По онова, което бе останало от колата, личеше, че вътре не би било възможно да се намери оцелял човек.

Беше истина.

Спасителният отряд огнеборци се мъчиха повече от един час, дока-то измъкнат тялото на Сам. Те не бързаха в тягостната си задача, защото един лекар, успял да стигне веднага там, бе потвърдил очевидното – Сам бе мъртъв.

Силия запази самообладание и телефонира на Лилиан. Съобщавайки по възможно най-деликатен начин за гибелта на Сам, тя настоятелно я помоли да не идва на мястото на произшествието.

– Ако искаш, ей сега ще дойда при теб – предложи Силия.

Лилиан позамълча и отговори:

– Не, недей. Искам за малко да остана сама. – Гласът ѝ беше някак далечен и сякаш нематериален, като че ли идваше от друг свят. Тя вече бе вкусила горчивината на страданието, а сега трябваше да понесе още по-голяма болка. Колко тежка орис има жената, помисли си Силия. – После искам да отида при Сам. Нали ще ми кажеш къде са го занесли?

– Да. Аз или ще дойда да те взема, или ще те чакам там.

– Благодаря ти.

Силия направи опит да телефонира на Джулиет и после на съпруга ѝ Дуайт, но не успя да се свърже нито с единия, нито с другия. После извика в кабинета си Джулиън Хамънд, вицепрезидента по рекламата, и му заръча:

– Веднага изгответе съобщение за смъртта на Сам. Опишете го като трагична злополука. Искам да се наблегне на думата „злополука“, за да се избегнат разни приказки. Може да споменеш нещо, че вероятно е блокирал педалът на газта и той е изгубил контрол над колата.

– Никой няма да повярва.

На Силия ѝ се доплака, очите ѝ плувнаха в сълзи, но въпреки това успя да се овладее:

– Недей да спориш! Направи, каквото те помолих. И то веднага!

След като излезе Хамънд, Силия си каза – последното нещо, което искам да направя за Сам, ако мога, е да не допусна да го наричат самоубиец.

За близките му обаче нямаше съмнение, че той се бе самоубил.

Вероятно Сам, окончателно смазан от отчаяние и чувство за вина, виждайки стеничката на площадката за паркиране, внезапно е решил да тури край на живота си, натиснал е докрай педала на газта, насочвайки колата право срещу незначителната преграда. Той бе останал верен на

себе си – споделяха помежду си приятелите му. Знаел е, че мястото, където ще падне, е пустеещо и няма да засегне никого.

Силия се измъчваше от терзания и чувство за собствена вина. Дали Сам, питаше се тя, е имал намерение и при други случаи да посегне на живота си, но е надделявал здравият разум? И виждайки я в съдбовния ден, когато се е изкачвал с автомобила към паркинга, уверена в себе си, силна, постигнала власт, която би била в неговите ръце, ако обстоятелствата не бяха довели до внезапен обрат в ролите ми, дали тогава Сам...? Тя не успя да довърши докрай въпроса, отговор на който нямаше да получи никога.

И още нещо не излизаше от ума ѝ. Думите на Сам, когато Силия бе отишла при него първия ден след завръщането си на работа: „...Има и още нещо. Нещо, което ти не знаеш“ и след миг той бе добавил: „И никога няма да ти го кажа.“

Каква бе тайната на Сам? Тя напразно се мъчеше да отгатне. Каква то и да е била, загинала бе заедно с него.

По молба на семейството на погребението на Сам не присъстваха външни хора освен Силия, като единствен представител на компанията. Андрю придружаваше съпругата си.

Седнала на неудобен съваем стол в параклиса на едно погребално бюро, докато угодлив пастор, който изобщо нямаше представа какъв човек е Сам, напяваше религиозни пошлости, Силия се опита да се откъсне от обстановката и да си спомни богатото с преживявания минало.

Преди двайсет и две години – Сам я назначава като търговски пътник... Сам на нейната сватба... Решението ѝ той да бъде човекът, когото да следва по йерархическата стълба на компанията... На търговската конференция в Ню Йорк той се обявява в нейна защита с риск да загуби работата си: „Исправил съм се тук, за да се зачете и моят глас... Ако я оставим да напусне залата по такъв обиден начин, ще изпаднем в положението на късогледни празноглавци“... Сам, превъзмогнал опозицията, ѝ осигурява „коридор“ за ускорен напредък по възходящата структура на компанията... Издига я първо като директор на търговията с препарати без рецепта, а после – директор за Латинска Америка... „Бъдещето на продажбите е в международния бизнес“... Сам в деня на собственото му издигане и двете му секретарки... „Струва ми се, че си диктуват писма една на друга“... Сам англофилът, проявил далновидност с идеята за изследователски институт във Великобритания... „Силия, искам да ми бъдеш дясната ръка“... Сам, който бе заплатил за едно свое погрешно становище с престижа си, а сега и с живота си...

Тя усети, че Андрю се размърда до нея. Подаде ѝ сгъната носна кърпичка. Едва тогава Силия разбра, че по лицето ѝ се стичат сълзи.

Лилиан и Джулиет помолиха само двете да придружат ковчега до гроба. Преди да си тръгне, Силия размени по няколко думи с тях. Лилиан бе пребледняла и съвсем изнемощяла. От лицето и очите на Джулиет лъхаше студенина, тя явно не бе проронила нито една сълза по време на погребалния ритуал. Дуайт отсъстваше по обясними причини.

През следващите дни Силия неуморно полагаше усилия смъртта на Сам да се обяви официално като резултат на злополука. Тя успя главно защото, както обясни Андрю:

– Никой нямаше желание да спори, че не е така. Сам нямаше застраховка за живот, тъй че обяснението е без значение от финансова гледна точка.

След две седмици, които изискваше благоприличието, дирекционният съвет се събра, за да избере нов президент. Хората от компанията бяха сигурни, че това ще бъде само формален акт и че Силия ще заеме този пост.

Сет Файнголд влезе в нейния кабинет няколко минути след закриване на заседанието на директорите. Физиономията му беше мрачна.

– Поръчано ми е да ти съобща нещо, което ми е противно – започна той. – Ти няма да си президент.

Силия не реагира и той продължи:

– Може да не ти се вярва и за бога, не е справедливо, но все още има членове на съвета, които не могат да приемат жена да застане начело на компанията.

– Вярвам го – потвърди Силия. – Някои жени през целия си живот са се убеждавали в тази истина.

– Води се дълъг, на моменти разгорещен спор – сподели Сет. – Съветът се раздели на две. Няколко души подкрепиха кандидатурата ти съвсем аргументирано, но опозицията бе непоколебима. Накрая трябваше да прибегнем до компромис.

Той обясни, че са избрали президент про темпоре – Престън О'Халоран, бивш президент на банка, дългогодишен член на дирекционния съвет на „Фелдинг-Рот“. Той бе на седемдесет и осем години и напоследък ходеше с бастун. Ползваше се с уважение и бе специалист по финансовите въпроси, но познанията му в областта на фармацевтичния бизнес се свеждаха главно до онова, което бе научил на заседанията на

дирекционния съвет.

Силия се бе виждала с него няколко пъти, но не се познаваха отблизо.

– Какво по-точно се прие про темпоре? – запитва тя.

– О'Халоран се съгласи да изпълнява длъжността най-много за шест месеца. Дотогава съветът трябва да се спре на постоянен президент – Сет се навъси. – Мога да ти кажа също така, че стана дума да се търси кандидат извън компанията.

– Разбирам.

– Струва ми се, че не би трябвало да говоря така. Но честно казано, Силия, ако бях на твое място, щях да им тегля едно „Вървете по дяволи-те!“ и моментално да напусна.

Тя поклати глава в знак на несъгласие.

– Направя ли го, някой ще се обади: „Постъпва точно като жена!“ Освен това аз приех да се върна, за да довърша работата по монтажа и ще си изпълня обещанието. След това... Е, нека да доживеем дотогава.

Тя си спомни за подобен разговор със Сам преди години, когато бе назначена заместник-директор по търговската квалификация вместо да заеме директорския пост, понеже, както Сам обясни тогава, „някои хора от компанията не могат да го преглътнат. Все още“.

Plus ça change, plus c'est la meme chose си каза тя наум. Колкото повече нещата се променят, толкова повече си остават същите.

– Чувстваш ли се много оскърбена? – запитва Андрю на вечеря.

Силия помисли малко, преди да отговори:

– Струва ми се, да. Чувствам се засегната от несправедливостта. А от друга страна, колкото и чудно да е, се улавям, че не го преживявам толкова трагично, както би било преди няколко години.

– Точно така си мислех и аз. Да ти кажа ли защо?

Тя се засмя:

– Моля, докторе!

– Понеже ти си уравновесена жена, обич моя. Уравновесена във всяко отношение. Ти си най-добрата съпруга, която може да има един мъж, изключителна майка, а в работата влагаш много ум, чувство за отговорност и компетентност и слагаш в джоба си повечето от мъжете. Дала си хиляди доказателства за качествата, които притежаваш. Вече не ти трябва почести и титли, понеже всеки, който те познава, е наясно какво струваш. Включително и онези тесногръди бунаци в съвета на

„Фелдинг-Рот“, които не могат да ти се закачат на малкото пръстче. И не бива да се измъчваш нито секунда за станалото днес. Защото онези, които са взели такова решение, губят и ще разберат грешката си рано или късно.

Андрю спря.

– Извинявай. Нямах намерение да произнасям речи. Просто исках да кажа някои истини и евентуално да те ободря.

Силия стана и го прегърна. Докато се целуваха, тя прошепна:

– И действително успя.

На другия ден се роди бебето на Уини – здраво, хубаво момченце. Наред с Уини и Ханк се радваше и цялото семейство Джордан. Лайза възторжено поздрави Уини по телефона от Калифорния, а Брус – от Пенсилвания.

Какво винаги Уини бе изпълнила задачата с лекота.

– Май че улучих голямата печалба – каза тя отпуснала се доволна в болничното легло. – Сега трябва ние с Ханк да пробваме за близнаци.

## 9

Винсънт Лорд изглеждаше съвсем друг човек. Кипеше от енергия, сияеше от щастие.

Бяха се увенчали с успех почти двайсетгодишните му усилия, посветени на единствената цел, на мечтата, в която вярваха съвсем малко хора освен него – създаване лекарство за отстраняване на свободните радикали.

Вече бе напълно възможно, след необходимите според закона изпитания върху животни и хора, да се произвежда препаратът, който ще осигурява безвредното и същевременно ползотворно прилагане на други, опасни дотогава, лекарствени средства.

Хексин W – Лорд бе успял да утвърди временното наименование на своето творение – се обсъждаше оживено сред хората от бранша, макар че подробностите оставаха тайна на „Фелдинг-Рот“. Явен интерес проявяваха редица фармацевтични фирми, които следяха новите патенти и имаха представа за възможностите на това откритие.

Както се изрази ръководителят на една голяма конкурентна компания в телефонен разговор със Силия:

– Естествено бихме предпочели нашите учени да се похвалят с оно-ва, което е постигнал доктор Лорд, но понеже не са успели, ви моля да



бъдем първи в списъка, когато започнете делови разговори с други фирми.

Проявяваше се еднакъв интерес към двете разновидности на препаратите. Той можеше да се вложи като активна съставка на други лекарства още в процеса на производството им или да се приготвя в отделни таблетки за успоредно използване с други препарати.

Хексин W представляваше интерес за всички производители във фармацевтичната промишленост. С други думи препарат за фармацевтите изследователи, които ще го използват при създаване на други препарати. Следователно щяха да го разпространяват много компании. Разбира се, само с лиценз, срещу който щяха да изплащат процент на „Фелдинг-Рот“, възлизащ по всяка вероятност на огромни суми.

Очакваше се хексин W да бъде най-полезен за страдащите от артрит и от рак. За тези заболявания се продаваха силни препарати, предписвани много рядко поради опасните им странични явления, които щяха да бъдат отстранени или съществено ограничени с хексин W.

На едно съвещание по търговско планиране Винс Лорд обясни на Силия и на още няколко души какво ще се получи при болен от артрит. Той не използва научна терминология.

– Пациентите получават възпаление на ставите, което причинява болка и обездвижване. Болестта предизвиква генериране на свободни радикали, които от своя страна привличат левкоцити – бели кръвни телца. А натрупването на левкоцити причинява възпалението и го влошава.<sup>14</sup>

Хексин W обаче прекратява генерирането на свободни радикали, затова не се натрупват бели кръвни телца-продължи Лорд, – резултат: няма възпаление, болката изчезва.

Ефектът на това обяснение бе толкова голям, че няколко от слушателите изръкопляскаха на Лорд. Той се изчерви от удоволствие.

– Хексин W открива нови възможности и при по-леките заболявания – добави Лорд.

Винсът Лорд бе направил големия пробив в изследователската си работа три месеца преди това. Тогава той постигна триумфална победа с един непосилен, изтощителен метод на „проба-грешка“, процес, придружен от постоянни несполуки и често от отчаяние.

Успехът на този процес, който напоследък някои отричаха като

---

14. Левкоцитите локализируют възпалението на болната става. – Б.пр.

остарял, бе още едно измерение на постигнатото от Лорд.

Казано по-просто: системата разработва ново лекарство на базата на старото с помощта на органичната химия. Започва се със съществуващо активно съединение, след това химичният състав на лекарството се променя, после пак се променя... отново и отново, и отново... ако е необходимо до безкрайност. Целта винаги е била да се получи нов, ефективен препарат на основата на стария, но вече със съвсем малко или изобщо без токсично действие. Лорд си спомни как преди две години, изпробвал почти хиляда различни химични съединения и всичките несполучливи, се закле в никакъв случай да не се отказва.

Един различен и по-съвременен подход, възприет от известния създател на Смитклайновия тагамет, сър Джеймс Блек, целеше да изясни кои биологични смущения могат да се отстранят по фармацевтичен път и тогава се създаде съвършено ново лекарство. Мартин Пийт-Смит в Харлоу пък използваше още по-модерни, генетични методи. Но въпреки че и тези два метода изискваха дългогодишни експерименти и можеха да завършат неуспешно, когато стигнаха до пробив, в резултат бяха създадени нови революционни по своето значение лекарства.

Лорд беше избрал стария метод, защото подхождаше повече на целта и на темперамента му. И ей богу с удоволствие си спомни, че е излязъл прав.

Непосредствената му радост обаче идваше от малката армия специалисти-химици, биолози, лекари, клинични фармаколози, физиолози, токсиколози, ветеринарни лекари, патолози и статистици – които работеха заедно във „Фелдинг-Рот“ и влагаха таланта си за окончателно завършване работата по хексин W.

Въпреки това поради сложната програма за изпитания на препарата върху животни и хора бяха необходими още две години, докато в УХЛ се внесе молба за одобряване на новото лекарство.

Без да дава външен израз на чувствата си, Лорд се зарадва, като научи за бедата, сполетяла Пийт-Смит и програмата му за пептид 7. Две-годишното закъснение в Харлоу означаваше, че на пазара щеше да бъде пуснат най-напред хексин W.

Повишеното му настроение стана причина Лорд даже да прояви инициатива за „примирие“ със Силия. Скоро след завръщането ѝ във „Фелдинг-Рот“ той я посети в нейния кабинет. Поздрави я с новото назначение и добави:

– Радвам се да ви видя отново тук.

– Поздравите са за вас – отвърна Силия. – Току-що четох отчета за

хексин W.

– Очаквам, че ще бъде признато за едно от големите открития на века – потвърди съвсем откровено той.

Изминалите години не бяха променили неговото високо самомнение.

В разговора си със Силия Лорд предпочете да премълчи, че тя е излязла права, а той е сгрешил във връзка с монтаина. Според него тя не заслужаваше признание за някакъв особен интелект – просто бе имала шанс да налучка правилното становище като щастливец, изтеглил печеливш билет от лотарията.

Независимо от временното си помирение със Силия той почувства известно облекчение, като разбра, че не я бяха избрали за президент на компанията след смъртта на Сам Хоторн. Трудно щеше да го преживее. Поне веднъж, мислеше той, дирекционният съвет бе проявил някакво благоразумие.

Когато светът навлизаше в новата 1978 година, хексин W продължаваше да бъде източник на големи надежди за „Фелдинг-Роу“.

Изборът на Престън О'Халоран за временен президент на компанията не доведе до почти никакви промени в отговорностите и служебното ежедневие на Силия. Още на другия ден след решението на дирекционния съвет О'Халоран демонстрира искреното си и прямо отношение към нея.

Те се срещнаха в кабината на президента. Настаняването на нов човек тук, където съвсем доскоро бе работил Сам, болезнено й напомни за скъпата загуба. Мъка я обземаше при спомена за него и все още й бе трудно да повярва в неговата смърт.

Взрастният О'Халоран с изискания си източен акцент внимателно заговори:

– Бих искал да знаете, госпожо Джордан, че не бях между отявлените противници на вашата кандидатура. Със същата искреност ще ви призная, че аз не я поддържах, но ако мнозинството бе на ваша страна, щях да се присъединя към него. Стигнах чак дотам, че го казах на членовете на съвета.

– Интересно ми е, че вие смятате това като „стигнало чак дотам“ – отбеляза Силия с известна злъч, която не успя да прикрие.

– Touche!<sup>15</sup> – старият човек се усмихна и тя си помисли: Поне има

---

15. В смисъл „Предавам се!“ – Б.пр.

чувство за хумор.

– Добре, господин О'Халоран – енергично продължи тя. – И двамата знаем на какви позиции стоим – нещо, което ценя много. Искам освен това да ми дадете указания как желаете да действам и как да разпределим задълженията си.

– Близките ми приятели ме наричат Сноу – отново усмивка под мустак. – Кръстиха ме тъй по време на разгулните младежки години, когато постоянно карах ски. Ще ми бъде драго, ако се обръщате към мен така, а навярно бих могъл да ви наричам Силия?

– О'кей – вие сте Сноу, аз – Силия – съгласи се тя. – Сега хайде да изясним как ще работим!

Тя съзнаваше, че е малко хаплива, но реши да не се притеснява.

– Много лесно. Бих желал да продължиш точно тъй, както си действала досега – добре ми е известно, че изпълняващ длъжността си с голяма компетентност и находчивост.

– А какво ще прави господин Сноу, докато аз съм компетентна и находчива?

Той шеговито я сгълча:

– Президентът не дава отчет на първия вицепрезидент, Силия. Тъкмо обратното. За да няма недоразумения между нас, нека призная, че познанията ми в областта на лекарствения бизнес далеч не могат да се сравняват с твоите. Нещо, което разбирам доста добре, почти сигурно повече от теб, са финансите на компанията. Сега този сектор изисква особено внимание. Затова ще се занимавам главно с финансовите въпроси през тези шест месеца или по-малко, докато съм на този пост.

Силия призна в себе си, че той се отнася любезно и търпеливо към нея. С по-любезен тон отпреди тя му каза:

– Благодаря, Сноу, ще направя всичко възможно да изпълнявам моите задачи по тази схема.

– Не се съмнявам ни най-малко.

Новият президент не идваше на работа всеки ден, но разработи генерален финансов план на „Фелдинг-Рот“ за следващите пет години, който Сет Файнголд нарече „бисер, забележителен принос“.

Вицепрезидентът по финансовите въпроси се пошегува:

– На това своенравно старче може да му е нужен бастун за краката, но не и за все още острия му като бръснач ум!

Уважението на самата Силия към О'Халоран растеше. Той подкрепяше всяко нейно начинание, отнасяше се към нея с безупречна учтивост. Прилягаше му един демодиран израз, който ѝ дойде наум –

„джентълмен от старата школа“.

През последната седмица на януари 1978 година тя със съжаление разбра, че грип е приковал на легло господин О'Халоран, и ѝ стана много мъчно, когато след една седмица той почина от масивно запушване на коронарен съд.

Този път изборът на президент не се забави с две седмици. Въпросът бе решен на другия ден след погребението на О'Халоран.

Макар че временният президент бе на поста си четири от предвидените шест месеца, през това време не се намери подходящ външен кандидат.

Оставаше единствено възможен избор и само за петнайсет минути дирекционният съвет го потвърди с решението си – нещо, което трябваше да стори още през миналия септември: Силия Джордан стана президент и генерален директор на „Фелдинг-Рот“.

## 10

В суров вид идеята се бе породила у нея по време на полета от Хавай до Чикаго през миналия август. Поводът бе една мисъл на Андрю.

Той бе казал на Силия, Лайза и Брус: „Убеден съм, че не бива да се вземат лекарства против обикновено неразположение или срещу самоограничаващи се страдания.“ Разговаряха на тема бременност и думите му бяха предизвикани от неотзвучалата в мислите им катастрофа с монтана.

Съветвайки дъщеря си, Андрю бе добавил: „Когато ти дойде времето, недей да взимаш никакви лекарства, млада госпожо! И ако искаш жизнено, здраво дете-никакъв алкохол, нито тютюн.“

Препоръката на Андрю послужи за основа на онова, което Силия вече бе готова да предложи като неотменна политика на компанията. Щеше да назове идеята си Доктрина „Фелдинг-Рот“.

Тя бе склонна да я лансира по-рано, още по време на мандата ѝ като първи вицепрезидент, но реши да не бърза, понеже се боеше дирекционният съвет да не я отхвърли.

Дори след като стана президент, изчакваше удобен момент, за да е сигурна, че ще получи необходимото одобрение на ръководството на компанията.

През септември, след като бяха минали вече седем месеца, Силия

реши да действа.

Бил Инграм, наскоро издигнат за вицепрезидент по търговията и продажбите, ѝ бе помогнал да редактират

Доктрината „Фелдинг-Рот“, чийто проектоувод гласеше:

#### ФЕЛДИНГ-РОТ

#### ФАРМЪСЮТИКЪЛС ИНКОРПОРЕЙТИД

тържествено обещава:

Член 1: Компанията няма да извършва научни изследвания, няма да произвежда, разпространява и продава пряко или косвено фармацевтични препарати, предназначени за употреба от бременни жени срещу всякакви естествени самоограничаващи се неразположения като сутрешно гадене, свързани с нормалния ход на бременността.

Член 2: „Фелдинг-Рот“ активно ще пропагандира по всички възможни начини да не се предписва на бременни жени и те да не получават и използват без рецепта при нормална бременност препаратите, посочени в член 1, независимо от това кой ги е произвел.

Член 3: „Фелдинг-Рот“ ще препоръчва на бременни жени да избягват приемането на всякакви лекарствени средства, с или без рецепта, производство на тази или на друга компания през целия период на бременността освен при изключителни случаи.

Член 4: „Фелдинг-Рот“ системно ще пропагандира жените да се въздържат през целия период на бременността от употреба на алкохолни напитки и от пушене на цигари или други тютюневи изделия, включително и поемане на дим в присъствието на пушачи...

Текстът продължаваше. Имаше и пасажи за лекарите – да работят за укрепване на доверието между лекар и пациент, а също и за дребни отстъпки на онези от тях, които чрез рецептите си стимулират продажбата на препарати на „Фелдинг-Рот“. Имаше и текст за крайна необходимост при спешна медицинска помощ, оправдаваща употребата на лекарства като наложителна и от първостепенно значение.

– Целият проект има много повече смисъл, Силия, от всичко, което съм чел по въпроса досега – сподели Бил Инграм. – Това трябваше отдавна да дойде наум на някой от фармацевтичния бизнес.

Инграм, който бе гласувал против Силия, в полза на монтаина на

съдбовното заседание, завършило с нейната оставка, се чувстваше гузен и изпитваше неудобство след нейното завръщане във „Фелдинг-Рот“. Няколко седмици по-късно той ѝ бе казал:

– Чудех се дали след всичко, което се случи, ти изобщо ще имаш желание да работя тук.

– Отговорът е „да“ – бе отвърнала тя. – Познавам работата ти, знам, че мога да ти вярвам и да разчитам на теб. Тогава ти застана на погрешно становище, нещо, което се случва с всеки от нас. Беше истинско нещастие, че грешката имаше такива ужасни последици, но не сбърка само ти. Предполагам, че си извлякъл поуки от случая.

– О, да! Получих добър урок! А освен това ми бе тежко, че не съм имал достатъчно ум и смелост да застана на твоя страна.

– Не е необходимо да заставаш зад мен – посъветва го тя. – Дори и сега. Ще има моменти, когато няма да съм права и ще искам да ми посочваш грешките.

След като Силия стана президент на компанията, бяха извършени структурни промени и няколко души получиха повишение. Един от тях беше Бил Инграм. На новия си отговорен пост той умело се справяше със задачите.

Силия, вече пълноправен член на дирекционния съвет, старателно се подготви за заседанието, на което щеше да се обсъжда нейният проект за Доктрината „Фелдинг-Рот“.

Тя очакваше възражения, спомняйки си думите на Сам за трудностите му със съвета и за съпротивата по неговата идея за изследователски институт във Великобритания.

За нейна изненада почти никой не се противопостави.

Един от членовете на съвета – Ейдриън Кастън, председател на финансов тръст, много задълбочен в преценките си, запита:

– Дали е разумно и необходимо да се изолираме завинаги от една област в медицината, която някой ден би могла да стане благотно поприще за нови и безопасни начинания, осигуряващи висока печалба?

Те заседаваха в залата на централната сграда и Силия отговори загледана в голямата орехова маса:

– Господин Кастън, убедена съм, че точно това трябва да направим. Трябва да го направим, защото ние, а и нашите приемници ще се предпазим от изкушението, от възможността и от риска да ввлечем компанията в още една трагедия като тази с монтаина.

Всички мълчаха и слушаха внимателно.

– Спомените умират бързо. Сега много млади жени, на които им предстои да станат майки, вече не си спомнят за талидомида, всъщност изобщо не са чували за него. След няколко години ще стане същото и с монтаина и тогава бременните отново ще започнат да вземат всичко, което им предписват техните лекари. И ако това се случи действително, нека ние да не бъдем участници, да не забравяме, че опитите да се влияе върху нормалния ход на бременността винаги са криели опасност от злополуки. Тя поспря и продължи:

– Времето и опитът са показали, че бременността е единственото състояние, при което е по-добре човешкото здраве да се остави в ръцете на природата. „Фелдинг-Рот“ преживява катастрофа, дължаща се на лекарство за бременни жени, и плаща скъпо за това. Занапред в нравствено и финансово отношение ще бъде по-добре да се стремим да печелим във всички други области и да настояваме другите да правят същото.

Клинтън Етъридж, директор-ветеран и адвокат, от който Силия очакваше възражения, се изказа в нейна подкрепа.

– Говорейки за печалби, аз харесвам идеята на госпожа Джордан да превърнем провала ни с монтаина в търговски авантаж. Ако не сте успели да забележите, тази тъй наречена доктрина – директорът я вдигна и показа – е направена дяволски умно. Тя е чудесен стимул за подпомагане продажбата на другите наши препарати и с течение на времето ще има много голямо стойностно изражение.

Силия почувства, че я побиват тръпки, но веднага съобрази, че има полза от подкрепа даже и на погрешни основания. Тя се учудваше на поведението на Етъридж, когото знаеше като приятел и съюзник на Винсът Лорд и понякога прокарваше в съвета мненията на директора на научните изследвания, както много отдавна бе установил Сам. Лорд знаеше за Доктрината „Фелдинг-Рот“, бе му известно, че тя се обсъжда на това заседание и почти сигурно двамата с Етъридж бяха разговаряли за нея. В такъв случай... дали подкрепата, която получаваше сега, не бе един заобиколен начин Лорд да се извини на Силия за погрешната си позиция по отношение на монтаина? Тя бе убедена в едно – че никога няма да разбере истината.

Членовете на дирекционния съвет продължиха да разискват главно върху въпроса как доктрината ще влезе в сила. Решаваща дума в това отношение имаше царят на сътрудничеството с телевизията и радиото Оуен Нортън.

Поглеждайки към Силия от другия край на масата, Нортън, който



бе отпразнувал преди няколко дни своя осемдесет и втори рожден ден, сухо отбеляза:

– Може би сте разбрали, госпожо Джордан, че най-сетне започваме да уважаваме вашата женска мъдрост. Само мога да изкажа от мое и от името на другите като мен съжаление, че ни трябваше толкова време, за да проумеем тази истина.

– Сър, вие превърнахте днешния ден в мой празник! – отвърна Силия, дълбоко убедена в думите си.

Подложената на гласуване доктрина – документ, отразяващ официалната политика на компанията, бе приета единодушно.

Ефектът на Доктрината „Фелдинг-Рот“ бе значителен, макар че Силия очакваше сред широката публика да бъде по-голям.

С малки изключения лекарите я харесаха. Един гинеколог писа:

„Бъдете любезни да ми изпратите още няколко екземпляра, един от които ще закача в рамка на стената в кабинета си. Имам намерение да я посочвам на всяка бременна пациентка, разочарована, че не я обслужвам както трябва, щом не съм й дал рецепта за някакъв палиатив, без който според мен би се чувствала по-добре.

С високоетичната си позиция вие вдъхнахте нови сили на някои от нас, които не са на мнение, че има лекарство за всяка болка. Желая ви големи успехи!“

Допълнителни екземпляри от доктрината бяха изпратени и на този лекар, и на много други, които поискаха.

Лекарите, които изразиха несъгласие, изтъкнаха, че те, а не фармацевтична компания би трябвало да съветват пациентите какви лекарства да вземат или да не вземат и кога. Ако се съдеше обаче по общия брой на получените писма, опозицията бе незначителна.

Доктрината „Фелдинг-Рот“ бе широко използвана в рекламната дейност на компанията, макар и ограничена само в рамките на медицинските и научните списания. Отначало Силия предпочиташе да се пускат реклами във вестниците и в популярната периодика, но я убедиха, че тази практика ще породи неблагоприятно отношение от страна на организираната медицина, която заедно с УХЛ се мръщеше на подобно пряко въздействие върху хората по въпроса за лекарствата по рецепта.

Вероятно по тази причина вестниците отделиха малко внимание на Доктрината „Фелдинг-Рот“. „Ню Йорк таймс“ пушна само едно кратко съобщение от два абзаца между финансовите си новини, а „Вашингтон

пост“ забута подобна дописка в последните страници на вестника. Други вестници споменаха за доктрината само с по няколко реда.

Телевизията не обърна никакво внимание, въпреки усилията на рекламния отдел да заинтригува продуцентите.

– Ако търгуваме с лекарство, което неочаквано за нас дава вредни странични явления, тия типове от телевизионните новини ни изваждат душата за повече информация – оплака се Бил Инграм на Силия. – Правим ли нещо наистина много полезно, те ни посрещат с прозявка.

– Телевизионната журналистика има опростен подход – каза тя. – Хората там са научени да търсят силното, бързото въздействие и да избягват материали, свързани с много размишления и напругане на мозъците, понеже им се отнема много програмно време. Нищо, не се безпокой. Понякога подобен подход може да ни помогне.

– Дали ще доживея този момент? – недоверчиво запита Инграм.

Другите фармацевтични фирми взеха различно отношение към Доктрината „Фелдинг-Рот“.

Компаниите, които търгуваха с препарати за бременни, се обявиха открито против доктрината. Представител на една от тях се произнесе: „Евтина реклама, популярност на дребно, нищо повече.“

Други компании намекнаха, че „Фелдинг-Рот“ се опитва да играе ролята на по-голям светец от папата и вероятно ще ощети отрасъла като цяло, макар че не ставаше ясно по какъв начин.

А един-двама конкуренти открито изразиха възхищение.

– Искрено казано – сподели със Силия един изтъкнат бизнесмен от бранша, – ще ми се да бяхме го измислили първи ние.

– В края на краищата става ясно едно нещо – не може да се угоди на всички – сподели тя с Андрю.

– Имай търпение! – настоя той. – Ти извърши едно добро дело и предизвика вълнички, които се разпространяват в концентричен кръг. След време сигурно ще се изненадаш колко далече са стигнали.

Случаят монтаин стана източник на вълнички в други концентрични кръгове. Център на един от тях бе Капитолийският хълм във Вашингтон.

Помощници на един ветеран в Конгреса, сенатора Денис Донахю, цяла година бяха обикаляли насам-натам да ровят около неблагоприятията с монтаина и накрая докладваха на шефа си, че това представлява идеален случай за разследване от сенатска комисия. „Идеален“ означаваше привличане на широк обществен интерес, голяма показност и почти сигурно отразяване в телевизионни предавания. Както сенаторът

благоволи да припомни на най-близките си политически сътрудници:

– Да не забравяме, че телевизията е там, където са масите и гласоподавателите!

И така, бе съобщено, че сенатската подкомисия за етика в търговията, чийто председател бе Донахю, ще започне разследване в началото на декември във Вашингтон. Свидетелите, заяви сенаторът на една пресконференция през октомври, са вече призовани. Други, които имат информация от първа ръка по въпроса, са поканени да се свържат със сътрудниците на комисията.

Щом чу съобщението, Силия телефонира на Чилдърс Куентин, вашингтонския адвокат на „Фелдинг-Рот“.

– Наистина лоша новина – потвърди той. – Боя се, че на вашата компания и вероятно на вас, като неин главен говорител, госпожо Джордан, предстои тежко изпитание. Ако имате желание да приемете съвета ми, настоявам да започнете подготовка за разследването още сега и то с помощта на юридически консултант. Знам механизма на тези разследвания и ви уверявам, че сътрудниците на Донахю ще изровят и ще изложат на показ всеки неудобен факт или слух, до който успеят да се доберат.

## 11

Ако думата демагог или „demagogos“ не бе създадена от древните гърци по времето на Клеон, тя щеше да бъде изненамена по необходимост за сенатора на Съединените щати Денис Донахю. От него по-ярък представител на този род хора нямаше.

Той бе израснал в охолство и привилегии, но постоянно заемаше позата на „син на обикновени хора, истински син на народа“, „здравостъпил на земята, земен човек“. Това бе напълно фалшива характеристика, но както всичко повтаряно достатъчно често, немалко хора я приемаха за истина и вярваха в нея.

Сенаторът обичаше да се представя и като „защитник на бедните и страдащите, враг на потисниците“. Само той си знаеше дали наистина милее за бедните и страдащите. Тъй или иначе, Донахю ги използваше в свой интерес.

Възникнеше ли някъде някакъв двубой между Давид и Голиат от интерес за репортерите, Донахю светкавично се озоваваше на мястото на събитието и безусловно заставаме на страната на Давид дори когато

според здравомислещите хора Голиат бе очевидно прав.

– Има винаги много повече давидовци, а те играят полезна роля в изборите – бе казал един негов сътрудник в минути на неблагоприятна обстановка.

Навярно по същата причина при всеки трудов спор Донахю бе на страната на организираните работници и никога не подкрепяше работодателите, дори ако синдикалните претенции бяха неоснователни.

Той бе открил отрано, че проблемите на труда и безработицата са благодатна почва за един амбициозен политик. Точно затова в периоди, когато броят на безработните надвишаваше нормалните граници, сенаторът отиваше при дългите опашки пред бюрата за трудоустрояване и заговаряше чаканите. Той даваше вид, че проявява интерес „да добие лични впечатления как се чувстват безработните“ – една възвишена цел, която би се поправила всекиму. Бе доста странно, че средствата за масова информация винаги научаваха предварително за благородните намерения на сенатора – телевизионни екипи и фотожурналисти го очакваха на мястото на събитието. Добре познатият му образ с маска на най-трогателно милосърдие, докато разговаряше с безработните, се появяваше в телевизионните новини още същата вечер, а във вестниците – на другата сутрин.

Търсейки други поводи за кокетирание с „обикновения човек“, сенаторът наскоро бе открил нова благодатна възможност – обяви се против правото на деловите среди да ползват самолетен билет първа класа, цената на който спадаше към необлагаемите финансови средства на съответната фирма. Ако някой иска подобна привилегия, нека си я плати от джоба, настояваше той, а не да прехвърля разхода на гърба на данъкоплатците. Донахю внесе за обсъждане в Сената проекторешение, с което да се отмени това право, макар да съзнаваше, че инициативата му ще отиде в дебрите на законодателните процедури.

Средствата за масова информация грижливо отразяваха тези негови маневри. Сенаторът си науми, когато пътува със самолет, да си взема билет туристическа класа и всеки път предварително уведомяваше журналистите. Разбира се, никой пътник даже от първа класа не бе обкръжаван с такова изключително внимание както изтегналия се на креслото в туристическа класа Донахю. Той „пропусна“ да даде гласност на една подробност – че повечето от пътуванията му бяха с луксозен частен самолет, нает чрез фонда на семейния тръст или предоставен от приятели.

Денис Донахю бе нисък, набит, с детинска физиономия и затова изглеждаше по-млад от възрастта си – вече четиридесет и девет години.

Беше пълен, без да е дебел, или както той се изразяваше, беше „удобно тапициран“. Повечето време, особено пред хората, той „излъчваше“ дружелюбие с дежурна усмивка на уста. Стремеше се да изглежда небрежен в облеклото и прическата си, за да бъде в тон с образа на „обикновения човек“.

Макар че обективните наблюдатели съзираха в Донахю истинския му лик на опортюнист, той се нравеше на много хора, не само негови партийни съмишленици, но и опоненти. В това отношение му помагаша чувството за хумор и качеството му да носи шега. А също така и умението да бъде интересен събеседник.

Последното от своя страна го правеше привлекателен в очите на някои жени и Донахю не пропускаше да се възползва от подобни шансове, макар че имаше стабилен брак и често го виждаха заедно със съпругата и децата му.

Такъв бе сенаторът Денис Донахю, който в първия вторник на месец декември, точно в десет часа, удари с чукчето, за да открие заседанието на сенатската подкомисия за търговска етика, и обяви, че ще направи кратко изявление.

Подкомисията се бе събрала в зала СР 253 на старата сграда на Сената. Обстановката внушаваше респект. Председателят и колегите му сенатори бяха заели места на подиум на обърната в полукръг към свидетелите и публиката маса. Три големи прозореца гледаха към градината и фонтана в двора на Сената. При една от стените имаше отворена камина с мраморен корниз. Върху бежовите завеси бе изобразен гербът на Съединените американски щати.

– Всички, които сме тук в залата, имаме представа за ужасната трагедия в света, засегнала дечица, чиито мозъчни и други функции са били нарушени явно от действието на едно доскоро предписвано и продавано в нашата страна лекарство – започна Денис Донахю, четейки предварително подготвен текст. – Нарича се монтаин.

Сенаторът говореше авторитетно и убедително. Стотината присъстващи в залата го слушаха с внимание. Към него бяха насочени телевизионни камери. В заседанието участваха още осем сенатори – петима от неговата партия на мнозинството и трима от опозиционната партия. Отляво на председателя седеше Стенли Ърбах, главен съветник на подкомисията, бивш областен прокурор в Бостън. Зад сенаторите се намираха петнайсетина сътрудници от апарата на подкомисията – някои седнали, други прави.

– Целта на това разследване е да се изясни кой носи отговорност за

поредицата нещастни случаи и дали...-продължаваше Донахю.

Силия, записана да свидетелства първа, слушаше скалъпеното по предварителна схема встъпително слово. Тя седеше на покрита със зелено сукно маса, а до нея беше нейният изискан съветник Чилдърс Куентин. Тя бе успяла да го убеди да приеме тази извънредна услуга, подчертавайки, че „сега няма друг адвокат, който да знае за монтаина повече от вас и аз вярвам в съветите ви“.

Съветът му за този ден бе конкретен и категоричен:

– Опишете всички факти, колкото е възможно по-откровено, ясно и кратко. И не се опитвайте да блеснете с ума си или да наберете повече точки от Денис Донахю.

Последната му препоръка бе в отговор на желанието ѝ да посочи, че преди повече от две години, когато УХЛ задържаеше според някои мнения неоснователно разрешението за продажба на монтаин в Съединените щати, Донахю протестира против забавянето, като го нарече „съвършено смешно“.

– В никакъв случай! – бе откликнал Куентин. – Първо, сенаторът със сигурност си спомня за това, а пък и неговите сътрудници няма да пропуснат да го подсетят и той ще е готов да реагира по удобен за него начин. Вероятно ще каже, че е станал жертва на внушенията на компанията или нещо подобно. И второ, ще предизвикате неговата неприязън, което е изключително неразумно.

По-нататък адвокатът обрисова на Силия някои страни от живота във Вашингтон.

– Един сенатор на Съединените американски щати има огромна власт и влияние, в някои отношения даже повече от президента, понеже действията му не бият толкова на очи. Няма министерство, в което да не може да проникне и да постигне целта си, при условие че не издевателства и не нарушава закона. Отговорни хора в правителството и извън него се надпреварват да правят услуга на сенаторите, дори ако тя би навредила на други хора. Това е цяла система от договаряния и в нейните рамки властта на сенатора, която може да има благотворна или унищожителна роля, е най-силният коз. Затова глупаво постъпва всеки, който реши да превърне в свой враг един сенатор на Съединените щати.

Силия бе приела този съвет без никакви колебания и си науми да не го забравя при размяната на реплики с Донахю, когото вече презираще.

Придружаваше я и Винсът Лорд, седнал от другата страна на Куентин. Силия трябваше да даде показания от името на „Фелдинг-Роу“ и после щеше да бъде подложена на кръстосан разпит. Ролята на

директора на научните изследвания бе само да отговаря на въпроси, ако се наложеше.

Сенатор Донахю завърши словото си, позамълча и съобщи:

– Първият ни свидетел е госпожа Силия Джордан, президент на „Фелдинг-Рот Фармъсютикълс“, Ню Джързи. Госпожо Джордан, бихте ли желали да представите сътрудниците си?

– Да, сенаторе.

С по няколко думи тя представи Куентин и Лорд.

Донахю кимна:

– Познаваме добре господин Куентин. Доктор Лорд, приятно ни е, че сте сред нас. Госпожо Джордан, предполагам, че сте готова да говорите? Моля, имате думата.

Без да става от мястото си на масата на свидетелите, Силия започна изказването си пред малкия подвижен микрофон.

– Господин председател, уважаеми членове на подкомисията. Преди всичко моята компания би желала да изрази дълбоката си скръб и своите съчувствия към онези семейства, засегнати от трагедията, както правилно отбеляза преди няколко секунди сенатор Донахю, не само у нас, но и в целия свят. Макар и да не са постъпили всички научнообосновани доказателства, нещо, което вероятно ще изисква години, вече няма съмнение, че лекарственото средство монтаин е причина за увреждане на ембриона в утробата на бременни жени, представляващи съвсем незначителен процент от населението и при обстоятелства, които не е било възможно да се предвидят дори след извършените в много голям мащаб изпитания на препарата, първоначално във Франция и след това в други страни, а също и в Съединените щати, преди УХЛ да даде своето официално разрешително.

Силия говореше с ясен, но нисък глас и нарочно избягваше енергичния тон. Текстът на изказването ѝ бе подготвен от няколко души, макар че тя и Куентин имаха решаващо участие. Четейки написаното, Силия добавяше тук-там по някоя фраза на подходящо място.

– Искам да изтъкна от името на моята компания, че тя е съблюдала законните разпоредби по всички въпроси, свързани с монтаина, на всички етапи на изпитание, разпространение и отчитане действието на препарата. Всъщност когато се изразиха сериозни съмнения за неблагоприятно странично явление, компанията ми направи повече, отколкото изисква законът – изтегли монтаина от пазара по своя инициатива, без да чака разпореждане на УХЛ.

Силия направи малка пауза и продължи:

– Сега искам да се върна и да проследя внедряването на монтаина във Франция, където бе разработен от „Лаборатоар Жиронд-Шими“, компания със завиден престиж и дълъг летопис на успешни...

Изложението бе написано много прецизно, без да се влага лично отношение. Това също бе уточнено след обсъждания в централата на „Фелдинг-Рот“ и с Чилдърс Куентин във Вашингтон.

Той бе запитал Силия:

– Как бихте желали да се осветли случаят с вашата оставка във връзка с монтаина?

– Никак – бе отговорила тя. – Оставката ми бе моя лична работа, въпрос на инстинкт и съвест. Сега, след като съм се завърнала в компанията, аз я представлявам и докладвам какво е направила.

– А съвестта ви не участва ли в цялата тази история?

– Тя е още будна и е на мястото си – остро отвърна Силия. – Ако бъда запитана за оставката си, аз ще отговоря честно, с нейния глас. Но просто не желая да проявявам инициатива и да се изкарвам невинна.

Тя припомни на Куентин също така, че оставката ѝ не бе мотивирана с научна обосновка, слабост, която съзнаваше още тогава, и причина да не дава гласност на случая.

Силия продължаваше изказването си пред сенатската подкомисия:

– До получаване на съобщение от Австралия през юни 1976 година не бяха възниквали никакви съмнения в безопасността на монтаина. Дори тогава нямаше причини за безпокойство, понеже разследването от страна на австралийското правителство...

Тя проследи стъпка по стъпка целия случай с монтаина. След като бе говорила четиридесет минути, Силия завърши с думите:

– Компанията ми се съобрази с изискването в призовката на подкомисията и представи документи в подкрепа на всичко, което чухте. Готови сме да сътрудничим във всяко отношение и да отговаряме на въпросите ви.

Те започнаха веднага. Пръв запита съветникът на подкомисията Стенли Ърбах, човек с издължено лице и тънки устни, който създаваше впечатление, че се усмихва само в много редки случаи.

– Госпожо Джордан, вие споменахте за първото съобщение от Австралия, което е породило евентуални съмнения по отношение на монтаина. Това е било седем или осем месеца преди компанията ви да пусне лекарството на пазара в Съединените щати. Така ли е?

Тя пресметна наум.

– Да.



– Във вашето изложение бяха споменати още две неблагоприятни съобщения – едно от Франция и друго от Испания – и двете са се получили преди компанията ви да започне да продава монтаин в Съединените щати. И това е така, нали?

– Не съвсем, господин Ърбах. Нарекохте ги неблагоприятни съобщения. По онова време те бяха твърдения, проверени в „Лаборатоар Жиронд-Шими“ и отхвърлени като необосновани.

Юристът направи нетърпелив жест:

– За да не се хващаме за думите, не ви запитвам: бяха ли съобщенията в подкрепа на безопасността на препарата?

– Не, и навярно мога да спестя малко от времето ни. В лекарствения бизнес изразът „неблагоприятни съобщения“ има строго определено значение. В този смисъл получените от Франция и Испания съобщения не бяха такива.

Ърбах въздъхна:

– Ще се съгласи ли свидетелката с израза „критични съобщения“?

– Мисля, че да – Силия почувства, че ѝ предстои много сериозно изпитание.

Сенатор Донахию се намеси:

– Въпросът на съветника е съвсем ясен. Знаехте ли вие, имам предвид вашата компания, за тези три съобщения преди монтаинът да бъде пуснат в продажба у нас?

– Да, знаехме.

– И въпреки това лекарството започна да се продава?

– Сенаторе, при пускането на всяко ново лекарство има винаги отрицателни мнения. Те трябва да бъдат внимателно проверени и преценени...

– Моля, госпожо Джордан, не бих желал да слушам лекция върху практиката на лекарствената индустрия. Въпросът ми изисква просто „да“ или „не“. Повтарям: След като знаеше за тези съобщения, вашата компания започна ли да продава монтаин на бременните в Америка?

Силия се поколеба.

– Чакаме, госпожо Джордан!

– Да, сенаторе, но...

– Отговорът „да“ е достатъчен – Донахию кимна на Ърбах. – Продължавайте.

– Нямаше ли да бъде по-добре и по-разумно „Фелдинг-Рот“ да извърши по-обстойна проверка на тези съобщения и да отложи пускането на монтаина на пазара? – запита съветникът на подкомисията.

Силия си помисли с горчивина – точно това бе нейното становище, станало причина да си подаде оставката. Съзнавайки обаче ролята си в настоящия момент, тя отговори:

– В ретроспекция, да. Разбира се. Но по онова време компанията се опираше на научни доводи.

– Чии доводи?

Тя поразмисли, преди да отговори. Естествено ставаше дума за доводите на Винсънт Лорд, но тя искаше да постъпи коректно:

– На нашия директор на научните изследвания, доктор Лорд. Но той разчиташе на изглеждащите тогава автентични данни, получени от „Жиронд-Шими“.

– Ще запитаме за това доктор Лорд по-късно. Междувременно... – Ърбах погледна бележките си. – Имаше ли решението на компанията да пусне без отлагане монтаина на пазара въпреки неблагоприятните... извинете критичните съобщения, някакво отношение към въпроса за очаквани печалби?

– Печалбите винаги са фактор...

– Госпожо Джордан! Да или не?

Силия въздъхна. Имаше ли полза? Всеки въпрос бе клопка, насочваща към предварително уточнено заключение.

Тя потвърди:

– Да.

– Бяха ли тези печалби от жизнено важно значение за вашата компания?

– Така се предполагаше, да.

– Какъв бе очакваният размер на печалбата от монтаина?

Безпощадните преднамерени въпроси продължаваха. Да, тя намери време да се запита дълбоко в себе си: дали бяха толкова несправедливо преднамерени, щом почти докосваха истината? Нима до неотдавна тя самата не бе си задавала подобни въпроси? Не бе ли ирония на съдбата, че тя се явява тук вместо Сам Хоторн, на когото трябваше да се задават тези въпроси, а той вече не е между живите? За пръв път, след като се завърнаха от Хавай, тя си спомни тревожното предупреждение на Андрю: „Ако се върнеш... бъркотиите и отговорностите, свързани с монтаина, ще се стоварят на гърба ти.“ Както често се случваше, Андрю бе прав.

Нейното изтезание бе прекъснато от обедната почивка. Донахю й каза:

– Госпожо Джордан, вие сте свободна, но ви моля да бъдете на

разположение за допълнителни въпроси.

И обръщайки се към всички, обяви:

– Следващият свидетел ще бъде доктор Винсънт Лорд.

## 12

Куентин и Силия решиха да обядват на задната седалка в автомобила, който ги чакаше пред старата сграда на Сената.

– Възможно най-бързо и най-далеч от хорските очи-бе казал Куентин, когато предлагаше там да хапнат сандвичи и да пийнат кафе от термоса.

Лимузината бе паркирана на Джеферсън Драйв, недалеч от Смитсоновия институт. Край нея крачеше напред-назад униформеният шофьор.

Поканиха и Винсънт Лорд на обяда в колата, но той отказа, понеже имал друг ангажимент.

– Успяха да ви очернят, искам да кажа вас лично – сподели Куентин и добави: – Как се чувствате след всичко това?

Силия направи недоволна гримаса:

– Как би се чувствал всеки друг на мое място? Не ми е приятно.

– Цялата тази история е само тактика – адвокатът опита от още вдигащото пара кафе. – За всяко разследване от този сорт, всъщност чиста политическа маневра, е необходимо да се набеди един главен виновник. Спрели са се на вас, понеже представлявате „Фелдинг-Рот“. Аз обаче бих могъл да направя нещо за известна промяна.

– Какво?

– Нека най-напред да ви дам малко предварителна ориентация. До нахю и сътрудниците му знаят за вашето становище против монтаина, изразено пред ръководството на компанията, и за оставката ви по същия повод. Няма начин да не са научили. Те действат много прецизно. Вероятно знаят също условията, които сте поставили при вашето завръщане на работа и със сигурност им е известна Доктрината „Фелдинг-Рот“ и че вие сте нейният автор.

– Тогава защо...

– Изслушайте ме. Също така опитайте да се поставите на тяхно място – Куентин кимна към група туристи, които надничаха в лимузината, и после отново се обърна към Силия. – Защо хората на Донахю да изтъкват вашите заслуги? А дори и да бяха го сторили, към кого щяха да насочат критиката си? Естествено не към оня, който не е между живите.

– Мисля, че разбирам всичко това и знам, че е, както казахте, политическа маневра – призна Силия. – И все пак нима истината няма никакво значение?

– Ако бях адвокат на противната страна, щях да ви отговоря следното: Да, истината винаги е от значение – а за монтаина тя се свежда до направеното фактически от „Фелдинг-Рот“ – пусна го на пазара и носи отговорност за това. Що се отнася лично до вас, да, вие действително си подадохте оставката. Но после пак се върнахте в компанията и с това решение поехте вашия дял от отговорността за монтаин, даже след свършен факт – Куентин се усмихна тъжно. – Разбира се, мога да оспоря всичко това от противоположна позиция с еднаква степен на убедителност.

– Адвокати! – засмя се насила тя. – Вярват ли изобщо в нещо?

– Човек се опитва да вярва. Макар че постоянната двойственост е рискът на нашата професия.

– Казахте, че бихте могли да направите нещо? Какво по-точно?

– Някои членове на комисията от партията на малцинството в Конгреса са настроени добре към вашия бранш. Те имат и свой съветник в комисията. Досега никой от тях не е говорил и сигурно няма да вземат думата, за да не се създаде впечатление, че са в защита на монтаина – една невъзможна позиция. Но един от тях, ако го помоля, би могъл да постави въпроси за вашето лично становище и по този начин да разкрие пред публиката вашия образ в положителна светлина, а не в тези ужасни краски.

– Това ще помогне ли на „Фелдинг-Рот“?

– Не. Навярно обратното.

– В такъв случай нека да изоставим тази идея – с примирение каза Силия.

– Щом настоявате – мрачно отвърна адвокатът. – Това си е лично ваш въпрос.

В началото на следобедното заседание Винсът Лорд придържа подвижния микрофон пред себе си.

Ърбах пак започна с въпроси и най-напред го помоли да запознае присъстващите с научната си дейност. После съветникът на подкомисията се насочи към ранните етапи на работата по монтаина. Лорд отговаряше на всички въпроси уверено и спокойно.

След около петнайсет минути Ърбах запита:

– Когато наближи монтанът да се пусне на пазара в Съединените щати и съобщенията от Австралия, Франция и Испания бяха вече известни на компанията, препоръчахте ли отлагане?

– Не, не препоръчах.

– Защо?

– В този стадий на процеса, отлагането би трябвало да е въпрос на ръководството. Като директор на научните изследвания задачите ми се ограничават в научната сфера.

– Моля, ще обясните ли по-подробно това?

– Разбира се. Задължението ми бе да дам научна преценка на наличната по онова време информация, представена от „Лаборатоар Жиронд-Шими“. В нея не намерих основание да препоръчам отлагане.

Ърбах настоя:

– Вие си послужихте с израза „научна преценка“. Ако оставим науката настрана, тези три съобщения не предизвикаха ли у вас някакво чувство, някаква инстинктивна реакция?

Лорд за пръв път се поколеба преди отговора си.

– Може би са предизвикали.

– Може би или безсъмнено са предизвикали?

– Е, изпитвах известно притеснение, но то нямаше нищо общо с науката.

Силия, която не следеше внимателно разпита, изведнъж се съсредоточи.

Ърбах продължаваше:

– Ако ви разбирам правилно, доктор Лорд, вие сте били изправен пред нещо като дилема?

– Е, да.

– Дилема между науката, от една страна, и от друга – вашето „притеснение“, използвам вашия израз, като човек. Така ли е?

– Предполагам, че можете да го кажете така.

– Това не е въпрос на предполагане, доктор Лорд, нито пък зависи от онова, което ще кажа аз. Важното е какво казвате вие?

– Е... да, бих казал така.

– Благодаря ви – съветникът на подкомисията погледна бележките си. – Отговорете само за вътрешния протокол, докторе, след като четохте информацията, за които стана дума, поддържахте ли идеята за пускането на монтана на пазара?

– Не, не я поддържах.

Всичките му отговори нахлуха в главата на Силия. Лорд лъже. Той

не само се обяви за продължаване работата по монтажа, но гласува за това на заседанието при Сам, пренебрегвайки с презрение съмненията на Силия и молбата ѝ за отлагане.

Сенатор Донахю се наведе над микрофона:

– Бих желал да запитам свидетеля следното: Ако вашата длъжност бе свързана с управленчески, а не само с научни функции, доктор Лорд, щяхте ли да препоръчате отлагане?

Лорд отново се поколеба, после отговори твърдо:

– Да, сенаторе, щях.

Негодник! Силия започна да пише бележка на Куентин. Това не е вярно... После спря. Каква щеше да бъде ползата? Да кажем, че оспореше честността на Лорд и последваха дебати с обвинения и отричания. Какво щеше да се промени? При подобно разследване – нищичко. Тя смачка с погнаса листчето, на което бе почнала да пише.

След още няколко въпроса благодариха на Лорд за свидетелските показания и му поднесоха извинения. Той веднага напусна залата. Нито продума на Силия, нито я погледна.

Доктор Мод Стейвли бе следващата свидетелка.

Председателката на движението „Граждани за безопасна медицина“ тръгна с уверена крачка от последните редове в залата и зае място пред един микрофон на свидетелската маса, на известно разстояние от Силия и Куентин. Тя не ги удостои с поглед.

Сенатор Донахю сърдечно поздрави свидетелката и след това Мод Стейвли прочете предварително подготвено изложение. То описваше нейната квалификация, структурата на организацията ѝ, чието седалище бе в Ню Йорк, отрицателното отношение на „Граждани за безопасна медицина“ към фармацевтичните фирми и нейното отрицателно отношение към монтажа още от самото начало.

На Силия не ѝ допаднаха акцентите в изложението и някои намеци, но в себе си призна, че Стейвли говори много професионално и убедително. Ръководителката на „Граждани за безопасна медицина“ имаше приятен вид и бе облечена с вкус както при първата им среща преди две години. Сега тя носеше семпъл, но стилин костюм тайор в кафяво.

По въпроса за монтажа Стейвли заяви:

– За съжаление липсата на средства затрудни нашите протестни акции. „Граждани за безопасна медицина“ не разполага с огромни фондове, възлизащи на милионите долари, които компании като „Фелдинг-

Рот“ отделят за реклама, подвеждайки лекарите и обществеността да вярват, че лекарства като монтаина са безопасни, макар и да са получили – както беше с монтаина – сведения за обратното.

Тя поспря и Денис Донахю се намеси:

– Доктор Стейвли, струва ми се, че след като мнението ви за монтаина се оказа правилно, вноските по сметката на организацията ви би трябвало да са се увеличили?

– Да, сенаторе, така е. И се надявам, че след това разследване, което приветствам, те ще се увеличат още повече.

Донахю се усмихна, без да отговори, и доктор Стейвли продължи.

За зла участ на Силия тя спомена и за посещението ѝ в седалището на „Граждани за безопасна медицина“. Това доведе до затруднения, които се надяваше, че ще бъдат избегнати. Въпросът бе повдигнат отново при кръстосания разпит, който водеше Стенли Ърбах.

– На коя дата госпожа Джордан посети „Граждани за безопасна медицина“? – запита той.

Стейвли погледна бележките си:

– На дванайсти ноември 1978 година.

– Каза ли тогава госпожа Джордан с каква цел е дошла да ви види?

– Каза, че иска да разговаряме. Един от въпросите, които засегнахме, бе монтаинът.

– По онова време, предполагам, е имало разрешение на УХЛ за монтаина, но още не е бил пуснат в продажба. Вярно ли е?

– Да, вярно е.

– Вярно ли е, че по същото време „Граждани за безопасна медицина“ са полагали големи усилия за отмяна на даденото от УХЛ разрешение?

– Да. Ние действахме много решително и енергично по тази задача.

– Тази ваша решителност и активност за спиране продажбата на монтаина не предизвика ли безпокойство у госпожа Джордан?

– Ами естествено тя не бе очарована. Госпожа Джордан се обяви в подкрепа на монтаина, твърдейки, че е безопасен. Аз, разбира се, не бях съгласна.

– Тя каза ли защо смята, че препаратът е безопасен?

– Много ясно си спомням, че не каза. Тя, разбира се, няма необходимата медицинска квалификация да прави подобни преценки, не че това може да спре алчни търговци като Джордан да не ги правят – в гласа на Стейвли прозвуча нотка на презрение. – Изобщо се изумих, като разбрах колко малко знае тя по тези въпроси.

– Можете ли да ми кажете по-конкретно от какво бяхте изумена?

– Да. Спомняте ли си, че по онова време съдебният процес срещу монтаина в Австралия се следеше от най-широката общественост?

Ърбах се усмихна:

– Предполага се, че аз задавам въпроси, доктор Стейвли.

Тя отвърна също с усмивка:

– Извинете. Исках да изтъкна, че Джордан дори не бе чела протоколите на процеса в Австралия. Тя призна това. А аз настоях да отиде и да ги прочете.

– Благодаря ви, доктор Стейвли. Останахте ли с впечатление, че госпожа Джордан е дошла да разговаря с вас като представител на нейната компания, „Фелдинг-Рот“.

– Съвсем определено да.

– Нека се върнем пак към усилията на вашата организация да отмени разрешението на УХЛ за монтаина. Останахте ли с впечатление, че обезпокоена от действията на „Граждани за безопасна медицина“, „Фелдинг-Рот“ е изпратила госпожа Джордан да ви помоли да не сте тъй настоятелни?

– Ами да. Дойде ми наум подобна мисъл, макар че не мога да го докажа. Ако това е била целта на госпожата, веднага ѝ е станало ясно, че няма начин да я постигне.

Силия слушаше, наблюдаваше я и си мислеше – за разлика от Винсънт Лорд Мод Стейвли не лъже. Но предаването на всеки разговор може да представи нещата съвсем различно, в зависимост от подбора на фактите, тона на гласа и поставените акценти, съчетани със съответни мнения!

Сенатор Донахю с листове в ръка заговори пред микрофона си:

– Доктор Стейвли, в ръката си държа документ, наречен Доктрина „Фелдинг-Рот“. Ако не сте го видели, ще разпоредя да ви се даде един екземпляр.

– Видяла съм го, сенатор Донахю, достатъчно е човек да му хвърли един поглед.

Донахю се усмихна:

– Да разбирам ли, че имате мнение по въпроса? Бихме желали да го чуем.

– Убедена съм, че тъй наречената доктрина е отвратително, безсрамно средство за стимулиране търговията с лекарства; нейните автори са се възползвали от една ужасна трагедия и съчинението им представлява обида за децата и семействата, станали жертви на монтаина.



Пламнала от възмущение и готова да скочи в защита на доктрината, Силия усети, че Куентин хвана ръката ѝ и я задържа да не става от мястото си. С големи усилия тя успя да се овладее, но все още кипеше от гняв.

Сенатор Джафи, член на подкомисията, представител на малцинството в Сената, вежливо отбеляза:

– Но сигурно, доктор Стейвли, щом една компания фактически признава грешката си и обещава, че занаят...

Стейвли отсече:

– Поискайте моето мнение и аз ви го казах. Ако вас подобно празнотство може да ви подведе, мен не може.

Полуусмихнат, сенатор Донахю сложи листовите на масата.

След още няколко въпроса благодариха на доктор Стейвли и също така ѝ поднесоха извинения.

Бе съобщено, че първият свидетел на следващия ден ще бъде доктор Гидиън Мейс от УХЛ.

Същата вечер, когато Силия се бе прибрала в апартамента си в хотел Медисън, телефонът иззвъня. Обадаше се Джулиет Гудсмит – каза, че е във фойето. Силия я покани да се качи при нея и я посрещна със сърдечна прегръдка.

Дъщерята на Сам и Лилиан имаше вид на по-стара от двайсет и трите си години и това не изненада Силия. Беше отслабнала много. Тя я покани да вечерят заедно, но Джулиет отклони предложението.

– Дойдох само защото съм във Вашингтон при една приятелка и четох във вестниците за това разследване-каза Джулиет. – Несправедливи са към теб. Ти беше единственият човек в компанията, който имаше правилна преценка за това гадно лекарство. Всички останали бяха отворителни, алчни, а сега пък наказват теб.

Те бяха седнали една срещу друга и Силия кротко ѝ каза:

– Не беше и не е точно така.

И обясни, че сенатор Донахю и неговите сътрудници са я взели на прицел, защото тя е отговорният представител на „Фелдинг-Рот“, а личните ѝ позиции не са оказали никакво отражение върху търговията с монтан.

– Главното е, че Донахю се стреми да изкара „Фелдинг-Рот“ обществен враг – отбеляза Силия.

– Сигурно има право, компанията наистина е обществен враг! –

каза Джулиет.

– Не, не мога да приема подобно нещо! – твърдо възрази Силия. – Компанията допусна голяма грешка с монтаина, но е правила много добри неща в миналото и занаят ще се стреми към същото.

Даже в момента тя с вълнение мислеше за оптимистичната перспектива на пептид 7 и хексин W.

– Освен това каквато и грешка да е допуснал своя баща, той плати за нея много скъпо и епитетите „отвратителен“ и „алчен“ не му подхождат. Той бе добър човек и направи онова, което по онова време мислеше, че е правилно.

– Как мога да повярвам на думите ти? – отвърна Джулиет. – Той ми даде тия хапчета, без да спомене, че не са одобрени.

– Опитай се да простиш на баща си – настоя Силия. – Ако не го направиш, няма да постигнеш нищо – той е мъртъв – и някой ден ще ти бъде още по-мъчно.

Джулиет поклати глава, а Силия добави:

– Сигурна съм, че с течение на времето ще се съгласиш с мен.

Тя бе сигурна, че е по-добре да не пита за сина на Джулиет, който навършваше две години в един институт за безпомощни и неизлечимо болни, където щеше да остане до края на живота си. Но вместо това запита:

– Как е Дуайт?

– Развеждаме се.

– О, не! – Силия бе потресена. Още от деня на сватбата им тя бе дълбоко убедена, че двамата ще се радват на здрав и траен брак.

– Всичко беше чудесно, докато нашето бебе навърши няколко месеца – обясни Джулиет с глух, отпаднал глас. – После разбрахме какво се е случило и защо и вече нищо не бе в състояние да ни задържи заедно. Той се озлоби към баща ми повече от мен. Искаше да съди „Фелдинг-Рот“ и татко – лично, да ги разобличава пред съда, сам той да води делото. Аз в никакъв случай не можех да се съглася с това.

– Да, наистина. Щеше да опрости всичко – съгласи се Силия.

– После се опитахме да заживеем отново както преди – тъжно допълни Джулиет. – Но не ни потръгна. Вече не бяхме същите. Затова решихме да се разведем.

Повече нищичко не можеше да се каже. Колко мъки и трагедии, неизвестни за другите хора, бе причинил монтаинът, мислеше Силия.

От всички свидетели, призовани по случая монтаян пред сенатската подкомисия за търговска етика, най-тежки минути преживя доктор Гидиън Мейс.

В един драматичен момент по време на кръстосания разпит на Мейс сенатор Донахю насочи обвиняващо към него показалеца си и гръмогласно, подобно на Йехова, предупреди:

– Вие, в качеството си на представител на правителството и на цялата негова предохранителна система сте позволили с този бич да се нанесат удари върху американски жени и още безпомощни, неродени деца. Не се надявайте, че ще излезете от тая зала невредим и неразобличен! И не очаквайте, че угризенията на виновната ви съвест няма да продължат до последния ден от живота ви!

Няколко минути преди това за изумление на всички, които чуха, Мейс призна, че когато е обмислял да препоръча на УХЛ одобряване на монтаяна, е имал много сериозни съмнения за препарата, породени от първите публикации в Австралия. Съмнения, които никога не го били напусkali.

Ърбах, който водеше кръстосания разпит, почти изкрещя:

– Тогава защо го одобрихте?

Мейс отговори емоционално, но неубедително:

– Аз... Аз просто не знам.

Този възможно най-нелеп отговор предизвика у присъстващите вълна от недоверие и ужас, а след миг и тирадата на Донахю.

Дотогава, макар и явно нервен, Мейс се владееше и беше в състояние да дава обяснения за действията си като специалист на УХЛ, определен да проучи молбата за новото лекарство монтаян и да даде становище по него. Той започна с кратко изложение и описа огромния обем на представената от „Фелдинг-Рот“ информация – 125 000 страници в 307 тома, и последвалите данни от разни запитвания по същата молба – като главна причина за закъснялото решение. На запитванията, отбеляза Мейс, в края на краищата се получиха задоволителни отговори, но не спомена австралийския инцидент, за който стана дума в допълнителните въпроси.

Точно при тези въпроси Гидиън Мейс от вълнение внезапно изпадна в безпомощност и направи ужасното признание – „Аз просто не знам.“

Несъстоятелността на тази позиция бе съвсем ясна за Силия, но тя съчувстваше на Мейс от съжаление, че върху плещите му бе стоварена несправедливо голяма вина. По-късно тя сподели това с Чилдърс Куентин.

– В някои случаи английската система за одобряване на лекарствени средства се оказва несъмнено по-добра от нашата – отвърна адвокатът.

На нейния въпрос защо, Куентин обясни:

– Във Великобритания Комисията по безопасността на лекарствата представя своето становище на министъра на здравеопазването и той дава разрешение за новото лекарство. Естествено министърът се съветва и с чиновници, но той носи отговорността, и ако стане беля, той и само той дава обяснения в парламента и поема цялата вина. Никога един министър в английското правителство няма да допусне подобно страхливо измъкване от отговорност, както се получава тук – да остави един чиновник от рода на Мейс да идва на Капитолийския хълм да дава обяснения и да поема цялата вина. Ако ние иммахме същата силна нравствена система, пред Донахю щеше да бъде изправен министърът на здравеопазването, образованието и социалните грижи. А къде е той сега? Сигурно се спотайва в кабинета си или пък за по-удобно е отишъл извън града.

Куентин съзираше още една слабост в системата на Съединените американски щати.

– Както виждате, хората от УХЛ са свръхпредпазливи, пазейки се да не стигнат до разследване от комисия на Конгреса, където могат и на кръст да ги разпънат. Затова вместо да одобряват лекарствата за продажба, те си правят безкрайни проучвания и изчакват, понякога прекалено дълго. Известна предпазливост, и то голяма, несъмнено е необходима, но прекалената предпазливост може да има неблагоприятни последици, да забави развитието на медицината, лишавайки лекари, болници и пациенти от нови форми на лечение и друга помощ, които са им крайно необходими.

След като мъките на Гидиън Мейс най-после свършиха и бе обявена почивка, Силия изпита известно облекчение. Под влияние на изпитаното по-рано съчувствие, тя стана и отиде при представителя на УХЛ.

– Доктор Мейс, аз съм Силия Джордан от „Фелдинг-Рот“. Просто искам само да ви кажа...

Тя спря слисана, втрещена. Щом спомена името „Фелдинг-Рот“,

лицето на Мейс се изкриви от неистова, зверска омраза, каквато Силия не бе виждала през целия си живот. С искрящи очи и стиснати зъби той изсъска:

– Настрана от мен! Чувате ли? Вече никога, никога не се приближавайте до мен!

Преди Силия да се окопити и да отговори, Мейс се обърна и се отдалечи.

Куентин, който бе наблизил, полюбопитства:

– Това пък какво беше?

Потресена, тя отговори:

– Не знам. Всичко стана, щом споменах името на компанията. Сякаш обезумя, като го чу.

– Тъй ли? – Адвокатът вдигна рамене. – Доктор Мейс не обича производителите на монтаин. Това е логично.

– Не, има нещо друго. Сигурна съм.

– На ваше място никак не бих се вълнувал.

И все пак тази яростна омраза продължи да тормози и озадачава Силия до вечерта.

Винсънт Лорд остана във Вашингтон още един ден и Силия поиска да ѝ даде обяснение за свидетелските си показания миналия ден. Разговаряха в нейния хотелски апартамент. Тя направо го обвини, че лъже, и запита:

– Защо?

За нейна изненада директорът на научните изследвания потвърди с разкаяние в гласа:

– Да, права сте. Съжалявам. Бях нервен.

– Не изглеждахте нервен.

– Не е необходимо да се показва, но всички тези въпроси ме потиснаха. Чудех се какво е известно на тоя Ърбах?

– Какво би могло да му е известно?

Лорд се колебаеше, търсеше отговор.

– Предполагам, че нищо повече от онова, което знаем всички. Както и да е, струва ми се, отговорих тъй, че въпросите да свършат по-бързо и да си изляза.

Обяснението не удовлетвори Силия.

– Защо вие ще трябва да излизате по-рано от останалите? Вярно, за всекиго е неприятно, включително и за мен, и всички чувстваме за свой дълг да отговорим. Нищо незаконно обаче не е имало във връзка с монтaina – тя спря от една внезапна мисъл – или е имало?

– Не! Разбира се, не.

Отговорът му обаче захксна с една секунда и беше сякаш прекалено категоричен.

Силия си спомни думите на Сам в един техен разговор: „Има нещо... нещо, което ти не знаеш.“

Тя го погледна изпитателно:

– Винс, има ли нещо, дори и най-незначително, за монтаина и „Фелдинг-Рот“, което не ми е казано?

– Кълна ви се – нищо! Какво може да има?

Той пак лъжеше. Силия го чувстваше. Също така бе убедена, че каквато и да е била тайната на Сам, тя не е умряла с него и че Лорд я знае.

За момента обаче не можеше да направи нищо повече.

Подкомисията заседава четири дни за изслушване на свидетелски показания. Като свидетели се явиха и двама лекари-невролози, преглеждали бебета, пострадали от монтаина. Един от тях бе посетил болници в Европа, за да изучава такива случаи, и показа диапозитиви на засегнати деца.

На пръв поглед нищо не издаваше, че те не са нормални. Повечето от тях обаче лежах и специалистът обясни:

– И за най-малкото движение им е необходима помощ. Освен това през зародишния период са получили сериозни мозъчни увреждания.

Някои детски личица бяха красиви. Едно от пострадалите деца, по-голямо от другите, бе момченце на две години. Подкрепяно от скрита зад гърба му ръка, то гледаше във фотокамерата като че ли с одухотворени очи, но с безизразно лице.

– Това дете никога не ще мисли като вас и мен и почти сигурно няма да съзнава какво става около него – каза неврологът пред смълчаните зрители.

На Силия ѝ се стори, че това детско лице прилича много на Брус като бебе, преди шестнайсет години. Да, Брус, който преди няколко дни им бе писал от „Уилямс Колидж“, където учеше тази година:

„Мили мамо и татко,

Колежът е знаменит! Тук много ми харесва. Най-доволен съм, че от всеки студент искат да мисли, да мисли и да мисли...“

Добре че намалиха осветлението, помисли Силия и разбра, че и

други попиват сълзите от очите си.

Когато лекарят завърши изложението си, гласът на сенатор Донахю издаваше известно смущение. Да, мислеше Силия, въпреки неговото важничене и политиканстване той също се вълнува от човешките трагедии.

Но това незначително размекване на Донахю явно бе изчезнало на четвъртия, последен ден от работата на подкомисията, когато Силия бе повторно повикана за показания. Даже в репликите към сътрудниците си сенаторът беше нервен и раздражителен. Преди да дадат думата на Силия, Куентин ѝ прошепна:

– Бъдете внимателна. По гласа на Донахю ми се струва, че нашият големец е обядвал нещо, което не му е понесло.

Съветникът Ърбах започна да я разпитва по повод на другите показания, свързани с нейното.

Когато поиска тя да вземе отношение по твърдението на Винсънт Лорд, че би отложила пускането на монтаина, ако той носеше отговорност, Силия обясни:

– След това разговаряхме с доктор Лорд. Онова, което аз си спомням, се различава от неговите показания, но не виждам смисъл да ги оспорвам, тъй че нека да останат в сила.

Във връзка с нейното посещение в централата на „Граждани за безопасна медицина“ Силия каза:

– Има различия в тълкуването на фактите. Аз отидох да видя доктор Стейвли импулсивно и с приятелски намерения, убедена, че можем да научим нещо една от друга. Това не се постигна.

Ърбах запита:

– Отидохте там, за да говорите за монтаина ли?

– Не специално.

– Но обсъждахте този въпрос, нали?

– Да.

– Имаште ли намерение да убедите доктор Стейвли и „Граждани за безопасна медицина“ да прекратят или да ограничат кампанията си за отмяна на даденото от УХЛ разрешение за монтаин?

– Не. Никога не съм имала такава цел.

– Беше ли вашето посещение официално, от името на вашата компания?

– Не. Всъщност никой друг от „Фелдинг-Рот“ не знаеше за

решението ми да посетя доктор Стейвли.

Донахю, седнал до Ърбах, изглеждаше недоволен.

– Това верни отговори ли са, госпожо Джордан? – запита той.

– Всички мои отговори са верни – каза тя и засегната добави: – Желаете ли да бъде подложена на детектора на лъжата?

Донахю се намръщи:

– Тук не сте на съдебно дело.

– Извинете, сенаторе, не съм забелязала.

Със сърдит поглед той даде знак на Ърбах да продължи разпита.

Съветникът се насочи към Доктрината „Фелдинг-Рот“.

– Чухте ли, че доктор Стейвли охарактеризира документа като „безсрамно средство за стимулиране на търговията“? – запита той. – Съгласна ли сте с подобна оценка?

– Не, разбира се. Доктрината няма друга освен ясно обявената цел да очертае бъдещата политика на компанията.

– А, да. Убедена ли сте в такъв случай, че тя изобщо няма да има благоприятно отражение върху стимулиране на продажбите на лекарствени средства?

Силия усети, че ѝ се готви клопка, и реши да бъде предпазлива.

– Не съм казвала подобно нещо. Но ако има и такава стойност като един откровен документ, първоначално не сме имали подобно намерение.

Донахю не можеше да си намери място от яд. Ърбах се обърна към него:

– Сенаторе?

Изглежда председателят на подкомисията се колебаеше дали да се намеси. После каза кисело:

– Всичко се свежда до тълкуването, нали? Дали да вярваме на един всеотдаен и самоотвержен човек като доктор Стейвли, или на представителка на една толкова жадна за печалби промишленост, която убива или осакатява хората с препарати, макар че те не са безопасни и това ѝ е добре известно?

Откъм публиката се дочуха възклицания. Дори сътрудниците на Донахю се смутиха, чувствайки, че шефът им е отишъл твърде далеч.

Изоставяйки всякакво благоразумие, Силия злъчно запита:

– Този въпрос към мен ли е отправен, сенаторе, или е всъщност съвсем предубедено, необосновано твърдение, показващо, че сегашното разследване е шарада, решението на която е било известно още преди да влезем в тази зала?



Донахю насочи пръст към Силия със същия маниер, както се беше заканвал на Мейс:

– Искам да предупредя свидетелката, че тук при нас се предвиждат санкции за закононарушение, наречено неуважение към Конгреса!

Без изобщо да се съобразява с препоръките на Куентин, тя избухна:

– Не ме предизвиквайте!

Сенаторът се провикна:

– Нареждам ви да ми обясните тази ваша реплика!

Силия бе оставила всякаква предпазливост далеч зад гърба си. Въпреки молбите на Куентин тя се отдръпна от него и скочи:

– Ето как ще я обясня: дошъл сте тук, за да произнасяте присъда против монтаина, „Фелдинг-Рот“ и УХЛ, вие, същият този, който преди две години протестирахте, че разрешителното за монтаина неоправдано се бави и че това било просто смешно!

– Това е лъжа! Вие извършихте закононарушението, за което ви предупредих – явно неуважение към Конгреса! Такова заявление не съм правил.

Силия изпита дивно чувство на удовлетворение. Донахю беше забравил. И нищо чудно – той бе правил толкова много изявления по толкова много въпроси. А сътрудниците му явно бяха пропуснали да му напомнят, ако изобщо са знаели, какво е казал навремето. Куентин не беше прав нито в едното, нито в другото си предположение.

Пред нея на масата лежеше папка, която до момента не бе отваряна. Донесла я със себе си за всеки случай, Силия извади оттам куп изрезки от вестници, подшити с телбод. Тя се спря на най-горната:

– Публикация във „Вашингтон пост“ от 17 септември 1976 година: „Във връзка с препарата монтаин, сега предмет на проучване от УХЛ, предназначен за бременни жени, сенаторът Денис Донахю днес каза, че липсата на решение на УХЛ «при съществуващите обстоятелства е направо смешно».“

– Същото съобщение публикуват и доста други вестници – допълни Силия. И след няколко секунди продължи: – Има и още нещо, сенаторе.

Тя извади от папката друг материал.

Донахю, с пламнало от гняв лице, грабна чука, но сенатор Джафи от малцинството в Конгреса извика:

– Не, не! Нека госпожата да се изкаже докрай. Искам да я чуя.

– Вие обвинихте нашата промишленост, че убива хора – каза Силия, обръщайки се към Донахю. – Тук разполагам със сведения за вашето участие в гласуването за субсидиране на тютюневата промишленост

още от началото на избирането ви в Конгреса – преди осемнайсет години. Оттогава ежегодно сте гласували с „да“ за отпускането на субсидии за тази промишленост. И по този начин сте убили много повече хора с рак на белите дробове, отколкото е „убила“ фармацевтичната промишленост през цялото си съществуване.

Последните й думи заглъхнаха сред буря от викове, един от които на Донахю. Той удари с чука и обяви:

– Закривам заседанието!

## 14

Разследването, започнало за Силия като мрачно изпитание, поне тъй изглеждаше, завърши като неин триумф.

Същата вечер след бурния й сблъсък със сенатор Донахю телевизионните компании Ей Би Си, Си Би Ес и Ен Би Си във вечерните си предавания показаха почти цялата драматична сцена в подкомисията. Както по-късно писа един критик, „това бе голям театър, а телевизията бе на висота“.

На следващия ден вестниците отделиха също така централно място на новината. „Ню Йорк таймс“ озаглави информацията си:

### ЕДНА СМЕЛА ЖЕНА ПОБЕЖДАВА СЕНАТОР

А „Чикаго трибюн“ предпочете друго заглавие:

### СЕНАТОР ДОНАХЮ АТАКУВА ДЖОРДАН, ПОСЛЕ СЕ РАЗКАЙВА

Имаше и още един акцент.

В това отношение репортерите от телевизията и печата, без да жалят труда си, бяха свършили доста добра работа. Джулиан Хамънд предаде на Силия дума по дума обяснението на свой познат журналист: „Повечето от нас знаехме за оставката на госпожа Джордан във връзка с монтаина и за настояването й, след като се върна на работа, препаратът да бъде иззет, без да се чака решение на УХЛ. Нямахме обаче ясна представа по какъв начин да използваме тези факти в нашите материали за работата на подкомисията. Оказа се, че запазването им за най-накрая има много по-голям ефект.“

Повечето репортажи след приключване на разследването

възвеличаваха Силия за две неща. Първо, напускането на „Фелдинг-Рот“ и завръщането ѝ на работа – сега вече публикувано и известно на всички – потвърждаваше, че тя е личност с високи нравствени качества. Второ, отказът ѝ да представи своята невинност, което щеше да бъде в ущърб на компанията, говореше за изключителна лоялност.

„Уолстрийт джърнъл“ започваше една уводна статия със следните редове:

„Обикновено бизнесът проявява много повече благородство, отколкото се вижда в очите на хората. Колко е хубаво, когато благородството е намерило не само ярък израз, но и широко признание.“

Няколко дни след като се бе върнала от Вашингтон, Силия разговаряше в кабинета си с Джулиан Хамънд. Вицепрезидентът по рекламата, в добро настроение, бе донесъл куп нови изрезки от вестници и ги бе разпръснал върху нейното бюро. Междувременно секретарката събщи, че е дошъл Чилдърс Куентин.

Силия не беше се виждала с вашингтонския адвокат от последния ден на сенатското разследване. Сега той идваше, за да обсъди с нея още предложения за извънсъдебни спогодби по претенции, свързани с монтана.

Тя помоли секретарката да го покани.

Куентин ѝ се стори уморен и унил още когато се поздравиха и тя побърза да го покани да седне.

– Тъкмо си тръгвах, господин Куентин – каза Хамънд и посочи изрезките от вестници. – Наслаждавахме се на трофеите от победите.

Това сякаш не направи впечатление на Куентин.

– Така ли ги наричат? – запита той.

– Естествено – отговори изненадан шефът на рекламата. – Не сте ли съгласен?

Адвокатът отбеляза с кисела гримаса:

– Ако мислите така, и двамата сте късогледни.

Силия наруши последвалото мълчание:

– Добре, господин Куентин. Вие имате някакви съображения, нека да ги чуем.

– Всичко това – той посочи изрезките, – а също и предаванията по телевизията са само временно опиянение. След няколко седмици всичко ще се забрави. Този шум вече няма да има никакво значение.

– А какво ще има значение? – запита Хамънд.

– Ще има значение, че вашата компания и лично вие, Силия, сте си спечелили страхотен враг. Аз познавам Донахю. Вие го изкарахте

направо глупак. И което е по-лошо – направихте това на негова територия, в Сената, и на всичкото отгоре пред очите на милиони хора. Той никога няма да ви прости. Никога. Ако някой ден му се отдаде възможност да навреди на „Фелдинг-Рот“ или на вас, Силия, ще го направи с голямо удоволствие. Дори ще търси такава възможност – един сенатор на Съединените щати, както ви казах преди време, има доста власт в ръцете си.

Силия почувства, че я облива студен душ. Тя разбираше, че Куентин е прав.

– В такъв случай какво предлагате?

Адвокатът вдигна рамене.

– За момента – нищо. А занапред да бъдете колкото е възможно по-предпазлива. Не допускате вие или „Фелдинг-Рот“ да стигнете до положение, в което сенатор Донахю би могъл да ви напакоти.

## 15

– Що за човек е госпожа Джордан? – запита Ивон.

Мартин се позамисли, преди да отговори.

– Привлекателна. Силен характер. Интелигентна. Изключително добра в работата си. Пряма и честна, с открити и ясни отношения към хората.

– Вече се притеснявам от срещата си с нея.

Той се засмя:

– Излишно се безпокоиш. Сигурен съм, че ще си допаднете.

Беше петък вечер през юли. Двамата разговаряха в дома на Мартин в Харлоу, където Ивон се бе пренесла преди една година. Тя реши, че плащането на наем за гарсонирата ѝ е съвсем излишен разход.

Из цялата дневна бяха пръснати книги и записки – Ивон се готвеше за изпити, до които оставаха още шест месеца. От една година и половина по настояване на Мартин се бе нагърбила с тази тежка задача. Двамата се надяваха, че тя ще успее да влезе във ветеринарния факултет.

Подготовката ѝ вървеше добре. Беше се заела с голямо желание и сега преживяваше най-щастливите си дни. Радостта ѝ бе завладяла цялата къща, а и Мартин се радваше заедно с нея. През деня Ивон продължаваше да работи в изследователския институт на „Фелдинг-Рот“, а понякога вечер и винаги в съботите и неделите вземаше частни уроци. Верен на обещанието си, Мартин ѝ помагаше и допълваше нейните

теоретични занимания със своя практически опит.

Напредъкът на работата в института бе друг повод за радост. След опустошителното нападение на „Спасение животните“, натрупването на нови данни вървеше много по-бързо от очакванията. Всичко бе изцяло възстановено, а освен това работата по пептид 7 бе стигнала до готовност за директорски преглед.

С такава цел следващата сряда в Харлоу щяха да пристигнат Силия и още няколко души от Ню Джързи.

За момента обаче това беше на заден план. Мартин от няколко минути четеше със сбърчени вежди един учебник – Принципи на органичната химия от Мърей.

– Преработен е в сравнение с този, по който четох за моята дисертация. Някои от новите допълнения са излишни. Учиш го, но после няма да ти потрябва.

– За ония систематични наименования на химическите съединения ли говориш? – любопитства Ивон.

– За тях, разбира се.

Женевската система на химическите съединения бе съставена от Международния съюз за теоретична и приложна химия, известен под съкращението IUPAC, произнасяно ЮПАК. Целта беше наименованието на всяко химическо съединение да отразява неговата структура. Тъй изооктанът се превърна в 2,2,4-триметилпентан, винената киселина – обикновеният оцет – в етанова киселина, а глицеринът в пропан-1,1,3-триол. За съжаление химиците рядко използваша наименованията на ЮПАК, макар че изпитните комисии изискваха от студентите да ги знаят. Ивон учеше новите наименования заради изпита, а старите – за бъдещата си работа в лабораторията.

– Не използваш ли наименованията на ЮПАК в лабораторията? – запита Ивон.

– Много рядко. Нито можем да ги запомним, нито са пригодени за практическа работа. Няма значение, сега ще те изпитам за старите и за новите.

– Хайде!

Той прочете наименованията на двайсет химически съединения. За едни избираше старите, а за други – новите. Всеки път Ивон казваше упоредния равнозначен термин без грешка.

Мартин поклати глава и затвори книгата.

– Продължавам да се учудвам на паметта ти. И на мен ми се иска да имам такава.

– Заради моята памет ли не ми даваш да вземам пептид 7?

– Отчасти. Не искам да се подлагаш на рисковете.

Преди месец той бе окачил обява в института: Търсят се доброволци.

Текстът съдържаеше молба до служителите, които биха желали да им се инжектира пептид 7 за първата серия Изпитания върху здрави хора, да напишат имената си. Целите и възможните рискове бяха обяснени много подробно. Преди да окачи съобщението, Мартин се записа пръв.

Веднага след него се записа Рао Састри. След няколко дни имаше още четиринайсет имена. Между тях фигурираше и Ивон.

От този списък директорът на института избра общо десет доброволци без нея. Над другия ден тя го запита защо не я включва.

– Може би по-късно. Засега не – отклони я той.

Целта на тези първи изпитания върху хора бе не да се установи положителното действие на пептид 7, а да се изясни има ли вредни странични явления. В един телефонен разговор Мартин обясни на Силия:

– В Англия можем да правим подобни изпитания по наше усмотрение, за разлика от САЩ, където се изисква одобрение от УХЛ.

Двайсетдневното наблюдение на доброволците, които продължаваха да получават ежедневни дози от пептид 7, не отчиташе никакви видими неблагоприятни явления. Мартин беше много доволен, макар че предстояха още изпитания върху хора.

Ивон въздъхна:

– Мечтая да почнат да ми инжектират пептид 7. Той е единствената ми надежда да се избавя от излишните килограми. А, знаеш ли, взела съм пушена херинга за утре.

– Ти си моят ангел! – възкликна Мартин, сияещ от удоволствие.

Пушената херинга бе любимото му ястие, особено в края на седмицата, когато разполагаше с достатъчно време, за да може да ѝ се наслади.

– Утре отивам да видя мама – угрижен каза Мартин. – Татко днес ме предупреди, че според лекарите не ѝ остават много дни.

При нея болестта на Алцхаймер се развиваше бавно, но безмилостно. Преди няколко месеца Мартин я бе преместил в един дом за болни, където душата ѝ безпаметна се носеше на вълните на времето към бездната на смъртта. Баща му продължаваше да живее в малкия, но приятен апартамент, който Мартин бе наел за родителите си скоро след като го назначиха във „Фелдинг-Рот“

– Много ми е жал за нея – каза Ивон и съчувствено докосна ръката

му. – И аз искам да дойда, ако не те дразни това, че ще уча в колата.

Решиха да тръгнат веднага след закуска. Той трябваше пътъом да се отбие в кабинета си.

На другата сутрин в института Мартин прегледа пощата, изчете един листинг, излязъл от компютъра предния ден, и отиде при Ивон, която се мотаеше във вивариума.

Бе спряла пред един кафез с няколко плъха и тъкмо възкликваше:

– Ах, похотлив стар дявол!

Мартин се засмя и запита:

– За кого става дума?

Тя се обърна и посочи кафеза:

– Тази тайфа са най-похотливите животинки, които съм виждала през живота си. Напоследък просто не могат да се наситят едни на други. Предпочитат секса пред яденето.

Плъхът, за който се отнасяше възклицанието на Ивон, продължаваше да се чифтосва с една охотно отдаваща му се женска, а в съседния кафез друга двойка плъхове се забавляваше по същия начин.

Директорът на института погледна картоните с написани на машинна данни, закачени на всеки кафез. Двете групи плъхове получаваха най-новата, пречистена серия на пептид 7.

– Казваш, че напоследък са станали похотливи? Какво имаш предвид?

Ивон се поколеба, после изведнъж погледна Мартин:

– Предполагам... откакто им се поставят инжекции.

– Това не са млади плъхове, нали?

– Ако бяха хора, сигурно вече трябваше да са пенсионери.

– Навярно е съвпадение – засмя се той. А в себе си се замисли „Дали наистина е така?“

Сякаш отгатнала мисълта му, Ивон запита:

– Какво смяташ да правиш?

– Бих те помолил в понеделник да провериш темпото, с което се размножават инжектираните с пептид 7 плъхове. Интересува ме дали е на средното равнище, или над него.

– Няма нужда да чакам до понеделник. Мога да ти кажа още сега – далеч над нормалното. Макар че до този момент аз не свързвах...

– Недей да свързваш! – прекъсна я рязко той. – Предпоженията могат да ни заведат в крива пътека. Просто ми изпрати числените

данни, с които разполагаш.

– Добре – съгласи се безропотно тя.

– После оформи две нови групи от по-стари мъжки и женски плъхове. Нека двете групи да са отделени, но мъжките и женските във всяка група да могат да се чифтосват. На едната група ще се инжектира пептид 7, а на другата – няма. Искам да изследваш с компютър поведението на двете групи по отношение на чифтосването и да съпоставиш данните.

– Компютърът не ти казва колко пъти... – изхихика Ивон.

– Предполагам, че не. Но пък ще отчита броя на ражданията.

Тя кимна, но Мартин усети, че вниманието ѝ е другаде.

– За какво мислиш? – запита той.

– Вчера, когато купувах пушената херинга, едно нещо ми направи много странно впечатление. Нали Мики Йейтс е един от твоите доброволци?

– Да.

Йейтс, един от лаборантите, бе най-възрастният доброволец за изпитанията на пептид 7. След станалия преди няколко години инцидент с гилотинирания плъх при посещението на Силия, той бе решил да промени поведението си и да помага на Мартин. Последният му принос бе доброволното участие в програмата за изпитанията на пептид 7 върху хора.

– На пазара срещнах жена му. Тя ми каза, че било много хубаво, де-то службата на Мики го подмладява.

– Какво имаше предвид?

– И аз това я питах. Лицето ѝ поруменя и тя ми се довери, че напоследък Мики се чувствал тъй „жизнен и енергичен“ – това бяха нейните думи, просто не ѝ давал мира в леглото.

– Имаше предвид съвсем наскоро ли?

– Да, сигурна съм.

– Преди той не се ли е сещал за подобно нещо?

– Според нея – никак.

– Чудя се защо ти е разказвала тия работи.

– Ти не познаваш добре жените – усмихна се Ивон.

Мартин се позамисли и предложи:

– Хайде да се качваме в колата. Ще разговаряме на път за Кеймбридж.

Отначало слушаха новините по радиото – главно политически.



Преди два месеца за пръв път в историята на Великобритания бе избрана жена за министър-председател. Маргарет Тачър и нейното правителство станаха източник на нови инициативи, които още от Втората световна война липсваха в живота на тази нация.

След осведомителния бюлетин Мартин изключи радиото и се върна на непосредствените си проблеми.

– Безпокоя се по повод на нашия сутрешен разговор. Не искам да се вдига много шум по този въпрос. Да не кажеш на някого за чифтосването на плъховете. И не споделяй за новото изследване. Макар че идеята не ми се нрави, налага се да действаме по следния начин – ще пазиш резултатите под ключ, докато ми ги предадеш. И повече никакви приказки за Мики Йейтс и жена му.

– Ще го направя, но не ми е ясно защо се безпокоиш?

– Защото разработихме, надявам се, ценно лекарство, което ще бъде важно средство в борбата против тежки заболявания. Но ако се разчуе, че е нещо като афродизиак, и освен това помага за отслабване – което в края на краищата може да се окаже добро или не дотам добро, е възможно да се случи най-лошото – да се дискредитира всичко, което сме направили, да излезе, че сме преоткрили змийската мас.

– Струва ми се разбирам и след тези обяснения повече няма да си отворя устата. Но ще бъде трудно да спрем другите да говорят.

– Точно от това се боя – мрачно отговори Мартин.

Те пристигнаха в Кеймбридж към единайсет часа. Мартин спря колата пред пансиона за болни, където бе постъпила майка му. Тя лежеше – така прекарваше по-голямата част от времето, а когато се налагаше да стане, я вдигаха. Не си спомняше нищо, дори най-обикновени неща, и както от доста години вече, не проблесна дори светлинка в очите ѝ, когато при нея отиде Мартин.

Изправен пред нея заедно с Ивон, той разбираше, че старицата явно вехне от ден на ден. Тялото ѝ бе съвсем слабо, лицето – изпито, косата – оредяла. Даже в ранните години на нейния залез, когато Силия бе посетила старата им къща в Кайт, все още имаше следи от хубостта ѝ на младини. Сега обаче те бяха изчезнали напълно.

Сякаш болестта на Алцхаймер, която бе съсипала нейния мозък, сломяваше постепенно и тялото ѝ.

– Мечтата ми е да открия нещо, което да предпази хората изцяло или поне частично от този бич. Естествено, ще минат години, докато

разберем дали сме успели с нашия проект. И понеже главната ни цел е намиране лекарство против стареенето, не искам нищо друго да обезценява нашето откритие.

– Разбирам те напълно. Особено сега – потвърди Ивон.

Преди, когато Мартин я водеше да види майка му, Ивон я улавяше за ръцете и сядаше край нея, без да продума. Макар да не можеше да каже със сигурност, на него му се струваше, че в такива моменти старата жена чувстваше някаква утеха. Сега Ивон направи същото, но сякаш тази нищожна тръпка на мимолетно общуване този път не се появи.

После отидоха да видят стария Пийт-Смит. Жилището му се намираще на северозапад от града, недалеч от Гъртън колидж. Завариха бащата на Мартин в малкото дворче зад къщата. Около него бяха пръснати сечива, а той се опитваше да дяла с длето и чук малко парче мрамор.

– Предполагам знаеш, че баща ми е каменоделец-каза Мартин на Ивон.

– Да, но не знаех, че още поддържате занаята си, господин Пийт-Смит.

– Ами, хич не го поддържам – възрази старецът. – Дяволските ми пръсти вече не слушат. А рекох все пак да направя надгробен камък на майка ти, сине. Май единственото нещо, което мога да сторя за нея – и поглеждайки Мартин, изпитателно добави: Нали няма значение, дето още не е умряла?

Мартин обгърна с ръка баща си през раменете:

– Няма, тате, няма. А ти имаш ли нужда от нещо?

– Ще ми трябва един по-голям къс мрамор. Макар да е скъпичко.

– Не се притеснявай. Поръчай, каквото искаш и им кажи да изпратят сметката на мен.

Когато Мартин се обърна към Ивон, по лицето ѝ имаше сълзи.

## 16

– Напълно съм съгласна с теб за възбуждащия ефект – каза Силия на Мартин. – Ако на пептид 7 му излезе име на афродизиак, хората ще го вземат за несериозен препарат.

– Мисля, че ще успеем да запазим това между нас – увери я той.

– Не съм толкова сигурна, макар че ми се иска да излезеш прав.

На втория ден от нейното посещение в Харлоу двамата разговаряха

в кабинета на Мартин. Преди това той официално ѝ беше съобщил:

– Бих желал да докладвам, че разполагаме с препарат, който ще бъде ефективен при забавяне на умственото стареене и за подпомагане остротата на възприятията. Имаме достатъчно гаранции за успеха му.

Колко дълъг път е изминат, разсъждаваше Силия, от деня, в който, по указание на Сам, тя бе дошла тук, за да прецени дали да се закрие институтът. И още по-дълъг – от онази паметна първа среща в Кеймбридж между нея, Сам и Мартин.

– Очевидно сте постигнали нещо изключително – отвърна Силия.

Отношенията им бяха хубави, улегнали. Интимният спомен за тяхната любовна нощ остана настрана от разговорите между двамата, дори понякога да се сещаха за него. Той остана в миналото като един хубав миг.

Докато Силия разговаряше с Мартин, придружаващите я петима отговорни служители от централата на „Фелдинг-Роуг“ водеха отделни, специализирани дискусии за бъдещето на пептид 7. Обсъждаха се широк кръг проблеми – производството, качественият контрол, суровини и ресурси, разходи, опаковка, управленчески въпроси по реализиране на продукцията – изобщо всички страни на един генерален план за пускане на препарата в продажба и разпространението му из целия свят. Рао Састри, Найджъл Бентли и други специалисти в института отговаряха на въпросите на екипа от Ню Джързи.

Сега трябваше да се вземат много решения за бъдещето на пептид 7, въпреки че предстояха още дванайсет месеца клинични изпитания, а след това и разрешение от правителствените органи в съответната страна. Главната задача бе да се определи размерът на инвестициите за строителство на нов завод, което можеше да се окаже или скъпа, губеща авантюра, или разумно, обещаващо начинание.

Важно бе да се изясни и как ще се прилага препаратът.

– Проучихме този въпрос много внимателно и препоръчваме впръскване през носа – сподели Мартин. – Това е съвременен метод с бъдеще. Занапред все повече лекарства ще се приемат така.

– Да, знам. Същото нещо се говореше и за инсулина. Радвам се, че не сте решили да го произвеждате в ампули за инжекции.

И на двамата бе добре известно, че хората предпочитат хапчета или други форми на лекарственото средство, вместо инжекции, за да им е по-лесно сами да го приемат.

– Прилагането на пептид 7 през носа ще става чрез химически неутрален физиологичен разтвор, смесен с детергент, който осигурява

пълноценно абсорбиране – обясни Мартин. – След изпробване на няколко детергента, най-добър, нетоксичен, и най-важното недразнещ лигавицата на носа, се оказа един нов продукт на „Фелдинг-Рот“, пуснат наскоро за продажба в Съединените щати.

Силия с голямо удоволствие запита:

– Искаш да кажеш, че производството на пептид 7 от начало до край ще си остане в наши ръце?

– Точно така – усмихна се Мартин. – Предполагам, че ще се зарадваш.

Нормалната доза, продължи обясненията си той, ще бъде два пъти дневно. Клиничните изпитания във Великобритания започват незабавно и ще се координират от двама новоназначени лекари в института.

– Ще се насочим към възрастова група между четиридесет и шейсет години, въпреки че при специални обстоятелства може и да излезем от тези рамки. Ще изпробваме лекарството и върху пациенти в начален стадий на болестта на Алцхаймер. То няма да ги излекува – не храним никакви илюзии – но може да забави процеса.

Силия на свой ред сподели плановете си за изпитания на пептид 7 в Северна Америка.

– Искаме да започнем колкото е възможно по-скоро. Предварителните формалности и необходимостта от разрешение на УХЛ налагат да се движим малко след вас. Но разликата няма да бъде голяма.

Те продължиха да обсъждат своите оптимистични, вдъхновени проекти.

От дискусиите в Харлоу се стигна до заключението, че най-добрата опаковка за пептид 7 ще бъде малко пластмасово флаконче с бутонче за изпомпване на препарата, а необходимата доза ще се впръсква след еднократно натискане.

Това създаваше възможност за оригинални и интересни решения.

Вероятно „Фелдинг-Рот“ щеше да възложи производството на флакончетата на друга фирма, но окончателното решение трябваше да се вземе в Ню Джързи.

По случай посещенията на Силия в Харлоу Мартин я покани на вечеря, на която присъства и Ивон. От деликатност, предположи Силия, той ги заведе не в „Чърчгейт“, а в ресторанта на един нов хотел – „Саксън Ин“.

Отначало двете жени се изучаваха с любопитство, но скоро и независимо от разликата във възрастта – Силия бе на четиридесет и осем години, а Ивон – на двайсет и седем, между тях съвсем естествено се породиха приятелство, вероятно защото и двете харесваха Мартин.

Силия приветства решението на Ивон да кандидатства във ветеринарния факултет. Когато младата лаборантка сподели, че ако я приемат, ще бъде най-старата студентка там, Силия я успокои:

– Точно затова ще ти бъде по-лесно – и се обърна към Мартин: – Във „Фелдинг-Рот“ имаме фонд за квалификация на служителите. Мисля, че ще намерим начин да се отпусне нещо на Ивон.

Мартин вдигна вежди:

– Ивон, струва ми се, че току-що бе уредена издръжката за следващото ти.

Тя побърза да благодари, а Силия махна с ръка и се усмихна:

– Доколкото знам, ти имаш немалка заслуга пептид 7 да стигне до сегашния си стадий.

По-късно, когато Ивон стана за малко от масата, Силия сподели с Мартин:

– Тя е възхитителна. И не бих се обидила, ако ми кажеш, че не е моя работа, но ще се ожениш ли за нея?

Въпросът го изненада.

– Просто не мога да си го представя. Всъщност сигурен съм, че никой от двамата ни не е мислил за това.

– Ивон е мислила.

– Защо ѝ е да мисли за такова нещо? – учуди се той. – Сега ѝ се създават условия да направи кариера, и то добра. Ще ѝ се налага да ходи на други места и ще срещне други мъже, на по-подходяща за нея възраст. Аз съм по-стар с дванайсет години.

– Дванайсет години е нищо.

Мартин настоя:

– В наши дни е нещо. Това е разлика с цяло поколение. От друга страна, тя се нуждае от свобода, аз – също. Засега имаме уговорка да живеем заедно и се чувстваме добре, но нещата могат да се променят.

– Ах, мъже, мъже! – възкликна Силия. – Някои от вас знаят как най-добре да се възползват от „уговорките“. Но могат да се окажат и слепци!

Разговорът се прекъсна с връщането на Ивон и не бе продължен, докато Силия се намираще в Харлоу. След няколко дни тя и придружаващите я специалисти заминаха за Ню Джързи.

Няколко часа след като ги изпратиха, на Мартин съобщиха, че майка му е починала. Бе угаснала без паника и шум. Както каза един от лекарите в пансиона:

– Отиде си, сякаш отплува самотна лодка в тихото нощно море.

Това спокойствие, мислеше Мартин с тъга и облекчение, бе обхванало майка му от много отдавна. Но животът черпи силата си не от тихи морета, а от будния човешки ум. Болестта на Алцхаймер бе лишила майка му от нейната жизнена сила и тази мисъл подсили надеждите му за бъдещето на пептид 7.

На скромното погребение присъстваха само Мартин, баща му и Ивон. После Пийт-Смит старши се върна да продължи работа върху мраморната плоча, която бе получил преди няколко дни. Мартин и Ивон заминаха за Харлоу умълчани.

През следващите няколко месеца във „Фелдинг-Рот“, Ню Джързи, бяха взети важни решения, уточнени след многократни трансатлантически пътувания на служители от централата.

Активната съставка на пептид 7, наподобяваща бели кристалчета, щеше да се произвежда в Ирландия. Мястото на новия завод бе вече определено и архитектите бързаха да завършат проектите. Това щеше да бъде първият производствен център на „Фелдинг-Рот“ в областта на молекулярната биология. В него се предвиждаше площ за химико-технологичната база за хексин W, която щеше да се разработи по-късно.

Последният стадий в производството на пептид 7, вече като готов разтвор за зареждане, се планираше да бъде в един завод на „Фелдинг-Рот“ в Пуерто Рико. Там щяха да се доставят пластмасовите флакончета, произведени от друга фирма. Прехвърлянето на производствения процес извън пределите на Съединените щати осигуряваше големи данъчни предимства.

За изпълнение на цялостния проект се налагаха огромни капиталовложения, които след съмнения и спорове бяха одобрени от дирекционния съвет. Веднъж, когато вечеряха с Андрю, Силия му обясни съмнението си:

– Работата е в това, че нямаме пари. Всичко ще се прави със заеми и ако проектът пропадне, „Фелдинг-Рот“ ще го последва. Но всички са съгласни, че трябва да започнем. Заложихме сме на карта бъдещето на компанията и се ръководим от принципа „сега или никога“.

Приеха се и други решения, от по-малък мащаб, но важни. Едно от тях се отнасяше до името на лекарството.

Рекламната агенция на „Фелдинг-Рот“, все още „Куодрил-Браун“ в Ню Йорк, предприе скъпо цялостно проучване. Издирени бяха наименованията на всички препарати от този род, а новите предложения бяха щателно обсъдени и много от тях – отхвърлени. Най-сетне след неколкомесечна работа в централата на „Фелдинг-Рот“ бе насрочено обсъждане на резултатите. От страна на компанията участваха Силия, Бил Инграм и още пет-шест други специалисти.

Агенцията бе представена от малък състав начело с Хауард Блейдън, вече президент на „Куодрил-Браун“, който бе дошъл, както се изрази той, „най-много заради доброто старо време“. Преди да започнат работа, Силия, Инграм и Блейдън си спомниха за тяхното заседание преди шестнайсет години, завършило с проект „щастливото мамче“ за ню хел-тотерм, препарат, който все още постоянно се търсеше и осигуряваше добра печалба.

В заседателната зала на дирекционния съвет бяха наредени постаменти и табла, представящи осем проекта за името на препарата. Те се обсъждаха последователно и в няколко стилистични варианта.

– Между избраните от нас възможности фигурират имена, свързани с мозъка и с човешкото възприятие-обясни отговорен служител на агенцията.

Един след друг бяха обсъдени проектите за аперцеп, компре, персип и брейно. Посочено бе, че първите три са образувани на основата на думите „apperception“<sup>16</sup>, „comprehension“<sup>17</sup> и „percipience“<sup>18</sup>.

Четвъртото предложение бе незабавно оттеглено, щом Бил Инграм намери сходство с името на домакиния препарат „Дрейно“.

– Много ми е неудобно – обади се Блейдън. – Не мога да си обясня как можахме да допуснем това. Няма да се оправдавам, моля за извинение.

Предложиха се имена, както каза специалистът от агенцията, „напомнящи нещо светло, блясъка на висока интелигентност“ – арджънт и нитид.

Други две предложения бяха джинъс и компен. Представителят на агенцията обясни, че второто подсказвало за препарат, който компенсира нещо липсващо.

---

16. Възприятие (англ.) – Б.пр.

17. Разбиране (англ.) – Б.пр.

18. Схващане (англ.) – Б.пр.

Последва едночасова дискусия. Бил Инграм харесваше аперцеп, не приемаше нитид, а за останалите не можеше да каже нито „да“, нито „не“. Трима души от „Фелдинг-Рот“ подкрепиха предложението за арджънт. Блейдън изрази предпочитание към компен. Силия, облегната в креслото, като слушаше другите, ги остави да поспорят, даже по едно време ѝ дойде наум, че това струва хиляди долари на компанията.

Най-накрая Блейдън реши да я запита:

– Какво е вашето мнение, госпожо Джордан? В миналото вие давахте блестящи идеи.

– Чудя се защо да не наречем новото лекарство пептид 7 – отговори тя.

Единствено Инграм, който добре познаваше Силия и бе на най-висок пост, си позволи да се засмее на глас.

Блейдън се поколеба, после на устните му бавно се изписа усмивка:

– Госпожо Джордан, мисля, че предложението ви не може да се нарече другояче освен великолепно!

Силия саркастично отвърна:

– Това, че го прави клиентът, не значи от само себе си, че е великолепно. Просто има смисъл.

След съвсем кратко обсъждане се прие търговското име да бъде пептид 7.

Изтече една година.

Клиничните изпитания на пептид 7, преминали много по-бързо, отколкото се очакваше, дадоха изключително добри резултати във Великобритания и Съединените щати. Лекарството имаше положително действие върху пациенти в напреднала възраст. Не се наблюдаваха странични явления. Всички данни в това отношение бяха изпратени до Комитета за безопасност на лекарствата в Лондон и до УХЛ във Вашингтон.

След внимателно обсъждане в Харлоу и в Бунтон, с участието на Мартин Пийт-Смит, Винсънт Лорд, Силия и други, се прие официално да не се посочва действието на пептид 7 за намаляване на теглото. Макар че щеше да се направи достояние на лекарите, то нямаше да бъде препоръчвано за такава цел.

Допускаха, че някои лекари ще го предписват и само за това, но вече на своя отговорност, без да ангажират името на „Фелдинг-Рот“.

Що се отнася до свойството на препарата като сексуален



стимулант, многократни тестове върху животни потвърдиха, че такъв ефект е налице, но при изпитанията върху хора той не бе проследяван и затова в указанията за приложение на препаратa бе споменат по съвсем незабележим начин.

Тези две допълнителни качества на пептид 7 не променяха разбирането, че той е ценен препарат, предназначен за забавяне на умственото стареене. Неговото „лекомислено“ използване би засенчило тази основна роля и би се отразило зле върху доброто му име.

Очакваше се, че официалното одобрение на пептид 7 няма да се забави, понеже резултатите от клиничните изследвания бяха безупречни и не се търсеха допълнителни ефекти.

Междувременно строителството на завода в Ирландия и преустройството на фабриката в Пуерто Рико вече завършваха.

В Харлоу Мартин бе оставил медицинския персонал да довърши клиничните изпитания, макар че лично се интересувахе от хода на работата. Той бе съсредоточил усилията си върху модификация на пептид 7 и изследваше възникналите нови възможности за получаване на други мозъчни пептиди.

Мартин и Ивон продължаваха да живеят заедно. През януари 1980 година тя взе всичките си изпити с отличен, за голяма радост и на Мартин. После издържа и приемния изпит за кеймбриджкия колеж „Луси Кавендиш“. Тя остана много доволна, като прочете в упътванията, че този колеж представлява „женска общност с подчертано внимание към онези, които са отложили или прекъсвали следването си“.

През септември напусна „Фелдинг-Рот“ и започна да посещава лекциите по ветеринарна медицина в „Луси Кавендиш“.

Бе вече октомври и Ивон свикна да отива с колата до колежа в Кеймбридж и да се връща – пътуваше към един час в едната посока.

Щастливият роман в кралското семейство – между уелския принц и „Лейди Дай“, както я наричаха всички в Англия, бе друг източник на приятни преживявания за Ивон. Тя неуморно обсъждаше случая с Мартин.

– Винаги съм казвала, че ако изчака, той ще си намери една английска роза – заяви тя. – И вече я има.

Мартин продължаваше да слуша с нежност и удоволствие най-новите одумки, преразказани от Ивон, вече отразяващи и ежедневието в Кеймбриджкия университет.

През януари следващата година, когато на четири хиляди мили от Харлоу встъпи в длъжност президентът Рейгън, министърът на здравеопазването във Великобритания подписа разрешение за продажба на пептид 7. След два месеца УХЛ одобри използването на лекарството в Съединените американски щати. Както често се случваше, Канада последва примера им.

Предвиждаше се препаратът да бъде пуснат на пазара в Англия през април, а в Съединените щати и Канада през юни.

Още през март обаче се случи нещо, което потвърди предишните опасения и сигурно щеше да постави под заплаха бъдещето на пептид 7.

Всичко започна с едно обаждане по телефона в института на „Фелдинг-Рот“ в Харлоу от страна на лондонския вестник „Дейли Мейл“.

Негов репортер искаше да говори с доктор Пийт-Смит или доктор Састри. Казаха му, че и двамата ги няма в института, и той предаде съобщение, което секретарката написа на машина и постави на бюрото на Мартин. То гласеше:

„«Дейли Мейл» научи, че вие сте на път да ни дарите с едно лекарство-чудо, което ще възражда секса на хората, ще им помага да отслабнат и ще подмладява възрастните. Ще пуснем тази новина в утрешния брой и бихме желали да получим спешно днес изявление от името на вашата компания.“

Мартин прочете съобщението към обяд и се стресна. Нима някакъв проклет вестник, заинтересуван само от публикуването на някоя сензация, ще сложи кръст на целия негов труд и мечтите му?

Първо реши да телефонира на Силия. Намери я в къщи – в САЩ приближаваше 6,30 часа сутринта и тя бе вече под душа. Мартин трябваше със свито сърце да изчака, докато госпожа Джордан се изсуши и облече халата.

Щом чу гласа ѝ, той с голямо огорчение описа случилото се и прочете съобщението на репортера. Силия реагира със загриженост и съчувствие, но прояви и практически усет.

– Значи възбуждащите възможности на пептид 7 са вече известни – се опита да се пошегува тя. – Винаги съм мислила, че това е неизбежно.

– Можем ли да направим нещо, за да попречим на вестниците?

– Явно не можем. Съобщението съдържа истина и не бива да се отрича напълно. Освен това никой вестник няма да се откаже от подобна

новина, след като веднъж я знае.

Мартин с необичайно безпомощен глас запита:

– А аз тука какво да правя?

– Обади се на репортера и отговори на въпросите му честно, но възможно най-кратко. Наблегни, че въздействието върху секса е наблюдавано само при животни и затова не препоръчваме препарата за такава цел. Същото важи и за отслабването.

След секунди тя добави:

– Може би ще те разберат и ще пуснат кратко съобщение, което няма да бие на очи.

– Съмнявам се – отговори мрачно Мартин.

– И аз. Но опитай.

Три дни след този разговор Джулиан Хамънд се яви при Силия с обзорна справка за публикациите във връзка с пептид 7. Вицепрезидентът по рекламата започна:

– Като че ли първото съобщение в Англия отприщи някакъв бент.

„Дейли Мейл“ бе озаглавил информацията си:

## НАУЧНО ПОСТИЖЕНИЕ

Скоро! Ново лекарство-чудо, за да станете по-сексуални, по-млади, по-елегантни.

Следваха възхвали на вече общоизвестния възбуждащ ефект на пептид 7, възпирани донякъде от факта, че е официално установен само при животни. Думата „афродизиак“ – възбуждащо средство – от която се опасяваха Мартин и другите от института, се споменаваше няколко пъти. И нещо по-неприятно за компанията – вестникът, разбрал по някакъв начин за Мики Йейтс, бе взел интервю от него. Имаше снимка с надпис „Благодаря ти, пептид 7!“ на позастарелия Йейтс, сияещ от радост, след като е заявил, че сексуалните му способности са възродени, а до него съпругата му със свенлива усмивка потвърждаваше думите на мъжа си.

В репортажа се изнасяше неизвестен за ръководството на „Фелдинг-Рог“ факт – още няколко души, които бяха вземали пробно пептид 7 в Харлоу, бяха почувствали необичаен сексуален стимул. Публикуваха се имената им и техни изказвания за лекарството – чудо.

Смътната надежда на Силия, че случаят може да се ограничи на страниците на един вестник, се оказа само надежда и нищо повече.

Информацията на „Дейли Мейл“ бе използвана не само от печата и телевизията във Великобритания. Предадоха я всички телеграфни агенции в света. В Съединените щати тя мигновено събуди интерес, а повечето вестници споменаха за ефекта на препарата върху секса и против напълняване. Това бе коментирано и по телевизията.

Още щом новината се разчу в Съединените щати, телефонната централа на „Фелдинг-Рот“ започна да гъмжи от обаждания на вестници, радио- и телевизионни станции, които се интересуваха кога пептид 7 ще бъде пуснат на пазара. Въпреки нежеланието да се откликва на тъй наречената сензационна вълна, „Фелдинг-Рот“ все пак даде информация. Друг изход нямаше.

Малко от обадилите се проявиха интерес към същинското предназначение на лекарството като средство против умственото стареене.

След репортерите започна нов прилив на въпроси, този път от страна на обществеността. Повечето хора се интересуваха от действието на препарата върху секса и против напълняване. В отговор им се прочиташе кратко разяснение, че пептид 7 не се препоръчва за подобни цели. Телефонистките споделиха, че този отговор не се посреща със задоволство.

Някои се обаждаха от желание да оригиналничат. Други говореха само за секса или пък проявяваха откровен цинизъм.

– Внезапно всичко, което планирахме толкова грижливо, се превърна в съвсем странична атракция – отбеляза Бил Инграм.

Силия се обезпокои най-много от този циркаджийски ефект. Дали лекарите, мислеше тя, които не желаят да имат работа с непрестижни препарати, няма да обърнат гръб на пептид 7?

Андрю потвърди опасенията й.

– Съжалявам, че трябва да го кажа, но доста лекари ще постъпят по този начин. За нещастие, целият шум около пептид 7 навежда на мисълта, че препаратът е от категорията на летрила, узото и испанската муха.

– По-добре да не бях те питала – разочаровано въздъхна тя.

И така, когато оставаше по-малко от месец до убедителното и преситно представяне на пептид 7, Силия се чувстваше уморена, смутена и неспокойна.

А Мартин, далеч от Ню Джързи, бе изпаднал в отчаяние.

– Оказа се, че през първите месеци след пускане на пептид 7 на пазара наистина трябваше да решаваме много сериозни проблеми – спомняше си по-късно Силия. – Всички от „Фелдинг-Рот“, които имахме отношение към препарата, си хапехме ноктите, изживявахме напрегнати, тревожни часове, безсънни нощи. За голяма изненада пробемите излязоха съвсем други – тя се засмя и добави: – Най-накрая се разбра, че никога не е сигурно как хората ще реагират на едно или друго нещо.

Проблемите, за които говореше Силия, бяха свързани със снабдяването.

След като бе доставен в дрогериите за продажба срещу рецепта, пептид 7 месеци наред не можа да задоволи удивителното, безпрецедентно търсене. Пред аптечните шандове се точеха дълги опашки, а щом препаратът се свършеше, клиентите бързаха към друга дрогерия, където все още можеха да го намерят.

По-късно се разбра, че една от причините, според Бил Инграм, била „дяволските лекари и дрогеристи, които вземали огромни количества за лични нужди, а заделяли и за свои приятели“.

За известно време в Англия и Съединените щати се почувства много остър недостиг. Дългогодишните служители в компанията не можеха да си спомнят подобно явление. Стигна се до разгорещени настоявания и реплики по телефоните между Ню Джързи, Ирландия, Харлоу, Пуерто Рико, Чикаго и Манчестер – в последните два града се произвеждаха флаконите и към тях се монтираха помпичките. Един търговски посредник на „Фелдинг-Рот“ изтъкна, че особено Пуерто Рико постоянно „плаче“ за флакони, които светкавично зарежда и експедира.

Заводите в Ирландия и Пуерто Рико работеха на три смени. В същото време чартърен самолет на няколко пъти доставяше ценната активна съставка на пептид 7 от Ирландия в Пуерто Рико.

Теглилата на това напрегнато ежедневие понесе Инграм, взел под свой контрол изпълнението на всички задачи, свързани с препарата.

– Бяхме принудени да действаме от днес за утре, маневрирахме с наличните количества, стараехме се да не създаваме недоволство сред сякаш безбройните клиенти, търсеци пептид 7 – разказваше той.

Спомняйки си за онова трудно време, той се засмиваше – главоболният отдавна бяха останали в миналото – и продължаваше:

– Нашите хора до един заслужават похвала! Хвърлиха всички сили,

за да се справят с тежките задачи. Дори лекарите и дрогеристите, отдаващи предпочитание на препарата, помогнаха да настъпи златното време на пептид 7.

Думата „златен“ бе много подходяща. Една година след като новият препарат се извиси като торнадо в лекарствения бизнес, списание „Форчън“ публикува статия, озаглавена:

## „ФЕЛДИНГ-РОТ“ НАМИРА, ЧЕ Е ПО-ДОБРЕ ДА СИ БОГАТ

Според изчисленията на списанието, през първата година продажбите на пептид 7 щяха да осигурят доход от шестстотин милиона долара. Тази и някои предишни прогнози предизвикаха вдигане акциите на „Фелдинг-Рот“ на нюйоркската борса по думите на един посредник „чак до стратосферата“. След пускане на препарата на пазара цената им се утрои в продължение на един месец. После за една година се удвои, а през следващите осем месеца се увеличи още два пъти. Директорският съвет на компанията реши всяка акция да се раздроби на пет, за да може единичната ѝ цена да остане в обичайните търговски рамки.

Дори тогава, според сметките на счетоводителите, прогнозата на „Форчън“ излизаше със сто милиона долара по-малко.

Списанието отбеляза и нещо друго: „След знаменитото лекарство тагамет на «Смитклайн» от 1976 година не е имало друг случай, който да се сравни с пептид 7“.

Успехът не се свеждаше само до парите.

Хиляди и хиляди възрастни и стари хора взимаха лекарството, впръсквайки съответната доза в ноздрите си два пъти на ден и заявяваха, че се чувстват по-добре, че паметта им се е засилила, а жизнеспособността им се е увеличила. Запитани дали „жизнеспособност“ включва и сексуална енергия, някои отговаряха откровено „да“, а други се усмихваха и заявяваха, че това е интимен въпрос.

За специалистите в медицината, най-важен фактор бе засилването на паметта. След вземане на пептид 7 хора, които се бяха оплаквали, че забравят, възстановяваха паметта си. Много от тях, които преди не можели да си спомнят имена на познати и близки, твърдяха, че нямат проблеми. Телефонните номера се запаметяваха без никакви усилия. Пептид 7 помагаше много на мъже, които в миналото бяха забравяли рождения ден на съпругата си и годишнината от сватбата. Един възрастен господин твърдеше, че научил наизуст без никакви усилия цялото

разписание на местния автобус. И го доказал, когато приятелите му го „изпитали“. Психолози, които извършваха проверка на паметта преди и след вземане на препарата, потвърдиха неговото задоволително действие.

Въпреки че се отбелязваше като второстепенно, действието на пептид 7 против напълняване бързо си извоюва популярност. Пълни хора, включително и от по-младите поколения, се избавяха от излишни килограми и подобряваха общото си здравословно състояние. Това успя да се наложи в медицинската практика дотам, че „Фелдинг-Рот“ направи искане в Съединените щати, Великобритания и Канада към утвърденото предназначение на лекарственото средство да се прибави и индикация за отслабване. Нямахме никакво съмнение, че отговорът ще бъде положителен.

Други страни в света побързаха да утвърдят използването на пептид 7 на своята територия и да си осигурят доставки от него.

Още бе рано да се съди дали препаратът ще ограничи развитието на болестта на Алцхаймер. За подобни изводи се изискваха няколко години. Много хора обаче живееха с тази надежда.

Поставен бе и един критичен въпрос: дали не се прекалява с предписването на пептид 7, както се бе случвало с други препарати в миналото? Отговорът несъмнено бе „да“. Но за разлика от предишните случаи, пептид 7 нямаше вредно действие даже когато се вземаше без нужда. Освен това използването му не водеше до встрастяване към препарата. За голямо учудване, нямаше отрицателни отзиви.

Една жена от Тексас се оплака с писмо, че при вземане на лекарството всеки път след половия акт я заболявала главата. „Фелдинг-Рот“ съобщи по установения ред в УХЛ, където веднага се заеха с изясняване на случая, но прекратиха проверката, понеже жалбоподателката се оказа на осемдесет и две години.

В Калифорния един мъж се обърна към мировия съд с претенция „Фелдинг-Рот“ да му заплати разходите за подновяване на целия гардероб, понеже от пептид 7 отслабнал близо петнайсет килограма и старите дрехи му били вече много широки. Искът не бе уважен.

Други по-сериозни оплаквания не постъпиха.

Ентузиазмът на лекарите нямаше граници. Те препоръчваха на пациентите си пептид 7 като ползотворен и безвреден, подчертавайки, че той е едно от големите постижения на медицината в цялата история на човечеството. Препаратът се прилагаше и в болниците. Лекарите, които поддържаха активни социални контакти, рядко отиваха на банкет или

коктейл без кочан с рецепти в джоба – знаеха, че ще им искат рецепта за пептид 7, а щом дадат на домакинята или домакина, и на приятелите им, щяха да поискат и други гости.

По този повод Силия каза на Андрю:

– Един път и ти да сбъркаш! Целият шум около пептид 7 не отблъсна лекарите. Всъщност като че ли той засили интереса им.

– Да, права си и вероятно ще ми го напомняш цял живот. Но се радвам, че съм сгрешил, и най-много се радвам за теб, обич моя. Ти, и разбира се, Мартин, имате най-големи заслуги за всичко, което се постигна.

Популярността на лекарството не намалява, мислеше си Силия, защото отново и щедро дарява хората с щастие. Вестниците периодично поместваха отзиви за неговите успехи, а телевизията често излъчваше предавания на същата тема.

Бил Инграм припомни на Силия:

– Веднъж ми казахте, че специфичният характер на телевизията някой ден ще ни помогне. Това наистина се сбъдна.

Инграм, повишен преди година в първи вицепрезидент, бе поел значителна част от товара, който навремето лежеше на гърба на Силия. А нейното време напоследък бе изцяло посветено на въпроса, какво да прави с парите, които непрекъснато се стичаха към „Фелдинг-Рот“ и вероятно щяха да продължат да се натрупват по сметката на компанията през идните години.

Сет Файнголд, вече преминал в пенсия, продължавайки работа в компанията като съветник, от време на време посещаваше централното управление. В разговор със Силия, около година и половина след започване на продажбата на пептид 7 в Съединените щати, той я предупреди:

– Побързай да решиш как ще се изразходват постъпилите суми от продажбите на препарата. Иначе голяма част от парите ще глътне данъчното.

Един от начините за оползотворяване на тези средства бе изкупуването на други компании. По настояване на Силия дирекционният съвет одобри „поглъщането“ на фирмата в Чикаго, която произвеждаше пластмасовите флакончета за пептид 7. Следващата придобивка бе един концерн в Аризона, специализиран по системи за доставяне на нови лекарства. „Фелдинг-Рот“ водеше преговори да закупи една компания за оптични прибори. А значително повече, милиони долари щяха да бъдат вложени в изграждането на нов изследователски център по генно инженерство. Предстоеше и разширяване дейността на „Фелдинг-Рот“ в чужбина.



Предвиждаше се строителството на нова централна сграда на компанията, понеже старото здание в Бунтон вече бе тясно и за някои отдели се наложи наемането на допълнителни помещения в твърде отдалечени квартали. Новата постройка щеше да бъде в Мористаун – многоетажен комплекс с хотел за нуждите на „Фелдинг-Рот“.

Нова покупка бе и реактивният самолет „Гълфстрийм III“. С него Силия и Инграм правеха обиколките си в Северна Америка, и то доста често, поради разширяващата се дейност на компанията.

При същия разговор със Сет, той ѝ бе казал тихичко:

– Хубавото от това изобилие на пари е, че с част от тях могат да се уредят претенции, свързани с клетите дечица, пострадали от монтаина.

– И аз мисля така – съгласи се тя. От известно време получаваше сведения, че почти е изразходван резервният фонд, от който Чилдърс Куентин черпеше средства за спогодби със засегнатите от монтаина.

– Никога няма да се избавя от мисълта, че съм виновен за монтаина. Никога! – тъжно каза Сет.

В същото настроение на спокоен размисъл Силия призна в себе си: при огромните терапевтични и финансови сполуки бе необходимо и отрезвяващо напомняне, че трагичните провали са част от историята на фармацевтиката.

През време на небивалия триумф на пептид 7 Мартин Пийт-Смит се намираще, според баналния израз, на седмото небе. Той дори не бе мечтал да постигне толкова много в изследователската си работа върху стареенето. Сега бе широко известна личност, търсена и посрещана с възхищение и уважение. Сипеха се приветствия и хвалби. Избраха го за член на Ройъл Съсайъти – най-старото обединение на учените във Великобритания. Други научни дружества го канеха като лектор. Говореше се и за Нобелова награда. Носеха се слухове, че ще бъде удостоен с титлата „сър“.

Въпреки големия интерес около него, той успя да се уедини на спокойствие. Смени номера на домашния си телефон, без да се вписва в указателя. Найджъл Бентли се погрижи да се отклонят всички обаждания и посещения при Мартин, с изключение на най-важните. Пийт-Смит обаче ясно разбираше, че няма да се върнат годините, когато бе един от обикновените, незабележими хора на този свят.

Промени се и още нещо. Ивон реши да напусне Мартин и си нае апартамент в Кеймбридж.

Причината не бе нито спречкване, нито обтягане на отношенията. Тя просто взе решение тихо и кротко, да тръгне по свой, собствен път. Неотдавна Мартин бе отсъствал доста време от Харлоу, оставяйки я сама, а в такива случаи нямаше никакъв смисъл всеки ден да ходи до Кеймбридж и отново да се връща в Харлоу. Той прие нейното обяснение като съвсем логично и целесъобразно. Очакванията ѝ, че поне символично ще възрази, излязоха напразни, но тя успя да скрие разочарованието си. Дватама си обещаха да останат добри приятели и да се виждат от време на време.

На раздяла Ивон не можеше да си намери място от мъка, но запази самообладание. В главата ѝ нахлуха спомени за щастливото време, прекарано в този дом, когато се готвеше за изпитите си при постъпването във ветеринарния факултет. А сега вече започваше третата година на следването си.

Веднага след заминаването на Ивон на Мартин му се наложи да отсъства една седмица от къщи. Върна се в тъмен, празен дом. Подобно нещо не бе преживявал от пет години и никак не му се хареса. През следващите дни му стана още по-неприятно. Тогава осъзна самотата си и липсата на приветливото лице и забавното бърбене на Ивон. Когато една вечер си лягаше, почувства, че в живота му изведнъж е угаснала някаква светлина.

На другия ден Силия му телефонира от Ню Джързи по работа и накрая запита:

– Мартин, усещам по гласа ти, че си без настроение. Да не се е случило нещо?

Тогава в миг на откровение той ѝ каза, че му е мъчно за Ивон.

– Не разбирам. Защо я остави да си отиде? – учуди се Силия.

– Въпросът не стоеше дали да я оставям, или да не я оставям да си тръгне. Тя като свободен човек взе решение по своя воля.

– Опита ли да я разубедиш?

– Не.

– Защо?

– Струваше ми се, че няма да е коректно – обясни Мартин – Тя разполага с живота си.

– Да, точно така – съгласи се Силия. – И безспорно иска повече от него в сравнение с онова, което ти си ѝ давал. Нямаше ли намерение да ѝ предложиш нещо повече, например да я запиташ дали иска да се омъжи за теб?

– Е, да, имах. В деня, когато Ивон си тръгна. Но не я запитах,

защото ми се струваше...

– Помогни ми, господи! – повиши глас Силия. – Мартин Пийт-Смит, ако бях при теб, щях да те натупам! Как е възможно с твоя ум, открил пептид 7, да бъдеш толкова загубен? Ех, глупчо! Ами тя те обича!

Мартин недоверчиво запита:

– Откъде знаеш?

– Знам, защото съм жена. Защото и пет минути в компанията на Ивон ми бяха достатъчни да се убедя в това, както сега съм убедена, че ти си адски недодялан!

Настъпи мълчание. После тя се обади:

– Сега какво мислиш да правиш?

– Ако не е много късно... Ще ѝ предложи да се омъжи за мен.

– И как ще го направиш?

Той се поколеба:

– Ами... предполагам, че бих могъл да ѝ телефонирам.

– Мартин, като твой ръководител в тази компания ти нареждам веднага да излезеш от кабинета, в който се намиращ, да се качиш в колата си и да намериш Ивон на всяка цена! Какво ще правиш по-нататък си е твоя лична работа, но бих те посъветвала да паднеш на колене, ако това е необходимо, и да ѝ кажеш, че я обичаш. Говоря ти така, защото се съмнявам, че до края на живота си едва ли ще намериш друга по-добра от Ивон или някоя, която да те обича повече. И, а, да, би могъл да спреш по път и да купиш цветя. Поне в това отношение си знаеш работата. Спомням си, че веднъж ми бе изпратил един букет.

Секунди след това няколко служители от института в Харлоу се учудиха защо директорът им, доктор Пийт-Смит се спусна така стремглаво по коридора, прекоси бегом външното преддверие, скочи в автомобила си и изфуча нанякъде.

Сватбеният подарък от Силия и Андрю на Мартин и Ивон бе един сребърен поднос, върху който по идея на Силия бяха гравирани редове от стихотворението „На една невеста“ на Френсис Куорлс, поет, роден в Есекс през седемнайсти век:

Нека радостите ти да бъдат като вечен месец май,  
И твоите дни да продължават сватбата безкрай.  
В живота си не срещай мъка, болест и тревога тайна,  
Нека да останат страници незнайни.

После дойде ред на хексин W

Той трябваше да се появи на пазара след една година.

## 18

При клиничните изпитания на хексин W се забелязаха странични явления у някои пациенти, които го бяха вземали за насищане на свободните радикали заедно с други лекарства. Някои от тях споделяха, че повръщали и им се гади, наблюдаваха се и единични случаи на диария, виене на свят и повишено кръвно налягане. В това нямаше нищо тревожно и необичайно. Оплакванията не бяха тежки и се ограничаваха в много малък процент хора. Лекарствено средство без странични явления бе рядкост – пептид 7 представляваше щастливо изключение.

Изпитанията на хексин W продължиха две години и половина, и то под личния контрол на доктор Винсънт Лорд. Той изцяло се бе отдал на тази задача, прехвърляйки всичко друго на своите сътрудници. В решаващия, заключителен етап Лорд не искаше да излага своето творение на никакви опасности. Не биваше да допуска поради нечия небрежност или некадърност да бъде засенчена неговата научна слава.

Той следеше огромния, непрекъснат успех на пептид 7 със смесени чувства. От една страна, изпитваше ревност към Мартин Пийт-Смит. От друга, обаче новото лекарство бе помогнало за утвърждаването на „Фелдинг-Рот“ и това осигуряваше по-големи възможности за разработването на другия препарат, който вероятно щеше да пожъне същия, дори по-голям успех.

Доктор Винсънт Лорд се радваше на резултатите от изпитанията на хексин W. Не бяха отбелязани съществени странични явления с неблагоприятни последици, а несъществените можеха да се овладеят или изобщо не влияеха върху изключително ползотворната роля на лекарството.

В тъй наречения трети етап на изпитанията, вече върху болни с оплаквания, за които бе предназначен хексин W, всички резултати бяха добри. В продължение на доста дълъг период лекарството бе прилагано на повече от шест хиляди пациенти, много от които в болничен режим и под непрекъснато наблюдение – идеална обстановка за изпитания.

Макар че обикновено третият етап се ограничаваше до по-малък брой пациенти, при хексин W бяха определени шест хиляди души, за да се изясни действието му в съчетание с други, опасни дотогава лекарствени средства.

Както се очакваше, препаратът повлия много благоприятно на болните от артрит. Освен самостоятелно, те можеха да го вземат заедно с други силни противовъзпалителни средства, които преди не им се разрешаваха.

Координирането на изпитанията, извършвани на няколко доста отдалечени помежду си места, бе огромна задача и се наложи ангажирането на още хора от компанията и извън нея. И това бе направено. В централата на „Фелдинг-Рот“ бяха събрани грамадни количества данни и Лорд искаше да провери колкото е възможно повече от тях, преди да бъдат внесени в УХЛ с молба за одобряване на новото лекарство.

В повечето случаи това му правеше удоволствие, понеже бе лично заинтересован. Настроението му обаче внезапно се промени, щом получи един нов комплект от сведения.

Лорд ги прочете, после грижливо ги препрочете. Отначало те предизвикаха у него загриженост, после недоумение, а накрая – неудържим гняв.

Сведенията бяха изпратени от доктор Яминър, лекар в град Феникс, щат Аризона. Лорд не го познаваше лично, макар че бе чувал името му и имаше бегла представа от неговата работа.

Яминър бе интернист с дългогодишна частна практика и имаше стаж в две болници като щатен лекар. Както мнозина свои колеги, той бе включен в програмата за изпитанията на хексин W върху група пациенти – в случая сто души. Необходимо бе да се вземе предварителното съгласие на пациентите – но това рядко представляваше някаква трудност.

С него бе сключено обичайното споразумение, към което прибегваха фармацевтичните компании при необходимост от широка практическа проверка на нови лекарствени средства. Той и преди бе извършвал подобни услуги на „Фелдинг-Рот“ и на други лекарствени фирми.

Лекарите обичаха подобни договори поне по две причини. Някои проявяваха голям интерес към изследователската страна на задачата, а значителното парично възнаграждение удовлетворяваше всички.

За сравнително малко извънреден труд в продължение на няколко месеца лекарят получаваше между петстотин и хиляда долара за наблюдение на един пациент. Точният размер на сумата зависеше от компанията-възложител и от значението на самото лекарство. За изследванията на хексин W Яминър бе получил осемдесет и пет хиляди долара. Почти цялата сума бе чиста печалба, защото разходите му бяха незначителни.

Но тази система имаше една слабост.

Поради съблазнителния характер на споразумението някои лекари се изкушаваха да поемат повече работа, отколкото им позволяваха възможностите. Неминуемо се налагаше да прибегват до „късата процедура“ и – изненадващо често – до фалшифициране на данни.

С една дума – измама.

Винсънт Лорд бе сигурен, че сведенията на доктор Яминър за действието на хексин W са точно такива.

Имаше две възможни обяснения на случая. Или Яминър не си бе направил труда да изследва посочените от него пациенти, или вероятно повечето от тези сто души съществуват само в неговото въображение. Той е измислил и пациентите, и показанията от тях „резултати“.

С богатия си опит доктор Лорд бе склонен да приеме втората хипотеза.

Как всъщност успя да открие, че сведенията са фалшиви?

Доктор Яминър бе съставил отчетите си набързо и небрежно. Първото нещо, което събуди подозренията на Лорд, бе, че болничните формуляри от различни дати бяха попълнени с един и същ почерк. Обикновено те се различават не само по почерка, но и по използваната писалка. Дори ако лекарят използваше същата химикалка, написаното с нея в различните дни много рядко можеше да е напълно идентично.

Тези факти сами по себе си нямаха решаващо значение. Би могло да се приеме, че Яминър води предварителни бележки и после търпеливо ги преписва на чисто. Но това изглеждаше твърде неправдоподобно за един толкова зает лекар. Това накара Лорд да търси нови улики.

И ги намери.

На пациентите, които вземаха експерименталните таблетки, се проверяваше реакцията на урината за киселинност или алкалност. Обикновено резултатът се движеше между рН5 и рН8. Измерванията обаче се извършваха ежедневно и показанията обикновено варираха, тоест ако във вторник е било рН4, не можеше да се очаква, че на другия ден показанието при същия пациент ще бъде отново рН4. С други думи вероятността един и същи болен да има еднакви показания в пет последователни дни бе едно към четири. Незначителен шанс.

Въпреки това сведенията на доктор Яминър за анализа на урината на пациентите му бяха идентични за всеки следващ ден. Още по-невероятно, ако ставаше дума за един и същи пациент. И невъзможно за петнайсет болни, чиито резултати Лорд бе съпоставил.

За да бъде съвсем сигурен, той взе от материалите на доктор

Яминър сведения за други петнайсет пациенти и сравни резултатите от изследванията на кръвта. Отново имаше неестествено повторение на едни и същи числа.

Излишно бе да продължава по-нататък. Всеки лекар, натоварен да разследва случая, щеше да приеме вече направените разкрития като свидетелства за фалшификация и по-конкретно – за престъпна измама.

Потискайки кипящия си гняв, Лорд проклинаше доктор Яминър.

Общият отчет на въпросния интернист създаваше впечатление че хексин W е изключително добър препарат. От това нямаше никаква нужда. При всички случаи лекарството щеше да бъде утвърдено като добро, за което говореха и прегледаните от Лорд отчети на други лекари.

Беше му напълно ясно как следва да постъпи.

Трябваше незабавно да съобщи на УХЛ, разкривайки цялата истина. А после срещу доктор Яминър щеше да се образува следствие и почти сигурно – да се подведе под съдебна отговорност. Подобно нещо бе ставало и с други лекари, някои от които отиваха и в затвора. Ако съдът намереше доктор Яминър за виновен, го очакваше същата участ, а може би и лишаване от право да практикува професията си.

Лорд обаче имаше предвид и нещо друго.

Ако УХЛ отхвърлеше сведенията на доктор Яминър като неверни, всичко трябваше да започне отначало. За създаване на нова организация на работата и за извършване на изпитанията се изискваше още една година и с толкова време щеше да се забави пускането на хексин W на пазара.

Винсът Лорд изруга още веднъж Яминър за глупостта му и за поставената дилема.

Какво да прави?

Ако това се бе случило с лекарство, за което съществуваха съмнения, си каза Лорд, нямаше изобщо да се колебае. Щеше да хвърли Яминър на вълците от УХЛ и да си предложи услугите да свидетелства на съдебния процес против него.

Но за хексин W нямаше никакви колебания. С или без измамния отчет, то ще бъде полезно, сполучливо лекарство.

Тогава защо неверните сведения да не отидат при верните? Беше сто на сто сигурен, че нито един от УХЛ нямаше да ги забележи. Огромният обем данни и приложения към молбата почти изключваха тази възможност. Дори ако отчетите на Яминър попаднаха пред очите на някои от рецензентите на представените в УХЛ документи, нямаше опасност

измамата да бъде разкрита. Никой от тях не притежаваше способността на Лорд светкавично да забелязва нередностите.

Той предпочиташе изобщо да изхвърли отчета на Яминър, но бе невъзможно. Името му фигурираше във вече изпратените на УХЛ материали.

Никак не му харесваше идеята Яминър да се измъкне безнаказано, но като че ли нямаше друг изход.

И така... добре! Да заминава по реда си. Лорд парафира отчета на Яминър и го сложи в купа при другите, които вече бе прегледал.

Директорът на научните изследвания обаче се зарече в никакъв случай да не допуска този мошеник да върши работа за „Фелдинг-Рот“. В документацията на дирекцията имаше досие за Яминър. Лорд го намери и натъпка там собствените си работни бележки и листовете, които бе използвал, за да съпостави данните и да разкрие измамата. Ако някога му потрябват, ще знае къде да ги намери.

Предвижданията на Лорд се оказаха верни.

Молбата бе внесена и в съвсем кратък срок получи одобрение.

Само едно нещо, макар и за кратко, разтревожи Винсънт Лорд. Доктор Гидиън Мейс бе станал заместник-директор на Националния център за лекарства и биология при УХЛ във Вашингтон – предишното Бюро за лекарствени средства. В сравнение с преди, Мейс определено се беше оправил – непоколебим въздържател, щастлив съпруг, уважаван колега. Очевидно неприятностите по време на заседанията на сенатската комисия не му бяха попречили на кариерата. Всъщност скоро след това го повишиха.

До ушите на Винсънт Лорд стигна, че Мейс, макар да нямаше пряко отношение, се интересува от молбата за хексин W, както и от всичко друго, идващо от „Фелдинг-Рот“. Безсъмнено той още имаше зъб на компанията и очакваше удобен момент, за да си отмъсти.

От този негов интерес обаче не произтече нищо неприятно и когато УХЛ даде разрешение за продажбата на хексин W, безпокойството на Лорд се изпари.

Както и с пептид 7, бе решено търговското име на новия препарат да остане хексин W.

– Леко се изговаря и ще изглежда добре като надпис на опаковката – каза Силия, когато настъпи моментът за решаване на въпроса.



Бил Инграм се съгласи и добави:

– Да се надяваме, че ще ни донесе същия късмет, какъвто имахме с пептид 7.

Независимо от това, дали късметът има някакво значение, хексин W веднага пожъна успехи. Лекарите, включително и някои от авторитетните академични болници, го приветстваха като свидетелство за сериозен напредък в медицината, което предоставя нови възможности за лечение на тежки заболявания. Медицинските списания поместиха ласкави отзиви за лекарството и за Винсът Лорд.

Много лекари с частна практика започнаха да предписват хексин W. Между тях бе и Андрю, който сподели със Силия:

– Май улучихте в десетката! Този удар може да се сравни според мен с някогашния успех на лотромицина.

Тъй като лекарите все повече и повече говореха помежду си за лекарството, а пациентите изразяваха благодарност, че е облекчил страданията им, хексин W започна да се търси от много хора и продажбата му рязко се увеличи.

Други фармацевтични компании, които отначало проявяваха голяма предпазливост, започнаха да използват хексин W по лиценз като съставка на собствените си препарати, за да осигурят безопасността им. Някои разработени в миналото лекарствени средства, които изобщо не бяха видели бял свят поради високата си токсичност, бяха подложени на изпитания при добавка на хексин W.

Едно от тях бе артриго, препарат против артрит. Собственик на патента беше фирмата „Ексетър енд Стоу Лабораторъри“ от Кливланд, чийто президент, Александър Стоу, Силия познаваше много добре. По специалност фармацевт, заел се отначало с изследователска работа, той заедно с още един партньор бе основал фирмата преди десетина години. Макар че остана малка, тя си спечели име на производител на висококачествени продукти.

След преговорите за лиценз между тази фирма и „Фелдинг-Рот“ Стоу лично дойде при Силия Джордан. Навършил петдесетте, той бе сърдечен човек, ходеше с неизгладен костюм, несресана коса и изглеждаше разсеян. По време на разговора със Силия и Винсът Лорд той им каза:

– Нашата компания има разрешение от УХЛ да използва експериментална комбинация от артриго и хексин W. Надеждите за успех са

големи, понеже и двете лекарствени средства имат антиартритни свойства. Разбира се, ще ви държим в течение за получените резултати.

Разговорът им се състоя половин година след пускането на хексин W на пазара.

Минаха няколко седмици. Една събота Силия и Андрю дадоха вечеря в дома си в Мористаун в чест на Винсънт Лорд. Лайза и Брус присигнаха специално за този случай.

Бе крайно време, разсъждаваше Силия, да проявя малко повече внимание към Лорд, дори само за да изразя признанието си към неговия значителен принос в работата на компанията и да покажа, че старата неприязън е отзвучала. Или би трябвало да е.

Вечерята премина много добре. Силия никога не бе виждала Лорд толкова спокоен и щастлив. Когато се сипеха комплименти по негов адрес, слабото му, характерно за хората на науката лице руменееше от удоволствие. Той се усмихваше непрестанно и без смущение разговаряше с гостите, сред които имаше ръководители на „Фелдинг-Рот“, изтъкнати личности от Мористаун и хора, специално пристигнали от Ню Йорк. Силия бе помолила и Мартин Пийт-Смит да дойде със самолет от Великобритания.

Този жест достави голямо удоволствие на Винсънт Лорд, както тоста, който Мартин вдигна по предложение на домакинята:

– Животът на един изследовател – започна той и разговорите утихнаха – е свързан с предизвикателства и вълнения. Има обаче и уморителни години на несполуки, дълги часове на отчаяние и често – на самота. Единствено оня, който е изпитал на гърба си тези трудни часове, може да разбере какво е преживял Винсънт при своите търсения за получаване на хексин W. И въпреки това дарованието и всеотдайността му са се издигали над всичко друго, за да доведат до днешното честване, към което скромно се присъединявам, приветствайки – заедно с вас – едно голямо научно постижение на нашето време.

– Много приятна вечер – каза Лайза, след като гостите си бяха отишли. – И ако разговорите за успеха на компанията се разчуют, акциите на „Фелдинг-Рот“ ще се вдигнат с още един-два пункта.

Лайза, която скоро щеше да празнува двайсет и шестия си рожден ден и четири години от дипломирането си в Станфорд, работеше като финансов специалист в една инвестиционна банка на „Уолстрийт“. През есента обаче тя имаше намерение да напусне bankerските среди и да постъпи в търговското училище „Уоргън“, за да получи диплома бакалавър по търговска администрация.

Брус посъветва сестра си:

– Би трябвало в понеделник да подкажеш на клиентите си да купуват акции на „Фелдинг-Рот“, а във вторник да разтръбиш по телеграфа, че доктор Пийт-Смит, откривателят на пептид 7, посреща с оптимизъм появата на хексин W.

– Няма да е етично – възрази му тя. – Или издателите не се вълнуват от подобни неща?

Брус вече втора година след завършване на университета работеше в историческата редакция на едно издателство за учебници в Ню Йорк. И той кроеше планове за бъдещето – искаше да замине за Париж и да следва в Сорбоната.

– Непрекъснато се стремим да бъдем етични – отвърна той. – Затова издателите печелят по-малко от банкерите.

– Колко ви се радвам, че двамата сте в къщи и че нищо не се е променило – намеси се Силия.

Силия разбра, че да си президент на преуспяваща фирма не означава избавяне от сложни управленчески проблеми, които не намаляваха, а дори ставаха повече в сравнение с трудните за компанията години. Естествено бяха от друго естество. Освен това сега се чувстваше непознато преди въодушевление и опияняващо вълнение, което окриляше Силия.

След като оказа обществено признание на Винсънт Лорд, за Силия се заредиха изключително напрегнати дни, свързани с пътувания и уреждане на финансови и организационни въпроси. Минаха почти три месеца преди тя да може да разговаря отново с Лорд за лицензния договор за хексин W с „Ексетър енд Стоу“. Той бе дошъл в кабинета ѝ по други въпроси и Силия го запита:

– Има ли новини от Алекс Стоу за комбинацията на техния артриго с хексин W.

– Клиничните им изпитания изглежда дават добри резултати. Нещата се развиват задоволително.

– Има ли отрицателни отзиви за хексин W? Такива материали не са се появявали на бюрото ми.

– Не съм ви изпращал нито един, понеже няма нищо съществено за отбелязване. Нищо съществено, което да е пряко свързано с хексин W – отговори Лорд.

Умът на Силия, свикнал напоследък на потока от добри новини,

вече бе насочен към друг въпрос и усуканата уговорка в последните думи на Лорд се изплъзна от вниманието ѝ. По-късно тя щеше да си спомни това със съжаление и да се упреква за своя пропуск.

Защото директорът на научните изследвания, с характерния си маниер, възприет много преди Силия да се запознае с него, не бе казал цялата истина.

## 19

Лошата вест се промъкна безшумно. И даже не смъкна измамливо-делничната си маска. След време на Силия ѝ се струваше, че съдбата бе влязла на пръсти, отначало незабелязана, препасала някаква съвсем изтъркана ножница, от която после измъкна огнен меч.

Всичко започна с едно телефонно обаждане, когато Силия отсъстваше от кабинета си. Щом се върна, тя намери между другите бележки и една от господин Александър Стоу, който помолил да му телефонира. По нищо не личеше, че я търси спешно и Силия се залови с текущата си работа.

Бе минал около един час, когато помоли да я свържат със Стоу и след минута секретарката съобщи, че той е на телефона.

Силия натисна едно копче и започна разговора:

– Здравей, Алекс. Тази сутрин си мислех за теб и се чудех как ли върви програмата артриго-хексин W.

Последва мълчание, прекъсна го изненаданият глас на Александър Стоу:

– Ние анулирахме контракта си с вас преди четири дни, Силия! Не си ли разбрала?

Сега бе неин ред да се изненада:

– Не, не съм. Сигурен ли си, че ако си наредил някому да го анулира, той е направил необходимото?

– Лично аз уредих този въпрос – отвърна все още озадачен Стоу. – Говорих директно с Винс Лорд. И днес, осъзнавайки, че не съм ти казал, реших, че поне от учтивост би трябвало да ти се обадя. Затова те потърсих.

Огорчена, че научава нещо, което би трябвало да знае предварително, Силия смъкна:

– Ще трябва да поговоря с Винс.

Тя позамълча и запита:

– Каква е причината за анулирането?

– Ами... откровено казано, безпокоят ме смъртните случаи от инфекции. Пострадаха двама от нашите пациенти, които наблюдаваме. Още не може да се докаже определено, че причината е в артрит или хексин W, но положението е много мъгляво. Затуй решихме да не продължаваме, особено с оглед на другите смъртни случаи.

Силия се ужаси. За пръв път през целия разговор усети тръпки. Внезапно я обзе предчувствие, че ѝ предстои да разбере нещо, което никак не би желала да чуе.

– Какви други смъртни случаи?

Този път мълчанието бе по-дълго.

– Искаш да кажеш, че не знаеш и за тях ли? Тя нетърпеливо отговори:

– Ако знаех, Алекс, нямаше да те питам!

– Фактически имаме сведения за четири случая, но не разполагаме с подробности, освен че пациентите са вземали хексин W и са починали от различни инфекции – Стоу поспря и продължи със спокоен сериозен глас: – Силия, искам да ти предложа нещо, но не смятай, моля те, че се натрапвам. Всъщност става дума за интересите на твоята компания. Мисля, че трябва да разговаряш с доктор Лорд.

– Да, и аз мисля така.

– Винс знае за тези инциденти, за другите и за нашите, понеже сме ги обсъждали с него. Той сигурно има подробни данни, за да може да уведоми УХЛ – още един миг на колебливо мълчание – Надявам се, в интерес на всеки от твоите хора, че е съобщено в УХЛ.

– Алекс, изглежда ми липсва важна информация, която ще поискам веднага. Много съм ти признателна, че се обади. Струва ми се, няма смисъл да говорим повече.

– Съгласен – потвърди Стоу. – Но моля те, обади ми се, ако ти трябва друга информация, или пък ако мога да ти бъда полезен с нещо. А, и всъщност целта на моето обаждане бе да изразя искреното си съжаление, че се наложи да анулираме договора. Вярвам, че друг път ще имаме възможност да работим заедно.

Силия отговори механично, защото мисълта ѝ вече бе насочена към онова, което предстоеше да направи:

– Благодаря, Алекс. Аз също вярвам.

Тя прекъсна линията с едно копче и посегна към друго, за да се свърже с Винсът Лорд, но промени решението си. Щеше да отиде при него лично. Сега.

Първото съобщение за смъртен случай при пациент, лекуван с хексин W, постъпи в централата на „Фелдинг-Рот“ два месеца след пускането на препарата в продажба. Както обикновено то отиде при доктор Лорд, който го остави без последствие, още щом го прочете.

Писмото бе от един лекар в Тампа, Флорида. Съобщаваше се, че починалият бил вземал хексин W заедно с друго лекарство, а причината за смъртта била треска и инфекция. Лорд прецени, че инцидентът не би могъл да има никаква връзка с хексин W и захвърли писмото. По-късно този ден обаче, вместо да изпрати писмото за завеждане по установения ред, той го сложи в папка и я заключи в едно от чекмеджетата на бюрото си.

Второто сведение се получи след две седмици. Бе изпратено от търговски пътник на „Фелдинг-Рот“, разговарял с един лекар в Саутфийлд, Мичиган. Представителят на компанията много съвестно бе записал всичко, което бе успял да узнае.

Сведенията за странични явления на лекарствените средства, включително и за неблагоприятни резултати, постъпваха във фармацевтичните компании по разни пътища. Понякога лекарите директно пишеха на фирмата. В други случаи болниците съобщаваха по установения ред. Фармацевти изпращаха веднага информация, ако са научили нещо от клиенти. Понякога се обаждаха и самите пациенти. Също така търговските пътници бяха инструктирани да съобщават всичко, което са научили за действието на препарата, колкото и незначително да им се струваше.

Съобщения за странични явления на лекарства се събираха от фармацевтичните компании, които в края на всяко тримесечие ги изпращаха със съответен доклад в УХЛ. Това се изискваше от тях по закон.

Те бяха длъжни също така за всяка по-сериозна реакция, особено при вземане на ново лекарство, писмено да съобщават на УХЛ с гриф „спешно“ в петнайсетдневен срок от получаване на известието. Това трябваше да се изпълни независимо от преценката, дали реакцията на болния се дължи на произведения от фирмата препарат, или на друга причина.

Писмото на търговския пътник от Саутфийлд, пак получено от Лорд, посочваше, че пациентът, който бе взимал хексин W и друго лекарство против артрит, бе починал от тежка форма на чернодробна инфекция. Предполагането бе потвърдено от аутопсията.

Лорд отново реши, че причината не е хексин W и сложи писмото в папката при първото съобщение.

Мина месец и се получиха две писма от различни места, но в един и същи ден. Те съобщаваха за смъртта на двама души – мъж и жена, които вземали хексин W в комбинация с друго лекарство. Жената, която била в напреднала възраст, развила тежка бактериална инфекция на крака, който наранила в дома си. Кракът бил ампутиран по спешност, но инфекцията се разпространила бързо и довела до фатален край. Мъжът, който по начало бил в лошо здравословно състояние, починал от обща мозъчна инфекция.

Лорд се ядоса на двамата починали. Защо заради проклетите им болести, от които и без това щяха да си умрат, трябваше да се компрометира хексин W, въпреки че той явно не бе причина и за двата случая? Тъй или иначе натрупващите се съобщения се превръщаха в проблем. Също и в повод за безпокойство.

Директорът на научните изследвания вече знаеше, че не е спазил изискването на закона да се съобщи незабавно в УХЛ за предишните два случая. Сега бе изпаднал в абсурдно положение.

Ако изпратеше новите сведения в УХЛ, не можеше да пренебрегне старите, които обаче бяха забавени много след петнайсетдневен срок и щяха да уличат в нарушение на закона „Фелдинг-Рот“ и лично Винс Лорд. Всичко можеше да се очаква. В подсъзнанието му се спотайваше неприятната мисъл, че доктор Гидиън Мейс в УХЛ вероятно изчаква удобен момент, за да се нахвърли върху своята жертва.

Винсът Лорд сложи и тези две съобщения в папката при другите. В края на краищата, рече си той, никой друг освен мен не знае общия брой на съобщенията. Всяко е получавано поотделно. Никой от подателите не знае за другите.

До деня, в който Александър Стоу му телефонира, за да прекрати контракта за хексин W, Лорд бе натрупал дванайсет съобщения и живееше в страх. Той разбра, и това засили тревогата му, че Стоу по някакъв начин е научил за четири от свързаните с хексин W смъртни случаи. Лорд не му каза, че фактическият брой е дванайсет плюс двата, които Стоу е установил директно, а сега за тях научи и Винс.

Понеже юридически не можеше да се пренебрегне онова, което му съобщаваше Стоу, известните смъртни случаи вече ставаха четиринайсет.

Петнайстото съобщение пристигна в деня, когато Стоу телефонира на Силия. Дотогава, макар и с неохота, Лорд не бе в състояние да заобикаля научните истини и стигна до принципно обяснение на повечето, дори за всичките смъртни случаи.

Преди няколко месеца на заседание в кабинета на Силия, свързано с планиране на продажбите, когато изказването му бе съпроводено с ръкопляскания, той бе описал ефекта на хексин W по следния начин:

„...прекратява генерирането на свободни радикали, така че левкоцитите – белите кръвни телца – не биват привлечени към болното място на организма... Резултат – няма възпаление... болката изчезва“.

Всичко това бе вярно.

А по пътя на дедукцията и с помощта на извършени набързо експерименти стана ясно, че отклоняването на левкоцитите отслабва организма и го прави уязвим. При естествения процес, без намесата на лекарственото средство, левкоцитите, съсредоточени в болното място, унищожават чуждите тела – бактериите. Така белите кръвни телца осигуряват защита, макар че причиняват болка. Но при отсъствието им, което се постига чрез насищане на свободните радикали, бактериите и другите организми са в неудържим разцвет и причиняват тежки инфекции в различни части на тялото.

И смърт.

Въпреки необходимостта от доказателства, Винсънт Лорд не се съмняваше, че в последна сметка хексин W е причина за най-малко една дузина смъртни случаи, ако не и повече.

Той също така откри, за съжаление много късно, и затова без полза, че в програмата за клинични изпитания на хексин W е допусната грешка. Повечето от наблюдаваните пациенти бяха в болничен режим, при който опасността от инфекция е много по-малка. Всички инциденти, описани в сведенията от неговата папка, бяха станали извън болнични заведения, в домашни условия или в друга, неконтролирана среда, в която бактериите могат да се размножават...

До това заключение, потвърждаващо неговия провал, разбиващо мечтите му и засилващо отчаянието и страха му, Лорд стигна само няколко минути преди Силия да влезе в кабинета му.

Сега той бе убеден, че продажбата на хексин W трябва да се спре. Покрусен, разбираше вината си за затаяване на истината, престъпление, причинило смъртта на хора, които можеха да живеят и до момента. Над него надвисваше позор, съдебно преследване и може би затвор.

Мислите му, колкото и странно да беше, се върнаха двайсет и седем години назад... Шампейн Ърбана, университета в Илинойс, разговора в кабинета на декана, при когото бе отишъл да иска ускорена промощия, и който не уважи молбата му.

Тогава Лорд бе почувствал, че според декана, той, Винсънт Лорд,



страда от някакъв недостатък на характера. Сега за пръв път, взирайки се в дълбоките пластове на своята душа, Винс се питаше: Дали деканът не е бил прав?

Влязла без предупреждение в кабинета на директора на научните изследвания, Силия затвори вратата след себе си и без да губи нито секунда запита:

– Защо не съм уведомена, че „Екстър енд Стоу“ са анулирали договора преди четири дни?

Стреснат от внезапното нахлуване, Лорд отговори със смущение:

– Щях да ви кажа. Не бях стигнал дотам.

– Колко време щеше да ви е необходимо, ако не бях ви запитала? – и без да чака отговор тя продължи: – Трябваше да науча от външни хора, че има неблагоприятни сведения за хексин W. Защо не са ми докладвани?

– Аз ги проучвах... Съпоставях ги – смънка неуверено той.

– Дайте да ги видя! Всичките. Веднага! – нареди тя.

Съзнавайки, че повече нищо не може да се скрива, Лорд извади връзка ключове и отключи чекмеджето на писалището си.

Силия го наблюдаваше и си спомняше как бе дошла тук преди седем години, за да види първоначалните, несигурни съобщения за монтаж. Тогава Лорд не желаше да ги показва, но щом тя настоя, последва същата процедура със заключеното чекмедже. Тогава тя се бе изненадала, че документите не са в хранилището на деловодството, където могат да се ползват и от други служители.

Същият маниер на укриване.

Силия със съжаление осъзна, че не си е взела поука от предишния случай. Това бе причина за една организационна слабост в работата на „Фелдинг-Рот“, за която тя, в качеството си на президент, носеше отговорност.

Двойна отговорност – понеже знаеше склонността на Винсънт Лорд да премълчава лошите вести, да скрива онова, което не му харесва, а тя не бе направила нищо, за да не се повтори подобно поведение.

Лорд ѝ подаде издута папка. Обемистият ѝ вид шокира Силия. После, докато прелистваше и четеше пред безмълвния директор на научните изследвания, тя се ужаси. Петнайсет смъртни случая! И всеки от починалите бе взимал хексин W.

Накрая зададе неизбежния въпрос, въпреки че предварително

знаеше отговора:

– Съобщено ли е на УХЛ за всички или поне за някои от тези случаи?

Лицето на Лорд се сгърчи, когато той каза:

– Не.

– Естествено знаете за определения от закона петнадесетдневен срок, нали?

Той кимна бавно, без да отвори уста.

– Преди време ви питах дали има неблагоприятни сведения за хексин W – каза Силия. – Вие ми отговорихте, че няма.

В отчаяните си усилия да се хване за някаква спасителна сламка, той обясни:

– Не съм казал, че няма. Обясних, че няма сведения, които пряко засягат хексин W.

Силия смаяна си спомни – точно тези бяха думите му. Типичният йезуитски отговор на Винсът Лорд, чийто маниер ѝ бе известен вече от двайсет и седем години.

И затова тя трябваше да се досети, че отговорът му е уклончив и да продължи да го разпитва. Щеше да разбере за неблагоприятните последици още преди месеци. Днес те щяха да бъдат по-малко, по-малко смъртни случаи, понеже УХЛ щеше да вземе мерки за предупреждение...

Уви! Тогава тя бе изпаднала в еуфория, зашеметена от втори огромен успех... пептид 7, после хексин W... Изобщо не допускаше, че нещо лошо може да се случи. Излезе обратното. Светът на Винсът Лорд се сгромоляваше около собствената му личност. Същото ставаше и с нейния свят.

Без да очаква някакъв разумен отговор, тя запита:

– Защо го направихте?

– Аз вярвах в хексин W... – започна Лорд.

Силия го прекъсна с махване на ръка:

– Безполезно е.

Тя постави материалите обратно в папката и каза:

– Вземам я със себе си. Копия ще бъдат изпратени във Вашингтон – УХЛ още днес с надпис „спешно“, по специален куриер. Смятам да се обадя на председателя на УХЛ, за да се уверя, че ще им бъде отделено необходимото внимание.

И мрачно добави, по-скоро на себе си:

– Предполагам, че ще получим някакъв отговор в най-близко

време.

## 20

УХЛ реагира бързо, понеже Силия се обърна направо към председателя. Той нареди временно изземване на хексин W. „Временно“ означаваше отворена вратичка лекарството отново да бъде пуснато на пазара при повече ограничителни мерки в указанията за приложението му. Но дори ако това станеше, нямаше никакво съмнение, че щастливото време на хексин W е отминало безвъзвратно.

– За голям срам – както каза скоро след това Алекс Стоу в разговор със Силия. – То продължава да е добро лекарство и научно постижение, независимо от бъркотиите, които сам Винс създаде.

И мрачно добави:

– Бедата на нашето общество е, че всеки иска лекарства, които не създават рискове, а пък ти и аз знаем, че такива няма и никога не ще има.

След техния опит за съвместен проект Силия свикна да разговаря често със Стоу, който се оказва умен човек и стана неин близък приятел.

– Ще видиш, че хексин W отново ще заеме своето място, може би с повече осигурителни мерки или след допълнителна разработка. Има нужда от насищане на свободните радикали, дори при известен риск и този метод се утвърждава в медицината. През следващите няколко години ще четем все повече за него. Щом настъпи това време, Силия, ти ще имаш основание да се радваш, че „Фелдинг-Рот“ е дал свой основополагащ принос.

– Благодаря ти, Алекс. Точно сега при нас са добре дошли всякакви ободряващи мисли.

Въпреки унинието във връзка с хексин W, самият процес на изземването му протичаше гладко. Силия предвиждаше такава мярка и бе наредила да се извърши предварителна подготовка за изпълнение решението на УХЛ. Когато то се получи, стандартното писмо, започващо с „Уважаеми докторе“, веднага бе изпратено до всички лекари с препоръка препаратът повече да не се предписва. Две седмици след това хексин W бе махнат от рафтовете на дрогерите. Силия бе направила опит това да се обясни като доброволен акт на компанията, но УХЛ възрази и предпочете да си го припише като своя заслуга. Поради голямото закъснение на „Фелдинг-Рот“ да съобщи за неблагоприятното с хексин W,

адвокатите посъветваха Силия да не спори по този въпрос.

След няколкоседмично мълчание се появи едно съобщение в „Пинк шийт“, списание по проблемите на фармацевтиката:

„Във връзка с «Фелдинг-Рот» и хексин W, УХЛ е изпратило в Министерството на правосъдието материалите по разследването за неблагоприятното действие на препарата, макар че според някои източници не е препоръчало да се свиква висш съдебен състав за преценка дали са налице основания за образуване на наказателно дело.“

При един „колективен“ телефонен разговор, в който от страна на компанията се включиха паралелно Силия, Бил Инграм и един от щатните юриконсулти, Чилдърс Куентин сподели:

– Мои доверени хора ми съобщиха, че по вашия случай в УХЛ се оформят две групи.

По молба на Силия, чрез многото си връзки в столицата, той се опитваше да разбере как се развиват работите по техния проблем. Куентин периодично я информираше. Съобщението в „Пинк шийт“ бе повод за сегашното му обаждане.

– В едната група влизат председателят на УХЛ и други функционери, склонни да не се бърза, като имат предвид, че решенията на висшия съдебен състав са доста усукани и могат да върнат топката обратно към УХЛ и сътрудниците му, ако евентуално са проявили известна небрежност при проучването на хексин W. Освен това на председателя на УХЛ му направило добро впечатление, Силия, че сте разговаряли съвсем открито с него за тези забавени сведения – Куентин замълча. – Има обаче и друга група в УХЛ, начело с един от заместник-председателите. Той е с голяма власт, спада към постоянните бюрократи и ще си остане в управлението дълго след като изтече мандатът на председателя. Под влияние е на един лекар от УХЛ – Гидиън Мейс, който именно настоява за строги мерки. Може би си го спомняте – бяхме заедно с него на Капитолийския хълм.

– Спомням си го, разбира се – потвърди тя. – Изглежда доктор Мейс има зъб на „Фелдинг-Рот“, макар че не съм в състояние да си обясня причината.

Бил Инграм запита:

– Можем ли да направим нещо във връзка с онова, което става или евентуално ще стане по линия на Министерството на правосъдието?

– Да – отвърна Куентин. – Да стоите, да чакате и да се надявате. Във Вашингтон понякога има ситуации, в които може да се забъркате и после да се измъкнете сухи, но висшият съдебен състав – ако се стигне

дотам – е съвсем друго нещо.

И те го послушаха, но позицията на изчакване обезверяваше.

Още по-отчайващо подеиства появата на съдебни изпълнители в централата на „Фелдинг-Рот“, със заповед за обиск, издадена от най-близкия до Бунтон федерален съд – в Нюарк.

Хексин W бе иззет от магазините през първите дни на октомври. В средата на ноември прокурорът в Ню Джързи, по предписание на Министерството на правосъдието, поиска разрешение от федералния съдия за „обиск и изземване на всички преписки, кореспонденции и други документи, свързани с фармацевтичния продукт хексин W“.

За този едностранен акт „Фелдинг-Рот“ не беше предизвестена. За това компанията не бе представена при искането за издаване на заповед за обиск.

Силия и сътрудниците на компанията бяха шокирани от такава мярка и от присъствието на съдебните изпълнители, които след няколкодневна работа отнесоха с камионче около десетина кашона с преписки. Наред с материалите от канцеларските досиета-класьори на дирекцията за научни изследвания, бяха взети и папките от кабинета на Винсънт Лорд.

Той се опита да протестира срещу „нахлуването в стаята му“, но бе показана заповедта за обиск с молба да се отдръпне и да не пречи.

След като Силия бе открила в кабинета на Лорд неправомерно задържани отрицателни сведения за хексин W, директорът на научните изследвания полагаше усилия да избягва контакти с ръководителите на компанията, особено с президентката. За всички бе ясно, че дните на Лорд във „Фелдинг-Рот“ са преброени. Не по-малко ясно бе, че до решаване на проблема с хексин W всички в компанията, чийто служител бе и Лорд, нямат друг избор, освен да застанат на обща позиция. Това се разбра още по-добре след конфискацията на служебната архива. В резултат настъпи напрегнато примирие.

Докато Лорд спазваше избраната от него дистанция, Силия съставяше план за реструктуриране на научноизследователската дейност и предвиждаше президент на това направление и вицепрезиденти на отделните сектори, между които и един нов – за генно инженерство. Госпожа Джордан се беше спряла и на човек, който да го ръководи.

След необичайните мерки през средата на ноември, до края на годината не се чу нищо по проблема хексин W. Малко преди Коледа Куентин докладва:

– Официално все още се провежда разследване, но куп други

работи са се струпали на главата на министъра на правосъдието и затова сега не му е много до хексин W.

Бил Инграм, който пак се бе включил в телефонната линия, за да слуша новини от Куентин, каза:

– Предполагам, че колкото повече се протака разследването, толкова повече намаляват шансовете да излезе нещо сериозно от него.

– Обикновено така става, но недейте да разчитате на това – предупреди Куентин.

Първият ден от новата година донесе радостна новина. Слухът, че Мартин ще бъде удостоен с титлата „сър“, се потвърди – името му бе включено в почетния списък на кралицата. Вестник „Таймс“ съобщи, че тази награда се дава за „забележителен принос към човечеството и науката“.

Нейно величество щеше да удостои официално в Бъкингамския дворец Мартин Пийт-Смит с титлата „сър“ през първата седмица на февруари. Силия разбра това, когато телефонира на Мартин, за да го поздрави и му каза:

– Андрю и аз ще дойдем предната седмица, а след като мине церемонията в двореца, ще дадем прием за теб и Ивон.

Към края на януари Силия и Андрю пристигнаха в Лондон, придружавани от Лириан Хоторн. В продължение на седем години и половина след смъртта на Сам Лириан свикна със самотата и пътуваше много рядко. Силия обаче успя да я убеди, че поведът е в известен смисъл в памет на Сам, понеже той бе дал идеята за института в Харлоу и бе избрал Мартин да го ръководи.

Тримата бяха отседнали в най-новото място за заможни хора – „Фортисевън Парк стрийт“ в квартала „Мейфеър“, където хотелските удобства се съчетаваха с предимствата на луксозните апартаменти.

Лириан, вече към шейсетгодишна, все още бе поразително хубава и по време на посещението на института в Харлоу очевидно привлече вниманието на Рао Састри, макар че беше с двайсет години по-млад. Састри специално я покани да ѝ покаже лабораториите, а после двамата отидоха да обядват. На Силия ѝ се стори много забавно, че Рао и Лириан бяха решили една вечер през идната седмица да отидат на ресторант и на театър.

В понеделник, два дни преди церемонията в Бъкингамския дворец, от Америка по телефона се обади Бил Инграм. Търсеше Силия.

– Извинявайте, че трябва да ви сюрпризирам с лоша новина – започна първият вицепрезидент. – Току-що ми се обади Чилдърс Куентин. Изглежда се е създала адска ситуация във Вашингтон.

Новината се отнасяше до УХЛ, доктор Гидиън Мейс, Министерството на правосъдието, сенатор Денис. Донахю и хексин W.

– Както ми обясни Куентин, на Мейс му омръзнало пасивното отношение на Министерството на правосъдието – съобщи Играм. – Затова по своя инициатива, неофициално, занесъл всички материали за хексин W на един от помощниците на Донахю, който от своя страна ги докладвал на шефа си. Сенаторът ги грабнал като коледен подарък. Думите му, според човека на Куентин, били „Откога чаках подобно нещо!“.

– Е, да, мога да си представя – отвърна Силия.

– После Донахю се обадил на министъра на правосъдието и поискал от него да предприеме действия. И както съобщава Куентин, след това сенаторът звънял час по час на министъра на правосъдието.

Силия въздъхна:

– Прекалено много лоши новини наведнъж. Има ли още нещо?

– За съжаление, доста. Първо, вече е сигурно, че ще се свика висш съдебен състав за разглеждане на случая със забавените отрицателни сведения за хексин W, а също и други въпроси, ако възникнат. И министърът на правосъдието, който лично се интересува от хода на работата, по настояване на Донахю, бил сигурен, че ще се стигне до присъда.

– Против кого?

– Против Винсънт Лорд, естествено. Но също така, съжалявам, че трябва да ви го кажа, и против вас. Те ще поддържат, че вие сте отговорна, главно по натиск на Донахю. Според Куентин, той се бори за вашия скалп.

Силия знаеше защо. Тя си спомни предупреждението на вашингтонския адвокат след заседанието на сенатската подкомисия: „Вие го изкарахте глупак... Ако някой ден му се отдаде възможност да навреди на «Фелдинг-Рот» или на вас... той с голямо удоволствие ще го направи“.

После, сещайки се за току-що казаното от Бил Инграм, тя запита:

– Бил, ти спомена „ако възникнат и други въпроси“. Какво имаш предвид?

Този път Инграм въздъхна. После обясни:

– Ще излезе сложно, макар че ще се опитам да го кажа просто. Когато отчетите за клиничните изпитания на хексин W били занесени във Вашингтон заедно с нашата молба, те включвали обичайния набор от лекарски сведения, включително и тези на доктор Яминър от Феникс.

Сега се оказва, че неговите данни са фалшиви. В списъка му са включени измислени пациенти. Голяма част от данните, които посочва, са чиста лъжа.

– Неприятно ми е да чуя това, макар че понякога се случва – отбеляза Силия. – И други компании са имали същия проблем. Но щом откриеш измама – ако я откриеш – казваш на УХЛ, и то вече има грижата за този лекар.

– Правилно – съгласи се Инграм. – Но онова, което не бива да правиш, е, след като си разбрал, че са неверни, да ги включваш към приложенията за молба.

– Разбира се, че не бива.

– Винс обаче го е направил. Парафирал отчета на Яминър и го пунал да върви заедно с другите документи.

– Но как ще се разбере, че Винс е знаел?

– Сега ще стигна и до това.

Тя се обади с отпаднал глас:

– Продължавай.

– Когато съдебните изпълнители извършиха обиска и конфискацията при нас, те взеха преписки от дирекцията на Винс. Една от папките била с материалите за доктор Яминър. Там имало също така бележки с почерка на Винс, показващи, че той е открил неверността на сведенията преди да ги изпрати в УХЛ. Сега в ръцете на Министерството на правосъдието са и отчетът и бележките на Винс.

Силия мълчеше. Какво можеше да каже? Само се питаше: Няма ли край на позора?

– Мисля, че това е всичко – добави Инграм – Освен...

– Освен какво?

– Ами... Доктор Мейс е настроен против нас. Спомням си, веднъж казахте, че нямате представа защо.

– Все още нямам.

– Мисля, че Винс знае защо. Инстинктивно го схващам. А пък наблюдавах и Винс. Сякаш изпада в ужас, щом се заговори за Мейс.

Тези думи накараха Силия да се замисли. После изведнъж свърза думите на Инграм с един разговор, който тя бе водила с Лорд по време на заседанието на сенатската подкомисия. Тя го бе обвинила, че лъже от свидетелската банка и...

Мигновено взе решение и настоя пред Инграм:

– Искам да го видя. Тук, при мен!

– Винс ли?



– Да. Кажете му, че е заповед. Да вземе първия самолет за насам и веднага да се яви при мен.

Те стояха един срещу друг, лице срещу лице. Силия и Винсънт Лорд.

Бяха в дневната на апартамента на семейство Джордан в Мейфийър.

Лорд изглеждаше уморен, по-стар от своите шейсет и една години. И напрегнат. Бе толкова отслабнал, че лицето му изглеждаше много по-изпито отпреди. Тиковите на лицевите мускули бяха зачестили.

Силия си спомни един случай от първите дни на работата ѝ в компанията, като заместник-директор по търговската квалификация, когато често ходеше при Лорд за технически съвети. В стремежа си да прояви дружелюбност, тя бе предложила да си говорят на собствените имена, а той бе отвърнал неприятно изненадан: „И за двама ни би било по-добре никога да не забравяме разликата в положението, което заемаме с вас.“

Сега, мислеше тя, щеше да се вслуша в съвета му.

Силия хладно каза:

– Няма да се спирам на позорния случай с Яминър, доктор Лорд, само ще отбележа, че той е достатъчно основание компанията да прекрати отношенията си с вас и да ви остави да се защитавате самичък пред съда за всичко и на ваши разноски.

С победоносен блясък в очите, той отговори:

– Няма да можете, понеже и вие ще бъдете подсъдима.

– Ако реша, ще мога. А що се отнася до мерките за моята правна защита, не се безпокойте, това не е ваша грижа.

– Ако решите...? – той се озадачи.

– Няма да правя никакви признания. Разберете ме добре. Но ако компанията ще ви помага по отношение на вашата защита, аз държа да знам всичко!

– Всичко?

– Има нещо в миналото, което вие знаете, аз – не. Предполагам, че е свързано с доктор Мейс.

Те стояха прави. Лорд посочи към един стол.

– Мога ли да седна?

– Да.

Силия също седна.

– Наистина има нещо – потвърди той. – Но ще ви е неприятно да го чуете. А след като го чуете, ще съжалявате, че сте го научили.

– Аз чакам. Говорете.

Той ѝ разказа.

Разказа ѝ всичко; започна още от първия проблем с Гидиън Мейс в УХЛ, неговата дребнавост, обидите, големите неоснователни закъснения при одобряване на стейдпейс, в края на краищата едно добро, укрепващо организма лекарствено средство... После за усилията да открие неблагоприятни сведения за Мейс, довели до срещата на Лорд с Тони Редмънд, лаборант в УХЛ, в бара на хомосексуалистите в Джорджтаун... как бе купил от Редмънд документи, уличаващи Мейс в престъпление. Цена: две хиляди долара – разход, утвърден от Сам, който след това се съгласи документите да се съхраняват тайно, без да се дава информация на органите по спазване на законността, в резултат на което Сам и Лорд бяха станали съучастници в престъпление... И две години по-късно, когато забавяше одобрението на монтаина, решението, поддържано от Сам, да изнуди Мейс... как целта бе постигната, въпреки притеснението на доктор Мейс във връзка със съобщението за монтаина от Австралия и откровенията му съмнения по отношение на препарата...

Ето това беше. Сега Силия знаеше всичко и както бе предсказал Лорд, съжаляваше, че го е научила. И все пак, трябваше да го знае, тъй като щеше да има значение за нейните бъдещи преценки и решения като президент на „Фелдинг-Рот“.

Много други неща също се изясниха. Отчаянието и вината на Сам, дълбоката и истинска причина за самоубийството му... Провалът на доктор Мейс на заседанието на сенатската подкомисия и нелепия му отговор на въпроса, защо е одобрил монтаина: „Просто не знам!“... Отношението на Мейс против „Фелдинг-Рот“ и против всички нейни начинания.

Силия мислеше – ако аз бях на мястото на Мейс, също щях да мразя „Фелдинг-Рот“.

И сега след като Силия вече знаеше печалната, угнетяваща истина, какво ѝ предстоеше по-нататък? Съвестта ѝ сочеше само един изход: да осведоми властите. Да го направи достойние на обществеността. Да каже истината. Нека всички засегнати да поемат риска – Винсънт Лорд, Гидиън Мейс, „Фелдинг-Рот“, тя самата.

А какво ще стане, ако тя се вслуша в съвестта си? Лорд и Мейс ще бъдат унищожени – мисъл, която не я вълнуваше. Но се вълнуваше от факта, че компанията ще се опозори и ще загине. Не само като една бездушна структура, а като общност на сътрудници – служители, ръководители, акционери, научни изследователи, които нямат нищо общо с Лорд. Вероятно само тя щеше да излезе добрата, но това бе най-маложното в случая.

И в същата връзка възникваше въпросът:

Какво ще се постигне, ако тя разкриеше всичко пред общественото мнение? Отговор: След толкова време – нищо!

Затова тя се отказа да следва „гласа на съвестта“. Отказа се да занимава обществеността. Тя знаеше, без повече разсъждения, че също така ще замълчи, ще се присъедини към другите в корупцията. Друг избор нямаше.

Лорд също знаеше това. По тънките му устни пълзеше сянката на пестелива усмивка.

Тя го презираше. Мразеше го повече от всеки друг в живота си.

Той бе покварил себе си, Мейс и Сам. Сега бе покварил и нея.

Силия стана. Вбесена, неистово изкрещя:

– Махайте се от очите ми! Напуснете!

Той си отиде.

Андрю, който бе отишъл на посещение в една лондонска болница, се прибра един час след това.

Силия му каза:

– Случили са се неприятни неща. Трябва да се връщам веднага след приема за Мартин и Ивон. Това значи излитане вдругиден. Ако искаш да останеш още няколко дни...

– Ще се приберем заедно – отговори той и тихо добави: – Нека аз да се погрижа за пътуването. Виждам, че ти се е събрало много.

Андрю експедитивно уреди всичко. В четвъртък за полета с Конкорд нямаше места. Резервира две места в първа класа на Боинг 747 на „Бритиш Еървейс“. Щяха да кацнат в Ню Йорк и да пристигнат в Мористаун в четвъртък следобед.

## 21

Ивон не вярваше на очите си. Наистина ли бе влязла в Бъкингамския дворец? Действително ли се намираще в Балната зала, седнала сред много други гости, чиито съпрузи или родители щяха да бъдат удостоеени с почести? Вярно ли бе, че всички около нея очакваха с вълнение кралицата да влезе всеки миг? Или това бе сън?

Ако беше сън, той беше самата прелест! И то с музика, изпълнявана от гвардейския полкови оркестър на Колдстрийм Гардс, горе в галерията за музикантите. Звучеше радостната, трогателна мелодия „Рано

една сутрин“.

Не, не сънуваше. Ето, тя съвсем ясно виждаше и чуваше всичко и много добре разбираше, че е дошла в двореца заедно със своя обичан Мартин, който чакаше в едно преддверие да го заведат до определеното място, щом започне церемонията. Той вече бе направил кратка репетиция под ръководството на церемониал майстора, един полковник в парадна униформа.

Изведнъж настъпи тишина, кратко раздвижване. Оркестърът спря по средата на мелодията. Като че ли всичко замръзна. Капелмайсторът с вдигната палка в ръка очакваше знак. И знакът бе даден – лакеи в ливреи отвориха двете крила на вратата и кралицата влезе.

Военните застанаха мирно. Всички гости се изправиха на крака. Палката на капелмайстора светкавично се спусна надолу. Приятно и силно прозвуча националният химн.

Нейно величество бе в тюркоазена рокля и се усмихваше. Тя се насочи към средата на залата. Почтително я следваха лорд-управителят на кралския двор и министърът на вътрешните работи. Двата бяха в униформа. Започна официалното удостояване с титли. Оркестърът свиреше приглушено валс от Йохан Щраус. Всичко беше величествено, прецизно, без излишно суетене. Не се губеше нито секунда, но удостоените едва ли щяха да забравят тези мигове.

Ивон жадно поглъщаше и трупаше всяка подробност в паметта си.

Скоро дойде ред на Мартин, веднага след един кавалер на Ордена „Свети Михаил“ и „Свети Георги“, който имаше предимство по ранглистата. Както му бяха обяснили, Мартин влезе, направи три крачки, поклони се... отиде до подиума, постави дясното коляно върху него, с левия крак стъпи на пода... Кралицата взе сабята от ръцете на един флигел-адютант и леко докосна с нея едното и другото рамо на Мартин. Той стана... половин крачка надясно, една крачка напред... Докато стоеше изправен с леко наведена глава, тя постави около врата му златисточервена лента със златен медальон.

Кралицата разменяше по няколко думи с всеки награден. Според Ивон, на Мартин отдели повече време. После... три крачки назад, поклон... и той се изгуби от ползрението ѝ.

След няколко минути Мартин тихо отиде при Ивон и седна на един стол до нея. Тя прошепна:

– Какво ти каза кралицата?

– Тя е много добре информирана дама – тихо отговори той и се усмихна.

Ивон си знаеше, че после ще научи точно какво бе казала нейно величество.

Единствено бе разочарована, че не можа да види или да срещне уелския принц и принцесата. Предварително ѝ бяха казали, че по всяка вероятност ще отсъстват от двореца, но тя все пак се надяваше. Сигурно някой ден щастието щеше да ѝ се усмихне. Сега след като се омъжи за Мартин, всичко бе възможно.

Трудно ѝ бе да свикне само с едно нещо, след като Мартин стана „сър“ – всички от Харлоу и Кеймбридж се обръщаха към нея с „милейди“, включително и главният портиер на „Луси Кавендиш“. Макар че тя го помоли да не прави така, той продължаваше да упорства. Ивон предполагаше, че с течение на времето ще се приспособи към тази и други промени в живота си. Най-сетне, пошегува се тя наум, съвсем скоро някой фермер ще се обади да търси лейди Пийт-Смит, ветеринарната лекарка, за да се погрижи за прасетата и кравите му.

Приемът в чест на сър Мартин и лейди Пийт-Смит, даден от Силия и Андрю в хотел „Дорчестър“ премина с голям успех. Започна в пет часа следобед и свърши рано вечерта. Дойдоха почти сто души гости, между които много хора от ръководния персонал на института в Харлоу. Там беше и Рао Састри. Той кавалерстваше на Лириан – двамата явно се чувстваха много добре заедно. Силия на два пъти ги забеляза да приближават глави-признак, че водят сериозни разговори. Силия знаеше от Мартин, че Рао е свободен и изобщо не се е женил.

Ивон сияеше от радост и изглеждаше чудесно. Беше поотслабнала. Довери се на Силия, че Мартин най-после ѝ разрешил да „взима“ пептид 7. Факторът против затлъстяване действаше и при нея безотказно, както при всички, които използваша препарата.

По време на приема Силия каза тихо на Мартин:

– Утре рано Андрю и аз заминаваме за Ню Джързи. Бих искала след приема за няколко минути да останем само четиримата.

Най-сетне честването свърши. В хубаво настроение гостите се сбогуваха и се разотидоха.

Вече бе тъмно, когато Силия, Андрю, Мартин и Ивон изминаха краткото разстояние от „Дорчестър“ до „Фортисевън парк“. Февруарската вечер бе студена, но ясна и свежа. Над града лягаше безоблачна нощ.

Четиримата седнаха да откъснат в приятната дневна на апартамента, който заемаше семейство Джордан.

– Мартин, ще говоря направо, понеже денят бе много напрегнат и всички сме малко уморени – започна Силия. – Както знаеш, „Фелдинг-Рот“ строи сграда за отдел по генно инженерство. Мястото се намира в Ню Джързи, недалеч от нашата бъдеща централна сграда в Мористаун. Вземаме всички мерки лабораториите да бъдат обзаведени тъй, че да радват окоето на всеки генетик-изследовател.

– Подочух нещо такова – отговори Мартин. – Вече се коментира качеството на онова, което правите.

– С тези думи искам да насоча вниманието ти към една идея. Бихте ли дошли с Ивон да живеете в Съединените щати, ако ти поемеш ръководството на генетичните изследвания като вицепрезидент и като директор на новите лаборатории? Обещавам, че ще имаш пълна свобода да избереш каквато насока смяташ, че трябва да следваме в научния сектор.

След кратко мълчание Мартин каза:

– Предложението е чудесно, Силия, и аз съм искрено благодарен. Но отговорът ми е „не“.

– Не е необходимо да решавам сега – настоя тя. – Не бързай, обмисли идеята, поговорете с Ивон.

– Боя се, че отговорът ми е категоричен – потвърди той. – И трябва да бъде такъв, защото имам да ти казвам и нещо друго. Щеше ми се да е в по-подходящ момент, но аз напускам „Фелдинг-Рот“.

Думите му бяха тежък удар за Силия.

– О, не! Това не може да бъде – не повярва тя и го погледна косо. – Да не би да постъпваш в друга фармацевтична компания? Или да си получил по-добро предложение? Защото ако е тъй...

Той поклати глава:

– Не бих постъпил така с теб. Поне нямаше да взема решение, преди двамата да го обсъдим. Всъщност аз се връщам при старата си любов.

– Иска да каже Кеймбридж, а не друга жена – поясни Ивон. – Ще живеем там. Неговото сърце е в университета.

Точно оттам го измъкнах още преди да го познаваш, си каза наум Силия.

Тя не бе подготвена за такава новина, но инстинктът ѝ подсказваше, че няма да успее да разубеди Мартин и затова изобщо не направи опит. Кеймбридж го зовеше и той се стремеше към него като завръщащ се в

гнездото си гълъб. Е, една слънчева неделя преди тринайсет години Силия бе завоювала победа срещу университета. Победа, ценна във всяко отношение. Колелото на времето обаче се бе превъртало – сега идваше ред на Кеймбридж. Силия и „Фелдинг-Рот“ бяха загубили битката.

Заговори Андрию, обръщайки се към Мартин:

– Винаги съм мислил, че някой ден академичният свят отново ще те призове. Навярно ще станеш декан на някой колеж? Някъде четох, че има вакантни места.

– Има, но не са за мен – отвърна Мартин. – Още съм на четиридесет и шест, твърде млад за такъв пост. Може би като поостареея и посивея, като стана по-известен...

– Господи! – възкликна Силия. – Колко известност ти трябва още? Направи такъв голям научен пробив, получи признание от целия свят, дадох ти титла!

– Кеймбридж е виждал много такива неща – усмихна се той. – Университетът трудно може да се впечатли. Не, аз ще работя по проекта за хематологични изследвания „Ню блъд скийм“.

Представлявало правителствена програма, обясни той. Щял да стане заместник-директор по научната част в една от няколкото най-нови области в науката. Заплатата на новия пост, както често се случва в академичния свят, не бе голяма – като начало някъде под десет хиляди английски лири годишно. Все пак семейство Пийт-Смит нямаше да страда от недостиг на пари, защото доходът на Мартин от пептид 7 бе доста съществен. И както сподели той, дори щял да отделя част от парите за допълване бюджета на бъдещата си научна дирекция.

Няколко месеца преди този разговор финансистите и адвокатите на „Фелдинг-Рот“ бяха подработили въпроса за възнаграждението на Мартин. Предложението им бе одобрено от Силия и по-късно – от дирекционния съвет.

Съгласно английското право – Закона за патентите от 1977 година, Мартин би могъл да подаде молба за решение на съда да му бъде изплатено възнаграждение за откриването на пептид 7. Но той не желаше да се занимава със съда, дори за уреждане на приятелско споразумение. „Фелдинг-Рот“ имаше същото становище. Затова по взаимно съгласие в Бахамските острови бе учреден кредитен фонд от два милиона английски лири, от който Мартин щеше редовно да получава преводи. Фондът бе защитен с най-различни юридически „блиндажи и ровове“, тъй че английската данъчна система да не може, както се изрази Силия, „да заграби справедливата отплата за приноса на Мартин“.

Тази справедлива отплата, тъжно си мислеше тя, е помогнала за завръщането му в Кеймбридж. Силия обаче бе сигурна, че решението му няма нищо общо с парите, които щеше да получи за пептид 7.

Когато Мартин и Ивон си тръгнаха, тя им каза:

– И двамата ще липсват на „Фелдинг-Рот“, но вярвам, че ние четиримата ще си останем приятели завинаги.

И те си обещаха един на друг.

Преди Силия и Андрю да отпътуват, бе уреден окончателно и друг въпрос.

Няколко часа след като се бяха разделили с Мартин и Ивон, малко преди да си легнат, на вратата на апартамента им се почука. Беше Лилиан Хоторн. Досетил се, че тя иска да остане насаме със Силия, Андрю дискретно излезе от стаята.

– Радвам се, че ме накара да дойда с вас – каза Лилиан. – Може би забеляза, че прекарах много приятно.

– Да, забелязах – потвърди Силия. Тя се усмихна – Драго ми беше, че и Рао се забавлява добре.

– Двамата с него разбрахме, че се харесваме. Дори нещо повече – възрастната жена се поколеба. – Сигурно ще си помислиш, че съм постъпила неразумно, понеже всичко се случи съвсем набързо, а пък и на моята възраст...

– Нищо подобно! Аз мисля, че е време отново да си създадеш радости, Лилиан, и да се наслаждаваш на живота, както ти харесва, а ако това е с Рао Састри – чудесно!

– Радвам се, че разбираш нещата по този начин.

Точно затова идвам при теб. Искам да те помоля за една услуга.

– Ако мога, с удоволствие.

– Рао иска да дойде в Америка. Казва, че отдавна имал такова намерение. На мен ми се иска същото и ако би било възможно да постъпи на работа във „Фелдинг-Рот“...

Силия довърши изречението:

– Ще бъде хубаво и за двама ви.

– Нещо такова – усмихна се Лилиан.

– Сигурна съм, че в новите лаборатории по генетика може да се намери място за него. Всъщност можеш да му кажеш, че аз гарантирам това.

Лицето на Лилиан светна.



– Благодаря ти, Силия. Той ще бъде очарован от новината. Надяваше се именно на това. Рао знае, че няма качества за ръководител като Мартин. Сподели това с мен. Но е добър изследовател, на който ръководството може да се опира.

– Това ми е известно и улеснява нещата. Но дори и да имаше по-малко качества, пак щях да го назнача. Преди много години ти ми направи огромна услуга, мила Лилиан. В сравнение с нея, моята е микроскопична.

По-възрастната жена се засмя.

– Имаш предвид онази първа сутрин, когато се запознахме ли? Ти дойде у нас, млада, напориста, с надежда да ти помогна и да повлияя на Сам да станеш търговски пътник...

Лилиан млъкна, сякаш в гърлото ѝ бе заседнала буца. Скъпи спомени нахлуха в душите на двете жени.

Рано на другата сутрин една лимузина закара Андрю и Силия на летище „Хийтроу“.

## ЕПИЛОГ

Вече бяха прибрали луксозните прибори за обяд в първа класа на Боинг 747. Андрю след кратко отсъствие се върна на мястото си и каза на Силия:

– Докато бях там – той махна с ръка към тоалетните, – си мислех за колко много неща не си даваме сметка. Когато Линдберг прелетя за пръв път над Атлантика, а то не беше толкова отдавна, трябваше да седи на мястото си и да уринира в шише.

Силия се засмя.

– Радвам се че е настъпила такава голяма промяна-тя изпитателно изглежда съпруга си – Само това ли ще ми кажеш? Чувствам че се ражда някаква мъдрост...

– Позна. Мислех си за твоя бизнес, фармацевтиката. Дойдоха ми наум едно-две неща, които могат да ти действат освежаващо.

– С удоволствие ще се възползвам, макар и малко, от тях.

– Хора като теб, притиснати от работата, понякога се вживяват толкова в проблемите си, струва ми се сегашният момент е точно такъв, че виждат само буреносните облаци и пропускат дъгата.

– Подсети ме за някоя дъга.

– Най-лесната работа. Ти ми донесе една, когато започна нашият съвместен живот. Лотромицина. Все още е на поста си. И продължава да е добро лекарство от деня, в който ме накара да го приложа за пръв път – ефикасен препарат, спасил не един живот, необходим за лекарската чанта. Естествено, вече никой не говори за лотромицина, той отдавна е влязъл в ежедневието. Прибави го обаче към създадените след него ценни препарати и ще се получи дълга редица – толкова много лекарствени средства след петдесетте години, че медицината просто претърпя една революция. Аз съм я изживял, тя стана пред очите ми. Андрю се позамисли и продължи:

– Седем години след Втората световна война, когато завърших медицина, в повечето случаи на пациентите си можехме да оказваме само известна подкрепа, а после да стоим настрана и да чакаме. Лекарите не разполагаха с оръжие срещу толкова много болести и положението наистина бе отчайващо. Сега е съвсем друго. Имаме цял арсенал от лекарства, и то благодарение на вашата фармацевтична промишленост.

– Музика гали ухото ми, говори, говори!

– Добре, да вземем хипертонията. Преди двайсет години имаше съвсем оскъдни средства за лечението ѝ. И често не помагаша. В много случаи тя отнемаше живота на хората. Сега има неограничени и сигурни възможности за борба. Хипертоничните кризи са намалели наполовина и продължават да намаляват. Има ефикасни препарати за предотвратяване на сърдечни удари. Лекарствата избавиха хората от туберкулозата и язвата, облекчиха живота на диабетиците. Същото важи за всички останали клонове на медицината. Има чудесни препарати. Предписвам от тях всеки ден.

– Кажете ми някои от тях.

– Коргард, прокардия, индоцин, ориназе, торазин, тагамет, ласкикс, тофранил, апресолин, стейдпейс, мандол, преднизон, леводопа, цитоксан, изониазид, пептид 7 – изреди ги той като картечница и спря – Още искаш ли?

– Това стига. И какво имаш предвид?

– Имам предвид, че сполучливите, полезните лекарства са повече от провалените. За всеки провал, като например талидомид, селакрин, монтаин, орафлекс, бен-дектин и няколко други, критикувани по телевизията – в новините и в рубриката „60 минути“, могат да се посочат стотици сполуки, от които печелят не само фармацевтичните фирми. Най-много печелят хората, всички, които си възвръщат здравето и прогонват болестта, които удължават живота си и отдалечават смъртта.

Андрю се унесе в размисъл и после добави:

– Ако произнасях реч, нещо, което предполагам, че сега правя пред публика от един човек, бих казал, че вашата промишленост, обич моя, с всичките си грешки, въпреки критиките, е направила истинско благодеяние на човечеството.

– Спри дотук! – каза Силия. – Беше тъй хубаво, тъй истинско, че всяка нова дума би могла да го развали. Ти действително ме ободри – тя се усмихна. – Сега ще затворя очи и ще мисля.

И го направи.

След десетина минути се обърна към съпруга си:

– Андрю, скъпи, искам да ти кажа някои неща. Ти си бил много за мен, а сега си и мой изповедник. Първо, аз съм виновна за неблагоприятията с хексин W. Да, в мен няма нито капка съмнение. Ако бях действала по-бързо, вероятно щяха да се избягнат няколко смъртни случая. Трябваше да поставя ребром някои въпроси, но не го направих. Не се вслушах в собствения си опит и приех някои неща на доверие. Главата ми се позавъртя, опияниха ме власт и успехи. Зашеметена от пептид

7, после хексин W, аз пропуснах очевидното. Нещо подобно сполетя Сам с монтаина. Сега вече го разбирам по-добре.

– Предполагам, че нямаш намерение да заявиш всичко това пред съда?

Тя поклати отрицателно глава:

– Глупаво би било. Вече казах, че ако ми бъде предявено обвинение и ме изправят пред съда, аз ще се боря. Но имах нужда да споделя вина та си с някого и затова ти разказвам всичко това.

– А Винс Лорд, и той ли е подведен под отговорност?

– Ще му окажем юридическа помощ. Вече реших. Но иначе той ще си поеме рисковете.

Андрю гальовно помоли:

– Независимо от всичко, което ми каза – съгласен съм, че в по-голямата си част е вярно – не бъди толкова жестока към себе си. И ти си човек като всички останали. Никои не може да се похвали с идеална атестация, но твоята е една от най-добрите.

– Не дотам. Но знам, че мога да работя по-добре и в това отношение извлечената поука е полезна – гласът ѝ придоби пак предишния рязък, делови тон. – Има достатъчно основания за желанието и намерението ми да продължа работа. Сега съм само на петдесет и три години. Мога още много да направя за „Фелдинг-Рот“.

– И ще успееш – потвърди той. – Както винаги.

Настъпи мълчание. След малко Андрю я погледна – беше затворила очи и спеше.

Събуди се, когато самолетът се спускаше над нийоркското летище и докосна ръката на съпруга си. Той се обърна към нея.

– Благодаря ти, най-скъпи мой. Благодаря ти за всичко – Силия се усмихна. – След още малко размисъл реших. Каквото и да става, няма да отстъпя. Ще победа.

Андрю не каза нищо. Само взе ръката ѝ. Той продължаваше да я държи, когато самолетът кацаше.

КРАЙ

© 1986 Артър Хейли  
© 1992 Владимир Ганев, превод от английски

Arthur Hailey  
Strong Medicine, 1986

Сканиране, разпознаване и редакция: Светослав Иванов, 2008

**Издание:**

Артър Хейли. Опасно лекарство  
Първо издание  
Издателска къща „Иван Вазов“, София, 1992

Преводач: Владимир Ганев  
Редактор Боряна Василева  
Художник Мария Табакова  
Художествен редактор Мария Табакова  
Технически редактор Станка Милчева

Коректори: Галина Гандева, Ася Славова, Ани Георгиева, Светомир Таков  
Дадена за набор май 1992 г. Подписана за печат юни 1992 г. Излязла от печат юни  
1992 г.

Печатни коли 34. Издателски коли 36,56. Формат 32/84/108. Цена 34 лв.  
с/о Jusautor, Sofia

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/9393>]